

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KUZEYDOĞU BULGARİSTAN'DA ÇERKOVNA KÖYÜ
VE ÇEVRESİ TÜRK AĞIZLARI
(İnceleme-Metinler-Sözlük)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Nurcihan GÜNEŞ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Muhittin ÇELİK

MALATYA
2009

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No:
İÇİNDEKİLER.....	II-VI
ÖN SÖZ.....	VII
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON)	
İŞARETLERİ.....	IX
KISALTMALAR.....	XI

GİRİŞ

BULGARİSTAN’DA TÜRK AĞIZLARI İLE İLGİLİ YAPILAN DİYALEKTOLOJİK ÇALIŞMALARIN KISA TARİHÇESİ.....	1
ÇERKOVNA KÖYÜNÜN TARİHİ.....	8
ÇERKOVNA KÖYÜNÜN GELENEK VE GÖRENEKLERİ.....	11

İNCELEME

SES BİLGİSİ

1. ÜNLÜLER.....	17
1.1. Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Ünlüler.....	17
1.2. Uzun Ünlüler.....	19
1.2.1. Ses Olaylarıyla İlgili Uzun Ünlüler.....	20
1.2.1.1. Ünsüz Düşmesinden Kaynaklanan Uzun Ünlüler.....	20
1.2.1.2. Hece Kaynaşmasından Doğan Uzun Ünlüler.....	23
1.2.1.3. Ünlü Karşılaşmasından Doğan Uzun Ünlüler.....	26
1.2.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Uzun Ünlüler.....	26
1.2.3. Aslı Uzunluklar.....	26
1.3. Kısa Ünlüler.....	27
1.4. İkiz Ünlüler.....	28
1.4.1. Alçalan İkiz Ünlüler.....	28
1.4.2. Yükselen İkiz Ünlüler.....	29
2. ÜNLÜ UYUMU.....	29

2.1. Kalınlık - İncelik Uyumu.....	30
2.1.1. Alınma Kelimelerde Kalınlık İncelik Uyumu.....	30
2.1.2. Kalınlık - İncelik Uyumunun Bozulması.....	31
2.1.3. Kökte Ünlü Değişmesine Dayanan Kalınlık- İncelik Uyumu	34
2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	34
2.2.1. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması.....	35
3. ÜNLÜ DEĞİŞİMLERİ.....	35
3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	35
3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması.....	36
3.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	37
3.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	37
3.5. Geniş Ünlülerin Daralması.....	38
3.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi	38
4. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	39
4.1. Kelime Başında Ünlü Düşmesi.....	39
4.2. Kelime Ortasında Ünlü Düşmesi.....	39
4.2.1. Vurgusuz Orta Hece Düşmesi	39
4.2.2. Yön hali –ra,-re ekini almış bazı kelimelerde bu ekinin ünlüsünün düşmesi.....	39
4.2.3. Zarf-fiil eki olan –ıkan,-iken ekindeki i sesinin düşmesi.....	39
4.2.4. İ-fiilinin bulunduğu kelimelerde ünlü düşmesinin görülmesi.....	40
4.2.5. İle edatının birleşik yazıldığı kelimelerde ünlü düşmesi	40
4.2.6. İyelik ekinin üçüncü teklik şahıs ekindeki i sesinin düşmesi.....	40
4.2.7. Ünlü birleşmesinin sebep olduğu ünlü düşmesi	40
4.2.8. Gelecek zaman ekleri olan –acak,-ecek eklerini alan kelimelerin ilk ünlülerinin düşmesi	40
4.3. Kelime Sonunda Ünlü Düşmesi.....	40
5. ÜNLÜ TÜREMESİ.....	40
5.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi.....	41
5.2. Kelime Ortasında Ünlü Türemesi.....	41
5.3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi.....	41

6. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ.....	41
7. ÜNSÜZLER.....	41
7.1. Yazı Dilimizde Bulunmayan Ünsüzler.....	41
8. ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ.....	42
8.1. Tonlulaşma.....	42
8.2. Tonsuzlaşma.....	43
8.3. Süreklileşme.....	44
8.3.1. Sızıcılaşma.....	45
8.3.2. Akıcılaşma.....	46
8.4. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler.....	46
8.5. Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişimler.....	47
9. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ.....	48
9.1. İlerleyici Benzeşme.....	48
9.1.1. Yarı Benzeşme.....	48
9.1.2. Tam Benzeşme.....	49
9.2. Gerileyici Benzeşme.....	51
10. BENZEŞMEZLİK.....	52
11. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	52
12. İKİZ ÜNSÜZLERİN TEKLEŞMESİ.....	53
13. ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	53
13.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi.....	54
13.2. Kelime Ortasında Ünsüz Düşmesi.....	54
13.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi.....	57
14. ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	58
14.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi.....	58
14.2. Kelime Ortasında Ünsüz Türemesi.....	58
14.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi.....	59
15. GÖÇÜŞME.....	60
16. HECE KAYNAŞMASI.....	60
16.1. Şimdiki Zaman Ekinde Hece Kaynaşması.....	60
16.2. Gelecek zaman çekimlerinde hece kaynaşması.....	60

16.3. –leyin Ekinin birleştiği kelimelerde	60
16.4. Metinlerimizde tespit ettiğimiz diğer hece kaynaşması örnekleri ...	60
17. HECE YUTUMU	61
17.1. İlk hecenin düşmesiyle.....	61
17.2. Benzer orta heceden birisinin düşmesiyle	62
17.3. Son hecenin düşmesiyle	62

ŞEKİL BİLGİSİ

1. ADLAR.....	63
1.1.Çokluk Ekleri.....	63
1.2. İyelik Ekleri.....	64
1.3. Aitlik Eki.....	65
1.4. Hâl Ekleri.....	65
2. ZAMİRLER.....	69
2.1. Şahıs Zamirleri.....	70
2.2. İşaret zamirleri.....	71
2.3. Dönüşlülük Zamiri.....	72
2.4. Belirsizlik Zamirleri.....	72
2.5. Soru Zamiri.....	72
3. SIFATLAR.....	73
3.1. Nitelik Sıfatları.....	73
3.2. Belirtme Sıfatları.....	74
3.2.1. İşaret Sıfatları.....	74
3.2.2. Belirsizlik Sıfatları.....	74
3.2.3. Soru Sıfatları.....	74
3.2.4. Sayı Sıfatları.....	74
4. ZARFLAR.....	75
4.1. Nitelik Zarfları.....	75
4.2. Yer ve Yön Zarfları.....	76
4.3. Zaman Zarfları.....	76
4.4. Azlık-Çokluk Zarfları.....	78

4.5. Soru Zarfları.....	78
5. EDATLAR.....	79
5.1. Ünlem Edatları.....	79
5.2. Bağlama Edatları.....	81
5.3. Son Çekim Edatları.....	83
6. FİİLLER.....	84
7. BASİT KİPLER.....	84
7.1. Şimdiki Zaman.....	84
7.2. Görülen Geçmiş Zaman.....	86
7.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	90
7.4. Geniş Zaman.....	92
7.5. Gelecek Zaman.....	96
7.6. Emir Kipi.....	98
7.7. Dilek-Şart Kipi.....	100
8. BİRLEŞİK KİPLER.....	101
8.1. Hikâye.....	101
8.2. Rivayet.....	102
8.3. Şart.....	102
9. EK-FİİL.....	102
10. SIFAT-FİİLLER.....	103
11. ZARF-FİİLLER.....	103
SONUÇ.....	107
BÖLGENİN DİYALEKTOLOJİK DURUMU.....	110
BİBLİYOGRAFYA.....	116
ARAŞTIRMAYA KAYNAKLIK EDEN KİŞİLER LİSTESİ.....	122
METİNLER.....	123
SÖZLÜK.....	196
HARİTA VE FOTOĞRAFLAR.....	230

ÖN SÖZ

Bulgaristan 500 yılı aşkın bir süre Osmanlı İmparatorluğu hakimiyeti altında yaşamış ve buradaki Türk varlığı günümüze dek sürmüştür. Savaşlar, siyasi ve ekonomik nedenler ile Osmanlı İmparatorluğunun XIX. Yüzyıldan itibaren bölgedeki hakimiyetini yitirmesi Türklerin Anavatan'a göçlerine neden olmuştur. Bu göçler bölgede Türk varlığını önemli ölçüde azaltmıştır.

Günümüzde Bulgaristan'da Türkler daha çok kırsal bölgelerde yaşamaktadır. İşsizlik ve ekonomik nedenlerle köylerdeki genç nüfus azalmış, yaşlı nüfus varlığını sürdürmektedir.

Çerkovna, Bulgaristan'ın kuzeydoğusunda Eskicuma iline bağlı Türk köyüdür.

Yüksek lisans tezi olarak Çerkovna Ağzını seçmemin ilk ve önemli nedeni; Çerkovna köyünde doğmuş olmam, çocukluğumun bu bölgede geçmiş olması ve bölgenin fonetiğine hakim olmamdır. İkinci nedene gelince, Türkiye'de Rumeli Ağızları ile ilgili yapılan çalışmalarının çok az olması ve her geçen gün bölge ağız özelliklerinin yok olmayla karşı karşıya kalmasıdır.

Balkanlarda yaşayan ve Türkçe konuşan Türk halkının sayısı yukarıda belirttiğim nedenlerden dolayı her geçen gün azalmakta ve konuşulan dil hızlı bir değişime uğramaktadır. Türk dilinin kaybolmaya yüz tutmuş bu ağzının yeniden derlenip gelecek nesillere aktarılması hem Türk Dili için bir kazanç olacak, hem de Türk folkloruna, kültürüne, tarihine vb. somut olmayan kültür mirasına sahip çıkmak milli benliğimize ve atalarımıza olan borcumuzdur diye düşünmekteyim.

Son yirmi yıldır bu bölge ile ilgili bir dil çalışması yapılmamış olması bu alandaki çok önemli bir eksikliği işaret etmektedir.

Balkanlardaki yaşlı Türk nüfusunun giderek erimesi ve gençlerin en büyük zenginliğimiz olan yöre ağızlarını konuşma dillerinde yeterince kullanmaması gelecek için kaygı yaratmaktadır.

Çalışmamın esasını teşkil eden metinler tamamen kendi derlememdir. Bu derlemeleri 01-31 Ağustos 2008 tarihlerinde Bulgaristan'ın Eskicuma iline bağlı Çerkovna köyünde yaptım. Araştırmamın giriş kısmında Bulgaristan'da yapılan Türk diyalektolojisiyle ilgili çalışmaların kısa bir tarihçesini aktarmaya çalıştım. Bunun

yanı sıra Çerkovna köyünün tarihi, gelenek ve görenekleri ile kısaca bilgi vermeye çalıştım. Tez, ses bilgisi ve şekil bilgisi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadı. Derleme metnini Türk Dil Kurumu'nun 1999 yılında yayınladığı Ağız Araştırmaları Bilgi şöleni kitabında yer alan Ağız Araştırmaları Transkripsiyon Sistemini kullanarak vermeye çalıştım. Gerekliliğine inandığım için çalışmaya bir de yerel sözlük eklemeyi faydalı buldum. Anadolu Türkçesinde fazla kullanılmayan, kullanılsa da fonetik bakımdan bir hayli değişime uğrayan pek çok kelimenin varlığı sözlük incelenince hemen görülecektir. Sonuç bölümünde ise, inceleme kısmında ulaştığım sonuçlar değerlendirilmiş, özetlenmiştir.

Yurtdişında yapılan derlemenin metin haline getirilmesi, çözümlenmesi ve bilimsel bir yöntemle tez haline getirilmesinin ne denli güçlüklerle dolu bir süreç olduğunu belirtmek isterim. Bu nedenle çalışmamda birtakım eksiklikler, yanlışlıklar görülebilecektir. Hoşgryle karşılanması en büyük dileğimdir. Bunları ileride telafi edebileceğimi belirtmek isterim.

Kuzeydoğu Bulgaristan'da erkovna Köyü ve evresi Türk Ağızları zerine hazırladığım bu tezde, beni yönlendiren, gerekli uyarı ve önerilerde bulunan tez danışmanım sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Muhittin ÇELİK'e teşekkür ederim. Çalışmam sırasında değerli vakitlerini bana ayırarak yardımlarını ve her adımında manevi desteğini benden esirgemeyen sayın Prof. Dr. Hasan KAVRUK'a ve Gazi niversitesi ğretim yesi sayın Yrd. Doç. Dr. Ferhat TAMİR'e beni yönlendirip motive ettiği için teşekkür etmek vazifemdir. Son olarak, tez çalışmamın yazım, düzenleme ve baskı aşamalarında yardımlarını esirgemeyen, bana her konuda destek olan sevgili eşime teşekkürü bir borç biliyorum.

Nurcihan GüNEş

Malatya-2009

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

ā : uzun a.

ä : açık e.

ā̄ : uzun açık e.

ē : uzun e.

ĩ : kısa ı.

ī : uzun ı.

ĩ̇ : kısa i.

ī̇ : uzun i.

ō : uzun o.

ō̄ : uzun ö.

ũ : kısa u.

ū : uzun u.

ū̄ : uzun ü.

ğ : arka damak g'si.

ğ̇ : ön damak g'si.

ķ : arka damak k'si.

ķ : ön damak k'si.

Í : ön damak l'si.

(–) : ünlüler üzerinde uzunluk işareti.

(~) : ünlüler üzerinde kısalık işareti.

(˘) : ikiz ünlü ve ulama işareti.

(.) : k ünsüzü altında ve g ünsüzü üstünde art damaklılık işareti.

(ˆ) : k, g, l ünsüzleri üzerinde ön damaksallık işareti.

(`) : Vurgu işareti. Standart Türkçeden daha şiddetli vurgulanan hecelerden önce konur.

KISALTMALAR

a. g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m	: Adı geçen makale.
C.	: Cilt.
s.	: Sayfa.
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten.
TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.
TDK	: Türk Dil Kurumu.

GİRİŞ

BULGARİSTAN'DA TÜRK AĞIZLARI İLE İLGİLİ YAPILAN DİYALEKTOLOJİK ÇALIŞMALARIN KISA TARİHÇESİ

Kuruluşundan itibaren Rumeli ile ciddi bir şekilde ilgilenen Türklerin Rumeli'ye geçip yerleşmeleri bütün Osmanlı tarihi boyunca devam etmiştir.¹

Uzun zaman Osmanlı devletinin sınırları içerisinde bulunan Balkanlar, genellikle Rumeli adıyla anılageldi. Fakat değişik nedenlerle 19. yüzyılın ikinci yarısının ortalarından sonra, yani 1877/78 Osmanlı-Rus Savaşından veya Doksanüç Harbi olarak da adlandırılan bu savaştan sonra bu topraklar yavaş yavaş Osmanlı devletinden koparılmış buralarda küçük küçük değişik devletler kurulmuştur. Yeni kurulan bu devletler, toplu halde Balkan devletleri diye adlandırılır.

Savaşlar,büyük göçler, siyasi, politik baskılar nedeniyle, Balkan devletlerindeki Türklerin sayısı bugün için eskiye oranla büyük ölçüde azalmıştır. Günümüzde, azınlık halinde de olsa, Balkan ülkelerinin her birinde fazla sayıda Türk yaşamaktadır ve onların konuştukları dil de Türkçe'dir.²

Türkler diğer Balkan devletlerinde olduğu gibi,Bulgaristan'da da yerleşim birimlerini , kaleler, mescitler, camiler, tekkeler, türbeler, medreseler, dini okullar, kervansaraylar, hanlar, hamamlar, çeşmeler, köprüler, vb. anıtlarla, mimari unsurlarla donatarak kendi damgalarını bu diyara kaybolmayacak, kazınamayacak bir şekilde vurmuşlardır. Doğulu ve Batılı tarihçilerin hatıralarında, seyahatnamelerinde ve ilmi çalışmalarında bütün bu eserlere yer verildiğini görüyoruz.³

İlk yıllardan itibaren pek çok kültür merkezini bünyesinde barındıran Bulgaristan, tarihi süreç içinde tam anlamıyla bir Osmanlı-Türk ülkesi durumuna gelmiştir. Rumeli'nin fethinden itibaren, bu yörelere zamanla Anadolu'nun değişik yerlerinden bir Türk göçmen akını başlatılmış; Konya, Aydın, Balıkesir, Manisa,

¹ M. Türker Acaroğlu, **Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık,İstanbul 2007, s.141.

² Hayriye Süleymanoğlu- Yeniso, **Tarih Boyunca Slav-Türk Dil İlişkileri**, TDK Yayınları, Ankara 1998, s.105.

³ Abdurrahman Güzel, **Mütercimim Söz Başı, Vidin Türkleri**, İstanbul 1996,s.1.

Kastamonu vb. illerden binlerce, on binlerce Türk ailesi, Balkanlar'a götürülüp yerleştirilmiştir. Bu yüzden, Rumeli yöresinde kullanılan Türk ağızlarının Anadolu'nun çeşitli yörelerindeki Türk ağızlarıyla ilişkileri, benzerlikleri, yakınlıkları görülmektedir. Yurt içinde ve yurt dışına pek çok bilim adamı, bu değişiklikleri inceleyip özelliklerini belirtmişlerdir.⁴

Bulgaristan'ın değişik bölgelerinde konuşulan Türk dili üzerinde diyalektolojik ve leksikolojik birtakım etütlerin neşredildiği bilinmektedir. Bu eserler Bulgaristan Türkçesinin, Anadolu Türkçesinden ayrı olarak, ana vasıflarını ortaya koymaktadır.⁵

Bulgaristan Türk ağızları ile ilgili yapılan çalışmalar, aşağıda kısaca belirtilmiştir:

Radov Sözlüğü : Penço Radov tarafından 1851'de Belgrad'da yayımlanan *Kratkij Tursko- Bulgarski Rjenik i Razgovornik* adlı Türkçe-Bulgarca sözlük ve küçük konuşma kitabında Balkan şivelerine ait önemli fonolojik ve morfolojik bilgiler verilmiştir.⁶

II. Dünya Savaşından sonra Sofya'da *Revue Internationale des Etudes Balkaniques* dergisinin yerini *Linguistique Balkanique* adlı dergi almıştır. 1959'da çıkmaya başlayan bu dergide Balkonoloji ve Türkoloji yazıları yayımlanmaktadır.⁷

Macar Türkoloğu İgnacz Kunos (1862-1945), Bulgaristan Türk ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmaların önde gelen isimlerden biridir.

İgnacz Kunos, Rumeli ve Anadolu alanlarında birçok geziye katılarak halk edebiyatımızın ürünlerini tespit edip halk oyunlarımız üzerinde dikkatle durmuştur. Bu sebeplerden ötürü, Anadolu ve Rumeli diyalektolojisinin kurucusu olarak gösterilmiştir.⁸

Rus etnografi ve aynı zamanda dil uzmanı olan V.Aleksandroviç Moşkov Balkanlardaki Türklerin tarihi ve etnografyası ile ilgili çok önemli çalışmalar

⁴ M. Türker Acaroğlu, **a. g. e.**, s.141-142.

⁵ Petir Miyatev, Bulgaristan'daki Türk Epigrafi Anıtları Üzerine Notlar, **10. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1963'ten ayrıbasım**, Ankara 1964, s.81.

⁶ Fikret Turan, Osmanlı Ağız Araştırmalarında Amaçlar, Kaynaklar ve Problemler, Anadolu ve Rumeli Ağızları Semineri, **Türkbilg 2002/4**, Ankara 2002, s.134.

⁷ Hasan Eren, **a. g. e.**, s.79.

⁸ Yazı Kurulu, Türkoloji Çalışmalarına Toplu Bir Bakış ve Ödevlerimiz, **TDAY-Belleten**, 1960 Ankara 1988, s. 15.

yapmıştır. Ayrıca özellikle Kuzeydoğu Bulgaristan Türk ağızları ve Gagavuz folkloru ve diliyle de yakından ilgilenmiştir.

V. A. Moşkov, Gagavuz Türkçe'sinin ağızlarını araştırırken, bunların Deliorman Türk ağızlarıyla büyük bir benzerliği olduğunu tespit etmiştir. V. A. Moşkov, 1903 yılında Balkanlar'ı dolaşıp Kuzeydoğu Bulgaristan'ı da ziyaret etmiştir. Yeni Pazar'ın yakınında bulunan Pamukçu köyünde çalışmalar yapmıştır. Pamukçu Türklerinin ağızıyla Besarabya'daki Beşalma Gagavuz Türklerinin ağızı arasında bir fark bulunmadığı sonucuna varmıştır.⁹

Türkçe'nin Rumeli şivesine giren Bulgaristan Türk ağızları üzerinde ilk araştırmaları yapan Bulgar bilgini, Sofya Üniversitesinde uzun yıllar Türkçe dersleri veren D. Gacanov, 1910 ve 1911 yıllarında Kuzeydoğu Bulgaristan'ı dolaşarak Türk ağızları üzerine araştırmalar yapmıştır. Diyalektolojik ve etnografik araştırmalarını iki raporda toplayarak bunları Viyana Bilimler Akademisine göndermiştir.¹⁰

Viyana Akademisine gönderdiği iki kısa bildiri- anlaşılması biraz zor bir biçimde- ünlü önündeki r'nin yitmesini ve şimdiki zaman eki-yor'un değişimlerini esas alarak Bulgaristan'ın Kuzeydoğusundaki Türk ağızlarını sınıflandırmayı deneyen D.Gacanov, Bulgaristan Türk ağızlarıyla sistemli olarak ilgilenmeye çalışmıştır.¹¹

Kuzeydoğu – Bulgaristan Türkçesine dair neşredilen ilk metinler St. Mladenov ile S. Çilingirov'a ait olup bir dergide yer almıştır. Fakat gerek Mladenov'un, gerek Çilingirov'un metinleri Türklerden değil, Türkçe konuşan Bulgarların ağızından derlenmiş olduğu için diyalektoloji bakımından bunların önemi azdır.¹²

Diğer yandan Osmanlı Türkçesi diyalektolojisinin, Balkan Türk ağızlarının düzenli, metotlu bir şekilde araştırılması Polonyalı Türkolog Tadeusz Kowalski (1889-1948) ile başlar.

Kowalski Balkan ve Anadolu Türklerinin dilini, folklorunu ve etnografyasını araştırmak amacıyla Bulgaristan'a birçok kez bilimsel geziler düzenleyerek, Bulgaristan'ı gezme fırsatı bulmuştur.

⁹ Hayriye Süleymanoğlu - Yenisoy, **a. g. e.**, s.106-107.

¹⁰ Hayriye Süleymanoğlu- Yenisoy, **a. g. e.**, s.106.

¹¹ Gyula Nemeth, Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine, **TDAY- Belleten, 1980-1981**, s.113-114.

¹² Janos Eckman, Razgrad Türk Ağızı, **Türk Dili ve Tarihi hakkında Araştırmalar**, Ankara 1950, s. 1-2.

İslâm Ansiklopedisi'nin I. Avrupa baskısında çıkan Dialectes Turcosmanlis ve Osmanisch-Türkische Dialekte maddesini de Kowalski yazmıştır. Bu madde, Osmanlı Türk ağızları üzerine yazılmış ciddi bir çalışmadır. Yazar, bu çalışmasında Türk ağızlarına ilişkin yayınları özenle değerlendirmiştir. Anadolu ve Rumeli ağızlarını bir bütün olarak kapsayan bu yazı, bu konuda çıkan ilk toplu çalışmadır.¹³

Söz konusu ilk toplu çalışmayı, Osmanlı Türkçesi ile ilgili yaptığı birçok değerli araştırma izlemiştir.

Kowalski 1929'da Kuzeydoğu Bulgaristan'a yaptığı gezisinde Rusçuk, Razgrad, Duştubak, Yunus Abdal, Kemanlar, Turuca, Köteş, Madara, Eskicuma, Ayledin ve Kasırgalar'dan metinler derlemiştir. Derlediği metinlerde, birkaç bilmeceye ve Razgrad'ta düzenlenen Türk güreş müsabakalarından manzum bir pehlivan hitabesine yer vermiştir. Bununla beraber, Kuzeydoğu- Bulgaristan Türkleri ve bunların konuştukları ağızları hakkında kaleme aldığı çok değerli araştırmasında ve Encyclopedie de İslam için hazırladığı Dialects Türks- Osmanlis maddesinde bu derlemelerden bol bol istifade etmiştir.¹⁴

Bu yazıda, Bulgaristan'ın Kuzeydoğu Türkçe ağızlarının bütünlüğü olan bir dil alanı yarattığını belirlemiştir.¹⁵

Kowalski , Deliorman Türk ağızlarının özelliklerini açıklarken, aynı bölgede yaşayan Gagavuz Türklerinin diliyle karşılaştırarak, bunların ortak bir ağız grubu oluşturduğunu belirtir. Türk ve Gagavuzların konuştukları dile Tuna Türkçesi adını vermiştir.¹⁶

İncelenen alan, Bulgaristan'ın, güneyde Balkan sıradağları , kuzeyde Romen- Bulgar sınırı, batıda Rusçuk şehri ile doğuda Karadeniz sahili arasındaki kısmını içine alır. Dobruca'nın, Tuna nehrinin güneyinde, bugün Romanya'ya ait olan kısmıdır. Burada, belirlenen başlıca şu bölgeler vardır:

Deliorman: bugün kısmen Romen topraklarına uzanan, Balbunar, Kemanlar ve Razgrad şehirleri dolaylarındaki mıntıka. 2. Balkan dağlarının eteğinde, Popovo'nun güneyinde ve Osman Pazar'ın batısındaki dağlık bir memleket olan Tozluk. 3. Tozluk'un doğusunda ve Şumnu ile Preslav'ın güneyinde dağlık bir

¹³ Hasan Eren, **a. g. e.**, s.198.

¹⁴ Janos Eckman, Razgrad Türk Ağzı, **Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar**, Ankara 1950, s. 2-3.

¹⁵ Gyula Nemeth, **a. g. m.** , s.115.

¹⁶ Hayriye Süleymanoğlu-Yenisoy, **a. g. e.**, s.107.

memleket olan Gerlovo. 4. Karadeniz kıyısında, Varna'ya komşu ve Dobruca ile sınırdaş olan bozkırlar.¹⁷

T Kowalski'ye göre Kuzeydoğu- Bulgaristan'da yaşayan Türk halkı Türk, Tatar ve Gagavuz olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır.

Türkler, eski yerli halkın çoğunluğunu teşkil ederler. Bunlar, diyalektleri, giyinişleri, hatta maddi yapıları ile farklılık gösteren muhtelif gruplar halindedir. Bu grupların en dikkat çekenini , Bulgar ilminde Gadjal'lar ismi altında tanınan Deliorman Türkleridir ki, kuvvetli, hatta pehlivan yapıları, ağır hareketleri ve çok yavaş konuşmaları ile tarif edilirler. Tozluk Türkleri, incelikleri ve hızlı konuşma tarzlarıyla Deliorman Türklerine büyük tezat teşkil ederler. Gerlovo Türklerine gelince, kıyafet farkı, bilhassa, sarıgım ve kuşağın renginde kendini gösterir.¹⁸

Bulgaristan Türk ağızlarının araştırılmasında, sınıflandırılmasında ,özellikle de Batı Bulgaristan ağızlarının incelenmesinde, Macar Türkologu Guyla Nemeth (1890-1976) çok önemli bir rol oynamıştır. G. Nemeth, 1927 yılında Bulgaristan Türk ağızlarını araştırmaya başlar.

Balkan ağızları alanındaki çalışmaları arasında Zur Einteilung der türkischen Mundarten Bulgariens (Sofia 1956) adlı eseri özel bir yer tutar. Bulgaristan'da yaptığı diyalektoloji gezilerinde edindiği gözlemlerin ürünü olan bu eserde, Bulgaristan'da konuşulan Türk ağızlarının iki kola ayrıldığını ortaya koymuş ve Balkan ağızlarının kökeni üzerine bilgi vermiştir.¹⁹

Batı ve Doğu: Bu iki bölgeyi birbirinden ayıran hat Lom kasabasından geçer, İvratsa'nın(Vratsa'nın) doğusunda, Sofya, Samokov ve bundan sonra da batıya dönerek Köstendil şehrinin güneyinden devam eder. G. Nemeth, Bulgar ağızlarını Doğu ve Batı olarak ikiye bölen hattın da aynı yerlerden geçtiğini ve bunun bir rastlantı olmadığını belirtmektedir. Her iki dilin ağızlarının gelişmesi ve biçimlenmesinin ortak tarihi ve coğrafi koşullara bağlı olduğunu vurgulamaktadır.²⁰

Aynı zamanda Bulgaristan'ın Vidin şehrinde yaşayan Türklerin dilini, folklorunu ve etnografyasını inceleyen "Vidin Türkleri", İstanbul,1996 adlı çalışması , Balkan diyalektolojisi için büyük bir öneme ve yere sahiptir.

¹⁷ Tadeusz Kowalski, Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili, **TDED,C3/3-4**, Ankara 2000, s.479.

¹⁸ Tadeusz Kowalski, **a. g. m.**, , s.480

¹⁹ Hasan Eren, **a. g. e.**, , s.238.

²⁰ Hayriye Süleymanoğlu-Yenisoy, **a. g. e.**, , s.107.

Değerli bilgin Gyula Nemeth'in öğrencisi olan Macar Türkologu Janos Eckmann (1905-1971) da Bulgaristan Türk ağızlarıyla ilgili bilimsel çalışmalar yapmıştır. 1950'de TTK'nun F. Köprülü'nün 60.yaşı nedeniyle yayınlanan "Türk Dili ve Hakkında Araştırmalar" adlı armağanında 25 sayfalık Kuzeydoğu Bulgaristan ağızlarıyla ilgili "Razgrad Türk Ağzı" adlı sistemli Türkçe bir ağız derlemesi olan makalesi yayınlanır. Makalede yer alan metinler, 1892 doğumlu, İstanbul'da yaşayan bir Razgrad Türkü olan Fatma Acaroğlu'ndan derlenmişti.

"Razgrad Türk Ağzı" adlı makalenin ilk 4 sayfasında Deliorman Türkçesi hakkında Moşkov, Gadjanov, Mladenov, Çilingirov, Kowalski, Nemeth gibi araştırmacıların çalışmaları hakkında bilgi ve tenkitlerden sonra, 1938- 1939 yıllarında Kuzey-Doğu Bulgaristan'da Eskicuma ve Varna yörelerindeki Türklerden derlemeler yaptığından, 1949'da da Ankara'da ve Kırklareli'nde yerleşen Razgradlılardan folklorik malzemeler derlediğinden bahsederek bilgi vermiştir.²¹

Janos Eckmann, 1941 yılında Macar Şarkiyat Enstitüsü dergisinde "Die Türkische Mundart von Varna", 71 sayfalık "Varna Türk Ağzı" adlı makalesini de yayınlamıştır.

Macar Türkologu György Hazai da Bulgaristan Türk ağızlarıyla ilgili çalışmalarda bulunmuştur. 1954-1955 yılları arası Bulgaristan'ın değişik yörelerini kapsayan bilimsel gezilere katılarak araştırmalarını yürütmüştür. G. Hazai'nin Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten- 1960, 1980'de yayınlanan "Rumeli Ağızlarının Tarihi Üzerine" adlı makalesi önemli çalışmalarından birisidir.

G. Nemeth'in yönetiminde düzenlenen araştırma gezilerine katılan G. Hazai, 1956 yılında Bulgaristan'a çağırılmış, Sofya Üniversitesinde Türkoloji dersleri vermiştir (1956-1957).²²

Macaristan'ın Debrecen Üniversitesinde öğrenim görmüş olan, Macar Türkologu Zsuzsa Kakuk'un , Bulgaristan Türk ağızlarıyla ilgili çalışmaları mevcuttur. Bu çalışmalarda bazıları şunlardır: "Le dialecte turc de Kazanlyk", Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae dergisi C.VIII, 1959, s. 169-187, 241-

²¹ Ahmet Cebeci, Türkiye ve Yurt Dışında Bulgaristan Halk Kültürü Araştırmaları, **2. Uluslar Arası Bulgaristan Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri**, s.303.

²² Hasan Eren, **a. g. e.**, s.174.

311, “Die türkische Mundart von Küstendil und Michajlovgrad”, Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae dergisi C.XI, 1961, s. 301-386.²³

Kuman kökenli bir soydan geldiği inancı içinde olan Macar Türkologu İstvan Mandoky Kongur (1944-1992), İ. Kunos, Gy. Nemth, J Eckmann gibi diğer Macar Türkologları Bulgaristan Türk ağızlarıyla ilgilenmiştir. Kongur daha çok Bulgaristan’da yaşayan tatarlar arasında dil ve folklor araştırmaları yapmıştır. Söz konusu araştırmalarının örneklerini “Devinettes tatares de Bulgarie” adlı makalesinde toplayarak, Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae C.XXI, 1986, s. 369-379, dergisinde yayınlamıştır.²⁴

Son zamanlarda Bulgaristan’ın Sofya Üniversitesi Türkoloji bölümü Türkologlarından Emil Boev’in çalışmaları kayda değerdir. Emil Boev, Bulgar dilinde yer alan Türkçe alıntılarla ilgili çalışmalar yürüttüğü gibi, Türk ağız araştırmalarının bugünkü durumunu tespit ederek belirli sonuçlara varmıştır.

Bunun dışında Mefkûre Riza Mollova’nın Bulgarcadaki Türkçe alıntılar üzerine ve Balkanlarda konuşulan Türk ağızları ile ilgili çalışmaları vardır. Bulgaristan’ın Doğu Rodop Türkleri ile ilgili, Doğu Rodop Türk Ağızları Sözüğü, TDK Yayınları, Ankara 2003 adlı çalışması değerli bir çalışmadır.

Mefkûre Riza Mollova Balkanlar’da konuşulan Türk ağızlarını “Ka Ağızları” ve “Ga Ağızları” diye iki gruba ayırarak değerlendirir.

²³ Hasan Eren, a.g.e.,s.184.

²⁴ Hasan Eren, a.g.e. , s.216.

ÇERKOVNA KÖYÜNÜN TARİHİ

Bulgaristan Türkleri muhtelif bölgelerde yaşarlar; Deliorman, Dobruca, Tuna boyu, Gerlovo, Tuzluk, Kamçıboyu, Kocabalkan etekleri, Rodoplar Türklerle doludur.²⁵

Çerkovna köyü, Kuzeydoğu- Bulgaristanın Gerlovo bölgesinin kuzeyinde, Tırговиşte (Eski Cuma) ilçesinin 17 km. güneyinde bulunan bir Türk köyüdür.

Gerlovo bölgesiyle ilgili bilgi vermeyi uygun buldum, çünkü Gerlovo bölgesi Türklerin yoğunlukta olduğu bir bölgedir ve diyalektolojik çalışmalar için de önemli bir yere sahiptir.

Gerlovo, Doğu Koca Balkan'ın kuzeyinde, Preslav, Vırbitsa ve Dragoevo Dağları ile Osman Pazarı Tepeleri arasında bulunur. Yöre halkı, daha 19. yüzyılda bazı araştırmacılarının dikkatini çekmiştir. Bunların arasında Şkorpil, Nemet, Moskov, Vasil Marinov ve diğerleri yer almaktadırlar. Vasil Marinov "Gerlova" adlı eserinde Şkorpil'in Gerlova halkı hakkında: " Bu halk , Anadolu'dan gelen Türklerin nesilleridir" düşüncesini aktarıyor. Buraya Kırım Türkleri de yerleşmiştir. Birçok köyde Kırım soyadının var olması bunu kanıtlamaktadır.²⁶

Yirmi yıl öncesine kadar Gerlovo bölgesi , Güney ve Kuzey bölgeleri olarak ikiye ayrılıyordu. Daha sonra bölge araştırmacılarının ve arkeologların yayınlarında bölgenin Küçük ve Büyük Gerlovo olarak bölünmesi gibi yeni görüşler ortaya atıldı.

Onların bu tezine göre, Gerlovo'nun kuzeyindeki: Prolaz, Vardun, Çerkovna, Tırnovtsa, Koprets, Preselets ve Draganovets gibi hepsi Eski Cuma'ya bağlı olan köylerin Küçük Gerlovo olarak adlandırılması, diğerleri de Omurtag, Kotel ve Vırbitsa kasabalarına bağlı olan köyler de Büyük Gerlovo'yu oluşturmaları yönündeydi.²⁷

Bu bilgilere göre , Çerkovna köyü Küçük Gerlovo bölgesinde bulunan, 1236 kişilik bir Türk köyüdür.

²⁵ Osman Keskiöğlü, Bulgaristan Türkleri Kocabalkan Köyleri Folkloru, **Türk Kültürü Araştırmaları, 1966-1969**, s.215.

²⁶ Nazmiye Hasanova, Draganovets (Bolukısı) Ağzında Sözcük Kaynaşması Olayları, **Doğu- Batı Bağlamında Türk Dili ve Kültürü**, Üniversite Yayınevi: Ep. Konstantin Preslavski, Bulgaristan, Şumen 2004, s.118.

²⁷ Sabri Con, **Naşeto Gerlovo**, Sofya 2001, s.22.

Köyün tarihiyle ilgili bilgi çok azdır. Örneğin köyün adıyla ilgili iki farklı görüş var. Birinci görüşe göre köyün adı çirkin ovadan gelmektedir, köyün en yüksek tepesine çıkıldığında köyün görüntüsünün oldukça çirkin olduğu söyleniyor. Yani çirkin ovadan Çerkovna, zaten birçok kişi Çirkona diye telaffuz eder. Diğer görüş ise, kiliseden geldiği görüşüdür. Yani Bulgarca bir kelime olan ve kilise anlamına gelen “çerkva” dan geldiğini savunulur. Gerekçe olarak da zamanında Çerkovna köyünün Bulgar köyü olması ve yakın yıllarda yapılan arkeolojik kazılarda kilise ve kiliseye ait değişik eşyaların bulunması olarak gösterilmiştir. Ayrıca Sabri Con’un Bulgarca yayımlanan “Naşeto Gerlovo” adlı kitabında, köyün adının hangi yıllarda aldığını ve köyün tarihiyle ilgili çok kısa bilgiler vermiştir. Sabri Con’un aktardığına göre:

“Köy adını büyük olasılıkla Bulgar devletinin orta çağ döneminde almıştır. 1934 yılına kadar Çirkovna adıyla anılmıştır. 1951 yılına dek adı Çerkovna olarak korunmaktadır. 1969’da Dıbrava adını alan köy, daha sonra tekrar eski adını almıştır.

Çerkovna, arkeologların ve tarihçilerin dikkatini çeken Gerlovo bölgesindeki tek köydür. Bunun da nedenleri vardır. Köyde, tarih öncesi, ortaçağ ve antik çağlarına ait nesnelere bulunmuştur. Köyün sınırları içerisinde bulunan “Epres”adındaki yer, özel bir ilgi ve öneme sahiptir. Bu mevkide bulunan , eskiçağa kalesi olan “Tavşan tepe”de, 1985 yılında, II-III yüzyıllara ait, Romen bronz paraları, XV. Yüzyıldan kalan kiliseye ait yaldızlı gümüş tabaklar ve yaldızlı küpeler bulunmuştur. 1960 yılında 680 demir para bulunmuştur. Ayrıca 1985-86 yılları arası köyün kuzeydoğu bölgesinde içinde 32 mezar bulunan, eski bir mezarlık bulunmuştur. Yapılan kazılar sonucunda bu mezarlığın Hristiyan ailelerine ait olduğu tespit edilmiştir. Mezarlarda bulunan demir paralar Osmanlının 1520-1730 yılları arası dönemine ait olduğu kanıtlanmıştır.

Biser Mihaylov, “Çerkovna köyün geçmişinden” adlı makalesinde, köyle ilgili ilk belgelerin 1573 yılına ait olduğunu iddia etmektedir. Osmanlının 1620-1624 yıllarına ait belgelerinde köyde 10 Bulgar hanenin kayıtlı olduğunu ve 1676 yılında bu sayının 37 haneye yükseldiğini iddia etmektedir.²⁸

Çerkovna köyündeki yer adları da oldukça ilginçtir. Bazıları Bulgarca bazıları da Türkçe olarak kullanılır. Tespit edilebilen bazı yer adlarını şöyle sıralayabiliriz:

²⁸ Sabri Con, **Naşeto Gerlovo**, Sofiya 2001, s.31.

1. `Eprez (Epres).
2. Tafşan Tepä (Tavşan Tepe).
3. `Bostannık (Bostanlık).
4. `Maşatlık
5. `Kaçil.
6. Taş Yolu.
7. Vırdın Derä (Vırdın Derä).
8. Böz (Boğaz).
9. Li`vadi(Çayır).
10. Papaz Endä (Papaz hendeği).
11. Korölu Endä (Köroğlu Hendeği).
12. `Enitsa Sırtı.
13. `Bayno Korusu.
14. Dedä Koru (Dede Koru).
15. `Kaçonun çeşmesi.
16. Çeşmä Tarla (Çeşme Tarla).
17. `Yama Tarla.
18. `Papızlık(Papırlık).
19. `Taşlık.
20. Brut.
21. `Tatüs (Daha Düz).
22. Südança (Sütleri Akan).
23. `Ekinnik Tokadı (Ekinlik Tokadı).

ÇERKOVNA KÖYÜNÜN GELENEK VE GÖRENEKLERİ

Çerkovna köyünde, geçmişten günümüze gelen bazı gelenekleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Yeni Doğan Bebekle İlgili Adetler:

1.1 Tuzlama

Bebek yirmi günlük olunca yapılan bir merasim. Yaşlı bir kadın, bebeğin vücudunu tuzla yıkayıp, bebeğinin babasına ait bir elbiseyle onu sarıp, kurular. Bu merasimin amacı, bebek büyünce kötü kokulardan arınmış olması, vücudunun temiz kokmasıdır.²⁹

1.2 Kırk Uçurmak

Çerkovna köyünde , bebek kırk günlük olunca annesiyle birlikte, kırk yumurta kabuğuyla ölçülmüş suda yıkanmak adeti vardır.

Bu uygulamadan sonra anne ve bebeğin dışarı çıkabilecekleri ve aynı zamanda ziyaretçi kabul edebilecekleri inancı varmış. Geleneğe göre, bebek kırkı çıkınca anneannenin evine , ilk ziyaretini yapabilirmiş. Bu ziyaret esnasında da küçük bir merasim yapıp, bebeğin sağlığı için birçok kadın akraba bir araya gelip, hazırlanan çorba, börek, sarma, yahni, tavuk etli paça, sütlaç gibi yaklaşık yirmi çeşit yemek pişirilip yendikten sonra, bebeğe hediyeler verilirmiş.³⁰

1.3 Dada bakımı :

Çocuk bir yaşına girene kadar ona dada bakımı yapılır. Dada kelimesi bebek anlamına gelmektedir. Yani dada bakımı, bebek ziyareti olarak da tanımlanabilir. Köydeki bütün kadınlar davet edilir. Gelen misafirler bebek için değişik hediyeler getirilir. Anneanne veya babaanne ile yakın akrabalar tarafından bebeğe hediye edilen giyecek ve eşyalar çeyiz gibi bir battaniyeye asılıp gelen misafirlere gösterilir.

²⁹ Programa Mladejki Deynosti 2006-2007, **Fondatsiya “ Tsentır za mladejki initsiatiivi-Tırgovište”**, **Traditsii – most kım sblijavane**”, Tırgovište 2008 ,s.21.

³⁰ Programa Mladejki Deynosti 2006-2007, **Fondatsiya “ Tsentır za mladejki initsiatiivi-Tırgovište”**, **Traditsii – most kım sblijavane**”, Tırgovište 2008 ,s.21.

2.Düğün Adetleri

2.1 Mazı gecesi :

Diğer birçok yerde kına gecesi olarak bilinen bu gelenek çok eski yöresel bir gelenektir. Mazı kelimesi anlamını bir çiçekten almıştır.

Bu merasim perşembe gecesi yapılır. Köydeki kadınlar gelinin evinde bir araya gelmektedirler. Kadınlar, kaynana ile gelini özel geceleri olduğundan daire şeklinde dizilerek onları ortalarına alırlar. Mazı gecesinde, gelinin eline kına yakmak ve saçından “züluf” denen bir parça kesmek gelenekler arasındadır.

Eski dönemlerde gerçek kınanın bulunması zor olduğundan kadınlar kınalarını kahve , şeker ve su kullanarak kendileri yapmak zorunda kaldıkları söylenir. Hazırladıkları bu karışımın içine aynı zamanda bozuk para koyarak gelinin avuçlarına sürüp elleri mendille bağlanır.

Bu gece aynı zamanda dairelerin ve zilli maşaların eşliğinde geçen en güzel, en eğlenceli gecedir.

Aynı gece, gelinin annesinden başlayarak geline değişik hediyeler verilir. Geleneksel hediyeler arasında terlik, basma, mendil gibi hediyeler sayılabilir.³¹

2.2 Gelin ve Damadı Düğüne Hazırlamak

Düğün öncesi, gelin, “telciler” denen kadınlar tarafından süslenir. Köyde ”telci” denilen kadınların gelin süsleme konusunda söz sahibi oldukları inancı olduğundan onlar bu işi üstlenirlermiş. Söz konusu kadınlara düşen başka önemli bir görev daha vardır. Gelinin kaşlarının çok güzel temizlenip gerçek kaşların yerine kömürleşmiş mısır taneleri yapıştırmak da “telci” kadınlarının görevidir. Kaş şekillendirmenin mükemmel olmasına çok önem verilir.

Gelinin başı, kırmızı çiçekler ve şimşirle süslenir. Bu süslerin en önemlilerinden biri de “peçe” adı verilen süstür.Bu süs, parlak ipliklerin demet halinde gelinin saçına eklenir ve iki yandan sarkıtılır. Gelinin yanaklarına “yapıştırma” adı verilen süsler yapıştırılır. Dokuma gömlek, yelek, şalvar, “bindallı” dedikleri özel dikişli, kenarlarında “uçkur” ile bağlanan giysiler geleneksel gelin

³¹ Programa Mladejki Deynosti 2006-2007, **Fondatsiya “ Tsentur za mladejki initsiatiivi-Tirgovište”, Traditsii – most kım sblijavane”, Tirgovište 2008, s.18.**

kıyafetini oluşturur. Gelinin yüzü, “duvak” ile örtülüp, gelin yeni evine girmeden duvak açılmaz. Gelin yeni evine girince ancak yüzünü gösterir.

Diğer benzer bir gelenek de damadın düğün gününe hazırlığıdır. Bir grup erkek, damadı köy çeşmesine götürerek onun orada damat tıraşı olmasına yardımcı olurlar.³²

BALIK OYUNU (DEDE İLE BALIKÇI)

Çerkovna köyünde, takı merasiminden sonra sadece erkekler arası eğlenceli vakit geçirmek amacıyla oynanan bir oyun. Bu oyunun özelliklerinden birisi, erkeklerin rol gereği kadın kılığına girmeleridir. Oyundan önce roller paylaşılır. İlk önce dede rolünü üstlenecek olan kişi seçilir. Bu kişinin orta yaşta ve iri yapılı birisi olması gerekiyor. Dede rolündeki kişi özel olarak hazırlanıp kambur haline getirilir. Balıkçı ve balıkçının kızlarını oynayacak iki genç erkek seçilir. Kızlar rolündeki erkekler, değişik kadın kıyafetleri giyerek balıkçıya eşlik ederler. Bu oyun hayvanların bağlandığı mağaza denen (Ahır) yerlerde oynanır. Kadın kılığına giren erkekler o mağazanın orta yerinde dans ederler. O esnada dede gelip, babalarına yani balıkçıya oynadıkları için ceza olarak balıkçıya güya sopasıyla vurur ve cezalandırır. Nedir bu “bu köyün başı badri yok mu” gibi birtakım sitem dolu sözlerle eğlence devam edilir.

SÖYLETMELİK

Gerdek gecesi gelin ile damat baş başa kalınca gelin hiç konuşmaz. Damattan söyletmelik bahşişi bekler. Damadın bütün ısrarlarına rağmen gelin konuşmaz. Sonunda damat tehdit etmek zorunda kalıp, çeyizini yakacağını söyler. Cebinden kibrit çıkarıp sözde yakma girişimine bulunur. O esnanda da “yakma” diye bağırarak gelin böylece konuşmuş olur. Çerkovna köyündeki bu geleneğinin adı da söyletmelik olarak bilinir.

³² Programı Mladejki Deynosti 2006-2007, Fondatsiya “ Tsentr za mladejki initsiatiivi-Tirgovište”, Traditsii – most kım sblijavane”, Tirgovište 2008, s.18-19.

BAYRAMLAR

1. Ramazan Bayramı
2. Kurban Bayramı
3. Aşure günleri

RAMAZAN BAYRAMI

Bayram sabahı erkekler bayram namazı için köyün camisine gider. Namaz çıkışı küçükler büyüklerin ellerini öper. Büyükler kendilerine şeker ikram eder. En güzel elbiseler giyilir. Bayram süresinde tüm çocuklar köy evlerini dolaşp şeker toplar, büyüklerin ellerini öper. Yaşlılar köyün merkezi bir yerinde toplanıp önce birbirlerini daha sonra gelen genç ve çocukların bayramlarını kutlar. Bayram süresince özel yemekler pişirilir. Tatlılar yapılır. Gelen tüm misafirlere yemek konulur. Şehirde yaşayan gençler köye gelip yaşlıların ellerini öper. Beraber yemek yenir, sohbet edilir. Mutlu bir bayram geçirilir.

KURBAN BAYRAMI

Ramazan bayramından farkı kurban kesilmesidir. Kesilen kurbanın bir bölümü pay edilerek ihtiyacı olanlara ve komşulara çörek otu serpiştirilerek dağıtılır. Kurbanın kemikli etinden yahni yapılır.

AŞURE GÜNLERİ

İslâm inancının bu özel gününde aşure pişirilip dağıtılır. Müslümanlar arasında “Aşure” denen bu çorbanın pişirilip gelen misafire ikramı, komşulara dağıtılması geleneği, komşuluk ilişkilerini geliştirmek, hayır işlemek, hediyeleşmek, gönül almak, toplumsal birlikteliği devam ettirmek için güzel bir vesile oluşturur. Bu gelenek halk arasında çok sevilir.

“IDRELEZ”

Mayıs ayında kutlanır. Doğanın uyanışı kutlamak için bir araya gelinir ve şenlikler düzenlenir. Düzenlenen şenliklerin hepsinde sağlık ve huzur için yapılır.

Her evin giriş kapısına bir demek bahar çiçekleri asılır.

Bütün köy halkı, köy çeşmesinin etrafında toplanır, salıncaklar kurulur. Köyün delikanlıları köyün genç kızlarını şarkılar eşliğinde sallatırlar.

Yaşlı nineler, ısırgan otu toplayıp onları küçük demetler halinde saklatırlar. Her aile bireyine bir demet ısırgan otu ayrılıp bir gece boyunca saklanır. Ertesi sabah, demeti solan aile bireyinin ömrünün kısa olacağına inanılır.³³

CAMALCILAR

“Camalcılar” adı verilen gelenek güz aylarına has bir gelenektir.

Mahsuller toplanınca, kadın kılığına girmiş, çanlarla süslü elbiseler giymiş erkekler köydeki bütün evleri dolaşıp ev sahiplerine şarkılar söylerler. Ev sahipleri de bunun karşılığında onlara mısır, un veya bozuk para gibi değişik hediyeler verirler. Ev sahibi camalcılara kapılarını açmadığı takdirde Camalcılar o evin giriş kapısını sökerek götürürler. Köy halkı Camalcıların girdiği eve bereket ve bolluğun geldiğine inanırlar.³⁴

Cuma Akşamları Saç Kokutmak:

Ölülerin ruhları için Cuma akşamları ve kandillerde saç kokutmak çok büyük sevaptır derler. Genelde lokma, akıtma, pazlamaç, kolaç gibi hamur işleri kızartılarak yapılır ki kokuya bütün ölülerin ruhları gelip evlerini ziyaret etsinler. Bu saç kokusunu duyan ölülerin ruhları huzur içinde yerlerine geri dönerlermiş. Evlerindeki ocakların sönmeye başladığını görüp mutlu olurlarmış. Ama saç kokusunu duymazlarsa, ocaklarının söndüğünü düşünerek evlerin etrafında huzursuz dolaşıp, ağalarlarmış. Cuma akşamları evin dedesi, mushafı açıp Yasin ve Tebareke surelerini ölülerin ruhlarına bağışlayarak okur.

³³ Programa Mladejki Deynosti 2006-2007, **Fondatsiya “ Tsentır za mladejki initsiatiivi-Tirgovište”, Traditsii – most kım sblijavane**”, Tirgovište 2008, s. 23.

³⁴ Programa Mladejki Deynosti 2006-2007, **Fondatsiya “ Tsentır za mladejki initsiatiivi-Tirgovište”, Traditsii – most kım sblijavane**”, Tirgovište 2008, s.23.

GELENESKEL ÇERKOVNA KÖYÜ YEMEKLERİ

Çerkovna köyünün geleneksel yemek çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Kuzu etli yahni.
2. Tavuk etli paça.
3. Keşkek.
4. Sarma.
5. Gül tatlısı (büzme).

Günlük Hayat Adetleri, İnançları :

1..Akşamları çamaşır yıkanmaz. Çamaşır suyu da ulu orta yere asla dökülmez. Evin arka bahçesine , göze batmayan bir yere dökülür. Çamaşır suyunun pis olduğu, uğursuzluk getirmesin diye üzerine asla basılmaması gerektiği inancı yaygındır.

2. Akşam vakti çöp üzerinden geçilmez,eve uğursuzluk getirir inancı.
3. Gece asla tırnak kesilmez. Kötü ruhlar ziyarete gelir düşüncesiyle.
4. Gece sakız çiğnenmez.
5. Gece ıslık çalınmaz.
6. Gece ayak parmaklarıyla oynanmaz, o evin babasına uğursuzluk getirir.
7. Salı günü işe başlamak o iş için hayırlı olmaz.
6. Sofrada elden ele bıçak verilmez, o evde kavga çıkmasın diye.
7. Yeni gelinler sofrada ekmek kesmez. Sofrada ekmek kesmek çabuk yaşlandırır inancı yaygındır.
8. Bayramlarda börek(pide) yapılır ve onun içine para koyulur. Kime çıkarsa o yıl onun şanslı yılı olur.
9. Sofrada, ilk önce evin en yaşlısı yudumunu koparıp yemeğe başlar. Saygıdır. “Ekmek büyüğün, su küçüğüdür” derler.
10. Ellerin önüne kilitlemek iyi değildir. Bunu yapan kişinin kısmeti kapanır. Kendi kendine kısmetini kapatır diye inanılır.

İNCELEME

SES BİLGİSİ

1. ÜNLÜLER

1.1.Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Ünlüler

Her dilin, başka dillerden farklı bazı sesleri ve bu sesleri gösteren harfleri bulunduğu gibi, bir dil içindeki türlü lehçelerin ve ağızların da kendilerine has belirli bazı telaffuzları, özel sesleri vardır.³⁵

Çerkovna Ağzında, Türkiye Türkçesi ile ortak olan a,ı,o,u; e,i,ö,ü birincil ünlülerin yanı sıra, bazı ses olayları sonucunda değişikliğe uğrayarak ortaya çıkan ünlüler de vardır. Derlediğimiz metinlerde ve konuşmalarda tespit ettiğimiz, yazı dilimizdeki asli ünlülerden farklı olan ünlü çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz:

ā ünlüsü :

Uzun a. Normal uzun olarak söylenen bir a sesidir. Bu ā'lar, ses düşmesiyle ortaya çıkmıştır. Aslı uzunluklar değildir.

Vādetlerā < Vahdetlere (6-13), sabālin < sabahleyin (3-65), çāşamba < Çarşamba (3-70), Rāim < Rahim (2-87), bayā < bayağı (5-32), yāmır < yağmur (8-1), ācık < azıcık (10-4).

ä ünlüsü :

Açık ä ünlüsü. E'ye nazaran daha geride boğumlanan daha açık bir fonemdir.³⁶ Çerkovna Ağzının karakteristik sesidir.

ōlā < öyle (20-3), bēgirlān < beygir ile (11-39), sān < sen (19-119), ēlāncemiz < eğlencemiz (17-1), bānnā < benimle (19-29), belbār < berber (3-17), kilibā < kulübe (8-88), ūlān < öğlen (2-215).

ā̄ ünlüsü :

³⁵ Ömer Asım Aksoy, **Gaziantep Ağzı** , Ankara 1946, C.1, s.8.

³⁶ Zeynep Korkmaz, **Güney-Batı Anadolu Ağzları** , Ankara 1994 , s.6.

Normal uzun bir açık ā sesidir. Aslı uzunluk olmayıp, ses düşmesi sonucunda ortaya çıkan bir ünlüdür.

örmā < örmeye (17-2), sefā < sefer (11-2), sevāsā < severse (13-26), inākā < inerken (13-15).

ē ünlüsü :

Normal uzunlukta bir e sesi. Bu ē'ler, ses düşmesiyle oluşmuştur. Aslı uzunluk değildir.

bakē < bakıyor (6-17), öpē < öpüyor (3-62), nēçi < ne için (4-4), ēy < hey (6-1), bēgir < beygir (4-12), getirmesēdi < getirmeseydi (12-89), ōşē < okşuyor (2-283), bēki < belki (2-161).

ī ünlüsü :

Normalden kısa bir ı sesi. . Genelde akıcı, bol sesli r ünsüzünden önce veya sonra görülmektedir.

bīrakē < bırakıyor (2-131), tobīrasında < te burasında (12-60), buralarını < buralarını (6-11), nābīcan < ne yapacaksın (2-212), sanīsan < sanırsın (1-3), bōçalarını < bohçalarını (11-54), canīna < canına (11-72), yanīna < yanına (11-71), uşaklarını < uşaklarını (5-37),

ī ünlüsü :

Normal uzunlukta bir ı sesi. Ses düşmesi sonucu ortaya çıkan bir ses. Aslı uzunluk değildir.

nasī < nasıl (10-8), razılīnla < rızasıyla (12-78), aldī < aldığı (6-18), sīdm < sığdm (4-25).

ī ünlüsü :

Normalden kısa bir i sesi. Genellikle akıcı, bol sesli l ünsüzünden önce veya sonra ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

silīkmiş < silikmiş (10-56), ne bīlem < ne bileyim (5-23), Allīlēn < Alilerin (5-92), kilīsā < kilise (12-41).

ī ünlüsü :

Normalden uzun bir i sesi. Ses düşmesi neticesinde oluşan bir ses. Aslı uzunluk değildir.

yījām < yiyeceğim (4-9), īnā < iğne (10-40), ī < iyi (10-82), bī < bir (10-82), gelīkā < gelirken (2-211), ītyarladık < ihtiyarladık (2-282), ūapkasīla < ūapkasıyla (12-14), iplī < ipliđi (12-59).

ō ünlüsü :

Normalden uzun bir o sesi. Ses düşmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Aslı uzunluk değildir.

ōkutlā < o vakitler (5-54), ōllar < oğulları (10-51), ōūē < okşuyor (2-83), sōra < sonra (10-8), dōru < doğru (2-145), nōldu < ne oldu (8-90).

ō ünlüsü :

Normalden uzun bir ö sesi. Ses düşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Aslı uzunluk değildir.

ōmek < övmek (2-197), ōlā < öyle (8-8), sōlādi < söylerdi (3-35), dōdün < dövün (3-68), tōlā < te öyle (3-94), bōlā < böyle (12-85).

ū ünlüsü :

Normalden kısa bir u sesi.

tobūkadā < te bu kadar (2-215), būrē < buraya (7-156).

ū ünlüsü :

Normalden uzun bir u sesi. Ses düşmesi sonucunda ortaya çıkan bir ses. Aslı uzunluk değildir.

ūrsuz < uğursuz (12-95), durūmuū < dururmuū (2-221), oldū < olduđu (7-61), oturūkān < otururken (8-7).

ū ünlüsü :

Normalden uzun bir ü sesi. Ses düşmesinin kaynaklına bir uzunluktur. Aslı uzunluk değildir.

būk < büyük (13-14), dūnnādā < düğünlerde (13-28), ūlāndā < öğlende (20-2), ūrāndiklerimi < öğrendiklerimi (20-29).

1.2. Uzun Ünlüler

Herhangi bir ses değişmesinin ortaya çıkarmadığı, Türkçe kelimelerinin kök hecelerinde Ana-Türkçe döneminden beri aslında var olduğu kabul edilen ünlü uzunluđu³⁷ olarak tanımlanan aslı uzunluklar Çerkovna Ağzında da tespit edilmiştir.

³⁷ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.27.

Derlediğimiz metinlerde tespit ettiğimiz uzun ünlülerin sayısı oldukça azdır. Söz konusu uzun ünlüler genellikle Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde görülmektedir. Tespit edilen bu uzun ünlüler, gerçekte olmayan ama değişik ağızlar tarafından türetilen ünlüler olarak açıklayabiliriz.

Fakat bu uzunluk, meselâ Arapça ve Farsçadaki gibi tam bir uzunluk değildir.

Değişik kelimelerde, farklı ünlüler üzerindeki uzamalarda pek tabîi olarak biri birine eşit değildir. Her zaman, her yerde ve herkes tarafından aynı ünlü aynı biçimde uzatılmaz. Aynı kişinin aynı ünlüyü bazen uzun, bazen kısa telâffuz ettiği çok görülmektedir. Özellikle alınma sözlerde bu bakımdan belirli bir ölçü ve kural yoktur.³⁸

Çerkovna Ağzındaki uzun ünlülü kelimelerin neredeyse hepsinde a sesinin uzadığı fark edilmiştir. Tespit ettiğimiz örneklerimizde söylenişleri bakımından farklılık gösteren iki örnek dikkat çekmektedir.

bēz < bez (2-14), fiḵārām < fukaram (14-11), māni < mani (13-30), yārim < yarım (13-52), ḵār < kar (2-18), bāli < bari (3-5), sāli < Salı (2-195).

tāzā < taze (3-35), tezā < taze (2-49) kelimesi iki farklı kişi tarafından iki farklı şekilde telaffuz edilmiştir.

bāzen < bazen (19-40), bazı < bazı (2-375) kelimesinin de iki farklı telaffuzu vardır.

1.2.1.Ses Olaylarıyla İlgili Uzun Ünlüler

Bilindiği gibi, boğumlanma süreleri normal (temel) ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan- yahut normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan- ünlülere uzun ünlüler diyoruz.³⁹ Çerkovna Ağzındaki uzun ünlüler bazı ses olayları sonucunda oluşmuştur. Bu oluşma sebebini dört başlık altında inceleyebiliriz:

1.2.1.1. Ünsüz Düşmesinden Kaynaklanan Uzun Ünlüler

f Düşmesiyle Uzun Ünlü :

Sadece Bir örnekte tespit edilmiştir.

çīt < çift (12-60).

h Düşmesiyle Uzun Ünlü :

³⁸ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 2002, s.55.

³⁹ Zeynep Korkmaz, **Nevşehir ve Yöresi Ağızları**, Ankara 1994, s.36.

Çerkovna Ağzında h ünsüzü çok sık düşmektedir. Oldukça az kullanılan bir sestir. Kelime başında, ortasında ve sonda olmak üzere üç şekilde görülmektedir. Örnekleri boldur.

Kelime başında h düşmesinden dolayı uzun ünlü :
ādiselār < hadiseler (7-176), ānā < hane (7-50), āli < hali (7-154), `eptān < hepten (10-1), er < her (10-37), ōp < hop (2-79), ēy < hey (6-1).

Kelime ortasında h düşmesinden dolayı uzun ünlü :

bāçeyā < bahçeye (5-167), tātadan < tahtadan (7-96), mūtārı < muhtarı (12-85), bāşiş < bahşiş (7-113), yānı < yahni (7-90), kāvā < kahve (7-78), Mēmet < Mehmet (8-20), Vādetlerā < Vahdetlere (6-14), bōça < bohça (11-52).

Kelime sonunda h düşmesinden dolayı uzun ünlü :

padişā < padişah (5-147), Allā < Allah (4-3), sabā < sabah (3-93).

ğ Düşmesiyle Uzun Ünlü :

Çerkovna Ağzında ğ düşme de sık görülen bir olaydır. Kelime ortasında ve sonunda olmak üzere, örnekleri fazladır.

Kelime ortasında ğ düşmesinden dolayı uzun ünlü :

yāmırlīn < yağmurluğun (7-218), bālı < bağlı (7-158), ēlāncā < eğlence (7-40), ālarımı < ağlarımı (3-14), ālamā < ağlamaya (3-11), īnā < iğne (10-40), ūrāndim < öğrendim (10-51), bālama < bağlama (8-111), sālīkları < sağlıkları (8-22), ālıkta < ağılıkta (5-4), bārıştınız < bağıştınız (5-68).

Kelime sonunda ğ düşmesinden dolayı uzun ünlü :

dā < dağ (5-143), yā < yağ (15-25).

ķ Düşmesiyle Uzun Ünlü :

āşamı < akşamı (7-28), olcāmış < olacaktı (8-6), ōşē < okşuyor (2-291), ōsürük < öksürük (2-26),

l Düşmesiyle Uzun Ünlü :

gāsin < gelsin (7-129), ķāktılar < kalktılar (12-11), ōsun < olsun (2-125), bēki < belki (5-48).

n Düşmesiyle Uzun Ünlü :

īsannā < insanlar (7-64), sōra < sonra (7-12).

r Düşmesiyle Uzun Ünlü :

Çerkovna Ağzında, r düşmesinden doğan uzun ünlüler şu durumlarda görülmektedir:

-lar/-ler çokluk eklerinde :

çoğtulā < çoktular (10-7), urjeklā < vuracaklar (4-4), yollāda < yollarda (7-140), bacaklānı < bacaklarını (8-27), pindirdilā < bindirdiler (8-35), ayılādan < ayılardan (2-134), yılanlā < yılanlar (2-170), adanmā < adamlar (2-70), davıllāla < davullarla (7-51), meselelā < meseleler (7-22), ellā < eller (7-82), kōrktulā < korktular (9-10), demişlā < demişler (9-9).

-ar/-er geniş zaman çekimlerinde :

Anadolu'nun bazı bölgelerinde geniş zaman kipinin üçüncü tekil ve başka kiplerin üçüncü çoğul şahısları sonundaki "r"ler düşer.⁴⁰

Çerkovna Ağzında da tespit ettiğimiz örnekeler bu doğrultudadır. Birçok kipin çekimlerine örnek tespit edilmiştir:

durūmuş < dururmuş (12-34), girilār < girerler (7-43), iyādik < yerdik (7-94), geçākā < geçerken (8-42), istāsān < istersen (10-2), saldırī < saldırır (8-53).

1.7.3 Fiil Kök ve Gövdelerinde :

vā < var (10-32), vāmiş < varmış (4-1), kāşlijān < karşılayacaksın (7-19)

1.7.4 Basit veya türemiş kelimelerde :

kādā < kadar (10-34), birā < birer (7-106), üçā < üçer (7-103), tālāya < tarlaya (4-1), bī < bir (4-12), tekālā < tekerleği (7-136), kāşidan < karşıdan (8-15), bīkaç < birkaç (8-88), kānım < karnım (2-30), çāşamba < Çarşamba (3-73), tekālek < tekerlek (17-13), kāşidan < karşıdan (16-1), topālacık < toparlak (19-11)

y Düşmesiyle Uzun Ünlü :

Akıcı ve yarı ünlü bir ses olan y ünsüzü, bu özelliğinden dolayı ağızlarda kolay eriyebilen ve düşmeye elverişli olan bir sestir.⁴¹

Çerkovna Ağzındaki örnekleri fazladır. Kelime başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç biçimde y ünsüzünün düşerek ünlüleri uzattığı görülür:

Kelime başında :

īkamış < yıkamış (5-127), īkayabilir < yıkayabilir (5-125).

⁴⁰ Ömer Asım Aksoy, **Gaziantep Ağzı**, C. 1, Ankara 1946, s.58.

⁴¹ Leyla Karahan, **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, TDK Yayınları, Ankara 1996, s.31.

Kelime ortasında :

bēgir < beygir (4-12), sapkaşıla < şapkasıyla (12-14), bōleliklä < böylelikle (4-29), kōlü < köylü (7-108), òlä < öyle (10-5), bōlä < böyle (10-1), nēsä < neyse (7-118), zurnēla < zurnayla (10-30), dedēlä < dedeyle (8-71), getirmesēdi < getirmeseydi (12-89),

Kelime sonunda :

kō < köy (7-32), bē < bey (5-109),

v Düşmesiyle Uzun Ünlü :

dō < döv (4-28), òmek < övmek (2-197), òmuşlä < ovmuşlar (8-18), Çerķōna < Çerkovna (13-52), dōdün < dövün (3-68),

1.2.1.2. Hece Kaynaşmasından Doğan Uzun Ünlüler

Asıl büyük bir yığın teşkil eden, hece kaynaşması yolu ile yani,iki ünlü arası ünsüzün düşmesi sonucunda, yan yana gelen iki ünlünün bir uzun ünlü doğurması olayıdır.⁴² Çerkovna Ağzında bu tür uzun ünlüler çok yaygındır. Çerkovna Ağzında, genelde iki ünlü arasında bulunan ğ, h, r, y sesleri zaman içerisinde buldukları heceyle birlikte kaynaşarak ünlü uzamasına sebep olurlar. Tespit ettiğimiz örnekler:

1.ā < ünlü+ünsüz+ünlü :

ā > a+ğ+a : āç < ağaç (7-73).

ā > a+ğ+ı : bayā < bayağı (2-185).

ā > a+ğ+ı : çāna < çağına (7-4).

ā > a+h+a : tā < daha (12-46).

ā > a+h+i : sābi < sahibi (5-1).

ā > a+y+a : almā < almaya (8-11).

ā > a+v+a : oklā < oklava (19-21).

2.ā̄ < ünlü+ ünsüz+ ünlü :

ā̄ > ā+y+ā : evlānmā̄ < evlenmeye (12-46).

ā̄ > ā+y+ā : yimā̄ < yemeye (12-49).

ā̄ > ā+y+ā : sürmā̄ < sürmeye (4-2).

⁴² Ahmet Caferoğlu, Anadolu ve Rumeli Ağzları, **TDAY-Belleten 1964**, Ankara 1965, s.30.

$\bar{a} > \bar{a}+y+\bar{a} : \text{ner}\bar{a} < \text{nereye} (6-3).$

3.ē < ünlü + ünsüz + ünlü :

$\bar{e} > \bar{e}+y+o : \text{al}\bar{e}r\bar{i} < \text{alıyor} (5-38).$

$\bar{e} > \bar{e}+y+o : \text{ko}y\bar{e}r\bar{i} < \text{koyuyor} (5-38).$

$\bar{e} > \bar{e}+y+o : \text{dök}\bar{e}r\bar{i} < \text{döküyor} (5-43).$

4.ī < ünlü + ünsüz + ünlü :

$\bar{i} > \bar{i}+\bar{g}+i : \text{ald}\bar{i} < \text{aldığı} (6-18).$

$\bar{i} > \bar{i}+\bar{g}+i : \text{u}ş\bar{a}k\bar{l}i\bar{m}dan < \text{u}ş\bar{a}k\bar{l}ıgı\bar{m}dan (12-27).$

5.î < ünlü+ ünsüz +ünlü :

$\bar{i} > \bar{i}+\bar{g}+i : \text{ipl}\bar{i} < \text{ipliği} (12-59).$

$\bar{i} > \bar{i}+y+i : \bar{i} < \text{iyi} (10-82).$

$\bar{i} > \bar{i}+y+e : \text{yij}\bar{a}m < \text{yiyeyeğim} (4-9).$

$\bar{i} > \bar{i}+y+i : \bar{i}lik < \text{iyilik} (4-10).$

$\bar{i} > \bar{i}+e+\bar{g}+i : \text{d}\bar{i}l < \text{değil} (12-43).$

$\bar{i} > \bar{i}+\bar{g}+i : \text{otrud}\bar{i} < \text{oturduğu} (5-70).$

6.ō < ünlü+ ünsüz + ünlü :

$\bar{o} > \bar{o}+\bar{g}+u : \bar{o}lu < \text{oğlu} (5-33).$

$\bar{o} > \bar{o}+v+a : \bar{o}k\bar{u}t < \text{o vakit} (20-16).$

$\bar{o} > \bar{o}+h+u : \text{tö}m\bar{n}ar\bar{i} < \text{tohumları} (2-375).$

$\bar{o} > \bar{o}+\bar{g}+u : \text{sök} < \text{soğuk} (1-3).$

7.ō < ünlü + ünsüz + ünlü :

$\bar{o} > \bar{o}+g+\bar{u} : \text{bö}n < \text{bugün} (1-1).$

8.ū < ünlü+ ünsüz+ ünlü :

$\bar{u} > \bar{u}+\bar{g}+u : \bar{u}rlar < \text{uğurlar} (3-39).$

$\bar{u} > \bar{u}+\bar{g}+u : \bar{u}rsuz < \text{uğursuz} (12-95).$

9.ũ < ünlü+ ünsüz + ünlü :

ū < ü+y+ü: būk < büyük (7-27).

ū < ö+ğ+ü : sūt < söğüt (8-112).

1.1 h'li hecelerin kaynaşmasından ortaya çıkan uzun ünlüler :

sābinnā < sahibinle (7-50), sābalin < sabahleyin (7-231), ĩtyar < ihtiyar (5-171), pālĭ < pahalĭ (7-163), māleyi < mahalleyi (5-68), kŭlāma < kulağĭma (5-59), tā < daha (5-69).

2.2 ğ'li hecelerin kaynaşmasından ortaya çıkan uzun ünlüler :

bārmā < bağırmaya (8-4), yemān < yemeğĭn (7-106), ōllarım < oğullarım (5-133), dānĭk < dağĭnĭk (7-151), ūrsuz < uğursuz (12-95), bayrā < bayrağı (7-46), kŏpā < kŏpeğĭ (4-17), çāna < çağĭna (7-4), ašā < ašağı (12-11), boncū < boncuğı (9-6), āç < ağaç (5-82), evcāz < evceğĭz (8-79) kŭcāmda < kucağĭmda (1-26), çārjam < çağıracağı (14-12).

2.3 r'li hecelerin kaynaşmasından ortaya çıkan uzun ünlü:

ālēlaq < ağlayarak (5-63),

2.4 y'li hecelerin kaynaşmasından doğan uzun ünlüler :

oynamā < oynamaya (10-6), urmā < urmaya (7-34), sŭrmā < sŭrmeye (4-2), ĩlik < iyilik (12-71), burē < buraya (8-20), pindirmā < bindirmeye (8-19), kŭzanmā < kazanmaya (8-39), ĩcā < iyice (6-1), bēliktä < beylikte (5-5), Sŭlman < Sŭleyman (10-48), bŭdŭ < büyüdü (10-70).

–yor şimdiki zaman ekinin düşmesiyle, y akıcı ünsüzünün etkisiyle ünlü uzaması :

Hece kaynaşması sonucunda ortaya çıkan uzun ünlülere en fazla şimdiki zaman eklerinde rastlanır.⁴³ Çerkovna Ağzında da bu olay çok belirgindir.

daķĭlē < takılıyor (5-7), yaptırē < yaptırıyor (5-16), konuşēsĭn < konuşuyorsun (5-69), dēm < diyorum (8-60), benzē < benziyor (8-116), dövŭlē < dövŭlüyor (4-29), kŭşalēlā < kovalıyorlar (4-4), sıkĭlēm < sıkılıyor (3-5), gülēz < gülüyoruz (3-36), urē < vuruyor (3-44), akē < akıyor (1-8), bilēmsĭn < biliyor musun (1-29), beslēlā < besliyorlar (11-37), çĭkē < çıkıyor (11-39), yayēsĭn < yayıyorsun (20-20), istēm < istiyorum (20-18), pişirēsĭn < pişiriyorsun (20-20).

⁴³ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağzları**, Ankara 2002, s.56.

–acak/-ecek gelecek zaman eki almış kelimelerde k/ğ ünsüzlerinin düşmesiyle ortaya çıkan uzun ünlü :

yapajānız < yapacaksınız (2-166), gelcāmiş < gelecekmış (2-11), ölcādim < ölecektim (2-41)

–dık/-dik, duğ-dük sıfat-fiil ekinin kaynaşmasından ortaya çıkan uzun ünlü :

istedīni < istediğini (8-102), sōledīn < söylediğin (13-48).

–cağız/-ceğiz küçültme eki almış kelimelerde, ğ'li hecelerin kaynaşmasından doğan uzun ünlü :

ķıŝcāzı < kızcağızı (2-150), ķolcāzı < kolcağızı (2-177), elcāzleri < elceğizleri (2-198), ķafacīnı < kafacığını (2-5), yemecīni < yemeğini (1-31), paracīm < paracığım (2-194), bubacīn < babacığın (2-193), ablacīm < ablacığım (2-194).

1.2.1.3. Ünlü Karşılaşmasından Doğan Uzun Ünlü :

sātım < saatim (10-36).

1.2.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Uzun Ünlüler

Vurgu, bir kelime, veya bir cümlede bir hecenin veya kelimenin değerlerine nazaran daha şiddetli, daha belirgin söylenmesidir.

Türkiye Türkçesinde birden çok heceli kelimelerde vurgu genellikle son hece üzerindedir. Çerkovna Ağzında bu kural bazen Bulgarca'nın da etkisiyle değişebiliyor. Bu değişiklik esnasında da vurgu genellikle ilk heceye geçier ve bazen öndeki heceyi uzatır.. Vurgunun ilk heceye geçmesinde çoğu kez l,n,r,y gibi akıcı ünsüzlerin rolü tespit edilmiştir. Ama yine de kesin bir kural belirlemek zordur. Tespit ettiğimiz bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

`anān < annen (2-3), `ķojoban < koca baban (2-3), `onuştan < o içten, onun için (2-8), `āydi < hadi (2-14), Bulğ`arja < Bulgarca (2-21), `yangılık < yangılık (2-26), `Alyosman < Ali Osman (2-28), `Nediha'nın < Nediha'nın (2-28), `Nejbā < Necibe (2-41), `nābjaz < ne yapacağız (2-61), `Rāhim < Raim (2-67), `burda < burada (2-71), `yama tarla (12-26), `tatüs < daha düz (12-29), `Eprez (12-31).

1.2.3. Asli Uzunluklar

Herhangi bir ses değişmesinin ortaya çıkarmadığı, Türkçe kelimelerinin kök hecelerinde Ana-Türkçe döneminden beri aslında var olduğu kabul edilen ünlü

uzunluğu⁴⁴ olarak tanımlanan asli uzunluklar Çerkovna Ağzında da tespit edilmiştir. Derlediğimiz metinlerde tespit ettiğimiz uzun ünlülerin sayısı oldukça azdır. Söz konusu uzun ünlüler genellikle Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde görülmektedir.

Tespit edilen bu uzun ünlüler, alınma kelimelerde kendilerini korumuş olan uzun ünlüler veya gerçekte olmayan ama değişik ağızlar tarafından türetilen ünlüler olarak açıklayabiliriz.

Ancak bu uzunluk, mesela Arapça ve Farsçadaki gibi tam bir uzunluk değildir; Türkçenin normal ünlülerine göre çok az fark gösteren yarım bir uzunluktur. Çeşitli kelimelerde, çeşitli ünlüler üzerindeki uzamalarda biri birine eşit değildir. Her zaman, her yerde ve herkes tarafından aynı ünlü aynı şekilde uzatılmaz. Aynı kimsenin aynı ünlüyü bazen uzun, bazen kısa telaffuz ettiği çok görülür. Bilhassa alınma sözlerde bu bakımdan kesinlikle bir ölçü ve kural yoktur.⁴⁵

Çerkovna Ağzındaki uzun ünlülü kelimelerin nerdeyse hepsinde a sesinin uzadığını görmekteyiz. Tespit ettiğimiz örneklerimizde söylenişleri bakımından farklılık gösteren iki örnek dikkat çekmektedir.

bēz < bez (2-14), fiḫārām < fukaram (14-11), māni < mani (13-30), yārim < yarim (13-52), ḫār < kar (2-18), bāli < bari (3-5), sālī < Salı (2-195), tāmīr < tamir (1-9), ālem < alem (8-36), Nurhāyet < Nurhayat (10-85).

tāzā < taze (3-35), tezā < taze (2-49) kelimesi iki farklı kişi tarafından iki farklı şekilde telaffuz edilmiştir.

bāzen < bazen (19-40), bazı < bazı (2-375) kelimesinin de iki farklı telaffuzu vardır.

1.3. Kısa Ünlüler

Kısa ünlüler, uzun ünlülere göre azdır ve gelişmemiştir. Bu olay için kesin kurallar bulmak zordur. Her şeyden önce konuşulan ağzın yapısı içerisinde sıkışıp kalmış, yayılma ve etkileme şartlarını bulamamıştır. Sintaksik bir gelişme olarak da düşünülebilir. Yarı uzun ünlüler gibi, vurgu etkisi altındadır.⁴⁶

⁴⁴ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.27.

⁴⁵ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2002, s.55.

⁴⁶ Ahmet Caferoğlu, Anadolu ve Rumeli Ağzları Ünlü Değişmeleri, **TDAY–Belleten 1964**, Ankara 1965, s.33.

Çerkovna Ağzında tespit ettiğimiz kısa ünlüler genelde akıcı ve bol sesli r ve l ünsüzlerinden ya önce ya sonra gelmektedir. Bunun yanı sıra kısa ünlülerin varlığında aşağıda belirtildiği gibi bazı görüşler dile getirilebilir.

1.-ı- ve -i- ünlüleri, vurgusuz açık ve kapalı orta hecelerde yok denecek kadar kısa söylenir.⁴⁷

1.3.1 Kısa i ünlüsü:

sanısan < sanırsın (1-3), ayıklēsınız < ayıklıyorsunuz (5-44), canına < canına (11-72), bōçalarını < bohçalarını (11-54), yanına < yanına (11-71), buralrını < buralarını (6-11), urbalrını < rubalarını (2-101).

1.3.2 Kısa i ünlüsü :

kilīsā < kilise (12-41), silikmiş < silikmiş (10-56), Allilēn < Alilerin (5-92).

Birleşik kelimelerde de örneklerine sık rastlanır :

ne bīlem < ne bileyim (5-23), nābīcan < ne yapacaksın (2-212), tobīrasında < te burasında (12- 60).

1.4. İKİZ ÜNLÜLER (Diphong)

Türkçede bir hecede veya bir kelimedede iki vokal yan yana gelemez. İki vokalin bir hecede yan yana gelmesine diftong denir.⁴⁸ Y,v ünsüzleri türlü ünlülerle yaptıkları birleşimlerde sürtünmelerini kaybedip kısmen ünlüleşmek suretiyle ikiz ünlüler teşkil ederler.⁴⁹ Onun için diftong iki vokal sesi veren bir vokal bir vokal durumundadır ve bünyesindeki iki vokal iki ayrı hece meydana getirmediği için tek bir hece içinde bir arada bulunurlar.⁵⁰ Çerkovna Ağzında y ünsüzü kelime sonlarında çoğu kez yarım ünlü özelliği gösterdiğinden, derlediğimiz metinlerde y'den kaynaklanan i'li ve h ünsüzünden kaynaklanan alçalan ikiz ünlüler görülmektedir. Çerkovna Ağzında eşit ikiz ünlüler örneklerine rastlanmamıştır. Yükselen ikiz ünlüler ses olayına ise sadece bir örnek tespit edilmiştir.

1.4.1. Alçalan İkiz Ünlüler

⁴⁷ Ahmet Caferoğlu, Anadolu ve Rumeli Ağzları Ünlü Değişimleri, TDAY–Belleten 1964, Ankara 1965, s.33.

⁴⁸ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İstanbul 2005, s.64.

⁴⁹ Zeynep Korkmaz, Güney- Batı Anadolu Ağzları, TDK Yayınları, Ankara 1994, s.25.

⁵⁰ Muharrem Ergin, a.g.e., s.65.

İkinci öğeleri birincilerine bakarak daha dar ve süreksiz olan ikiz ünlü türleridir.⁵¹

Çerkovna Ağzında y'den kaynaklanan i'li ve h ünsüzünden kaynaklanan alçalan ikiz ünlüler görülmektedir.

i_ä : Sevdi_ä < Sevdiye (3-1).

a_i : da_ire (7-34).

a_u : ya_utta < yahutta (7-43).

1.4.2. Yükselen İkiz Ünlüler

İkinci unsuru birinciye göre daha geniş olan ikiz ünlülere “yükselen ikiz ünlüler” diyoruz. Bu tür ikiz ünlülerde birinci unsur biraz daha kısadır.⁵²

Çerkovna Ağzında yükselen ikiz ünlülerin ortaya çıkmasında y ünsüzünün düşmesi etkili olmaktadır :

i_ä : di_är (16-2).

ä_i : peşindä_im (2-353).

2. ÜNLÜ UYUMU

Ünlü uyumu bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından birbirlerine uyması olayıdır. Bu olay Türkçe'nin en göze çarpan özelliği olup, köklerde veya kök ve eklerde, bir kelimenin bütün ünlüleri yukarıda belirttiğimiz bakımlardan birbirine benzerler.⁵³

Anadolu'nun pek çok ağzında ünlü uyumu dikkati çekecek kadar belirgin ve kuvvetlidir. Fakat Rumeli ağızlarında bu özellik ya yer yer veya tamamen kaybolmuştur.⁵⁴

Çerkovna Ağzında ünlü uyumunu iki bölümde inceleyeceğiz:

2. 1. Kalınlık- incelik uyumu,

2. 2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu.

⁵¹ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara 1994, s. 43.

⁵² Ahmet. B. Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara 2002, s. 63.

⁵³ Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara 1988, s. 31.

⁵⁴ Tuncer Gülensoy, *Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme*, Kayseri 1993, s13.

2.1. KALINLIK- İNCELİK UYUMU :

Çerkovna Ağzında kalınlık – incelik uyumu farklı durumlar gösterir. Bu farklılık eklerde ortaya çıkar. Çerkovna Ağzı ünlü düzleşmesinden yanadır. Söz konusu düzleşme de kalınlık- incelik uyumunda farklılıklar ortaya çıkarır.

2.1.1. ALINMA KELİMELERDE KALINLIK- İNCELİK UYUMU :

Anadolu ve diğer Rumeli Ağızlarında olduğu gibi Çerkovna Ağzında da Arapça, Farsça ve Rumcadan girmiş kelimeler mevcuttur.

Bu tip kelimeler Türkçenin dil benzeşmesi kuralına uydurularak uyum aykırılığı ortadan kaldırılmış ve Türkçe kelimelerle benzetilmiştir.⁵⁵

Alınma kelimeler için sadece kalınlık- incelik yönünden ünlü uyumu söz konusudur.⁵⁶ Bunun, ilerleyici, gerileyici ve ilerleyici- gerileyici ünlü benzeşmesi yoluyla ortaya çıkanları inceleyeceğiz:

1. İlerleyici ünlü benzeşmesi ile :

Çerkovna Ağzında ilerleyici benzeştirme yoluyla meydana gelen ünlü uyumu daha çok kalınlaşma yönündedir :

Kalınlaşma yönünde :

a- ı < a-u : davıl < davul (7-50).

a- ı < a- u : avlı < avlu (11-34).

o- a < o-o : oraz < horoz (7-90).

a- ı < a- i : vakıt < vakit (8-56).

İncelme yönünde :

i- e < i- a : kirez < kiraz (5-82).

i- i < ı- ı : misir < mısır (13-19).

2. Gerileyici ünlü benzeşmesi ile :

Çerkovna Ağzında gerileyici benzeştirme yoluyla oluşan ünlü uyumu ince ünlülerden yanadır :

İncelme yönünde :

e- a < a- a : zeman < zaman (11-13).

e- a- i < a- a- i : ehali < ahali(7-210).

⁵⁵ Tuncer Gülensoy, **Kütahya ve Yöresi Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 1988, s. 33.

⁵⁶ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2002, s. 66.

e- ä < a- e : tezä < taze (2-49).

Kalınlaşma yönünde :

a- a- e < e- a- e : baraber < beraber (7-217).

e- ä < a- e : tezä < taze (2-49).

3. İlerleyici- gerileyici ünlü benzeşmesi ile :

Bazen orta hecedeki değişik ünlü, iki yanındaki benzer ünlülerin etkisi altında kalarak onlara benzer ve böylece ünlü uyumu gerçek olur.⁵⁷

Çerkovna Ağzındaki örnekleri çok az olan bir ses olayıdır:

a -ı- ä < a- u- e : fasılâ < fasulye (7-90).

a -ı- a < a -u -a : amırla < hamurla (19-20).

2.1.2. KALINLIK- İNCELİK UYUMUNUN BOZULMASI :

Çerkovna Ağzında kalınlık- incelik uyumu ekler açısından farklılık göstermektedir. İnceleyeceğimiz ekleri şöyle sıralayabiliriz :

1. Şimdiki zaman ekinde :

Çerkovna Ağzında şimdiki zaman ekinin yerini tutan ē, ēr ekleri, kalın ünlülerin yer aldığı kelimelerde, kalınlık- incelik uyumunu bozar :

çıkē < çıkıyor (11-22), aldadē < aldatıyor (11-65), tutē < tutuyor (7-219), olēri < oluyor (5-112), durğudēlā < durduruyorlar (11-60), alēz < alıyoruz (3-78).

İnce ünlülü kelimelerde kalınlık- incelik uyumunun korunduğu görülür :
içēsin < içiyorsun (5-187), geçē < geçiyor (11-20), gelēri < geliyor (12-13), dēriz < diyoruz (12-24), pişirēsin < pişiriyorsun (20-20), çekēsin < çekiyorsun (20-22).

1. Geniş zaman ekinde :

Çerkovna Ağzında geniş zaman eki farklılık göstermektedir. İnceleme yönündeki örnekleri daha fazladır:

yirsin < yersin (2-136), yidirisin < yedirirsin (3-99), alar < alır (10-39), girilār < girerler (7-43).

⁵⁷ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2002, s. 67.

2. Gelecek zaman ekinde :

Çerkovna Ağzında gelecek zaman ekinin kalın ve ince şekli vardır. Kalın ünlülerin yer aldığı kelimelerde incelmeden yana bir değişim tespit edilmiştir. Örnekleri çok fazla değildir :

saldırcek < saldıracak (8-52), çıkıecek < çıkacak (13-30), oyniceklā < oynacaklar (7-217), urjeklā < vuracaklar (4-4).

3. Şart ekinde :

Şart ekinin 3. şahıs teklik ile 2. şahıs çokluk biçimlerinde r akıcı ünsüzünün tesiriyle, kalın ünlülerden sonra ince şekliyle gelerek, uyum dışına çıkmıştır : olursēdı < olursa (7-178), sorarsēdınız < sorarsanız (3-31).

4. Emir ekinde :

Emir kipinin 1. şahıs teklik biçimi, kalın ünlülü hecelerde, ince şekliyle uyum dışına çıkar:

bakem < bakayım (19-48), tutem < tutayım (8-132), alem < alayım (8-133).

5. Fiil çekimlerinin öğrenilen geçmiş zamanın 1. şahıs teklik, 2. şahıs teklik, 1. şahıs çokluk, 2. şahıs çokluk eklerinde :

Bu eklerde incelleme yönünde bir değişim tespit edilmiştir. Tespit ettiğimiz örneklerde genellikle ı < i değişiminin fazla olduğu görülmektedir:

yatmışım < yatmışım (5-57), çalışmışım < çalışmışım (2-63), ālamamışın < ağlamamışsın (2-188), annatmışıktır < anlatmışızdır (2-173), bakmışınız < bakmışsınız (3-98).

6. Hal eklerinde :

Yükleme durumu ile eşitlik durum eklerinde incelleme tespit edilmiştir. Yönelme durumu ekinde ise, çok az örnekte tespit edilen kalınlaşma söz konusudur: bızacī < buzacığı (7-247), apısa < hapse (11-70), sıcacık < sıcacık (2-229), durucacık < durucacık (2-89), sandī < sandığı (2-150).

7. İyelik eklerinde :

Birinci ve üçüncü şahıs teklik biçimlerinde uyumsuzluk tespit edilmiştir. İncelme yönünde bir değişim tespit edilmiştir :

bubajīm < babacığım (2-55), çocī < çocuğu (2-223), yuvacīm < yuvacığım (3-49), anacī < anacığı (3-48).

8. Çokluk ekinde :

Çerkovna Ağzında çokluk eki çoğu kez ünlü uyumuna uyar; yalnız lē ve –in biçimleri kalın ünlülerin olduğu hecelerde uyumu bozar.

paralēnı < paralarını (2-379), ablanīna < ablanlara (17-3).

9. ile edatında :

İle edatı birleştiği bazı kalın ünlülülük elimlerde uyumsuzluk göstermektedir :

şapkasīla < şapkası ile (12-14), asırla < hasır ile (7-62), kedīlā < kedi ile (2-144), içmeklā < içmek ile (2-56), gelinnā < gelin ile (3-88).

10. – ki isimden isim yapma ekinde :

Kalın ünlülerin bulunduğu kelimelerle birleştiğinde bazen uyumu bozuyor :

āşamki < akşamki (4-45), aşāki < aşağı (3-16).

11. –leyn ekinde :

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, Çerkovna Ağzında – lin/-līn şekliyle ortaya çıkarak ünlü uyumunu bozar :

sabālın < sabahleyin (5-58), avşamlīn < akşamleyin (3-69), sabālīn < sabahleyin (3-65).

12. İ- cevher fiilinde :

Kalın ünlülü hecelerin bulunduğu kelimelerde uyum dışına çıktığı tespit edilmiştir :

yaşliysa < yaşlı ise (7-82), yakınsēdı < yakın ise (7-47).

13. -lık/ -lik isimden isim yapma ekinde :

Bu ek, Çerkovna Ağzında ünsüz benzeşmesi sonucu-nık/- nik şeklinde gürülmektedir. Kalın ünlülerin yer aldığı kelimelerde incelmış olarak örnekerli tespit edilmiştir :

yakınnī < yakınlığı (7-117), samannī < samanlığı (6-13).

2.1.3. KÖKTE ÜNLÜ DEĞİŞMESİNE DAYANAN KALINLIK-İNCELİK UYUMU :

Çerkovna Ağzında, kalın ünlülerin bazıları çeşitli nedenlerle incelmekte ve kalınlık- incelik uyumunu bozmaktadırlar. Uyumun bozulmasında özellikle l, r ve y akıcı ünsüzlerin inceltici rolü tespit edilmiştir.

sāli < Salı (14-16), cümertesi < cumartesi (14-16), kirez < kiraz (5-82), kilibā < kulübe (8-88), oreya < oraya (20-8), yılan < yılan (2-170), yika < yıka (8-2).

2.2. DÜZLÜK- YUVARLAKLIK UYUMU :

Düzlük-yuvarlaklık uyumu bilindiği gibi, yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerde , ünlülerin düzlük yuvarlaklık bakımından ilk hece ünlüsüne göre ayarlanması olayıdır. Bu uyuma göre düz ünlülerden sonra yuvarlak ünlüler gelemez. Yuvarlak ünlülerden sonra ise sadece geniş-düz ünlüler (a,e) ile dar-yuvarlak(u,ü) gelebilir.⁵⁸

Batı Türkçesinde, düzlük – yuvarlaklık uyumu düzleşme yönünde gerçekleşmektedir. Batı Türkçesine karşılık, örneğin Kırgız ve Kazak Türklerinde bu uyum aksi yönde gelişmiştir: **külösün, ötün, kündön, kündörgö, görgön.**⁵⁹

Çerkovna Ağzında düzlük- yuvarlaklık uyumunda düzleşme eğilimi tespit edilmiştir. Türiye Türkçesinde dudak ünsüzlerin tesiri ile düzleşmiş veya yuvarlaklaşmış olan bazı ünlüler Çerkovna Ağzında düzdür. Tespit ettiğimiz bazı örnekler :

tavık < tavuk (7-91), düşmannık < düşmanlık (2-9), davıl< davul (7-50), çavış< çavuş (5-2), çamır < çamur (11-36), yāmırlık < yağmurluk (7-195), armit < armut (5-

⁵⁸ Cemil Gülseren, **Malatya İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2000, s.55.

⁵⁹ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2002, s. 77.

196), amır < hamur (19-21), bızā < buzağı (7-245), ambır < kambur (7-196), Mıstava < Mustafa (12-63).

Yuvarlaklaşma yönündeki düzlük- yuvarlaklık uyumu örnekleri çok azdır :
bübār < biber (5-168), buba < baba (2-148), comat < cemaat (3-88), metro < metre (7-239).

2.2.1. DÜZLÜK- YUVARLAKLIK UYUMUNUN BOZULMASI :

Düzlük- yuvarlaklık uyumu, Çerkovna Ağzında sağlam bir yapıya sahiptir. Tespit ettiğimiz uyum dışı durumlar çok azdır. Bu uyumsuzlukların sebeplerini şöyle sıralayabiliriz :

1. Öğrenilen geçmiş zaman ekinde :

çocîmiş < çocuğuymuş (2-223).

4. Öğrenilen geçmiş zamanın 3. şahıs teklik biçiminde :

gömdin < gömdün (5-36).

3. dık/-dik sıfat-fiil ekinde :

oldî < olduğu (3-72).

4. İyelik ekinin 3. şahıs teklik biçiminde :

çocî < çocuğu (2-223).

3. ÜNLÜ DEĞİŞİMLERİ

Ünlülerin ünlülere veya ünsüzlerin ünlülere yaptığı etki sonucunda bir ünlünün nitelik değiştirmesi olayı. Ünlülerin birbirine etkisine veya daha başka nedenlere bağlanan ünlü değişimi, ünlü uyumu; ünsüzlerin ünlülerle etkisinden doğan ünlü değişimi, ünlü incelmesi, ünlü kalınlaşması, ünlü daralması, ünlü genişlemesi, ünlü yuvarlaklaşması veya ünlü düzleşmesi biçiminde kendini gösterir. Genellikle ağızlarda görülür.⁶⁰

3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

e < a değişimi :

⁶⁰ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.226.

kirez < kiraz (5-82), oreya < oraya (7-248), ehalinin < ahalinin (7-210), teze < taze (2-49), yaķecek < yakacak (2-324), durjek < duracak (11-33), zaman < zaman (11-13), cümertesi < cumartesi (3-68), pazertesi < pazartesi (3-71), ısırcek < ısıracak (4-20), geliba < galiba (2-175), bozulcek < bozulacak (2-202), anterisini < entarisini (5-97), ayrılcek < ayrılacak (7-169), ferejā < ferace (7-25), Şefteli < Şeftali (21-29).

i < ı değişimi :

Küçültme eki alan adlarda i < ı değişimi :

bubacīn < bubacığın (2-193), ablacīm < ablacığım (2-194), paracīm < paracığım (2-194), sıcacık < sıcacık (2-229), sōracīma < sonracığıma (2-27).

İle edatın birleşik yazıldığı kelimelerde :

yaşlıysa < yaşlıysa < yaşlı ise (7-82), Őapķasīla < Őapķasıyla < Őapķası ile (12-14), atıyla < atıyla < atı ile (12-99).

Bazı fiil kök ve çekimlerinde :

yatmışım < yatmışım (5-57), yikēm < yıkıyorum (8-2), izlanē < hızlanıyor (5-45).

Teklik Şahıs eki almış ve aynı zamanda tamlanan eki olan bazı kelimelerde: sandī < sandığı (2-150), kalabalīndan < kalabalığından (7-182), ķatī < katığı (7-90), fenalī < fenalığı (2-232), yastī < yastığı (7-196).

Bir de bu kelimelerde :

aylık < aylık (7-247), sālī < Salı (2-195).

i < u değişimi :

uyumuşım < uyumuşum (5-57), ĉocī < ĉocuęu (11-31), ĉocīmıŐ < ĉocuęumuŐ (2-76).

i < a değişimi :

okuyamiyacak < okuyamayacak (7-102), yapmiyalım < yapmayalım (5-192).

ü < u değişimi :

cümertesi < cumartesi (3-68).

3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

a < e değişimi :

ķardaŐı < kardeŐi (5-24), pańçasına < penĉesine (3-74), anterisini < entarisini (5-97), saattan < saatten (2-232), baraber < beraber (7-216).

ı < i değişimi :

angı < hangi (11-29), vaktında < vaktinde (12-10), zamankı < zamanki (7-85), saatım < saatim (10-36).

u < ü değişimi :

musadā < müsaade (12-113), mubarek < mübarek (3-10).

3.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

u < a değişimi :

bubası < babası (11-28).

o < e değişimi :

metro < metre (7-239).

ü < i değişimi :

bübār < biber (5-168).

3.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

a < o değişimi :

andan < ondan (11-37), oraz < horoz (7-90), aynaştı < oynadı (7-228).

a < u değişimi :

tutunardık < tutunurduk (10-14).

ı < u değişimi :

Çerkovna Ağzı ünlülerin düzleşmesinden yanadır o yüzden ı < u değişimi örnekleri çok yaygındır :

avlı < avlu (11-34), çamır < çamur (11-35), Mıstava < Mustafa (12-68), davilla < davulla (10-30), yāmır < yağmur (5-88), fasıluğā < fasulya (4-28), çabık < çabuk (2-176), tavık < tavuk (7-91), yāmırlık < yağmurluk (7-195), kāmır < kambur (7-196), yavıklısı < yavuklusu (13-60), pabiçlan < pabuç ile (12-60), yamıldēlā < yamultuyorlar (7-62), kāmırkēdın < kamburken (8-87), fıķārämlā < fukaralar (21-11).

i < u değişimi :

uyumuşım < uyumuşum (5-57), çocı < çocuğu (11-31).

i < ü değişimi :

kilibeni < külübeni (8-88).

3.5. Geniş Ünlülerin Daralması

ı < a değişmesi :

çabcık < çabucak (5-98), oynıyabilsin < oynayabilsin (7-201).

i < a değişimi :

oğuyamiyacak < okuyamayacak (7-102).

u < a değişimi :

bubası < babası (11-28).

i < e değişimi :

biyänmemiş < beğenmemiş (11-30), yimâz < yemez (12-15), deyi < diye (5-63), pençiremin < penceremin (4-37), ĩmişlär < yemişler (2-171).

u < o değişimi :

suvan < soğan (7-158), buynuzlarına < boynuzlarına (7-60).

ü < ö değişimi :

Anadolu ağızlarında nadir görülmesine rağmen Balkan ağızlarında oldukça fazladır. Bilhassa Adakale ve Bulgaristan Türk Ağızları bu yönden bir özellik taşımaktadır.⁶¹ Çerkovna Ağızında da oldukça belirgin bir ünlü değişimidir.

ürenämädım < öğrenemedim (10-35), ũlän < öğlen (2-215), sũdün < söğüdün (8-12).

3.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

e < i değişimi :

deyâ < diye (12-98), deyi < diye (5-63), deyeyim < diyeyim (3-25), giyâyem < giyeyim (3-26), nēçi < niçin (7-244), güleşärmiş < güleşirmiş (9-1).

a < u değişimi :

tutunardık < tutunurduk (10-14).

ö < ü değişimi :

yörüyorkan < yürürken (12-93), yörümüş < yürümüş (12-99), gözäl < güzel (10-40), övey < üvey (2-164).

⁶¹ Ahmet Caferoğlu, Anadolu ve Rumeli Ağızları Ses Değişimleri, **TDAY -Belleten 1964**, Ankara 1965, s.15.

4. ÜNLÜ DÜŞMESİ (Elision)

Türlü fonetik etkiler altında, kelimelerin iç ve son seslerinde bulunan bazı ünlülerin düştükleri görülüyor.⁶² Birçok Türk lehçe ve ağızlarında olduğu gibi Çerkovna ağızında da farklı fonetik etkiler ünlü düşmesine sebep olmuştur. Örnekleri bol bir ses olayıdır.

4.1. Kelime Başında Ünlü Düşmesi

sırğan < ısırgan (2-204), meci < imece (17-1), sūlacık < usulcacık (8-126).

4.2. Kelime Ortasında Ünlü Düşmesi

Türkçede orta hece, bazı istisnalar dışında vurgusuzdur. Bundan dolayı bazı kelimelerde dar ünlü ile biten orta hece ünlüsü, Anadolu ağızlarının birçoğunda düşebilmektedir.⁶³ Çerkovna Ağızında da söz konusu düşme olayı yaygındır.

4.2.1. Vurgusuz Orta Hece Düşmesi :

Orta hecenin vurgusuzluğundan ortaya çıkan ünlü düşmesi çok görülür.⁶⁴ Çerkovna ağızında da yaygın bir ses olayıdır.

`Emnā < Emine (2-319), sendān < seneden (11-7), çabcağ < cabucak (11-15), gözlernni < gözlerini (11-39), kārısı < karısı (11-71), Aḳfā < Akife (12-63), İsmālā < İsmāle (3-18), Necbā < Necibe (2-190), `yanpeşinā < yanı başına (7-32), gersi < gerisi (2-175), Cemlā < Cemile (13-15), Seblā < Sebile (8-9), Selmā < Selime (5-69), bacaklarını < bacaklarını (15-15), omzuna < omzuna (7-81), ayklayınca < ayıklayınca (5-44), braḳmış < bırakmış (8-77), `yendān < yeniden (8-95), imşak < yumuşak (16-5), üstlük < üstelik (16-2).

4.2.2. Yön hali –ra,-re ekini almış bazı kelimelerde bu ekinin ünlüsünün düşmesi:

ordan < oradan (11-18), burda < burada (11-66), içärdä < içeride (8-3), nerdä < nerede (5-4).

4.2.3. Zarf-fiil eki olan –ikan,-iken ekindeki i sesinin düşmesi :

oturükān < oturur iken (8-7), gidākān < gider iken (10-51), yapākan < yapar iken (5-88), uyurқан < uyur iken (5-182), ḳalkarkan < kalkar iken (5-183), kızkān < kız iken (18-1).

⁶² Zeynep Korkmaz, *Neşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara 1994, s.64.

⁶³ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yayınları, Ankara 1996, s.122.

⁶⁴ Ahmet. B. Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara 2002, s.95.

4.2.4 İ-filinin bulunduğu kelimelerde ünlü düşmesinin görülmesi:

vāmiş < var imiş (4-1), kārmiş < kar imiş (15-4), maķasmiş < makas imiş (15-16), adammiş < adam imiş (11-24), vādı < var idi (19-8), sālammış < sağlam imiş (19-3), meraklıdı < meraklı idi (14-10).

4.2.5 İle edatının birleşik yazıldığı kelimelerde ünlü düşmesi :

gelinnä < gelin ile (3-87), şapķasıla < şapķası ile (12-14), izninnä < izni ile (7-8), sābinnä < sahibi ile (7-50), sırganna < ısırgan ile (2-204), ellānnä < elleri ile (5-9), mandalāla < mandalar ile (5-7).

4.2.6 İyelik ekinin üçüncü teklik şahıs ekindeki i sesinin düşmesi :

birsi < birisi (4-11), gözlerni < gözlerini (11-39), `yanpeşindä < yanı başında (7-32).

4.2.7 Ünlü birleşmesinin sebep olduğu ünlü düşmesi :

torasını < işte orasını (2-161), nōlmuş < ne olmuş (5-52), nāptın < ne yaptın (5-57), nēçin < ne için (5-133), tōlecä < te öylece (5-77).

4.2.8 Gelecek zaman ekleri olan –acak,-ecek eklerini alan kelimelerin ilk ünlülerinin düşmesi :

vārjek < verecek (7-55), ısırjek < ısıracak (4-20), olcek < olacak (7-45), bozulcek < bozulacak (2-202), düzäljek < düzelecek (2-41), kıldırjek < kaldıracak (5-182), gidjek < gidecek (11-29).

4.3. Kelime Sonunda Ünlü Düşmesi

Çerkovna ağzında sonda ünlü düşmesi ses olayı sadece bir kelimedede tespit edilmiştir:

ķompot < komposto (5-86).

5. ÜNLÜ TÜREMESİ

Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı bazı nedenlerle kelimenin ön, iç ve sonuna ünlü getirilmesi olayı.⁶⁵ Yabancı dillerden alınma, özellikle l-, r-, seyrek olarak ta : k-,m-,n-,k-,s-,ş-,t-,z- ile başlayan bazı kelimelere, bir ünlü eklenmesi, Anadolu ağızları için bir gelenek haline getirilmiştir.⁶⁶

⁶⁵ Zeynep Korkmaz , **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.229.

⁶⁶ Ahmet Caferoğlu, Anadolu ve Rumeli Ağızları Ses Değişimleri, **TDAY- Belleten 1964**, Ankara 1965, s.20.

Çerkovna Ağzında örnekleri çok sınırlı olan bir ses olayıdır. Çoğu kez l ve r ünsüzlerinden önce i sesinin türediği tespit edilmiştir. Öntüreme, orta türeme ve son türeme örnekleri vardır:

5.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi

Çerkovna Ağzında önseste e, i ve u seslerinin türediği tespit edilmiştir.

ilāni < leğeni (7-81), ilānet < lanet (12-108), Erecebim < Recebim (18-7), irāndelemek < rendelemek (20-23), urbalarım < rubalarım (2-104).

5.2. Kelime Ortasında Ünlü Türemesi

Hıristiyanları < Hristiyanları (11-14), apısa < hapse (11-70).

5.3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi

`doğturu < doktor (2-42), bı seferi < bu sefer (8-45).

6. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ

Birincisi ünlü ile biten, ikincisi ünlü ile başlayan iki kelimenin söz konusu ünlülerin kaynaşarak tek ünlü haline gelmesine ünlü birleşmesi diyoruz.⁶⁷

Çerkovan Ağzındaki ünlü birleşmesi ses olayının örnekleri azdır :
nēçi < ne için (2-221), nōlē < ne oluyor (2-228), nētsin < ne etsin (8-133).

7. ÜNSÜZLER

7.1. Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Ünsüzler:

Çerkovna Ağzında, standart Türkçeden farklı olarak ğ, ğ, k, k, l, ünsüzleri tespit edilmiştir.

ğ ünsüzü :

Ön damak g'si. Yalnız kalın ünsüzlerle hece kuran bir ünsüzdür.
yüzğar < rüzgar (1-3), ğavır < gavur (18-5).

ğ ünsüzü :

Arka damak g'si. Kalın ünlülerin bulunduğu hecelerde yer alır.

⁶⁷ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2002, s.98.

çingilli < cingilli (15-33), Bulğalālā < Bulgarlarla (14-3), anğı < hangi (2-325), cığırayı < sigarayı (18-2).

ĸ ünsüzü :

Ön damak k'sı. Kalın ünlülerle birlikte hece kurar.

nikā < nikah (7-252), nikāsı < nikahı (7-253).

ķ ünsüzü :

Arka damak k'sı. Kalın ünlülerle hece kuran bir ünsüz.

ķardaşı < kardeşi (7-70), kızcılık (19-2), ķorķak (9-1), ķadın < güzel (6-20).

Ĳ ünsüzü :

Ön damak l'si. Yalnız kalın ünlülerle hece kurar.

Ĳlā < iyi (14-13), Ĳālā < lale (2-287), Ĳāzım < lazım (5-120), Ĳāi < ilahi (2-268).

8. ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ(Consonant mutation)

8.1. Tonlulaşma

Ünsüzlerin boğumlanması sırasında, ciğerlerden gelen havaya ses tellerinin titreşerek ton vermesi, ünsüzlerin tonluluk niteliği kazanması ses olayı tonlulaşma olarak tanımlanır. ⁶⁸Çerkovna Ağzındaki örnekleri bol olan bir ses olayıdır.

d < t değişimi :

Çerkovna ağzında örnekleri bol olan bir ses olayıdır.

Kelime başında :

Durgüt < Turgut (5-117), dakılırdık < takılırdık (10-26), daķı < takı (7-166), daķtılar < taktılar (7-69).

Kelime ortasında :

būdā < bęütüyor (5-144), annadajan < anlatacaksın (4-30), ķorķudūmuřlā < korkuturmuřlar (11-59), unudulur < unutulur (4-13), südban < süt baban (2-193).

z < s değişimi :

Kelime başında :

zūmbül < sūmbül (2-300).

Kelime ortasında :

⁶⁸ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.215.

erkezä < herkese (2-282).

j < ŝ değişimi :

Kelime sonunda :

bej < beş (2-201), oj < hoş (2-74), ombej < on beş (7-91).

g < k değişimi :

ęarga < karga (9-2).

l < s değişimi :

çilē < çiseliyor (5-88).

v < h değişimi :

sarvoş < sarhoş (6-8), kavrır < kahır (5-62).

v < f değişimi :

Kelime ortasında :

Mıstava < Mustafa (12-68).

v < k değişimi :

Kelime ortasında :

bavşam < bu akşam (12-56), avşamlın < akşamleyin (3-68), avşamına < akşamına (7-115).

8.2. Tonsuzlaşma

Ses tellerinin ciğerlerden gelen havayı titreştirmemesi ve ton vermemesi; ünsüzlerin boğumlanma sırasında titreşimlerini kaybederek tonsuzluk niteliği kazanması. p/ ç / t vb. Ünsüzlerin boğumlanmalarında olduğu gibi, buna f, k, s gibi ünsüzleri de ekleyebiliriz.Çerkovna Ağzında tonlulaşma ses olayı gibi örneklerine sık rastlanan bir ses olayıdır.

f < v değişimi :

ķofa < kova (5-84).

k < g değişimi :

Kelime başında:

ķāyı < gayrı (7-173).

k < ğ değişimi :

çoķaldı < çoğaldı (2-28), aşāki < aşāęı (3-16).

p < b değişimi :

Kelime başında :

pindik < bindik (2-70), pinek < binek (11-26), pindirmā < bindirmeye (7-112).

Kelime ortasında :

āpāpız < ahabız (3-2).

t < r değişimi :

durguttulā < durdurdular (8-34).

s < z değişimi :

Kelime başında :

sinciri < zinciri (7-151).

Kelime ortasında :

kıřçāz < kızcağız (2-127), kıssız < kızsız (3-56).

Kelime sonunda :

yalnıřa < yalnız (2-375), susus < susuz (3-55), dūs < dūz (12-6).

k < l değişimi :

yoruķtum < yorulдум (16-18).

ç < c değişimi :

Kelime ortasında :

penciremin < penceremin (4-37), çıkçam < çıkacağım (5-173), yapçan < yapacaksın (5-183).

t < d değişimi :

atlara < adlılara (4-35), tā < daha (3-38)

ř < v değişimi :

kořalēlā < kovalıyorlar (4-4).

8.3. Süreklileşme

Süreksiz ünsüzlerin sürekli ünsüzler haline gelmesi hadisesine süreklileşme denir. Sürekli ünsüzler, kendi aralarında sızıcı ve akıcı olmak üzere ikiye ayrıldıklarına göre süreklileşme hadiselerini de sızıcılaşma ve akıcılaşma olmak üzere ikiye ayrıldıklarına göre süreklileşme hadiselerini de sızıcılaşma ve akıcılaşma

olarak ikiye ayırabiliriz. Sızıcı ünsüzler, teşekkülleri sırasında hava için daha dar bir geçit bıraktıklarından süresiz ünsüzlere daha yakındırlar.⁶⁹

8.3.1. Sızıcılışma

Patlayıcı ünsüzlerin farklı sebeplerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesi olayı.⁷⁰

ş < ç değişimi :

genşliktâ < gençlikte (5-114), aştınēsı < açınca (5-131), āştan < ağaçtan (7-95), geşti < geçti (7-83), sūtlāş < sūtlaç (7-91), kaş < kaç (7-51), āşlaşmasın < ağaçlaşmasın (8-28).

j < c değişimi :

j-c değişikliği Türkçede aslında j sesi bulunmaması dolayısıyla Türkçeye girmiş yabancı kelimelerde görülen bir ses değişikliğidir. Bu değişiklik de edebi dilde değil ağızlarda yapılır: jandarma > candarma gibi. Bazı ağızlarda bunun aksine bir değişiklik olduğu da göze çarpar.⁷¹Çerkovna Ağızındaki j < c değişimi oldukça yaygın bir ses olayıdır. Çoğu kez – acak/-ecek gelecek zaman ekinde c sesinin yerini j sesi alır. Eklerde veya içseste bulunan l, r, y akıcı ünsüzlerin tesiriyle c ünsüzünün j'ye dönüştüğü tespit edilmiştir. j < c değişimi Çerkovna Ağızının en belirgin ses olaylarında birisidir. Örnekleri boldur :

–acak /-ecek, gelecek zaman çekim eki almış fillerde:

baķajan < bakacaksın (2-140), gidejān < gideceksin (2-22), ķurtuljan < kurtulacaksın (2-24), tarijam < tarayacağım (12-70), urjeklā < vuracaklar (4-4), sorajaz < soracağız (4-11), olmijādı < olmayacaktı (12-90), annadajan < anlatacaksın (4-30), oljek < olacak (7-114), yijek < yiyecek (13-14), almijam < almayacağım (12-51), sulijam < sulayacağım (12-70), tarijam < tarayacağım (12-70), dōnejām < dōneceğim (2-74), sōlijān < söyleyeceksin (2-40), veriljek < verilecek (7-114), gezdırjān < gezdireceksin (7-19), dijām ki < diyeceğim ki (7-103).

–cı/-ci/-cu/-cü, yapım eki almış kelimelerde :

⁶⁹ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağızları**, TDK Yayınları , Ankara 2002, s.111

⁷⁰ Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.193

⁷¹ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s.193

süpürgeji < süpürgeci (2-16), su döküjü < su dökücü (7-105), dünürjülā < dünürçüler (13-3), mandajıya < mandacıya (2-174).

Bir de bu örneklerde :

kojoban < koca baba < büyük baba (2-174), Nejmie < Nemciye (2-317), Dorbuja < Dobruca (2-342), tenjirā < tencere (7-10), bajānda < bacağında (11-35), mejbür < mecbur (7-103), ferjä < ferace (12-82).

8.3.2. Akıcılaşma

b, g, k gibi patlayıcı ünsüzlerden biri ile h gırtlak ünsüzünün ; r, l, m, n, y gibi bol sesli akıcı ünsüzlerden birine dönüşmesi.⁷²

y < h değişimi :

Feymä < Fehime (14-1), zeyir < zehir (2-222), `sayı < sahi (6-13).

l < n değişimi :

paltlon < pantolon (8-38).

l < k değişimi :

ölsüz < öksüz (2-127).

r < k değişimi :

yürsek < yüksek (7-146).

8.4. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

v < ğ değişimi :

sovī < soğu (2-17), suvan < soğan (2-284), bovuştı < boğuştı (2-35), avırımı < ağırımı (4-14), yıvılē < yığılıyor (12-78).

l < r değişimi :

Türkçede nadir olarak r-l değişikliği de görülür: güreş > güleş gibi. Bu, yeni ve daha çok ağızlar arasında görülen bir değişikliktir. Çerkovna ağızındaki örnekleri : elbap < erbap (2-56), belberi < berberi (3-17), melmeri < mermeri (3-16), bāli < bari (3-5), egāl < eğer (2-52), güleşecek < güreşecek (7-241).

n < m değişimi :

⁷² Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.14.

Fatnā < Fatme < Fatma (3-2), şindikilār < şimdikiler (7-35), şindi < şimdi (12-16), A. B. Ercilasun'un belirttiği gibi: “şimdi” kelimesindeki değişimde ise d dış ünsüzünün benzeştirici etkisi vardır.

v < y değişimi :

kövün < köyün (12-10).

y < ğ değişimi :

sayına < sağına (12-93).

y < r değişimi :

yüzgar < rüzgar (1-3).

n < ğ değişimi :

deniştirmā < değiştirmeye (12-11).

n < y değişimi :

Çavuşkōn < Çavuş köy (11-61), Günekōnde < Güney köyde (11-17), ferejelendi < fereceleydi (12-83).

n < l değişimi :

akşamnīn < akşamleyin (7-27).

ġ < d değişimi :

durġuttulā < durdurdular (8-34).

g < ğ değişimi :

yüregimā < yüreğime (10-37), egāl < eğer (2-52), yastıġa < yastıġa (3-15), yemegim < yemeğim (3-42), yapregi < yaprağı (3-51).

8.5. Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişimler

t < h değişimi :

sabattan < sabahtan (16-1).

p < f değişimi :

paytonu < faytonu (2-65).

s < p değişimi :

çesçevrā < çepeçevre (3-61).

9. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Kelime içinde çift ünsüz bulunan yerlerle söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerde, bazen ünsüzlerden biri, kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilir.⁷³

Ayrı ayrı konsonların renkleri ve kimlikleri ne olursa olsun, kelime içinde yan yana gelirlerse, boğumlanma noktaları bakımından yaklaşma eğilimi gösterir, bazen tam bazen ise yarı benzeşmeye uğrarlar.⁷⁴ Yazı dilimizde ünsüz benzeşmesi ses olayının gerçekleşmesi zordur, ancak değişik bölge ağızlarında farklı kendine has şartlar altında oluşur ve gelişir.

İçsesteki konsonların tonlanma, boğumlanma ve incelme bakımından uyuşması, sesbilgisi olaylarının en ilginç olanlarından biridir. Fizyolojik ve fonetik esas üzerine gelişen ses değişikliklerin en yaygın içses konson benzeşmesidir. Bulgaristan'ın ayrı ayrı bölgelerinde içses konson benzeşmesinin kuvveti ve nispeti çeşitlidir. Konsonların tonluluk- tonsuzluk bakımından benzeşmesine Batı Bulgaristan, Miziya ve Trakya Türk Ağızlarında rastlanır.⁷⁵

Ünsüz benzeşmesinin, ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki farklı şekli vardır. Çerkovna ağızında da bu iki türlü benzeşmeye de örnekler tespit edilmiştir. İlerleyici benzeşmenin örnekleri oldukça boldur; fakat gerileyici benzeşme örnekleri çok sınırlıdır.

9.1. İlerleyici Benzeşme

Kelime içinde yan yana bulunan ünsüzlerden öncekinin kendinden sonrakini etkileyerek boğumlanma niteliği bakımından kısmen veya tamamen kendine benzetmesi olayı.⁷⁶

İlerleyici benzeşme, ilerleyici yarı benzeşme ve ilerleyici tam benzeşme olmak üzere iki grupta incelenir.

9.1.1. Yarı Benzeşme

Kelime içinde yan yana gelen konsonların boğumlanma bakımından uyuşması, boğumlanma noktalarının sadece yaklaşması ile ifade edilebilir. Böyle

⁷³ Zeynep Korkmaz, **Güney- Batı Anadolu Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 1994, s.72.

⁷⁴ Emil Boev, Bulgaristan- Türk Ağızlarında İçses Konson Benzeşmesi, **1. Türk Dili Kurultayına Sunulan Bildiriler 1972**'den ayrışım, Ankara 1975, s.216.

⁷⁵ Emil Boev, **a. g. m.**, s.215.

⁷⁶ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.128.

durumlarda meydana gelen yeni sesler, yanındaki sese tamamıyla uymadan bir yanıyla ona yaklaşarak benzer. ⁷⁷ Çerkovna ağzındaki örnekleri az değildir. Tespit ettiklerimiz şunlardır:

-mn-<- ml- :

-lar,-lär çoklu eki almış, sonu- m ile biten kelimelerde görülür:

älemnär < alemler (3-27), gümnä < güğümler (2-200), adamnä < adamlar(2-216).

- İle edatının birleştiği kelimelerde görülür :

kızlarımna < kızlarımla < kızlarım ile (7-227), ağamna < agamla < agam ile (2-100), annemnä b annemnä< annem ile (10-1), alamna < halamla < halam ile (2-216), bubamna < babamla < babam ile (2-65), yudumna < yudumla < yudum ile (7-95).

- layn,-/leyn eklerinin birleştiği kelimelerde :

avşamnĭn < akşamleyn (5-15).

Bir de şu kelimedede görülmektedir :

damna < damla (11-35).

mb- < nb- :

ombej < on beş (7-91).

mb-<ml- :

iskämbä < iskemle (10-3).

ğg < kb :

Mağgulä < Makbule (4-42).

ng < nc :

sallangaç < salıncak (16-6).

9.1.2. Tam Benzeşme

Oluşan noktaları bakımından ortak noktaları bulunan veya benzer hiçbir noktaları bulunmayan ünsüzlerin tamamen birbirine benzemesidir.⁷⁸ Çerkovna ağzındaki tam benzeşme örnekleri şu seslerin benzeşmesinden oluşur:

nn- < -nl- :

⁷⁷ Emil Boev , Bulgaristan-Türk Ağızları İçses Konson Benzeşmesi, **1.Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler 1972**'den ayırabım, Ankara 1975,s.222.

⁷⁸ Emin Kalay, **Edirne İli Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 1998, s.48.

Ünsüz benzeştirmelerinde en büyük pay n, l ünsüzleridir. Bunlardan n ünsüzü hemen hemen daima benzeştirici rol oynar. L ünsüzü ise hem benzeştirici, hem benzeyici olarak görünür.⁷⁹ Avurt-dişi sesi olan l konsonu, önündeki konsonla çok defa benzer. -nl->-nn- değişmesi Bulgaristan Türk ağızların hepsinde vardır.⁸⁰ Çerkovna ağzında da örnekleri en bol olan ses olayıdır.

Sonu – n ile biten, -lar, -ler çokluk eki almış sözcüklerde görülür :

altınarı < altınları (2-144), bunar < bunlar (5-44), onnā < onlar (5-50), ayvanā < hayvanlar (5-56), işannā < insanlar (3-33), yapsinnā < yapsınlar (5-86), ekinnā < ekinler (2-46), açsinā < açsınlar (7-150), pelvannara < pehlivanlara (7-238), zamannar < zamanlar (7-236), dünnār < düğünler (7-236), geçemesinnā < geçemesinler (11-11), akrannarım < akranlarım (10-5), onnēn < onların (12-37), yannēnda < yanlarında (12-73), yakınnarı < yakınları (7-70), ursunnar < vursunlar (7-147), demesinnā < demesinler (2-72).

-lı, li ve lık,-lik yapım eki almış kelimelerin bazılarında :

ekinnik < ekinlik (11-21), zenginnik < zenginlik (5-17), bostannık < bostanlık (12-3), samannıkta < samanlıkta (12-48), nişannanmak < nişanlanmak (12-56), duşmannık < düşmanlık (2-9), yakınnına < yakınlığına (7-117), dumannık < dumanlık (2-181), delikannı < delikanlı (7-24).

İle edatının birleşik yazıldığı kelimelerde :

ikisinnā < ikisiyle < ikisi ile (7-227), gelinnā < gelinle < gelin ile (7-277), onna < onunla (7-136), bunna < bununla (2-198), sırganna < ısırganla < ısırgan ile (2-204), trennā < trenle < tren ile (5-499), kefānnā < kefenle (11-23), ablanna < ablanla (18-1).

Bazı fiil köklerinde :

annaşmışlā < anlaşmışlar (10-52), annatım < anlattım (2-17), annadādım < anlatırdım (2-196), dinnesām < dinlesem (2-14), annadı < anladı (3-33).

-nn- < -yl- :

İyelik ekinin üçüncü teklik ekini almış kelimeler ve ile edatının eklendiği kelimeler. Böyle durumlarda araya zamir menşeli bir n sesi getirilmektedir. Yazı

⁷⁹ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 2002, s.125.

⁸⁰ Emil Boev, Bulgaristan-Türk Ağızlarında İçses Konson Benzeşmesi, **1.Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler 1972**'den ayrışım, Ankara 1975, s.216.

dilimizde bu y sesidir, fakat birçok ağızda olduğu gibi Çerkovna ağızında da bu y sesinin yerini n ünsüzü almıştır.

anasınna < anasıyla (2-170), çocūnna < çocuyla (2-12), ikisinnä < ikisiyle (7-227), sözünnä < sözüyle (7-9), ğırnatasınna < ğırnatasıyla (7-15), gelininnä < geliniyle (11-49), sâbinnä < sahibiyile (7-50), kızlarınna < kızlarıyla (7-204).

-nn- < -md- :

Bu benzeşme türü sadece bir kelimedede tespit edilmiştir :

şinni < şimdi (5-164).

nd-<-md- :

şindi < şimdi (7-34).

-vv- < -yv- :

evvā < eyvah (5-134).

9.2. Gerileyici Benzeşme

Kelime içinde önce gelen sesin, sonraki, boğumlanma niteliği bakımından kısmen veya bütünüyle benzeşmesi olayı; sonraki sesin geriye doğru etki yaparak önceki sesi kısmen veya bütünü ile kendine benzetmesi.⁸¹

Gerileyici benzeşme Türkçeye has bir şey değildir. Böyle olmasına rağmen çeşitleri çok fazladır. Bulgaristan Türk ağızlarında bunları hemen hemen hepsi türkologlar tarafından görülmüş, örneklerle gösterilmiştir.⁸² Çerkovna ağızındaki çeşitleri de örnekleri de fazla değildir. Tespit ettiklerimiz şunlardır:

şş-<-nş- :

ışalla < inşallah (2-68).

ss- < -ts :

yassı < yatsı (4-42).

çç-<-d-ø-c-:

giççän < gideceksin (12-62), eççän < edeceksin(2-93)

çç-<-t-ø-c :

Aççä < Hatçe<Hatice (5-72).

ss- < -zs- :

⁸¹ Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.105.

⁸² Emil Boev, Bulgaristan- Türk Ağızlarında İçses Konson Benzeşmesi, **1. Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler 1972**'den ayırbasım, Ankara 1975, s.223.

kıssız < kızsız (3-57), olmasa < olmazsa (7-62), temissâ < temizse(7-274), vârmäsâ < vermezse (2-366), uramassa < vuramazsa (7-149).

ss-<- ys- :

ossa < oysa (2-238).

nn-<-kl- :

yanyannaşır < yaklaşır (2-347).

şş < nş :

işşalâ < inşallah

10. BENZEŞMEZLİK(Dissimilation)

Benzeşmezlik, bir kelime içinde, birbirine bitişik ya da uzak olan ve boğumlanma yerinde birbirinin eşiği iki ayrı boğumlanma hareketinin iki ayrı boğumlanma yerinde iki ayrı boğumlanma hareketi haline girmesi demektir.⁸³ Özellikle , yabancı kelimelerdeki r ve n akıcı ünsüzlerinin tekrarını önlemek gayretinden doğmuştur. Benzeşmezlik olayında yer alan kelimelerde, değişen ünsüz çoğu kez l yada r sesine dönüşmüştür.⁸⁴

Çerkovna Ağzında örnekleri çok az olan bir ses olayıdır. Tespit ettiğimiz örnekeler şunlardır :

yürsek < yüksek (7-146), melmeri < mermeri (3-16), belberi < berberi (3-17), yüzgar < rüzgar (1-3), bâli < bari (3-5), elbâp < erbap (2-56).

11. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ(Gemination)

İçseste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin, boğumlanmalarındaki tekrarlanmayı gösteren ikizleşme olayıdır.⁸⁵

Rumeli ağızlarında örnekleri fazla eğildir.⁸⁶

Çerkovna Ağzındaki örnekleri de yok denecek kadar azdır:

dd < d : middäm < midem (5-174).

⁸³ Tuncer Gülensoy, **Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme**, Kayseri 1993, s.44.

⁸⁴ Zeynep Korkmaz, **Nevşehir ve Yöresi Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 1994, s.96.

⁸⁵ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s.102.

⁸⁶ Tuncer Gülensoy, **Rumeli Ağızlarının Sesbilgisi Üzerine Bir Deneme**, Kayseri 1993, s.40.

ll < l : sallangaç < salıncak (16-6).

mm < m : amma < ama (8-110).

nn < n : bännä < benim ile (19-29).

ss < s : nassa < nasıl ise (3-62).

Bir de şu örneklerde : kıççım < kardeşim (1-1), aşşölä < ha şöyle (19-40).

12. İKİZ ÜNSÜZLERİN TEKLEŞMESİ

Tekleşme olaylarının konusu daha çok Arapçadan alınan kelimelerin “şeddeli” ünsüzleri olmuştur.⁸⁷

Rumeli ağızlarında ikiz ünsüzün tekleşmesi Arapça ve Farsça kelimelerin yanında genişletilmiş eklerle bazı Türkçe kelimelerde görülmektedir.⁸⁸

Çerkovna Ağzındaki örneklerini şöyle sıralayabiliriz :

b < bb : mabetçi < muhabbetçi (8-123), Abbä < Habibe (2-370).

c < cc : acıya < hacca (10-1).

k < kk : dükandan < dükkandan (2-371).

k < kk : teşekür < teşekkür (2-372).

l < ll : malim < muallim (8-124), mälenin < mahallenin (3-16), Molasannarın < Molla Hasanların (2-11).

v < vv : eväl < evvel (3-38), Münevâr < Münevver (17-69), kuvetine < kuvvetine (7-117)

13. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Kelime içinde (bir ünsüzden önce), kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste r, n, l, f gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile y, g, ğ, k, h gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayı.⁸⁹

⁸⁷ Efrasiyap Gemalmaz, **Erzurum İli Ağızları**, C.1, TDK Yayınları, Ankara 1995, s.219.

⁸⁸ Tuncer Gülensoy, **a. g. e.**, s.40.

⁸⁹ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.231.

Ünsüz düşmesinin nedeni, kısmen , düşen ünsüzlerin buldukları kelimelerdeki türlü seslerin arka arkaya gelmelerinden doğan özel boğumlanma şartlarına bağlıdır.⁹⁰

Çerkovna Ağzında örnekleri en çok olan bir ses olayıdır. Kelime başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç şekilde düşme görülür. En fazla düşme eğilimi gösteren h, ğ, l, n, r, y, v ünsüzleridir.

13.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi

Çerkovna ağzında, kelime başındaki h, y, v ünsüzlerinin düştüğü çok sık görülür. Bunlardan h ünsüzü, kelime başlarında neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Edirne ağızlarının belirgin özelliği olan kelime başında h ünsüzün düşmesi, Çerkovna ağzında da çok yaygın bir ünsüz düşmesidir.

h düşmesi :

ızlı < hızlı (2-66), àni < hani (2-51), afta < hafta (2-53), angi < hangi (2-80), emån < hemen (2-31), azır < hazır (7-64), ayvannar < hayvanlar (7-64), er < her (7-118), epsini < hepsini (7-277), izmeççi < hizmetçi (8-89), anım < hanım (8-90), aberim < haberim (12-60), anğınız < hanginiz (5-158), oraz < horoz (7-90), erkez < herkes (10-80), Üsēn < Hüseyin (8-13), āli < hali (7-154), ayırdır < hayırdır (12-69), õp < hop (2-79), oj < hoş (7-162), iç < hiç (8-125), astanenin < hastanenin (8-21), Aççā < Hatice (5-69), ocası < hocası (5-74), erāldā < herhalde (12-29), erif < herif (12-107), ava < hava (12-92), enüz < henüz (12-92).

y düşmesi :

y ünsüzü, akıcı ve yarı ünlü olma özelliğinden dolayı ağızlarda kolay eriyip düşebilen bir sestir.⁹¹

ilan < yılan (11-24), ürām < yüreğim (8-30), ikāmā < yıkamaya (7-232), ikāyabilir < yıkayabilir (5-123), iyāmāz < yiyemez (5-178), iki üz < iki yüz (16-17), ā < ye (5-165), ā < ya (5-165), imşak < yumuşak (16-5), etecek < yetecek (4-44)

v düşmesi :

urjam < vuracağım (2-54).

13.2. Kelime Ortasında Ünsüz Düşmesi

Çerkovna ağzında kelime ortasında düşen ünsüzler şunlardır: d, h, g, f, k, l, n, r, s, t, v, y.

⁹⁰ Zeynep Korkmaz, *Neşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları , Ankara 1994, s.106.

⁹¹ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yayınları, Ankara 1996, s.31.

Bunların içinde de en sık düşme eğilimde olan h, r ve y ünsüzleridir. Aynı zamanda çoğu kez bu ünsüzler düşerken ünlü uzamaları meydana gelir. Kendine önceki ünlüyü uzatırlar.

d düşmesi :

şini < şindi (12-59).

f düşmesi :

çit < çift (12-60).

ğ düşmesi :

bālī < bağlı (7-158), yāmir < yağmur (8-1), dōru < doğru (7-145), sālīkları < sağlıkları (8-22), ēlāncā < eğlence (7-40).

h düşmesi :

Kelime ortasında konsonanttan önce düşen h, önündeki vokali uzatır.⁹²

bōça < bohça (11-52), bāçeyā < bahçeye (5-177), tātadan < tahtadan (7-96), bāşiş < bahşiş (7-117), yāni < yahni (7-90), āmet < Ahmet (7-67), Mēmet < Mehmet (7-68), kāvelār < kahveler (7-79), māsus < mahsus (2-158), mālūklar < mahlūklar (2-159), derāl < derhal (2-102), Rāim < Rahim (2-73), ityar < ihtiyar (5-181)erāldā < herhalde (12-29), meşur < meşhur (12-91).

k düşmesi :

Bu ses s ve ş'den önce düşer ve önündeki vokali uzatır.⁹³

ōsürük < öksürük (2-26), āşamı < akşamı (7-28), yapacāmış < yapacakmış (11-45).

l düşmesi :

İç seste l düşmesi ise Aydın, İzmir, Manisa ve Muğla ağızlarında belirgin bir özelliktir.⁹⁴ Çerkovna Ağzında da orta hecede l ünsüzünün düşmesi yaygın bir ses olayıdır.

ķāķarım < kalkarım (5-196), bēki < belki (2-30), ōsun < olsun (7-278), gāsin < gelsin (7-129), belirē < beliriyor (11-41), nasıdı < nasıldı (2-311).

⁹² Janos Eckman, Dinler (Makedonya) Türk Ağzı, **TDAY-Belleten 1960**, Ankara 1988, s. 197.

⁹³ Janos Eckman, **a. g. m.**, s. 197.

⁹⁴ Leyla Karahan, **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, TDK Yayınları, Ankara 1996, s.152.

n düşmesi :

īsannar < insanlar (7-53), sōra < sonra (7-31), īsalla < 2-68).

r düşmesi :

Bazı kelime köklerinde ve lar çokluk ekinde.

ķāyı < gayrı (2-129), ķāşamba < ķarşamba (3-71), ķāşıdan < ķarşıdan (8-15), ayılādan < aylardan (2-134), insanlāda < insanlarda (12-36), ķamaşırlādan < ķamaşırlardan (5-128),

Fiil köklerinde :

vādı < vardı (7-95), vādık < vardık (11-52), vādıktan < vardıktan (11-52).

Geniş zaman eki almış bileşik zamanlı fiillerde r düşmesi oldukça yaygındır: sürümüş < sürürmüş (4-2), pişirmiş < pişirmiş (5-25), çekāsām < çekersem (2-84), durulāmış < dururlarmış (8-73), dinlādi < dinlerdi (12-71), girīlār < girirler (7-43), banādık < banardık (7-95), oynādılar < oynardılar (7-40), verilīdi < verilirdi (12-58), gelīkā < gelirken (2-212), gidākān < giderken (7-79), beklāmişā < beklermişler (5-159), yapāķan < yaparken (5-88), bozdurūlā < bozdururlar (7-174), inākān < inerken (13-15), yapāķan < yaparkan (5-88).

s düşmesi :

İkinci kişi, teklik eki olan s'nin düşmesi:

ayķırmışın < hayķırmışsın (8-126), yapmışınız < yapmışsınız (5-29).

Bir de bu kelimedede:

ķompot < komposto (5-86)

t düşmesi :

rasladınēsı < rastlayınca (5-146), rasgelā < rastgele (12-62), dönüşā < dönüşte (5-46).

y düşmesi :

Bazı kelime köklerinde:

gīmiş < giymiş (7-187), sōlāsın < söylesin (7-268), ēlesin < eylesin (8-33), bōlā < böyle (8-74), gīdirili < giydirili (7-188), şōlā < şöyle (12-26), ōledir < öyledir (12-28), kōlü < köylü (7-108), sōleyem < söyleyem (5-61).

Ek-eylemin birleştiği kelimelerde :

önemlīmiş < önemliymiş (7-273), ordadım < ordaydım (8-10), (12-26), ōledir < öyledir (12-28), meraklıdı < meraklıydı (14-10).

Zarf- fiil eki olan –arak/-erek ekini almış bazı kelimelerde:
gülümserək < gülümseyerek (5-81).

İle edatının birleşik yazıldığı kelimelerde y ünsüzünün düşmesi de görülmektedir:

arabēla < arabayla < araba ile (5-101).

v düşmesi :

Konsonanttan önce düşen v, önündeki vokali uzatır.⁹⁵ Çerkovna Ağzındaki örnekleri:

Çerķōna < Çerkovna (13-52), dōdün < dövün (3-68), ōmek < övmek (2-196).

13.3 Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi

Kelimelerin sonunda h, l, n, r, t, y, v ünsüzlerinin düştüğü tespit edilmiştir. Edirne ili Ağızlarında olduğu gibi, Çerkovna ağzında da en sık düşen ünsüz r ünsüzüdür.

h düşmesi :

sabā < sabah (7-230), Allā < Allah (8-33), padişā < padişah (5-122), kādā < kadeh (5-189).

k düşmesi :

örümçā āları < örümcek āğları (16-8), mubārā < mübarek (7-54).

l düşmesi :

nası < nasıl (8-33), gā < gel (12-64).

n düşmesi :

zati < zaten (2-110)

Zarf-fiil eki olan – kan, - kân almış kelimelerin sonundaki n sesi çoğu kez düşme eğilimindedir:

geçākā < geçerken (8-42), dākā < derken (5-40), küçükkā < küçükken (10-4), çārīka < çağırırken (13-29), gelīkā < gelirken (2-212), başlāka < başlarken (3-67).

r düşmesi :

kādā < kadar (7-22), birā < birer (7-106), sefā < sefer (11-8).

Sonu – r ile biten emir kipindeki fiillerin bazılarında :

⁹⁵ Janos Eckman, Dinler Makedonya Ağzı , **TDAY- Belleten**, 1960, Ankara 1988, s.198.

du < dur (2-68), geti < getir (5-189).

Çokluk eki olan – lar,-lār ekini alan kelimelerde :

suratlā < suratlar (7-103), susamışlā < susamışlar (8-103), bunnā < bunlar (8-103), gelirdilā < gelirdiler (17-4), annelā < anneler (17-5), oyunlā < oyunlar (17-5), durguttulā < durdurdular (8-34), ellā < eller (7-82), küplā < küpler (5-32).

Geniş zaman ekinin üçüncü teklik şahıs ekini almış kelimelerde :

saldırī < saldırır (8-53)

s düşmesi :

domati < domates (5-168).

t düşmesi :

serbes < serbest (11-24).

y düşmesi :

şē < şey (7-142).

v düşmesi :

dō < döv (4-28).

14. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Kelime ön, iç ve son seslerinde, kelimenin aslında olmayan bir ünsüzün türemesi olayı.⁹⁶ Çerkovna ağzında da ünsüz türemesi kelime başında, ortasında ve sonda olmak üç şekilde görülmektedir. Türeyen ünsüzler şunlardır: k, n, t, s, y, v.

14.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi

Çerkovna ağzında Rumeli ağızlarına özgü olan başta h sesinin türemesine rastlanamamıştır, y sesini türediği örneklerin yanı sıra bir de t sesinin türemesine bir örnek kaydedilmiştir:

yüzmek < üzme (7-148), yüzüm < üzüm (5-167), yılacımı < ilacımı (10-45), yinin < inin (13-16), tecil < acil (1-1), yindiktān sōra < indikten sonra (13-7).

14.2. Kelime Ortasında Ünsüz Türemesi

Kelime ortasında üç ünsüzün türemesi kaydedilmiştir. Bunlar n, s ve v sesleridir.

⁹⁶ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 231.

l ünsüzün türemesi :

uzaldalım < uzatalım (19-sibel)

n ünsüzün türemesi :

çeşint < çeşit (17-9).

s ünsüzün türemesi :

yersinä < yerinä (11-36).

v ünsüzün türemesi :

duvası < duası (7-98).

14.3 Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi

Çerkovna Ağzında, kelime sonunda türeyen k, m,n ve t ünsüzleridir.

k ünsüzün türemesi :

tānek < tane (2-7)

m ünsüzün türemesi :

bilām < bile (5-80), belkim < belki (19-46), illām < ille (19-46).

n ünsüzün türemesi :

Çerkovna Ağzında, n sesinin, ile edatının birleşik yazıldığı kelimelerde türediği tespit edilmiştir:

zorlan< zorla < zor ile (12-65), pabiçlan < pabuçla < pabuç ile (12-60).

Bir de bu kelimedede :

deyin < diye (3-33).

t ünsüzünün türemesi :

Kelime sonunda t türemesinin sebebini, kelime sonundaki n, p, s'nin fazla kuvvetle telaffuzunda aramak gerekir.⁹⁷ Çerkovna Ağzında t ünsüzünün türemesine örnek olarak bir kelime tespit edilmiştir.

peşint < peşin (3-41).

⁹⁷ Janos Eckman, Razgrad Türk Ağzı, **Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar**, Ankara 1950, s.22.

15. GÖÇÜŞME (Metathesis)

Türkçe kelimelerde, sonra gelmesi gereken bir ünsüz sesin diğer ünsüzlerden veya ünsüzden önceye alınarak telaffuz edilmesi olarak açıklanan “yer değiştirme” olayı, seslerin kolaydan zora doğru sıralanmasıdır. Konuşma dilinde hece veya kelimelerin telaffuzunda kolaylık sağlamak amacıyla böyle bir yol izlenir.⁹⁸

Çerkovna ağzında tespit ettiğimiz yer değiştirme ses olayı örneklerinin sayıları sınırlıdır:

kırbidi < kibridi(7-267), gölmā < gömleği (7-187), darbuka < darbuka (7-36), daryesi < dayresi(5-116), çölmek < çömlek(5-35), çātırdı < çağtırdı (18-1).

16. HECE KAYNAŞMASI

Hece kaynaşması y,ğ,n,g,k,v,f gibi aşınmaya ve düşmeye elverişli ünsüzlerin yanlarındaki ünlülerle birlikte düşerek kelime içindeki hece sayısını azaltması demektir.⁹⁹

Çoğu kez iki, nadir olarak da daha ziyade komşu hecenin kaynaşması ile kendini gösteren bu olay, Anadolu ağızlarında olduğu gibi, Rumeli ağızlarında da fazladır. Kaynaşan hecelerin iki ünlü arasında kaybolan ünsüzleri g, k,l,n,r,v,h,y gibi düşme veya ünlüleşme özelliği taşıyanlardır. Kaybolan sesler, fonksiyonlarını yine uzunluk şeklinde kalan hecenin üstüne yüklerler.¹⁰⁰

Çerkovna Ağzındaki hece kaynaşması ses olayı h,g,k,l,n,v,r,y ünsüzlerinin kaynaşmasıyla meydana gelmektedir.

16.1. Şimdiki Zaman Ekinde Hece Kaynaşması :

Çerkovna Ağzında şimdiki zaman eki –yor kullanılmamaktadır. Bu ekin kullanım alanı mani, türkü, bilmece gibi kalıplaşmış metinlerle sınırlıdır. Bu ekin düşmesiyle, çekimli fiilin hece sayısında bir azalma olur. Örnekleri çok fazladır: çalışēlā < çalışıyorlar (8-19), annaşēlā < anlaşıyorlar (7-7), kōnē < konuyor (7-28), dövülē < dövülüyor (4-29), konuşēm < konuşuyorum (12-3), taşıyē < taşıyor (12-22), pindirēlā < bindiriyorlar (7-119), dēm < diyorum (5-81), çārē < çağırıyor (5-21).

⁹⁸ Emin Kalay, **Edirne İli Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 1998, s.57.

⁹⁹ Ahmet. B. Ercilasun, **Kars İli Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 2002, s.142.

¹⁰⁰ Tuncer Gülensoy, **Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme**, Kayseri 1993, s.41.

16.2. Gelecek zaman çekimlerinde hece kaynaşması :

vārjān < vereceksin (12-62), tarījam < tarayacağım (12-69), gezdirjān < gezdireceksin (7-19), yapacaz < yapacağız (1-10), yaşicaz < yaşayacağız (3-3), geçecāz < geçeceğiz (2-180).

16.3. –leyin ekinin birleştiği kelimelerde :

akşamñin < akşamleyin (12-27), afşamlñin < akşamleyin (3-69), sabālin < sabahleyin (5-58).

16.4. Metinlerimizde tespit ettiğimiz diğer hece kaynaşması örnekleri :

südban < süt baban (5-167), nābē < ne yapıyor (5-157), kocennām < koca ninem (5-195), Alyosman < Ali Osman (2-28), Molasannarın < Molla Hasanların (2-11), nābalım < ne yapalım (59), tobkādā < te bu kadar (2-266), kocabandan < koca babandan (2-170), toracıkta < te oracıkta (2-307), neçinsā < ne için ise (2-8), Miradali < Murat Ali (2-36), kayn < kayın ana (13-11), kaynata < kayın ata (13-11).

17. HECE YUTUMU

Bir kelimedede yan yana bulunan ve sesleri boğumlanma nitelikleri bakımından eşit, benzer ya da aynı olan iki heceden birisinin eriyip kaybolması ve böylece söylenişte tek hece görünümü verilmesi demek olan hece yutumu olayı, Rumeli ağızlarında da;

İlk hecenin düşmesi,

Benzer orta heceden birisinin düşmesi,

Son hecenin düşmesi,

Kelime içindeki farklı bir hecenin düşmesi gibi durumlarda kendisini gösterir.¹⁰¹

Çerkovna Ağızındaki hece yutumu ses olayı, ilk , benzer, orta ve son hece düşmesinde görülmektedir. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır :

17.1 İlk hecenin düşmesiyle :

ūtüm < öğüttüm (5-57), ācık < azıcık (5-88), āç < ağaç (7-73).

¹⁰¹ Tuncer Gülensoy, **Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme**, Kayseri 1993, s.42.

17.2. Benzer orta heceden birisinin düşmesiyle :

nētlänmiş < niyetlenmiş (5-31), nābarsan < ne yaparsan (5-42), ōķutlā < o vakitler (5-54), būk < büyük (5-78), tōlecā < te öylece (5-77), nōldu < ne oldu (8-94), tōbōlā < te böyle (3-88), bāşam < bu akşam (5-64), ālēlak < ağlayarak (5-63), bāralak < bağırarak (6-61).

nēçi < ne için (4-4), aşāda < aşağıda (8-1), Sülman < Süleyman (10-48), tobu < te bu (2-142), torē < te oraya (2-177), dīl < değil (2-164).

17.3. Son hecenin düşmesiyle :

burē < buraya (3-90), orē < oraya (5-45), sürā < sürüsü (5-110), nā < niye (5-62), oturdī < oturduğu (5-70).), urmā < vurmaya (4-28).

ŞEKİL BİLGİSİ

1. ADLAR

Adlar, evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki somut ve soyut bütün kavramları, tek tek ya da tür olarak karşılayan sözlerdir.¹⁰² Çerkovna Ağzında adların almış oldukları işletme eklerini yazı dilimize göre gösterdikleri benzerlikleri ve farklılıkları bağlamında ele alacağız. Konumuzla ilgili olarak inceleyeceğimiz işletme ekleri şunlardır:

1.1.Çokluk Ekleri

Çokluk eki isimlerin çokluk şekillerini yapan işletme ekidir. Bir isim hiçbir ek almadan normal şekliyle tek bir nesneyi karşılar. İsmi tek bir nesneyi karşılayan bu asıl ve normal şekline teklik şekli adı verilir. İşte ismin karşıladığı nesnenin sayısının birden fazla olduğunu ifade etmek için teklik şekline çokluk eki getirilerek ismin çokluk şekli yapılır. Demek ki çokluk eki ismin karşıladığı nesnenin sayısının birden çok olduğunu ifade eden ektir.¹⁰³ Çerkovna Ağzında, Türkçesinden farklı olarak –lar/-ler çokluk ekini karşılayan ekler tespit edilmiştir. Tespit ettiğimiz örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- lar: òlları < oğulları (10-51).
- lär: dünürjilär < dünürcüler ((13-5).
- lā: mandalā < mandalar (5-7).
- lā: güleşlā < güreşler (7-242).
- lē: kitaplēnı < kitaplarını (20-35).
- nā: odunnā < odunlar (19-12).
- nā: ekinnā < ekinler (2-45).
- nar: ayvannar < hayvanlar (7-28).
- när: gelinneri < gelinleri (19-5).

Çerkovna ağzında, Anadolu ağzlarında mevcut olan –gıl, gil ekleri yerine –in ekleri çokluk eki olarak oldukça sık kullanılmaktadır:

- ablanāna < ablanlara (17-3).
- tetemāna < teyzemlere (17-4).

¹⁰² Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri**, TDK Yayınları, Ankara 2003, s.195.

¹⁰³ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul 2005, s.220.

eniştem̄n < eniştemler (19-2).

1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden işletme ekidir. Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğunu , başka bir nesneye bağlı olduğunu veya başka bir nesnenin parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik eki getirilir.¹⁰⁴

Çerkovna Ağzındaki iyelik eklerini şöyle sıralayabiliriz :

<u>Teklik</u>		<u>Çokluk</u>
1. şahıs:	-m	-mız/- miz -muz/müz - nin
2. şahıs:	-n	- nız/-niz - nuz/ nüz
3. şahıs:	-ı/-i, -i, -u/-ü -sı/-si, -su/-sü	- ları/-leri - narı/-neri

Teklik :

- 1.şahıs: ağrannarım < akranlarım (10-5), şardaşım < kardeşim (12-89).
- 2.şahıs: tetān < teyzen (12-124), buban < baban (14-10).
- 3.şahıs: şardaşı < kardeşi (5-22), çizi < şeyizi (7-265).

Çokluk :

- 1.şahıs: ellāmizi < ellerimizi (10-14), ānenin < hanemizin (5-1).
- 2.řahıs: bařınız (5-69), dūnünüz < dūđünüz (7-54).

¹⁰⁴ Muharrem Ergin, a. g. e., s.222.

3.Şahıs: yakınnarı < yakınları (7-112), sālıkları < sağlıkları (8-22).

Bu örnekler dışında,Çerkovna Ağzında, iyelik eklerinin farklı söyleyişleri de tespit edilmiştir. Farklı söyleyiş biçimlerini şöyle sıralayabiliriz:

1.2.1. Ünlü kaynaşması ve ünlü daralması gibi ses olayları neticesinde ortaya çıkan şekiller: çocī < çocuğu (7-7), sidī < sidiği (7-29).

1.2.2. Ünsüz benzeşmesi ile : yakınnī < yakınlığı (7-117).

1.3. Aitlik Eki

Adlardan zamir ve sıfat olarak kullanılan adlar yapan, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik

görevleri taşıyan – ki eki.¹⁰⁵ Çerkovna ağzında da çekim eklerinden sonra gelen ve aitlik gibi bir nevi iyelik görevi taşıyan bir çekim eki niteliğindedir. Aynı zamanda kalınlık- incelik uyumuna uygun bir kullanımda olduğunu görmekteyiz :

karşiki (10-15), önkü (10-14), oyankı buyankı (12-46), vakıtkını (12-4).

1.4 Hal Ekleri

Hal ismin kendi dışında kalan kelimelerle münasebetini ifade eden gramer kategorisidir. İsimlerin, etrafındaki kelimelerle olan münasebetleri çeşit çeşit olduğu için birçok halleri vardır.¹⁰⁶

Çerkovna Ağzında ismin hallerinin gösterdikleri biçim özelliklerini şöyle sıralayabiliriz :

1.4.1. İlgi hâli eki :

Tamlamalarda bir adın bir başka adla ilgili olma durumu. Bu durum -ın, / nın, un/-nUn ekleriyle karşılaşılır.¹⁰⁷ Bu hal ekinin Çerkovna Ağzındaki ekleri ve örnekleri şu şekildedir :

-ın/ -in, -un/ -ün :

änenin < hanenin (5-17), astanenin < hastanenin (8-21), sūdün < sūtün (8-112),

¹⁰⁵ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 14.

¹⁰⁶ Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.129.

¹⁰⁷ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s. 129.

çeşmenin (12-23), karının (12-38), urbaların (2-104), suyun (2-122), bubamın < babamın (2-64).

Hece kaynaşmasıyla, -an/-en :

çocūnun < çocuğunun (2-12), padişānın < padişahının (5-161).

1.4.2. Yükleme hâli eki :

Geçişli fiil taşıyan bir cümlede fiilin doğrudan doğruya etkilediği yani fiildeki işlevin etki bakımından üzerine yüklendiği adın içinde bulunduğu durum.¹⁰⁸

Çerkovna Ağzında yazı dilimizdeki yükleme durum eklerinden farklı olarak, -i durum ekinin yerini alan – ä sesi tespit edilmiştir. Hece kaynaşması sonucunda da uzun – ā ortaya çıkmıştır. Tespit ettiğimiz örneklerimiz şunlardır :

-ı/ -i- ī :

īsanı < insanı (5-17), epsini < hepsini (13-9), mendili (6-5), kārını < kahrını (4-15), bızacī < buzacığı (7-247), çīzi < çeğizi (7-265), ibri < ibriğı (19-16), bubası < babası (11-28).

-u/ -ü :

türküsu (7-39), kövü < köyü (7-55), odunu (19-13).

-nı/ -ni; nu/ -nü :

yārini < yarini (13-57), epsini < hepsini (13-9), kitaplēnı < kitaplarını (2-23), mülkünü (4-20).

-(y)-ı/ -(y)-i, -(y)-u/ -(y)-ü :

cıgırayı < sigarayı (18-2), siniyi (13-12), kınayı (3-63), bölceyi < bürölceyi (5-44), camiyi (5-16), karıyı (12-38),

-ā :

çōrā < çöreğı (13-13), inā < ineğı (13-8), yūrā < yüreğı (13-10), ekmā < ekmeğı (13-9).

1.4.3. Yönelme hâli eki :

Yaklaşma, yönelme bakımlarından adın karşıladığı nesneyi fiile bağlayan durum. Bu durum (-A), -(y)A yönelme durumu ekiyle karşılanır.¹⁰⁹ Bu hal ekiyle ilgili tespit ettiğimiz örnekler :

¹⁰⁸ Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 247.

-a/ - ä, - ā :

kövā < köye (7-56), apısa < hapse (11-70), denizā (8-74), boncā < boncuğa (8-52).

-(y)-a/ -(y)-ä :

bāçeyā < bahçeye (5-177), tātaya < tahtaya (8-124), aftaya < haftaya (3-67).

-na/ -nä :

sābinā < sahibine (7-50), pañçasına < pençesine (3-74), kövünā < köyüne (8-62).

1.4.4. Bulunma hâli eki :

Fiilin gösterdiği oluş ve kılışım yerini ve zamanını bildiren ad durumu.¹¹⁰

Çerkovna ağzındaki örnekleri şöyledir:

-da/- de,-dä :

dışarıda < dışarıda (7-41), yukarda < yukarıda (7-125), odada (8-27), içinde (7-13), ānedä < hanede (13-6), içärdä < içeride (7-202).

-ta/- tä :

soğakta (7-51), bālıkta < bağlıkta (5-82), ityarlıkta < ihtiyarlıkta (5-112), ateštä < ateşte (19-15), genşliktä < gençlikte (5-111),

1.4.5. Çıkma hâli eki :

Kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışım kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan ad durumu.¹¹¹ Çerkovna Ağzındaki örnekleri :

-dan/-dän :

alanından (9-2), arkasından (7-90), dışardan < dışarıdan (7-208), içärdän < içeriden (7-119).

-tan/-tän :

yataktan (5-183), āştan < ağaçtan (7-95), mekteptän < mektepten (17-6).

1.4.6. Vasıta hâli eki :

Adın belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu belirtmek için kullanılan durum: Eski ve Orta Türkçede + In / + Un ekiyle

¹⁰⁹ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 244.

¹¹⁰ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s. 49.

¹¹¹ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s. 60.

karşılana bu durum, bugün Türkiye Türkçesinde artık kalıplaşmış zarflar biçimindedir. Bunun yerine ile edatı geçmiştir.¹¹² Çerkovna Ağzında tespit ettiğimiz örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

-la/-lä :

mandalāla < mandalar ile (5-7), asırla < hasır ile (7-62), davıllāla < davullar ile (7-51), sopēla < sopa ile (7-219), onnāla < onlar ile (8-61), tetālā < teyze ile (2-238), içmeklä < içmek ile (2-56), küntlälā < küntler ile (3-69), tekbirlā < tekbir ile (7-264), bēgırlā < beygir ile (8-17), zurnēlā < zurna ile (10-30), dönemeçlā < dönemeç ile (5-6), trenlā < tren ile (5-49).

-na/-nä :

yudumna < yudum ile (7-95), onna < onun ile (7-137), bubamna < babam ile (2-65), adanma < adam ile (13-1), annemnä < annem ile (10-1).

-nna/-nnä :

onunna < onun ile (3-3), bunna < bunun ile (2-198), alanna < halan ile (2-277), gırnatasınna < gırnatası ile (7-15), ısanna < insan ile (2-218), sözünnä < sözü ile (7-9), gelinnä < gelin ile (3-89), tetännä < teyzen ile (2-289), ellännä < elleri ile (5-9).

-lan :

zorlan < zor ile (12-65), pabiçlan < pbuç ile (12-60).

-nla :

yardımna < yardımı ile (7-10).

-yla :

karıyla (2-128).

1.4.7. Eşitlik hâli eki :

Adlarda ve ad soylu sözlerde nitelik ve nicelik bakımından karşılaştırmaya dayanan eşitlik, gibilik ve benzerlik gösterme durumu.¹¹³ Bu durum ekinin Çerkovna Ağzındaki örnekleri şunlardır:

-ca/-cä :

kāvicä (7-208), kuvvetlicä (7-208).

-cerek :

¹¹² Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 233.

¹¹³ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s. 86.

būcārek (7-48).

1.4.8. Yön hâli eki :

Eski Türkçedeki ve Eski Anadolu metinlerdeki – ra/-re, aru/-erü yön gösterme ekleri bugünkü lehçelerde ve Anadolu ağızlarında artık görevlerindeki tazeliği yitirmişler, bazı kelimelerde ancak arkaik şekiller olarak devam etmektedirler : taşra, sonra, içeri, dışarı gibi.¹¹⁴ Çerkovna Ağzında sıralanan bütün bu örnek kelimeler varlığını sürdürmektedir. Tespit ettiğimiz örneklerde –ra/-re ekinin hâlâ yön gösterme işlevini devam ettirdiğini kanıtlamıştır :

- ra/- re yön gösterme eki :

içeri < içeriye (13-25), dışarı < dışarıya (7-127), sōra < sonra (4-5), sōna < sonra (6-12), taşra < ayakyolu (17-15).

Bu örneklerden ayayakyolu anlamında kullanılan“taşra” kelimesi –ra ekini yaşatan dikkat çeken bir kelimedir. Günlük hayatta çok sık kullanılan bir kelimedir.

5. Soru Eki :

Soru kavramı veren –mı/- mu eki. İlgili olduğu kelimedenden ayrı yazılır; fakat, o kelimenin son ünlüsüne göre ünlü uyumlarına girer; soru biçimindeki yüklemelerde şahıs ekleri alabilir.¹¹⁵ Çerkovna Ağzındaki örnekleri oldukça boldur. Tespit ettiklerimiz şunlardır:

-mı/-mi :

boncā mı< boncuğa mı (8-52), ayır mı< hayır mı (8-22), annadın mı < anladın mı (7-15), ityarlıқта mı < ihtiyarlıkta mı (5-112),genşliktä mi < gençlikte mi (5-111), dāmādım mi < demedim mi (4-16), vā mı < var mı(7-273).

-mu/-mü :

unudulur mu < unutulur mu (4-22), yok mu (7-273), küçük müsün (5-78).

2. ZAMİRLER

Kişilerin ve canlı cansız ad grubundaki varlıkların yerini tutma, onları işaret veya soru yolları ile temsil etme görevi yüklenmiş olan ad soylu kelime türü.¹¹⁶

¹¹⁴ Zeynep Korkmaz, **Bartın ve Yöresi Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 1994, s. 22.

¹¹⁵ Zeynep Korkmaz, **Gramer terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007 , s. 196.

¹¹⁶ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 250.

Çerkovna Ağzındaki zamirler yazı dilimizde olduğu gibi,

- 1.Şahıs zamirleri,
- 2.İşaret zamirleri,
- 3.Dönüştülük zamiri,
- 4.Belirsizlik zamirleri,
- 5.Soru zamirleri,

olarak sınıflandırıyoruz.

2.1. Şahıs Zamirleri

Şahısların yerine kullanılan zamirlerdir.¹¹⁷

Teklik

bän (3-3)

sän (4-9)

o (7-7)

Çokluk

biz (3-35)

siz (12-76)

onnä (5-13)

onnar (7-14)

onlar

Şahıs zamirlerinin genel çekim tablosu şu şekildedir:

Yalın Durum	Yükleme Durumu	Yönelme Durumu	Bulunma Durumu	Çıkma Durumu	İlgi Durumu	Eşitlik Durumu
bän	beni	bana	bändä	bändän	benim	bäncä
sän	seni	sana	sändä	sändän	senin	säncä
o	onu	ona	onda	ondan	onun	onca
biz	bizi	bizä	bizdä	bizdän	bizim	bizcä
siz	sizi	sizä	sizdä	sizdän	sizin	sizcä
onlar	onları	onlara	onlarda	onlardan	onların	onlarca
onnar	onnarı	onnara	onnarda	onnardan	onnarın	onnarca
onnä			onnäda	onnädän	onnän	onnäca

¹¹⁷ Emin Kalay, **Edirne İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 1998, s.69.

2.2 İşaret Zamirleri

Somut ve soyut nesnelere işaret etme, gösterme yoluyla karşılayan kelime¹¹⁸ Çerkovna Ağzında kullanılan işaret zamirleri yazı dilimizdeki gibi kullanılır. Ses değişmesi olayıyla meydana gelen şekillerin sınıflandırılması şöyledir :

<u>Teklik</u>	<u>Çokluk</u>
bu (8-69)	bunnā (8-103).
	bunnar
	bunlar
şu (7-46)	şunnā
	şunnar
	şunlar
o (3-43)	onnā
	onnar
	onlar

İşaret zamirlerin genel çekim tablosu:

Yalın Durum	Yükleme Durumu	Yöneleme Durumu	Bulunma Durumu	Çıkma Durumu	İlgi Durumu	Eşitlik Durumu
bu	bunu	buna	bunda	bundan	bunun	bunca
şu	şunu	şuna	şunda	şundan	şunun	şunca
o	onu	ona	onda	ondan	onun	onca
bunlar	bunları	bunlara	bunlarda	bunlardan	bunların	bunlarca
bunnar	bunnarı	bunnara	bunnarda	bunnardan	bunnarın	bunnarca
bunnā			bunnāda	bunnādan	bunnān	bunnāca
şunlar	şunları	şunlara	şunlarda	şunlardan	şunların	şunlarca
şunnar	şunnarı	şunnara	şunnarda	şunnardan	şunnarın	şunnarca
şunnā			şunnāda	şunnādan	şunnān	şunnāca
onlar	onları	onlara	onlarda	onlardan	onların	onlarca
onnar	onnarı	onnara	onnarda	onnardan	onnarın	onnarca

¹¹⁸ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınlatı, Ankara 2007, s. 134.

onnā

onnāda

onnādan

onnān

onnāca

2.3. DönüŖlülük Zamiri

Çerkovna Ağzında dönüŖlülük zamiri Türkiye Türkçesindeki gibi “kendi” sözcüğü ile karşılanır. “Kendi” kelimesi iyelik eklerini alarak çekime girmektedir :

kendi (7-9)

kendim

kendin

kendisini (8-51)

kendimiz

kendiniz

kendileri

2.4. Belirsizlik Zamirleri

Kişileri veya nesneleri belirsiz olarak temsil eden zamir.¹¹⁹ Çerkovna Ağzındaki belirsizlik zamirleri yazı dilimizde olduğu gibi kullanılır:

birileri (7-77)

öbürleri (5-21)

başkası (7-143)

birisi (7-156)

fılanca (7-7)

epsinin (7-79)

epsi (5-175)

oyanķı buyanķı (12-45)

2.5. Soru Zamiri

Yerini tuttuğu varlığı soru yoluyla temsil eden zamir, Kim? Ne? zamirleri.¹²⁰ Çerkovna Ağzındaki örnekleri Ŗunlardır:

kim (7-129)

kimi (12-36)

ne (7-48)

¹¹⁹ Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 40.

¹²⁰ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s. 197.

angınız (5-158)
ne...ne (10-56)
neresi (12-21)
nedā (7-218)
nerdān (12-42)
neyi (10-11)
kaça (8-67)

3. SIFATLAR

Somut ve soyut ad ve kavramları niteleme, yer gösterme, sayı gösterme, sorma gibi çeşitli yönlerden vasıflandıran, sınırlayan kelime türü.¹²¹ Sıfatları,

1. Nitelik sıfatları,
2. Belirtme sıfatları,
3. İşaret sıfatları,
4. Belirsizlik sıfatları,
5. Soru sıfatları,
6. Sayı sıfatları

diye gruplandırıyoruz.

3.1. Nitelik Sıfatları

Varlıkları durum, biçim, renk vb. bakımlardan niteleyen sıfat.¹²² Çerkovna Ağzındaki nitelik sıfatlarından bazıları şunlardır:

zilli (7-205), deliğannı < delikanlı (7-24), kıra kırmızı (5-82), ityar < ihtiyar (5-181), gözāl < güzel (10-40), sünecekli < lastikli (3-37), sincirli < zincirli (7-140), şimbıl şimbıl (3-89), bñcerek < büyücerek (7-171), sarvoş < sarhoş (6-8), bñk < büyük (11-11), yeşil kuşaklı (15-18), yürsek < yüksek (15-24), dinsiz (18-11), kırmızı (19-3), bilgili (7-100), ortanca (8-43), on sekizlik (5-19), on doquzluk (5-19), ī < iyi (2-123), sā < sağ (2-80).

¹²¹ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.188

¹²² Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s.158

3.2. Belirtme Sıfatları

Adları işaret, soru, belirsizlik ve sayı bakımından belirten sıfat.¹²³ Belirtme sıfatları dört grupta incelenir:

3.2.1. İşaret Sıfatları

Somut ve soyut varlıklarla türlü nesne ve kavramları yer, zaman ve tasavvurda uzaklığına göre işaret ederek belirten, sıfatlar.¹²⁴

bu (7-10), bı (5-20), şu (17-3), o (7-13), to bu derä < işte bu dere (2-142) sıfatları görülmektedir.

3.2.2. Belirsizlik Sıfatları

Kişileri, nesnelere ve diğer kavramları karşılayan adları; sayı, miktar vb. bakımlardan gösteren sıfat.¹²⁵

Metinlerimize dayanarak tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

bayāca (7-42), bir (8-49), bikaç (7-19), bāzı (7-42), bī(7-27), erbī (7-88), öbür (7-92),

3.2.3. Soru Sıfatları

Adın yerini, sayısını, durumunu ve zamanını soru yoluyla belirten sıfat.¹²⁶ Tespit ettiğimiz örnekler :

ne (5-63), angı < hangi(11-29), kaç < kaç(7-51), kaç (12-78), angi (2-80), nası < nasıl (12-36), on bej (13-24), kırk (13-34),

3.2.4. Sayı Sıfatları

Varlıkları, miktar, sıra, üleştirme, topluluk vb. bakımından belirten sıfatlar.¹²⁷ Metinlerimize dayanarak tespit ettiğimiz örnekler :

bin (10-23), bī(10-27), üç (3-5), yirmi (3-76), iki (7-41), on yedi (7-92), on sekiz (7-92), yedi (10-34), elli sekiz (10-47), iki (10-13), bī çit < bir çift (12-60), bej (2-99), on yedi (2-2), on bej (13-24),

¹²³ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007 , s.41

¹²⁴ Zeynep Korkmaz, **a. g. e. .**, s. 39

¹²⁵ Zeynep Korkmaz, **a. g. e. .**, s. 39.

¹²⁶ Zeynep Korkmaz, **a. g. e. .**, s. 196.

¹²⁷ Zeynep Korkmaz, **a. g. e. .**, s. 182.

4. ZARFLAR

Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş veya vasıfları açıklayan, ya da değiştiren kelimelere zarf diyoruz.¹²⁸

Zarflar :

1. Nitelik zarfları,
2. Yer ve yön zarfları,
3. Zaman zarfları,
4. Azlık-çokluk zarfları,
5. Soru zarfları

diye beş gruba ayrılmaktadır.

4.1. Nitelik Zarfları

Fiilin meydana geliş biçimini, sıfat ve zarfların niteliklerini belirten zarf.¹²⁹

Çerkovna Ağzındaki tespit ettiğimiz nitelik zarflarının örnekleri şunlardır:

- danışık (7-16),
şar şar (8-12),
ālaya ālaya (8-109),
çala çala (8-114),
kādın < güzel (8-112),
şōlā < şöyle (8-58),
bōlā < böyle (8-57),
koydaqlı koydaqlı < dokunaklı dokunaklı (2-274),
rāt rāt < rahat rahat (2-375),
gencācık (5-74),
dumbur dumbur (7-50),
tōbōlā < işte böyle (12-52),
nazlı (13-2),
çabcık < çabuk (13-16),
dōnā dōnā < döne döne (3-47),
susuz < susuz (3-55),
çeşçevrā < çepeçevre (3-61),

¹²⁸ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 371.

¹²⁹ Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 159.

parmak parmak (3-86),
tabak tabak (3-84),
açık açık (12-18),
töbölä < işte böyle (12-53),
zorlan < zorla (12-66),
böläliklä < böylelikle (4-29),
can aqla < can akıyla (2-88).

4.2. Yer ve Yön Zarfları

Fiilin gösterdiği oluş veya kılışın mekan içinde, yerini ve yönünü belirten zarf.¹³⁰ Çerkovna Ağzında yer ve yön zarflarına ilişkin tespit ettiğimiz örnekler şunlardır :

üstü (7-61),
yanpeşinä (7-32),
orē < oraya (7-30),
alt yanında (7-158),
yukarda (7-125),
orda (7-65).

4.3. Zaman Zarfları

Cümlede fiilin karşıladığı oluş ve kılışı zaman bakımından belirgin duruma getiren ve sınırlandıran zarf.¹³¹ Çerkovna Ağzındaki örnekleri oldukça zengin olan bir zarf türüdür. Tespit ettiğimiz zaman zarfları şunlardır:

sōra < sonra (7-4),
çoqtan (12-53),
peşint < peşin (3-41),
devrisi saba < ertesi sabah (13-11),
erkändän < erkenden (13-11),
o zaman (13-59),
yavaş yavaş (4-2),
şindi < şimdi (4-20),

¹³⁰ Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 243.

¹³¹ Zeynep Korkmaz, **a. g. e.**, s. 249.

tā sōra < daha sonra (4-22),
andan sōracīma < ondan sonra (2-27),
çabcēn içindä < çabucak (2-65),
o sabāhi < o sabah (2-103),
bı saba < bu sabah (2-106),
ep < hep (2-128),
`emān < hemen (3-72),
bīkaç senä < birkaç sene (12-18),
çoqtan (12-53),
tā evveledän < daha evvelden (12-40),
az evālsi < az önce (12-89),
er saba < her sabah (12-68),
er akşam < her akşam (12-75),
sonunda (7-180),
genä (7-269),
kalan < artık (7-109),
vaqıtla < vaktiyle (7-78),
ilk öncä (7-72),
ondan sōra < ondan sonra (7-10),
ilktän < ilk önce (7-38),
çabcak < çabucak (7-43),
en geri (7-89),
o zamannādan < o zamnlardan (7-3),
şindän sōra < şimdiden sonra (5-29),
şindā kadā < şimdiye kadar (5-28),
o saat (8-34).

Tespit ettiğimiz bu kelimelerin yanı sıra, ayrıca “bundan sonra, artık” anlamında kullanılan,

kaykın < gayrı (2-29),
kāyı < gayrı (7-23).

4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

Bunlar azlık-çokluk ifade eden, miktar, derece bildiren zarflardır.¹³² Bu zarf türünün sayıları sınırlıdır. Çerkovna Ağzında tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

- ne kādā < ne kadar (7-2),
- o kadar (7-22),
- ācık < azıcık (7-35),
- ācık < azıcık (2-31),
- eptān < hepten (2-89),
- biraz (2-120),
- iç < hiç (2-188),
- būcerek < büyücerk (7-47),
- en (7-100),
- bayā < bayağı (7-251),
- çok (12-71),
- az (7-159),
- tam (7-38),
- tā < daha (7-98),
- az biraz (8-5),
- pek (13-59).

4.5. Soru Zarfları

Fiillerin yer, yön, zaman, neden, nitelik ve derecelerini soru yoluyla açıklayan ve soru zamirlerinden yararlanarak kurulan zarf¹³³ Bu zarf çeşidinin, Çerkovna Ağzındaki örnekleri oldukça sınırlıdır. Tespit ettiklerimizi şöyle sıralayabiliriz:

- nası < nasıl (4-25),
- ne (12-30),
- nā < ne (5-156),
- nēçi < ne için (2-89).

¹³² Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.262.

¹³³ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 197.

5. EDATLAR

Yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak, ad ve ad soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli bağımsız kelime.¹³⁴

Edatlar birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin kullanışlarına ve ifade yeteneklerine yardım ederler. Bundan dolayı isim ve fiillere asıl kelimeler, edatlara ise yardımcı kelimeler diyebiliriz. Edatlar dilin tam anlamıyla destekleyici kelimelerdir.¹³⁵

Türkiye Türkçesinde edatlar ,

1. Ünlem edatları,
2. Bağlama edatları,
3. Son çekim edatları,

olarak üç gruba ayrılmaktadır.

5.1 . Ünlem Edatları

Bunlar his ve heyecanları, sevinç, keder, ızdırap, nefret, hayıflanma, coşkunluk v. s. Gibi ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır. Bu edatlar umumiyetle geniş bir ifade kabiliyeti taşımakta, bazıları gerekince bir cümlenin yerini bile tutabilmektedir.¹³⁶ Ünlem edatları da kendi içinde,

1. Ünlemler,
2. Seslenme edatları,
3. Sorma edatları,
4. Gösterme edatları,
5. Cevap edatları,

diye beş alt gruba ayrılmaktadır.

¹³⁴ Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 79.

¹³⁵ Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.348.

¹³⁶ Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.349.

5.1.1 Ünlemler :

Bunlar his ve heyecanları ifade için içten koparak gelen edatlarla tabiattaki sesleri taklit eden edatlardır. İfadeleri ses yapılarına dayanır. His ve heyecanlarla tabiattaki seslerin ses halindeki tezahürleridir.¹³⁷ Çerkovna Ağzındaki bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

ēy (7-210),
eh (7-214).
vay (7-234).
ā < ah (2-17).
oh (2-90).
aman (2-214),
oh aĝam (2-169).

5.1.2 Seslenme Edatları :

Bunlar hitap edatlarıdır. Ünlemler gibi heyecan, tabiat sesi şeklinde bir hal bildirmezler. Herhangi bir anlam ifade etmezler. Bir tek, hitap, seslenme araçlarıdır.¹³⁸ Çerkovna Ağzındaki tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır:

bā (4-3),
ba (2-26),
bā (16-14),
marā (2-56),
`ayda < haydi (2-23),
`aydi < haydi (2-25),
ōp < hop (2-79).
yā < yahu (12-7).
maşallā < maşallah (2-96).
ma (19-9),
ēy < hey (2-57).
aşkolsun (2-171).
tın tın (2-133).
oyt moyt (2-185).

¹³⁷ Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.349.

¹³⁸ Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.350.

5.1.3 Sorma Edatları :

Bunlar sorma ifade eden, soru sormak için kullanılan edatlardır. Sayıları oldukça azdır.¹³⁹ Çerkovna Ağzındaki örnekleri de oldukça sınırlıdır:

nēçi < niçin (2-88), acaba (2-187), `aniki < hani (2-234), `ani < hani (19-3).

5.1.4 Gösterme Edatları :

Gösterme edatları, birini, herhangi bir şeyi işaret ederek göstermek için kullanılan edatlardır.¹⁴⁰ Çerkovna Ağzındaki örnekleri şunlardır:

te (5-2),

tō < işte o (7-204),

`tonu < te onu (7-126),

iştā < işte (7-205).

to bu < işte bu (2-161).

5.1.5 Cevap Edatları :

Olumlu veya olumsuz cevap belirten edatlardır.

teyyā < tamam, evet (7-248),

baçalım (2-292),

yā (2-110),

tam (12-52),

tamam (12-53),

`iyyā < iyi ya (18-3),

elbettā < helbet (17-6).

`ayı < hayır (19-18).

5.2 Bağlama Edatları

Bunlar, kelimedен küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mana bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır.¹⁴¹ Anlam ve görevleri yönünden,

¹³⁹ Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.350.

¹⁴⁰ Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.351.

¹⁴¹ Muharrem Ergin, **a. g. e.**, s.352.

1. Cümle başı edatları,
2. Denkleştirme- karşılaştırma edatları,
3. Sıralama edatları,
4. Sona gelen edatlar

olarak dört alt gruba ayrılmaktadır. Bağlama edatlarının Çerkovna Ağzında tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır:

5.2.1 Cümle Başı Edatları :

ama (12-87),
egär < eğer (7-8),
egäl < eğer (7-232),
zadı (7-67),
osa < oysa (2-135),
sanki (2-191),
demek (5-4),
bijam (5-22),
bicänim (5-22),
bicem (5-52),
ep genä (5-100),
bica (5-65),
çünkü (12-2),
zaten (12-28),
elä < hele (2-62),
bēki < belki (7-277).

5.2.2 Denkleştirme – Karşılaştırma Edatları :

Bunlar birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru birbirine bağlayan, birbiriyle karşılaştıran edatlardır. Bağladıkları iki unsurunu, iki kelime, kelime grubu veya cümlenin arasına girerler.¹⁴²

yautta < yahut (12-23),
ya...ya (2-130),

¹⁴² Muharrem Ergin, a. g. e., s.353.

em dā < hem de (2-301),
em...em (12-32),
ve yautta < veyahut (7-42),
ne...ne (7-206),
bir bōlä...iki bōlä < bir böyle iki böyle (5-25).

5.2.3 Sıralama Edatları :

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi ve, ila, ile sözcükleridir.

5.2.4 Sona Gelen Edatlar :

Bunlar dil birliklerinin , kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki unsurlara, kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan edatlardır.¹⁴³ Çerkovna Ağzında tespit ettiklerimiz şunlardır:

ya (7-64),
da (7-88),
ā < ya (7-246),
ki (12-89),
kili (5-35),
ossa < o ise (2-238),
aniki < hani ki(2-234),

5.3 Son Çekim Edatları

Bunlar işletme eki vazifesi gören edatlardır. İsimlerden sonra gelerek onların çeşitli zarf hallerini yaparlar.¹⁴⁴

Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

ḳadā < kadar (7-2),
için (7-242),
göre (7-242),
başḳa (12-20),
eraldā < herhalde (12-33),
ötā dōru < öte doğru (2-187),

¹⁴³ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s.357.

¹⁴⁴ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s.365.

dīl mi < değil mi (12-26),
dāyā < diye (5-59),
beri (5-53),
deyi (5-64),
`onuştan < onun için (5-79),
bilām < bile (5-80).

6. FİLLER

Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelime.¹⁴⁵

Fiillerin basit kiplerinin aldıkları kişi eklerine göre gruplandırılmaları şu biçimdedir: 1) Emir kipi(şahıs ekleri kendisine özeldir), 2) Görülen Geçmiş Zaman ve Dilek-şart kipleri(şahıs ekleri iyelik eki menşelidir), 3) Öğrenilen Geçmiş Zaman, şimdiki Zaman, Gelecek Zaman, Geniş zaman, Gereklilik ve İstek Kipleri(şahıs ekleri şahıs zamiri menşelidir).¹⁴⁶

Fiiller, Çerkovna Ağzında da basit ve birleşik kipler olarak iki grupta incelenmiştir.

7. BASİT KİPLER

7.1. şimdiki Zaman

şimdiki zaman eki, Çerkovna Ağzında ē ve ēr ekleriyle karşılanmaktadır. Yazı dilimizde kullanılan –yor eki sadece kalıplaşmış türkü ve mani gibi metinlerde tespit edilmiştir, Bunun dışında –yor eki kullanılmaktadır. Tespit ettiğimiz örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

1.şahıs teklik

- ēm:

duyēm < duyuyorum (2-36), yikēm < yıkıyorum (8-2).

-ērim:

¹⁴⁵ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 90.

¹⁴⁶ Efrasiyap Gemalmaz, **Erzurum İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 1995, C.1, s.345.

durērim < duruyorum (2-21), yanērim < yanıyorum (2-27).

- ērim :

istērim < istiyorum (12-69).

2.Şahıs teklik

- ēsın :

alēsın < alıyorsun (5-178), yapēsın < yapıyorsun (2-9).

- ēsin :

bilēsin < biliyorsun (3-65), verēsin < veriyorsun (2-177).

3.Şahıs teklik

- ē :

akē < akıyor (2-121), toplē < topluyor (5-86).

- ērı :

alērı < alıyor (5-38), bakērı < bakıyor (5-7).

- ēri :

gelēri < geliyor (12-41), erēri < eriyor (5-27).

- yor :

duruyor (10-37), uruyor < vuruyor (10-36).

1.Şahıs çokluk

- ēs :

çekişēs < çekişiyoruz (5-148), yapēs < yapıyoruz (3-69).

- ēz :

getirēz < getiriyoruz (12-74), gömēz < gömüyoruz (15-28).

2.Şahıs çokluk

- ēsınız :

alēsınız < alıyorsunuz (5-133).

- ēsiniz :

çekişēsiniz < çekişiyorsunuz (5-147).

3.Şahıs çokluk

- ēlā :

sarēlā < sarıyorlar (19-3), tutēlā < tutuyorlar (2-144).

- ēlā :

örtēlā < örtüyorlar (3-61), götürēlā < götürüyorlar (7-69).

- ēlar :

buluşēlar < buluşuyorlar (5-166).

- ēlār :

gelēlār < geliyorlar (12-57), kesēlār < kesiyorlar (12-38).

7.2. Görülen Geçmiş Zaman

Çerkovna ağzında görülen geçmiş zaman ekinin yazı dilimizden farklı bir kullanımını tespit edilmemiştir:

1.Şahıs teklik

- dım :

īkadım < yıkadım (2-14).

- dim :

ūrāndim < öğrendim (10-51).

- dum :

buldum (19-9).

- düm :

gördüm (10-85).

- tım :

annattım < anlattım (2-17).

- tim :

işittim (19-1).

- tum :

ķorktum (19-17).

- tüm :

ūttüm < öğüttüm (5-57).

2.Şahıs teklik

- dım :

annadın < anladın (14-1).

- dīn :

yādin < yedin (2-231).

- dūn :

uydurdun (10-67).

- dūn :

dōdūn < dövūdūn (3-68).

- tīn :

yaqtın (10-77).

- tīn :

kestin (6-10).

- tun :

unuttun (10-66).

- tūn :

būttūn < būğūttūn (1-36).

3.Şahıs teklik

- dī :

ālādī < ağladī (5-71).

- dī :

sōlādī < sōyledī (3-4).

- du :

vurdu (10-79).

- dū :

būdū < būyūdū (10-70).

- tī :

annattī < anlattī (5-186).

- tī :

silikti (6-9).

- tu :

koştı (2-64).

- tū :

būttü < büyüttü (2-118).

1. Şahıs Çokluk :

- dık :

kaçırdık (11-57).

- dik :

pindirdik < bindirdik (5-106).

-duğ :

duyduğ (11-40).

-dük :

öldürdük (11-59).

-tık :

kāktık < kalktık (5-94).

- tik :

gittik (3-92).

- tuğ :

bovuştuk < boğuştuk (1-36).

-tük :

üşüttük (1-37).

2.Şahıs çokluk

- dınız :

kaldırdınız (5-68).

- diniz :

īdiniz < yediniz (2-372)

- dunuz :

buldunuz (1-38).

- dünüz :

būdünüz < büyüdünüz (1-39).

- tınız :

bāriştınız < bağıştınız (5-68).

- tiniz :

bittiniz (1-38).

- tunuz :

buluştunuz (1-39).

- tünüz :

görüştünüz (1-39).

3.Şahıs çokluk

- dılā :

uradılā < uradılar (8-13).

- dilā :

pindirdilā < bindirdiler (8-19).

- dilār :

vārdilār < verdiler (2-122).

- dılar :

yolladılar (3-23).

- dulā :

doyurdulā < doyurdular (20-26).

- dular :

doyurdular (20-26).

- dülā :

götürdülā < götürdülār (20-8)

- tılā :

baķtıılā < baktılar (19-41).

- tilā :

gittilā < gittiler (8-11).

- tulā :

durguttulā < durdurdular (8-34).

- tülā :

üşüttülā < üşüttüler (1-40).

- tılar :

daķtıılar < taktılar (7-69).

- tilär :
geştilär < geçtiler (2-373).
- tular :
uçtular (2-373).
- tülär :
üşüştilär < uçuştular (2-374).

7.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Çerkovna Ağzında öğrenilen geçmiş zaman çekimli fiiller, Türkiye Türkçesinde konuşmasından çok farklı değildir. Metinlerimizde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

1.Şahıs teklik

- mışım :
annatmışım < anlatmışım (2-172).
- mışım :
yatmışım < yatmışım (5-57).
- mışım :
çalışmışım < çalışmışım (2-63).
- muşım :
uyumuşım < uyumuşum (5-58).
- muşum :
koymuşum (2-375).
- müşüm :
görmüşüm (7-2).

2.Şahıs teklik

- mişin :
ālamamışin < alamamışsin (2-188).
- mişin :
getirmişin < getirmişsin (2-52).
- muşun :
koymuşun < koymuşsun (19-42).

- muşūn :
örtmüşūn < örtmüşsün (19-43).
- mişīn :
bilmişīn < bilmişsin (19-43).
- mişsin :
gīmişsin < giyimişsin (19-44).
- muşsun :
soğmuşsun < sokmuşsun (19-44).
- müşsün :
būmüşsün < büyümüşsün (3-97).

3.Şahıs teklik

- miş :
kākmiş < kalkmış (13-8).
- miş :
istemiş (8-81).
- muş :
kurtulmuş (4-29).
- müş :
yörümüş < yürümüş (12-99).

1.Şahıs çokluk

- mişiktir :
annatmişiktir < anlatmışızdır (2-173).
- mişız :
almışız (3-97).
- mişiz :
gīmişiz < giymişiz (3-97).
- muşuz :
doymuşuz (3-98).

2.Şahıs çokluk

- mişiniz :

bakmışınız < bakmışsınız (3-98).

- muşunuz :

duymuşunuz < duymuşsunuz (3-99).

- müşünüz :

görmüşünüz < görmüşsünüz (3-98).

3. Şahıs çokluk

- mişlā :

annamışlā < anlamışlar (10-52).

- mişlar :

doymamışlar (2-375).

- mişlā :

benzetmişlā < benzetmişler (7-193).

- mişlār :

demişlār < demişler (5-120).

- muşlā :

koymuşlā < koymuşlar (14-3).

- muşlar :

buruşmuşlar (19-44).

- müşlā :

götürmüşlā < götürmüşler (14-8).

- müşlār :

būmüşār < büyümüşler (19-45).

7.4. Geniş Zaman

Çerkovna Ağzındaki geniş zaman eki çoğu kez birleşik zamanlı, geniş zamanın hikayesi, rivayeti ve koşulu gibi biçimleriyle kullanılmaktadır. Derlediğimiz metinlerimizden tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

1.Şahıs tekil

- rim :
derim (2-186)
- arım :
yaparım (20-29), bakarım (2-139).
- ärim :
içärim < içerim (10-45).
- erim :
biçerim (10-44).
- irim :
bilmäm < bilmem (11-43).
-urum :
unudurum < unuturum (2-366), ururum < vururum (12-97).
-ürüm :
ölürüm (10-42).

2.Şahıs tekil

- rsin :
yirsin < yersin (2-136).
- rsın :
atırlarsın < hatırlarsın (2-182).
āsin :
baķāsın < bakarsın (20-31).
- āsin :
sōlāsın < söylersin (20-31).
-īsın:
bārīsın < bağırırısın (20-31).
-īsın :
yidirīsın < yedirirısın (3-99).
-ūsın :
dozurūsın < dozururısın (3-100).
-āsın :
gidāsın < gidersin (20-33).

-ärsin :

sevärsin < seversin (20-32).

-ırsın :

atırlarsın < hatırlarsın (20-33).

3. Kişi tekil

- r :

oynar (2-329), acır (2-327).

- ar :

korğar < korkar (2-182), alar < alır (10-39), batar (10-40).

- är :

bitär < biter (7-40), sürär < sürer (19-14), gidär < gider (7-40).

- ır :

yannaşır < yaklaşır (2-340), yapılır (7-86), bulaşır (2-343).

- ir :

bilir (2-311), gelir (12-51).

- ur :

unudulur < unutulur (4-13), olur (7-40), konur (7-83).

1.Şahıs çoğul

- ruz :

buluruz (16-18)

-eriz :

gideriz (20-1).

-äriz :

sevmäzdik < sevmezdik (20-3).

-ırırız :

dättırırız < dağittırırız (2-277).

2.Şahıs çoğul

- āsınız :

yapāsınız < yaparsanız (20-33).

- āsiniz :

sevāsiniz < seversiniz (20-44).

-ārsiniz :

sōlārsiniz < sōylersiniz (20-34).

- īsiniz :

annadīsiniz < anlatırsınız (20-34).

3.Şahıs çoğul

-ır :

toplaşır (7-33), atılır (7-103).

-ir :

silinir (7-103).

-rlar :

yıkırlar (7-105).

-rlār :

sōlārār < sōylerler (7-43).

-arlā :

bağarlā < bakarlar (7-107), yırtarlā < yırtarlar (7-163).

- arlar :

başlarlar (7-34), yayarlar (7-29).

- ārlā :

dizārār < dizerler (7-164).

- ārlār :

gidārār < giderler (7-107).

- īlā :

ğaldırīlā < kaldırırılar (7-104).

- īlar :

oyanadīlar < oynatırılar (7-40).

- ırlā :

çārtırlā < çağırırılar (2-276).

- ırlar :

toplanırılar (7-30).

-ilär :

girilär < girerler (7-43).

-irlä :

gelirlä < gelirler (7-107).

-irlär :

gelirlär < gelirler (7-15).

-lärlär :

temizlärlär < temizlerler (7-29).

-ular :

oturular < otururlar (7-32).

-ölür :

öpülür (7-116).

Çerkovna Ağzında, geniş zamanın birleşik çekimlerinin kullanımı çok yaygındır. Bu birleşik çekim esnasında çoğu kez r ünsüzünün düşmesinden kaynaklanan ünlü uzunluğu ortaya çıkar. Tespit ettiğimiz örnekler:

1.Geniş zamanın hikayesi :

dādim < derdim (19-29), annadādim < anlatırdım (2-195), sorādım < sorardım (10-82), tutunardık < tutunurduk (10-14), başlādık < başlardık (10-25), çıkādık < çıkardık (20-6), yinirdi < yenirdi (7-97), banādık < banardık (7-95), sayardık (7-92), kaldırılar < kaldırırlar (7-40).

2.Geniş zamanın rivayeti :

vurūmuş < vururmuş (11-70), çıkāmış < çıkarmış (11-71), korūmuş < korurmuş (11-6), pindirimiş < bindirirmiş (11-4), çırpınarmış < çırpınırılmış (9-7), ālaşırılmış < ağalaşırılmış(5-133).

3.Geniş zamanın koşulu :

yapāsan < yaparsan (20-12), girisäk < girersek (7-45).

7.5. Gelecek Zaman

Çerkovna Ağzında gelecek zaman eklerinde yer alan açık ä ünlüsüyle j ünsüzünün varlıkları dikkati çeker. Çerkovna Ağzı, telaffuzunda, çoğu kez akıcı l, r, n, y ünsüzlerinin bulunduğu hecelerde j sesini tercih etmektedir. Ayrıca gelecek zaman eklerinde hece kaynaşması ve hece yutumu ses olayları oldukça sık görülmektedir.

1.Şahıs tekil :

- cam: alcam < alacağım (10-55), yollicam < yollayacağım (2-84).
- cäm: sōlicäm < söyleyeceğim (7-35), gälcäm < geleceğim (2-54).
- çam: annaççam < anlatacağım (19-20).
- çäm: giççäm < gideceğim (10-52).
- jam: annadajam < anlatacağım (19-5), urjam < vuracağım (2-54).
- jäm: kesejäm < keseceğim (14-10), vārjäm < vereceğim (11-66).

2.Şahıs teklik :

- can: satacan < satacaksın (11-46), yapacan < yapacaksın (2-89).
- cän: bilmicän < bilmeyeceksin (3-36), gälcän < geleceksin (10-82).
- čan: yapçan < yapacaksın (20-7).
- çän : azır eççän < hazırlayacaksın (2-93)
- jan: anajan < anacaksın (5-190), annadajan < anlatacaksın (4-30).
- jän: verjän < vereceksin (7-20), göstärjän < göstereceksin (5-152).

3.Şahıs teklik :

- caḡ: olcaḡ < olacak (1-16).
- cek: saldırcek < saldıracak (8-52), çıḡacak < çıkacak (13-30).
- çaḡ: çıḡçaḡ < çıkacak (19-36).
- çek: giççek < gidecek (1-35).
- jek: yījek < yiyecek (13-14), beslijek < besleyecek (5-195).

1.Şahıs çokluk :

- caz: bīraḡacaz < bırakacağız (10-54).
- cäz: cekecäz < çekeceğiz (2-34).
- çaz: yapçaz < yapacağız (1-9).
- çäz: giççäz < gideceğiz (11-52).
- jaz: sorajaz < soracağız (4-11).
- jäz: gidijäz < gideceğiz (2-4).

2.Şahıs çokluk :

- cānız: alcānız < alacaksınız (12-85).
-jānız: yapājānız < yapacaksınız (2-165).
-ēsınız: ayıqlēsınız < ayıklayacaksınız (5-44), ikēsınız < yıkayacaksınız (5-153).
-ēsınız: gādirēsınız < giydireceksiniz (5-153), getirēsınız < getireceksiniz (5-155).
-cānız : gālcānız < geleceksiniz (3-99).

3.Şahıs çokluk :

- ceklā: alceklā < alacaklar (7-67).
-acaqlā: yapacaqlā < yapacaklar (8-58).
-ajeklar: yapajeklar < yapacaklar (7-17).
-ecek: geçecek < geçecekler (4-11).
-iceklā: oyniceklā < oynayacaklar (7-217).
-jeklā: urjeklā < vuracaklar (4-4).
-jeklā: öldürjeklā < öldürecekler (4-4).

7.6. Emir Kipi

1.Şahıs teklik :

Emir kipinin birinci tekil şahısı istek kipiyle birleşerek hem emir hem de istek görevini karşılamaktadır. Çerkovna Ağzında tespit ettiğimiz örnekler:

başam < bakayım (7-280), tutem < tutayım (8-132), alem < alayım (8-133), gezinem < gezineyim (5-183), içem < çeyim (5-183).

2.Şahıs teklik :

Türkiye Türkçesinde ikinci şahıs teklik biçimi herhangi bir ek almamakta, sadece fiilin kök ve gövde şekilleriyle karşılanmaktadır.¹⁴⁷ Çerkovna Ağzındaki, tespit ettiğimiz örnekler de bu kurala uymaktadır.

gir (4-24), al (2-380), koy (2-380).

3. Şahıs teklik :

-sın :

annatsın < anlatsın (14-4), çıkşın (7-44).

-sin :

¹⁴⁷ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri**, TDK Yayınları, Ankara 2003, s.665.

gāsin < gelsin (7-129).

-sun :

dursun (12-50).

-sün :

ölsün (2-231).

-sana :

dursana < dur (12-50).

-sänä :

insänä < insen (2-160).

1.Şahıs çokluk

İstek kipiyle karşlanır :

uralım < vuralım (7-223), sarılalım (8-8).

2.Şahıs çokluk

- (ı, i, u, ü) n :

ayrılın (7-66), yapın (8-26)çekin (18-2), yinin < inin (13-16), oturun (18-2), süpürün (13-17).

- yin :

söleyin < söyleyin (7-211).

- yın :

bālayın < bağlayın (19-50).

3.Şahıs çokluk

-sınlā :

ayrılısınlā < ayrılısınlar (16-18)

-sunlā :

dursunlā < dursunlar (12-70).

-sınlā̄ :

getirsınlā̄ < getirsinler (2-156).

-sin :
gāsin < gelsinler (7-244).
-sinnā :
açsinnā < açsınlar (7-150), yapsinnā < yapsınlar (5-85).
-sunnā:
ursunnā < vursunlar (Metin dışı derleme).
-sinnā̄ :
gitsinnā̄ < gitsinler (7-150).
-sunnar :
ursunnar < vursunlar (7-147).

7.7. Dilek-Şart Kipi

1.Şahıs teklik

- sam :
yapsam (16-17).
-sām :
sōlāsām < söylersem(13-43), çekāsām < çekersem (2-84).

2.Şahıs teklik

-san :
yapsan (19-11).
-āsan :
yapāsan < yaparsan (19-12).
-sān :
çekārsān < çekersen (2-49).

3.Şahıs teklik

-sa :
aldısa < aldıysa (7-129), kırılırsa (10-42).
-sā :
gelirsā < gelirse (10-25).

-sēdı :

olursēdı < olursa (7-178).

1.Şahıs çokluk

-sek :

girisek < girersek (7-45).

2.Şahıs çokluk

-sanız :

bıraşsanız < bırakırsanız (2-64).

-sēdınız :

sorarsēdınız < sorarsanız (3-31).

3.Şahıs çokluk

-salā :

çalsalā < çalsalar (5-10), başsalā < baksalar (2-149).

-selā :

gitselā < gitseler (5-11).

8. BİRLEŞİK KİPLER

Bilindiği üzere fiillerin birleşik kipleri ek-fiil yardımıyla çekilir. Çekimde şahıs ekleri i-ek-fiilinden sonra gelen hikaye, rivayet ve şart eklerine eklenir.

Çerkovna Ağzında fiillerin birleşik kipleri çok sık kullanılmaktadır. Tespit ettiğimiz örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

8.1. Hikaye

banādık < banardık (7-95), yatādı < yatardı (1-33), meraklıdı < meraklıydı (14-7), annadırdı < anlatırdı (5-50), sayardıık (7-92), tutunardıık < tutunurduk (10-14), çekādık < çekerdik (19-25), sōlādı < söylerdi (13-60), gidādık < giderdik (17-2)

8.2. Rivayet

işlâmiş < işlermiş (5-4), korūmuş < korurmuş (11-6), yapacâmiş < yapacakmış (11-45), çıkâmiş < çıkarmış (11-71), sölârmış < söylermiş (8-57),

8.3. Şart

sevāsâ < severse (13-26), vārjāsâ < verecekse (7-55),

9. EK-FİİL

Eski Türkçede er- yardımcı fiilinin er->ir->i- biçiminde ekleşmesinden oluşan, ad soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiil.¹⁴⁸ Çerkovna ağzında, yazı dilimizde olduğu gibi i- yardımcı fiili kullanılmaktadır. Metinlerimizi incelediğimizde ek-fiille kurulmuş birçok kelime tespit ettik. Bu kelimelerin kuruluş biçimleri şu şekildedir:

9.1. Ek-Fiilin Hikayesi :

vādı < var idi (7-120), ōlēdi < öyle idi, sāndin < sen idin (8-69), çıraqtın < çırak idin (8-70), verilīdi < verilir idi (12-58), olmiĵādı < olmayacak idi (12-89).

9.2. Ek-Fiilin Rivayeti :

fenamış < fena imiş (2-50), doĵturumuş < doktor imiş (2-57), gerilĵmiş < gerili imiş (12-16), işlâmiş < işler imiş (5-4), zenginmiş (5-110), ālaşırmiş < ağlaşır imiş (5-133).

9.3. Ek-Fiilin Şartı :

vāsa < var ise (7-145), temissâ < temiz ise (2-82), yaşlıysa < yaşlı ise (7-81), aldısa < aldı ise (7-129), incesâ < ince ise (7-260), dāsān < der isen (12-21), sevāsâ < sever ise (13-26).

9.4. Ek-Fiilin Geniş Zamanı(Şimdiki zamanı) :

deliyim (19-47), buradayıs < buradayız (19-46), arasındayım (19-48).

¹⁴⁸ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 81

10. SIFAT-FİİLLER

Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamana bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli.¹⁴⁹ Çerkovna Ağzında sıfat fiil eklerinin genel durumu şöyledir:

10.1. Geçmiş Zaman Bildiren Sıfat-Filler:

-dıķ/ -dik, -duķ/ -dük ekiyle :

oturđı < oturduğu (5-68), bildi < bildiği (7-207), oldını < olduğunu (5-132), dedin < dediğin (7-187), oldü < olduğu (7-26), diktirdi < diktirdiği (2-76), söledin < söylediğin (13-48)

-tıķ/ -tik, -tuķ/ -tük ekiyle :

yaptı < yaptığı (2-13)

-mış/ miş, -muş/ - müş ekiyle :

çalışmış (2-60)

10.2. Geniş Zaman Bildiren Sıfat-Filler:

-an/ - en ekiyle :

alan (7-81), toplanan (7-239), yaptıran (5-17), gelen (5-69).

10.3. Gelecek Zaman Bildiren Sıfat-Filler:

-acaķ / - ecek ekiyle :

yardım eçcek < yardım edecek (7-222), yatacā < yatacağı (7-271), ısırecek < ısıracak (4-20), salacek < salacak (4-21), gālcek < gelecek (13-54),

11. ZARF-FİİLLER

Cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden etkileyen ve fiilden -(y)A, -(y)I, -(y)ArAk, -DıktA, -ken, -mA, -dAn, -mAksIzIn, -(y)IncA – (y)Ip, -DIkçA gibi belirli bazı eklerle yapılan, kişi ve zaman belirtmeden soyut bir hareket kavramı

¹⁴⁹ Zeynep Korkmaz , a.g.e., s.189.

anlatan, bir esas fiilden sonra gelerek yardımcı fiillerle birleşik fiiller kuran ve zarf olarak fiilin anlamını, zaman ve yer bakımından tamamlayan kelime,¹⁵⁰ diye tanımlanan zarf- fiil Çerkovna ağzındaki şekilleri şöyledir:

11.1. - ıp/- ıp, up/-üp Zarf-Fiil ekiyle :

koparıp (7-95), deyip (7-135), yapıp (5-24), pişirip (5-25), okuyup (10-49), dönüp (2-68).

11.2. - iken /-ken Zarf-Fiil ekiyle :

çarıka < çağırırken(13-29), çıkarıka < çıkarırken (7-126).

-kä :

gelikä < gelirken(11-44), geçākä < geçerken (8-42).

-қан :

çakarıқан< çıkarırken (7-119), yārқан< yağırken (8-14).

-kän :

gidākän < giderken (5-155).

-känsi :

gidärkänsi < giderken (4-43).

-ākänsi :

gezinākänsi < gezinirken (16-16).

-kēdin :

yazarkēdin < yazarken (5-166).

-kēdin :

sürärkēdin< sürerken (5-6), gömākēdin < gömerken (5-44).

11.3. - arak Zarf-Fiil ekiyle :

-alaq :

bāralaq < bağırarak (5-60)

-araq :

kaçaraq (5-99)

11.4. - inca/- ince, unca/-ünce Zarf-Fiil ekiyle:

Bu ekin Çerkovna Ağzındaki örnekleri oldukça farklı ve çoktur:

-inca :

¹⁵⁰ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2007, s.251.

ķāķınca < kalkınca (13-11), sırasınca (7-88), ayıķlayınca < ayıķlayınca(5-44).

-incä .

pindirincä < bindirince (7-102).

-unca :

olunca (7-230).

-üncä :

ölüncä < ölünce (2-8), görüncä < görünce (5-131).

-ünjä :

görüñjä < görünce (11-70).

-dına :

aldına < alınca (3-33)

-dinä :

dedinä < deyince (3-35).

-duna :

oturduna < oturunca (3-62).

-dınası :

ķırıldınası < kırılınca (13-20).

-dinänsi :

gälmädinänsi < gelmeyince (4-44).

-dünä :

döndünä < dönünce(8-91).

-tınē :

yaptınē < yapınca (7-176).

-tinä :

gittinä < gidince (2-40).

-tuna :

ķorķuttuna < korkutunca (8-49).

-tınēsi :

aştınēsi < açınca (5-131).

- tinēsi :

gittinēsi < gidince (8-71).

-tunēsi :

korqtunēsı (8-45), başladınēsı (5-66).

-dīnā :

evlāndīnā < evlenince (2-155).

-dīnēsı :

başladınēsı < başlayınca (5-67).

-dīnēsı :

dedinēsı < deyince (3-38), gömdinēsı < gömünce (5-35).

-dunēsı :

qoydunēsı < koyunca (5-13)

-dünēsı :

götürdünēsı < götürünce (5-158), gömdinēsı < gömünce (5-35).

-dīnēsın :

rasladınēsın < rastlayınca (5-155).

11.5. - dıġında Zarf-Fiil ekiyle :

-dīndā :

gāldīndā < gelince (5-24).

11.6. -dıġtan Zarf-Fiil ekiyle :

-tıġtan sōra :

yaklaştıġtan sōra < yaklaştıġtan sonra (7-12).

-diktān sōra :

görüvārdiktān sōra < görüverdikten sonra (8-68).

11.7. – acaġına Zarf- Fiil ekiyle :

-acāna :

baġacāna < bakacaġına (19-49).

-ejānā :

vārejānā < vereceġine (19-49).

11.8. – arak Zarf-Fiil ekiyle :

baġarak < bakarak (19-49).

11.9. –makla Zarf-Fiil ekiyle :

sōlāmeklā < söylemekle (19-49).

SONUÇ

SESBİLGİSİ

1. Ünlülerde :

1.1. Çerkovna Ağzında Türkiye Türkçesinden farklı olarak şu ünlüler tespit edilmiştir: ä, ĩ, ĩ, ä, ē.

1.2. Çerkovna Ağzına özel seslerden birisi de açık ä sesidir: egäl < eğer (2-53).

1.3. Çerkovna Ağzında Türkiye Türkçesindeki ı ve i ünlülerin kısa biçimleri tespit edilmiştir: kilisä < kilise, canĭna < canına.

1.4. Çerovna Ağzında belli bir kurala bağlı kalmaksızın Türkiye Türkçesindeki ünlülerin aslı uzunlukları tespit edilmiştir: kār < kar, bēz < bez.

1.5. Çerkovna Ağzında, Türkiye Türkçesindeki ünlülerin uzun biçimleri de tespit edilmiştir. Yalnız bu uzunluklar asli uzunluk olmayıp, hece kaynaşması, hece düşmesi gibi değişik ses olayları sonucunda ortaya çıkan uzunluklardır. Çoğu kez h, g, f, l, n, r, y, z gibi ünsüzlerin düşmesi ünlü uzamasına sebep olduğunu tespit edilmiştir: tā < daha (15-1), gelirkēsi < gelirken (11-21), bōçalarını < bohçalarını (11-53), çīt < çift (19-3), Çerķōna < Çerkovna (13-52), ūrsuz < uğursuz (12-95).

1.6. Çerkovna Ağzında ünlülerde düzleşme eğilimi görülmektedir. Düzleşmede b, m, v, gibi dudak ünsüzleri etkili olmaktadır: yāmır < yağmur (5-88), kāmır < kambur (7-196). tavıķ < tavuk (7-91), avlı < avlu (11-34). tutunardıķ < tutunurduk (10-14), çocĭ < çocuğu (11-31).

1.7. Örnekleri az da olsa akıcı l ve r ünsüzleriyle başlayan kelimelerin başında i ünlüsünün türediği tespit edilmiştir: ĩlāni < leğeni (7-81), irāndelemek < rendelemek (20-23).

1.8. Kalınlık- incelik uyumu hal ekleri, iyelik ekleri, kip ekleri, sıfat-fiil ekleri gibi ekler farklılık göstermektedir : taşıyē < taşıyor (12-22), şapkasĭla < şapkası ile (12-14), oturdĭ < oturduğu (5-70).

1.9. Düzlük-yuvarlaklık uyumu kurallıdır. Kurala aykırı olan durumlar çok azdır. İstisnalar, 3.t.k. iyelik ekini almış kelimelerde görülmektedir. Düzleşme

yönünde bir eğilim de söz konusu olduğundan bu durumlarda ünlü uyumunun bozulduğunu görmekteyiz: çocī < çocuğu(2-223), bubajīm < babacığım (2-55).

1.10. Bazı durumlarda ilk hecedeki ö sesinin yerini ü sesinin aldığı tespit edilmiştir: ūrān < öğrenmek (20-1), ūlān < öğlen (2-215).

1.11. Çerkovna Ağzında, a, e, o, ö gibi ünlülerin daralması da yaygın bir ses olayıdır: çabcık < çabucak (5-98). bubası < babası (11-28). buynuzlarına < boynuzlarına (7-60). ūlān < öğlen (2-215).

2. Ünsüzlerde :

2.1. Çerkovna Ağzında yazı dilimizden farklı olarak şu ünsüzler tespit edilmiştir: ğ, ğ, k̄, k̄, l̄: ğavır < gavur (18-5), anğı < hangi (2-325), nikāsı < nikahı (7-253), k̄adın < güzel (6-20), islā < iyi (14-13).

2.2. Ünsüz değişmelerinden tonlulaşma, tonsuzlaşma, süreklileşme, sızıcılaşma, akıcılaşma ses olayları görülmektedir. Yalnız bunlardan sızılılaşma önemli bir yere sahiptir; çünkü Türkçede çok nadir görülen j < c ünsüz değişimi söz konusudur.Çerovna Ağzının en önemli özelliklerinden birisi, telaffuzunda j sesini tercih etmesidir. Çoğu kez j sesi l,n,r,y gibi akıcı ünsüzlerin bulunduğu hecelerdeki gelecek zaman eklerindeki c sesi j olur: urjeklā < vuracaklar (4-4), yijām < yiyeceğim (4-21),yollijam < yollayacağım (2-84), tarījam < tarayacağım (12-69), sulījam < sulayacağım (12-70).

2.3. Çerkovna Ağzında ünsüz düşmesi ses olayı en yaygın ses olaylarından biridir. Düşme eğilimin en fazla gösteren h, r, y ünsüzleridir : Aççā < Hatice (5-69), bōça < bohça (11-52). k̄aşıdan < karşıdan (8-15), inākān < inerken (13-15). kōlü < köylü (7-108), bōlā < böyle (8-74).

2.4. Rumeli Ağızlarında yaygın ses olaylarından biri olan ünsüz benzeşmesi olayı Çerkovna Ağzında en çok -nn- < -nl- benzeşmesi biçiminde kendini gösterir: pelvannara < pehlivanlara (7-238), işannā < insanlar (3-33), ekinnā < ekinler (2-46).

2.5. Ünsüz tekleşmesi görülmektedir: evāl < evvel (2-44), Tabyā < Tayibe (4-43).

2.6. Ünsüz ikizleşmesi ses olayında dikkat çeken iki kelime tespit edilmiştir: middām < midem (5-174). kıççım < kardeşim (1-1).

ŞEKİL BİLGİSİ :

1. Çerkovna Ağzındaki çokluk eklerini şöyle sıralayabiliriz : lā, lā̄, lē, lar,ler, lār, nā, nē, nā̄, nar, ner, nār: altinnā < altınlar (5-23). küplā̄ < küpler (5-32). ekinnā < ekinler (2-45). bacaqlā̄nı < bacaklarını (8-30), paralēnı < paralarını (2-379).

2. Anadolu ağızlarında –lar/-ler çoğul ekinin yerine kullanılan gıl/-gil ekinin Çerkovna Ağzındaki şekli “nīn” olarak tespit edilmiştir : eniştēmīn < eniştēmler (19-2), tetēmīnā < teyzemlere (17-4).

3. Yön gösterme eki olan-ra/-re eki Çerovna Ağzında arkaik biçimler olarak varlığını sürdürmektedir : taşra < ayakyolu (17-15).

4. Şimdiki zaman ekini karşılayan ekler ē, ēr, ekleridir : dönēri < dönüyor (7-10), annaşēlā < ablaşıyorlar (7-7), gidē < gidiyor (5-118).

5. Çerkovna Ağzında gelecek zaman ekleri j < c değişiminden dolayı farklılık gösterir : cak, cek, çāk, jak, jāk, jek. Bu eklerde, bazı durumlarda c sesinin yerini j sesinin telaffuz edilmesi tespit edilmiştir: yaşicaz < yaşayacağız (3-3), gidijāz < gideceğiz (2-4), sorajaz < soracağız (4-11), giççāz < gideceğiz (11-52).

6. Nitelik zarfı görevini üstlenmiş ikilemeler dikkat çekmektedir : koydaqlı koydaqlı < dokunaklı dokunaklı (2-274), şar şar < şarıl şarıl (8-12).

7. Çerkovna Ağzında zarf-fiil ekleri çeşitlilik gösterir: gezinākānsi < gezinirken (16-16), gelikā < gelirken (11-44), gittinēsi < gidince (8-71), evlāndīnā < evlenince (2-155), aştinēsı < açınca (5-131).

8. Geniş zaman eki almış kelimelerde-ar/-er eklerindeki r sesi çoğu kez düşer: gidāsın < gidersin (20-33), yidirīsın < yedirirsın (3-99).

9. “Ve” bağlacının yerini tutan, “da” bağlacı tespit edilmiştir: da şindi < ve şimdi (12-49), da gittim < ve gittim (12-51).

BÖLGENİN DİYALEKTOLOJİK DURUMU

XI. yüzyıldan itibaren toplu olarak güney ve batıya göç eden Oğuz boyları Eski Oğuz Lehçesini geniş coğrafi alanlara yaymılmasını sağlamışlardır. Anadolu Lehçesi bu dilin zaman içinde 5 farklı lehçeden biri ve en büyüğü durumuna gelmiştir. Anadolu ve Balkanlarda çeşitlenmiş ağızlarına Anadolu ve Rumeli Ağızları denir.¹⁵¹

Anadolu ve Rumeli’de birçok ağzın varlığı bilinmektedir. Tahsin Banguoğlu , sınırları “belirsiz coğrafi bölgelere göre” bir ağız grupları tasnifi yapmıştır. Bu ağız gruplarını şunlardır:

1. Güney Batı ağızları, 2. Orta Anadolu ağızları, 3. Doğu ağızları, 4. Kuzey Doğu Karadeniz ağızları, 5. Rumeli ağızları, 6. Güney Doğu ağızları, 7. Kastamonu’ya, Karamanlı ve başka boylara mahsus ağızlar.¹⁵²

Tahsin Banguoğlu, kriter olarak belirli ses özelliklerini göstererek, Anadolu ağızları konusunda bir ölçü belirlemiştir.

1.Rumeli ağızlarında (İstanbul dahil) ilk hecedeki geniş yuvarlak sesliler çok yerde darlaşır, o > u, ö > ü olur.¹⁵³

Tahsin Banguoğlu’nun belirttiği bu özelliğe ait örnekler Çerkovna Ağzında tespit edilmiştir: ürenemädim < öğrenemedim (10-35), ülan < öğlen (2-215), yürüyorkän < yürürken (12-93), gözäl < güzel (10-40).

Bilindiği gibi Balkan ağızlarında geniş yuvarlak ünlülerin daralması yaygın bir özelliktir ve aynı zamanda bu bir Kıpçak özelliğidir.¹⁵⁴

Kuzeydoğu Bulgaristan ağızlarının özellikleriyle ilgilenen bir diğer önemli Türkolog T. Kowalskidir.

Kowalski, Deliorman, Şumnu, Eskicuma, Osmanpazar, Popovo Türk ağızlarının , aslında, aynı olduğunu ve okul , gazete gibi araçlarının aracılığıyla Osmanlı yazı dilinin bu ağızlar üzerinde etkisi tespit edildiğini belirtiyor. Deliorman Türkçesinin özellikleri 17 maddede tespit edip sıralayan Kowalski, Bulgaristan ile

¹⁵¹ Tahsin Banguoğlu , Anadolu ve Rumeli Ağızları, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.1, s.132.

¹⁵² Tahsin Banguoğlu , **a. g. m.** s.132-133.

¹⁵³ Tahsin Banguoğlu , **a. g. m.**, s.133.

¹⁵⁴ Ahmet. B. Ercilasun, **Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2008, s.453.

Tuna nehrinin kuzeyindeki sahalar istisna olarak, ne Anadolu, ne de Rumeli Türkçesinde bu özelliklerinin bulunmadığını belirtiyor.¹⁵⁵

T. KOWALSKI'NİN KUZEYDOĞU- BULGARİSTAN TÜRK AĞIZLARINDA TESPİT ETTİĞİ BAZI ÖZELİKLERİNİN ÇERKOVNA AĞZINDA DA GÖRÜLMESİ

1. Dar art-damak (spirante postpalatale) ğ sesi ile dar ön-damak (spirante-prepalatal) y sesi hece büzüşmesi meydana getirmek suretiyle kaybolmuştur.¹⁵⁶

Çerkovna Ağzındaki örnekleri:

ekmā < ekmeği (13-11), dūnu < düğünü (13-6), görmā < görmeye (13-15), bālamış < bağlamış (4-26), yaptī < yaptığı (2-12).

2. ö, ü seslilerinden sonra, oldukça sık olarak y/v seslerinin gelmesi.¹⁵⁷

Çerkovna Ağzındaki örnekleri :

kövün < köyün (12-10).

3. Binmek kelimesi yerine, daima, başta, ağır p ile pinmek şeklinin kullanılması.¹⁵⁸

Çerkovna Ağzındaki örnekleri :

pindik < bindik (2-70), pinek < binek (11-26), pindirmā < bindirmeye (7-112).

4. “ve” manasına gelen “da”nın kelimelerin sonunda bir ek olarak değil, kelimelerden önce gelerek müstakil bir unsur olarak kullanılması : da gittiler (ve gittiler).¹⁵⁹

Çerkovna Ağzındaki örnekleri :

da òlä < ve öyle (2-24), da kızım < ve kızım (5-81), da şimdi < da şimdi (5-153).

Kowalski'nin yapıtında Kuzeydoğu Bulgaristan Tuzluk bölgesinde konuşulan Türk ağızlarının özelliklerini şöyle sıralamıştır:

1.v ünsüzünün yerine çift dudak w'nin kullanılması- tawşan, awşam, duwar vb.

¹⁵⁵ M. Fuad Köprülü, Şimalişarki Bulgaristan'da Türkler ve Türk Dili, **Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar**, İstanbul 1934, s. 303.

¹⁵⁶ Tadeusz Kowalski, Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili, **TDED,C3/3-4**, s.490.

¹⁵⁷ Tadeusz Kowalski, **a. g. m.**, s.490.

¹⁵⁸ Tadeusz Kowalski, **a. g. m.**, s.491.

¹⁵⁹ Tadeusz Kowalski, **a. g. m.**, s.491.

2. ey ikili ünlü (diftonge)sünün e'ye değil de i'ye geçmesi- pīt, <beyit, sīr, < seyir, dīl < değil vb.

3. Ünsüz önünde bulunan r ünsüzünün düşmesi- topālāk < toparlak, vā < var, tāla < tarla, vādık < vardık vb.

4. ğ ünsüzünün düşmesi- dūn < düğün, yapā < yapağı, sūt < söğüt, guyrūndan < kuyruğundan vb.

5. ö ve ü yuvarlak ünlülerinden sonra gelen y ünsüzünün v'ye geçmesi- köv, köy.

6. binmek eyleminin pinmek biçiminde söylenmesi.

7. Şimdiki zaman ekinin- yer,-yer, er,-er,-ır,-ir olması.

8. –ken ekinin yerine –kan ekinin kullanılması- alırken, uçākan ya da alırken, uçāka gibi.

9. iyi sözcüğünün yerine us ya da islah; başlamak sözcüğünün yerine bulaşmak; az sözcüğünün yerine şrek sözcüklerinin kullanılması.¹⁶⁰

TUZLUK BÖLGESİNDE KONUŞULAN TÜRK AĞIZLARININ ÖZELLİKLERİ İLE GERLOVO BÖLGESİ SINIRLARI İÇİNDE YER ALAN ÇERKOVNA AĞZININ ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Kowalski'nin yapıtında Kuzeydoğu Bulgaristan Tuzluk bölgesinde konuşulan Türk ağızlarının özelliklerini söyle sıralamıştır:

1. v ünsüzünün yerine çift dudak w'nin kullanılması- tawşan, awşam, duwar vb.

2. ey ikili ünlü (diftonge)sünün e'ye değil de i'ye geçmesi- pīt, <beyit, sīr, < seyir, dīl < değil vb.

3. Ünsüz önünde bulunan r ünsüzünün düşmesi- topālāk < toparlak, vā < var, tāla < tarla, vādık < vardık vb.

4. ğ ünsüzünün düşmesi- dūn < düğün, yapā < yapağı, sūt < söğüt, guyrūndan < kuyruğundan vb.

¹⁶⁰ Hüseyin Dallı, *Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar*, TDK Yayınları, Ankara 1991, ss.10-11.

5. ö ve ü yuvarlak ünlülerinden sonra gelen y ünsüzünün v'ye geçmesi- köv, köy.
6. akşam sözcüğünün yerine auşam ya da awşam sözcüklerinin kullanılması.
7. binmek eyleminin pinmek biçiminde söylenmesi.
8. Şimdiki zaman ekinin-yer,-yer, er,-er,-ır,-ir olması.
9. –ken ekinin yerine –kan ekinin kullanılması- alırken, uçākan ya da alırken, uçāka gibi.
10. iyi sözcüğünün yerine us ya da islah; başlamak sözcüğünün yerine bulaşmak; az sözcüğünün yerine şirek sözcüklerinin kullanılması.¹⁶¹

HER İKİ BÖLGEDE DE BULUNAN ORTAK ÖZELLİKLER:

1. ey ikili ünlü (diftonge)sünün e'ye değil de i'ye geçmesi:¹⁶² pīt < beyit (2-294), dīl < değil (8-50).
2. Ünsüz önünde bulunan r ünsüzünün düşmesi:¹⁶³ vādı < var idi (7-95), k̄ayı < gayri (2-129), çāşamba < Çarşamba (3-71), topālacık < toparlacık (19-11).
3. ğ ünsüzünün düşmesi:¹⁶⁴ bālı < bağlı (7-158), inā < iğne (5-115), dūn < düğün (7-11).
4. ö ve ü yuvarlak ünlülerinden sonra gelen y ünsüzünün v'ye geçmesi:¹⁶⁵ köv < köy (3-17).
5. binmek eyleminin pinmek biçiminde söylenmesi:¹⁶⁶ pinip < binip (19-40), pinek < binek (11-26), pindirmek < bindirmek (8-19).
6. –ken ekinin yerine –kan ekinin kullanılması: çıkarırkan < çıkarır iken (7-119), yārkan < yağarken (8-14).¹⁶⁷ çıkarırkan < çıkarır iken(7-119), yārkan < yağarken(8-14).

¹⁶¹ Hüseyin Dallı, **a. g. e.**, s.10-11.

¹⁶² Hüseyin Dallı, **a. g. e.**, s.10.

¹⁶³ Hüseyin Dallı, **a. g. e.**, s.10.

¹⁶⁴ Hüseyin Dallı, **a. g. e.**, s.10.

¹⁶⁵ Hüseyin Dallı, **a. g. e.**, s.10.

¹⁶⁶ Hüseyin Dallı, **a. g. e.**, s.10.

¹⁶⁷ Hüseyin Dallı, **a. g. e.**, s.11.

ÇERKOVNA KÖYÜ TÜRK AĞZINDA BULUNUP, TUZLUK BÖLGESİNDE BULUNMAYAN VEYA KISMEN FARKLI OLAN BAZI DİL ÖZELLİKLERİ

1. Şimdiki zaman eki- ē,- ēri, biçiminde olması: çārē < çağırıyor (5-21), alēri < alıyor(5-38).

2. – ken zarf-fiili ekinin yerine sadece -қан eki değil, bir de – kă/- kân/- kēdin/-kēdın şekillerinin yaygın kullanılması: gelikā < gelirken (11-44), oturūkān < otururken (8-7), dārēdīn < derken (8-8), yazarkēdın < yazarken (5-166).

3. j sesinin bulunması. Ayrıca, gelecek zaman eki almış, akıcı l, r, n, y ünsüzlerinin bulunduğu hecelerde, j< c değişiminin yaygın olması : vārjān < vereceğim (12-62), yījām < yiyeceğim (5-9), Dobruja < Dobruca (2-342), birjik < biricik, bir anda (8-2), tenjirā < tencere (2-10), görjām < göreceğim (8-63), tarījam < tarayacağım (

4. iyi sözcüğünün karşılığı olarak, islā, islā sözcüklerinin kullanılması: islā < iyi (2-71), islā < iyi (6-10).

5. v ünsüzünün yerine f ünsüzünün kullanılması : tafşān < tavşan (12-13).

Henüz 1956 yılında J. Nemeth, Rumeli ağızlarını, bugünkü Bulgaristan'ın batı sınırının doğusundan geçen bir hatla Doğu Rumeli ve Batı Rumeli olmak üzere iki gruba ayırmıştır.¹⁶⁸

Söz konusu iki ağız bölgesi, doğu ve batı, birbirinden net bir şekilde ayrılıyor. Bu iki alanı ayıran çizgi Tuna nehrinin yanındaki Lom'dan doğuya doğru uzanır, güney yönünde Vratsa'dan, Sofya'dan ve Samokov'dan doğuya doğru ilerlerler. Yani görülüyor ki, batı ağız alanı Bulgaristan'ın sadece küçük bir kesimini, kuzeybatısını içine alır. Doğu ağzının batı ağzından daha büyük ve daha yoğun nüfusa sahip yerleşme alanları tarafından temsil edilmesi önemsiz bir durum değildir.¹⁶⁹

Nemeth'in yaptığı bu sınıflandırmaya göre de Çerkovna Türk Ağzı Doğu Rumeli ağız grubuna dahildir.

Balkanlardaki Türk ağızları ile ilgili bir diğer sınıflandırma da hocamız Emil Boev'e aittir.

¹⁶⁸ Ahmet. B. Ercilasun, **Makaleler**, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 379.

¹⁶⁹ Guyla Nemeth, Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine, **TDAY-Bellekten**, 1980-1981, s.119-120.

Bu konuda Sofya Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Emil Boev ağız araştırmalarının bugünkü durumunu inceleyerek şu sonuca varmıştır:

1. Bulgaristan'ın bütün bölgeleri araştırıldıktan sonra Türk ağızlarının gerçek ve bilimsel sınıflanması yapılabilecektir.

2. Bunun yolu da Bulgaristan'ın çeşitli bölgelerinde konuşulan Türk ağızlarıyla ilgili monografiler ortaya koymaktır.

3. Yapılacak sınıflamada Türkçenin bütün önemli kolları ve özellikleri göz önünde bulundurulacaktır.

Bu ilkeleri göz önüne alarak bugün için şöyle bir sınıflama yapılabilir:

1. Batı Balkan ağızları.

2. Miziya ve Trakya ağızları.

3. Doğu Rodop, Gerlovo ve Tuzluk ağızları.¹⁷⁰

Emil Boev'in yaptığı tasnife göre de, Çerkovna Ağzı Gerlovo ağızları grubu içinde yer almaktadır.

¹⁷⁰ Hüseyin Dallı, a. g. e., s. 9.

BİBLİYOGRAFYA

- Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- ACAROĞLU, Türker, Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.
- AKSOY, Ömer Asım, Gaziantep Ağızı, Horoz Basımevi, Ankara 1946, C.1.
- BANGUOĞLU, Tahsin, Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- , Anadolu ve Rumeli Ağızları, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.1, s.132-133.
- BASKAKOV. A. N, Türk Dillerinin Tarihi- Tipolojik Sesbilimi, Multilingual Yayınları, İstanbul 2006.
- BOEV, Emil, Bulgaristan- Türk Ağızlarında İçses Konson Benzeşmesi, 1. Türk Dil Kurultayında Sunulan Bildiriler 1972'den ayrışım, Ankara 1975, s. 215-228.
- BURAN, Ahmet – ALKAYA, Ercan., Çağdaş Türk Lehçeleri, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.
- CAFEROĞLU, Ahmet, Türk Dili Tarihi, Alfa Yayınları, İstanbul 2001.
- , Türk Dili Tarihi, Alfa yayınları, Bursa 2000.
- , Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişimleri, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten1964, Ankara 1965, s. 1-33.
- , Anadolu Ağızlarında İçses Ünsüz Benzeşmesi, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1958, Ankara 1958, s. I-11.

—, Anadolu Ağızları Konson Değişmeleri, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten 1963, Ankara 1964, s. 1-32.

CON, Sabri Naşeto Gerlovo, Bulgaristan, Sofya 2001.

DALLI, Hüseyin, Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

DENY, Jean, Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

DEVELİ, Hayati, Ses Benzeşmeleri ve Uyumları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

DRUJESTVO ZA TURSKİ EZİK İ KULTURA, Turskiyat Ezik- Minalo, Nastoyaste i Bideşte (Türkçenin Dünü, Bugünü ve Yarını), Natsionalna Konferentsiya Şumen 2003, Şumen 2004.

ECKMANN, Janos, Razgrad Türk Ağzı, Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar, Ankara 1950, s.1-25.

—, Dinler (Makedonya) Türk Ağzı, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten 1960, Ankara 1988, s.189-204.

—, Türkçede D,T ve N Seslerinin Türemesi, Belleten 1955 s. 11-22.

—, Kelime Ortasında Anografik b, p ve m'nin Türemesi, Türkiyat Mecmuası X, 1953, s. 313-320.

ECKMANN, Janos ve Mecdut MANSUROĞLU, 1959 Yılı Trakya Diyalektoloji Gezisi Raporu, TDED 9 (1959), s.113-118.

ERCİLASUN, AHMET. B, Kars İli Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2002.

— , Makaleler, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.

—, Türk Dili Tarihi, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.

EREN, Hasan, Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

—, Anadolu Ağızlarında Rumca, İslâvca ve Arapça Kelimeler, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1960, s. 295- 371.

—, Bulgarlar ve Türk Dili, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Aralık 1985, C: L, S: 408, s. 393-406.

—, Türkçe Folluk Kelimesi Üzerine, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1958, s. 13-15.

—, Türk Dillerinde Metathese, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1953, s. 161-180.

—, Onomatopelere Ait Notlar, Türkiyat Mecmuası X, 1953, s. 55-58.

ERGİN, Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım Yayım, İstanbul 2005.

GEMALMAZ, Efrasiyap, Erzurum İli Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

GÜLENSOY, Tuncer, Rumeli Ağızları Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1993.

— , Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.

— , Kütahya ve Yöresi Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

GÜLSEREN, Cemil, Malatya İli Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

GÜZEL, Abdurrahman, Vidin Türkleri, (Çeviren), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1996.

HAZAI, G, Rumeli Ağızları Tarihinin İki Kaynağı Üzerine, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten, 1963'ten ayırbasım, Ankara 1964, s. 117-119.

—, Rumeli Ağızlarının Tarihi Üzerine, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten, 1960, Ankara 1988, s. 205-211.

KALAY, Emin, Edirne İli Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

KARAHAN, Leyla, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

KESKİOĞLU, Osman, Bulgaristan Türkleri Koca Balkan Köyleri Folkloru, Türk Kültürü Araştırmaları, 1966-1969, s. 215-251.

KORKMAZ, Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

—, Nevşehir ve Yöresi Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

— , Güney-Batı Anadolu Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

— , Türkiye Türkçesi Gramer (Şekil Bilgisi), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2003.

—, Bartın ve Yöresi Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

—, Batı Anadolu ağzalarında Aslı Vokal Uzunlukları Hakkında, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı –Belleten 1953, s. 197-203.

KOWALSKI, Tadeusz, Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili, (Çev. Ömer Faruk Akün), TDED, C.3/3-4, s. 420-430.

KÖPRÜLÜ, Fuat, M, Şimalişarki Bulgaristan'da Türkler ve Türk Dili, Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar, İstanbul 1934, s.293-310.

MANSUROĞLU, Mecdut, Edirne Ağzında Yapı, Deyim ve Söz Dizimi Özellikleri, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, 1960, Ankara 1988, s.181-187.

—, Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu, TDAY Belleten 1959, 1959, s. 81-93.

MİYATEV, Petır, Bulgaristandaki Türk Epigrafi Anıtları Üzerine Notlar, 10.Türk Dil Kurultayında Okunan Bildiriler, 1963'ten ayrışım, Ankara, 1964, 80-89.

NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver ve TURAN Metin, Bulgaristan Türk Folkloru, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, II. Uluslar arası Bulgaristan Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Ankara 2001.

NEMETH, Guyla, Vidin Türkleri (Dil- Folklor- Din), çev: Abdurrahman Güzel, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1996.

—, Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, 1980-1981, s. 113-167.

ÖZÖNDER, F. Sema BARUTÇU, Türk Diyalektolojisinin Araştırma Yöntem ve Tekniklerine Dair Birkaç Söz: Bakış ve Hedefler, I.Türkiyat Araştırmaları Sempozyum Bildirileri, Ankara 2005, s.63-67.

PROEKT NA FONDATSİYA “TSENTIR ZA MLADEJKİ İNİTSİATİVİ-TIRGOVIŞTE”, PROGRAMA MLADEJKİ DEYNOSTİ 2006-2007, Traditsiite-Most Kim Sbljavane”, Tırgovişte 2008

TURAN, Fikret, Osmanlı Ağız Araştırmalarında Amaçlar, Kaynaklar ve Problemler, Anadolu ve Rumeli Ağızları Semineri, Türkbilig, 2002/4, Ankara 2002, s. 125-135.

VARDAR, Berke, Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Multilingual Yayınları, İstanbul 2007.

UNİVERSİTETSKO İZDATELSTVO “EPİSKOP KONSTANTİN PRESŁAVSKİ”, Turskiyat Folklor v Bılgariya, Mejdunarodna Nauçna Konferentsiya, Şumen 1998, Şumen 1999.

YENİSOY SÜLEYMANOĞLU, Hayriye, Tarih Boyunca Slav- Türk Dil İlişkileri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

YUBİLEYNA MEJDUNARODNA KONFERENTSIYA, Turskiyat Ezik iTurskata KulturaV Konteksta Na Diyaloğa İztok-Zapad (Doğu- Batı Bağlamında Türk Dili ve Türk Kültürü), Universitetsko İzdatelstvo “Ep. K.Preslavski”, Şumen 2004.

ARAŞTIRMAYA KAYNAKLIK EDEN KİŞİLER LİŐTESİ

1. Ayriye Aptullova auŐeva ,48 yaşında.
2. Fatme Raimova Hüsменова , 73 yaşında.
3. Hacer İsmailova Mustafova ,76 yaşında.
4. Fatme Mustafova Mustafova , 70 yaşında.
5. Selime Mustafova Hüsменова, 68 yaşında.
6. Fatme İsmailova Salimova , 52 yaşında.
7. İsmail Mustafov Koroğlu, 70 yaşında.
8. Sebile Mustafova Osmanova , 67 yaşında.
9. Vadet Mustafov auŐev , 47 yaşında.
10. Sebile Salieva Süleymanova , 59 yaşında.
11. İsmail İsmailof Tabanlı, 75 yaşında.
12. Mustafa Mustafov auŐev, 75 yaşında.
13. Ürke Fazlıyeva Mustafova , 67 yaşında.
14. Feyme İsmailova Tabanlı, 75 yaşında.
15. Fevziye Mustafova Mustafova, 55 yaşında.
16. Seval Vadetova Mustafova , 26 yaşında.
17. Fatme İlyazova Celilova, 64 yaşında.
18. Necibe Raimova Feradova , 64 yaşında.
19. Sibel Vadetova Niyazi , 22 yaşında.
20. Ürke Alyosmanova Mustafova, 38 yaşında.
21. Ayten Şabanova Raimova, 44 yaşında.

AraŐtırmamıza kaynaklık eden kişilerin hepsi okur yazardır.

1

SÖYLEYEN : Ayriye Aptullova Çauşeva, 47 yaşında.
DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
DERLENEN : Karışık.

Nurjihaaan, `sālgın vā `kıççım, `salgınnıyım, bōn `ālā düşündüm toplantıya gelem mi gālmāyem mi diyā. Bir bir āneleri gezdim sōledim dereyā `ani atmasinnā ayvan şelerini. Annadılar sözdā. Ama ōlā yüzgar vādı, sōk ama ne yüzgar, sanısan ep kulāmı aşladı. Seval dün antibyotik yollamış bana kıççım. Zor ama çok zor. Doum
5 günnāni istemiştin_ā o isannarın. Onnarı sōleyem sana. Şimdi köy için, bin iki yüz kişi vā kōdā, üçüz dört ānā var. İnsanların çoğu, geçinmesi ayvannāla. Çok gençlā Cumāya gidēlā işlemā, te şefkopta, şişā camda, inşaatta çalışēlā. Şimdi bu afta karar aldık, bī çeşmenin suları dışarı akē, dereyā aksın diyā, tırıba aldık. Dereyā aksın bu sulā. Köyün giriş yārlāri tā kadın görünsün diyā. Tāmir yapçaz çeşmelerā. Er senā
10 yapēz da, şimdi genā yapacaz. Sōra dūn salonu yaptık. Çok güzāl bī şē oldu, dūn salonun içinā masayla sekā aldık. Mektebin yerinā dil, detska gradinanın arkasına, detska gradinaya gidān 26 tānā uşāmız var. Osnovno uçiliştemiz kapandı. Bān dā çok üzöldüm, İlazım yüz uşak olcekmiş okulda ondan kapandı, uşaklā az oldū için. Üzgünüm kapandı için, ama bān elimdān geleni yaptım zatı. Şimdi, mayısta çok bük
15 bir sibor yapçaz, ama seçimlāmiz olcā için bu senā tā kadın olcek. Seçimlā yünide, onuştan tā güzāl olcak. Çitaliştemiz vā, dokuz magazinimiz vā, oramak vā, bibliotekamız vā. Çok şeyimiz vā. Şimdi bān sana eniştemin, bubanın ölümünü annadām. Şimdi bān saat on ikidā evā izlandım, ama çok yāmır yayardı o şimşirik çakardı, gök çatlardı. Gāldim, yemā isittim çabjak, tamam koydum yimā diye,
20 kurnazların Nazmiā tetā, taç taç portalara, bān alt taraftan gāldim ama, aşāda portalādan gāldim, marā Ayriā çıksan_ā sān, sizā gitmemiş bizā gelā. Dedim nōldu ma tetā, e nōlsun dedi, sizin Şaban eniştännā Cazuya falan şimşirik urmuş dedi. Dedim yapmaaa. Bān inan, nasılsam ōlā izlandım, ama yāmır yayē, süzē dōrudan.Gittim ilktān eniştemā. Eniştam yatē. Eniştam dilini yutmuş ama. Dilini
25 çıkarıkan, uf dedi üfledi, bitti zatı. Anladım zatı bittini. Bān anladım eniştemin öldünü. Eniştam kucāmda öldü. Gāldi, çok isannğ gāldi, göturdülā Cumaya ama... Gülār yüzlü öldü eniştam. Baçtı bōlā gözümā, tam gözümā baçtı, bān gittimdā

gözleri açıktı. Tā hayattadı, dilini çektinēsi, gülerek bana baqtı ondan sōra bitti. Ama
bana güldü. İç kimsä kıyamadı nā eniştemi nā tetemi. O gün nā olmuştu bilēmsin, o
30 gün bān tatlı amır yapmışım kıççım. O amırı tetām onun yanına pazlamaç yapıp ta
koymuş. Yemēcini yimāmiş fikārām. Sōra tōlā torbasını kimi vārmişlä yā. Yemecī
de içärdemiş. Yimāmiş onu. Pazlamaçı yimāmiş. Demek olambır ācı yıldırımı çekē
annadīma görä. Boylu boyunca yatādı. Ama aklıma nērdän gāldi, Allah sanki
yaptırdı bunu bana, dilini çıkardım. Baqtı bana son nefesini vārdi. Eniştēcimi, tetemi
35 dā iç kıyamadık `kıççım.

SÖYLEYEN : Fatme Raimova Hüsmenova, 75 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : a) Başından geçen bir hastalık, b) Tın Tın Kabacığım masalı, c) Başından geçen bir olay, ç) Hatıralar, d) Eden Kişi Kendine Eder İşi masalı, e) Türkü, f) Karışık.

-a-

Su astalî geçirdim. Şindi nedân oldu? Bõlä birinci devreyi aldık numarları, bizi yeni seneyä vaqansiyaya saldılar. On yedi günä, iç unutmēm. On yedi günä. İ ama `annän dedi bana, `kojoban Pomoriye`dä çalışē. Bizdä dä damda da ayvan vā sāma gidēz şindi. İki gün oldu bän k̄ayı mektep başlē gidijāz. Ama kış , ne kış, yeni 5 senedä ne kış. İç dedi bana uşām iki gün oldu kafac̄ini ik̄ayalı dedi, i`kama dedi, `emän tara git, dedi. Çok fena kış ava görēsın dedi, `annän şindi tamam, aldı kendini gitti dama inek sāmā . İki tānek inek vā damda sāmā , `annän dedi, `annän bana `onuştan da iç i gözlä ölünçä bakmadı. Neçinsä bak, dil ama bī kerä qaldına bī kedār 10 getirēsın kardaşlarına, epsinä bī duşmannıq yapēsın kardaşlarına. Sõra şindi bän nabēm `annän arkasından çaynik mi tenjirā mi ne vāsa, `aydi kafayı. İspekturulā gelcāmış. Murat malim vādı, Molasannarın to bu sizin Fatmā onnara evli, onun çocūnun cocūnna evli. O oқudurdu bizi, dādı ki, bu isannā dādı kendi kendinā yapti zararı dādı ālem yapamaz sana dādı. `Toşnu `toşnu adamın lafi.E, şindi, bän şindi nyamı dinnesām_ā , `aydi ikadım kafamı, taradım, bī `alnuklı bēz.Bi `alnuklı bēzi, 15 boncuqlu.Er nasīsa, `aydi mektebä, õlä kafayı sıkmaқ ta yok. Bi dä gittim, gittim peçkilā yanmē . Kobak İbrām, tobu Kobak Āmedin bubası, süpürgeji ama Cumā`ya gitmiş. Peçkilā yanmē , ā babām çekēmisin sovī şindi. Kış ama ne kış, annatım_ā cam gibi yanē, dis kapā kadā kār. Yollar açık ama. Aman nābēm, bī Bulğar daskelisi girdi iştınamēm, iki Bulğar daskelisi girdi gene iştınamēm. En son bän desem_ē bu 20 odalā sovuқ, bän gāldim ama bän kafam donē . Bän astalancam deyip, nābjek ālem bana daskelilā , o kadā Bul`garja da bilēm. İştınmēm iç. Ep durērım, sovī çekēm. Üçüncü saat Aciev Seyidin bubası gāldi. Çık çık ama dedi, nerā gidejān dedi. Çık al kitaplēni evä git ama dedi, bak bu duvara bak kendinā, dedi bana, `aydi git evä dedi bana, kıptın astalî, dedi. Qalan dedi nası kırtuljan,dedi. `Toşno ,da õlä oldu.

25 Gældim, uruvärdim ҡafayı yerä. Värdim ҡafayı yerä, `ayda `annen şindi, bän sana demedim mi ba uşām. Urdum ҡafayı yerä, bī ösürük, bir astalanmaq, bir yangılıq, ama ne `yangılıq, yanērım çatır çatır. Andan sōracıma ölä bölä. Bī bölä, iki bölä dākä, çoqaldı. Andan sōracıma küçük `Alyosman`ın dūnū olē . `Nediha`nın nyasının, ep bir ānedeyiz, eski evlādeyiz. Bän ҡayqın su toplamış, su toplamış sā

30 iyāmi. Sā tarafımı, iyāmi su toplamış . A pıq ҡānım da genä, başladı şışmā dä. Zayıfladım, bēki on beş yirmi gün oldu ҡalan, ekmek iyemēm. Ācık emän su içēm. İki yudum su içēm emän. Su toplamış ama aberimiz yok genä bizim. Galdi, Fatmā gelin, bana baq ne ҡadā ҡākamēm. elini öptürdü bana. Bän ҡākamēm ҡaykın. E te tōkut ölsäm ē bän. Ama çekecüz dä çektircüz dä millettä. Südban, `adi , buban yok

35 ama südban cinelilālā ne ҡadā bovuştu. Ne ҡadā bovuştu. Sōra burda Sinek Nejbā abla vādı. O öldü şindi. Miradeli ҡārsı,nyası marääā bu ҡızdan ayır yok ā dedi. Bän onu duyēm, anlēm, on dört yaşındayım ye bän. Dūn olē sayvant altında, bän yatēm, ҡalkamēm. Dūn olē , Nediha`nın nyasının dūnū. Arqadan gitti onnā şindi. Marā nina dedim şindi , ālēm, bu ҡarı ne dedi bana dedim. Sän dedi, uşām dedi, bana rāmetli,

40 sän iç can sıkma dedi, buban seni doqturuya götürjek dedi. Sän dedi onnar utanır lafindan, gittinä sōlijān dedi, marā `Nejbā abla bän ölcādim ā dejān dedi. Benim ҡızım düzäljek dedi, sän ҡorqma iç dedi, buban şindi bī doqturu duymuş Cumā`da dedi Arnaudof , götürjek dedi, sōlämişlā bubama. Çabcık emän , bubam nābē , ava ācık açıldı, başkalaştı. Öküzlā vā bizdä. Baq ne zaman eväl, köresännik. Köresännik

45 eväl. Demek reis yok, ҡamyon yok , araba yok. O senä de ekinnā donā . Tāla çoq ama ekinnā dä donā. Para da yok fıķāremdä şindi. Baq nōlē şindi marā ҡızım. Bubam, ҡoşē arabayı , `adi ҡalan. Ninam da `adi ҡalan, dedi, `aydi tuttuq yolu gidēz. Bän yatēm arabada, örtü döşek, döşektir yorgandır. Arnaudof vādı, gittik, baqtı bana, sā iyān su tutmuş dedi bana, ama tezä dedi. Egäl dedi, çekärsäm bu suyu

50 dedi, tā dedi toburajıqta kalcek dedi. To burda dedi. Çekmek çoq fenamış, marquçla, ama dedi, ācık emän bī damla su aldı, bir enjeksiyeyä, baqam `ani proverqa yapē, su eski mi dīl mi, baqtı, su temiz dedi, ҡadın dedi. Tā ī olmuş `ani getirmişin dedi bubama. Tā egäl bir afta getirmä, dedi fenalaştı dedi. Ƙāyı , ölä bijam. Şindi dedi, bän öküz arabasıyla gelcäm enjeksä urjam, bän bu suyu dādajam dedi , ama yirmi bin lef

55 tā para istē ,eski para. Bubajīm dedi, şindi. Vay, evä gældim, ҡolumu ҡaldıramazdım, başladım ҡolumu ҡaldırmā ҡadın, bī kerä ilyajı içmeklä. Baq sana marä. Adam ne

eġbap doġturumuŝ. Vay āciġ ekmek ĩmā dā başladım da ġadın. Ama para yoġ ā.
Bubajım dedi şindi, ey doġtur Arnaudof, ŝān bu ĩlaġları vārdin ama geri ġalanını bān
ne yapabilem, bān bu ġızı ġurtaramıjam dedi. Nābalım, baġ ne aġıġgöz adam o,
60 Pomoriye'dā ġalıŝmıŝ adam anna. Bulġar arasında. Nābalım, burda da bolnisada
adamnā yatē. `Nābjaz dedi, yapalım bī fiġārā ŝādetlemesi dedi. Bān bu ġızı
bolnisada bīrakem dedi. Bolnisada yatajam parasız, èlā, bubam yalvardı, fiġārām,
`elā yaptı adam. Tamam dedi adam, baġ bān bī kerā ġerpileyāmādim adamı, bān nā
ġalıŝmıŝım neblem. Şindi dedi, öküzleri biraġāsınız dedi, Ķara Ķolyu vādı, bubamın
65 āpābı. Ķara Ķolyo ġoŝtu paytonu, bēgiri, bī bēgir ama payton töbölā. Pindirdi bizi
ġabcīn içindā bubamna ikimizi āydi tirān ġarasına barz vlā. Izlı tirānā. Sōra, `Rāhim
`Rāhim dedi, bu ġızın dedi, ye ġekecek ġekecekleri var dedi, ama rāt edemāz dedi.
Ķoġ zayıf dedi baaa . Ķilā ġekār fiġārem dedi. Ne bīlem dönüp te nası olsun dedi. Du
baġam, iŝalla ba bay Ķolyo dedi, `āydi bizi erdirdi tirān ġarasına. Andan sōra, erdik
70 alanın, bubam benim `yanpeŝimdā. Pindik, gittik bolnisaya Şumen'ā. Şumen'ā yollē
şindi. `Burda adamnā yatē, `burası tā islā ya, yaġıncacık ama şindi yoġ adamnānın
yanında nası yatem bān on dört yaşında ġız. Vay gittik şindi girdik, demesinnā mi
şindi oġraġ dīl. Oġraġ dīl, `āydi ĩlaġ verēlā genā. Ķıġtık tamam bolnisanın dışına, bī
momġa, ba `Rāim āġa oj ġāldin, oj bulduġ. Baġ şindi bān dōnejām geri. Oj bulduġ ba
75 nābēsın ba? Ķızı getirdim ama almēlar. Eee almēlar. O da naġālnikmiŝ. O da Üsmān
ġocobanın ġāŝır diktirdī arkadaŝının ġocımıŝ, Vırdın'da. Baġ şindi ne olē. Ķāŝır,
don, Türklā ġirdi evāldān, ĩtyarlā ġiyārdi evāldān. Üsmen ġocoban onun ġocobasına
diktirirmıŝ evāl. O da tanıyērı, bubamı da tanıyērı. Āpap, almēlar mı, naġālnikmiŝ.
Zır telefon doġturulara, öp doġturu ġıġıvādı, almayan doġturu, `aydi içeri, öp girdik
80 içeri, ā ġızım şindi otur burē . Angi tarafında senin su. Sā tarafta, bilēm ye. Sān şindi
dedi, bana, tobu ġolcāzımı töbölā yap dedi, gözlerini de yum dedi, ben sāndān dedi,
bir enjeksā su aljam dedi. Bu su, dedi, egār temissā dedi, baġ şindi, bān dedim ona
aldılā dedim ama, o da alcek şindi. Tamam dedim bān de, egār bu su bulanık ġıġāsa
dedi, bān seni evā yollıjam ġızım, yüzünā sōlēm dedi. Ķünkü bān ġekāsām bu suyu
85 dedi, ŝān zayıflamıŝsın dedi, iyemem ē , āciġ ġānım da ŝiŝti. Su ĩdirmē. Ķolcāzımı
ġıvırdım şindi. Emān bī enjeksā dedi. Ķekti suyu. Sā ĩyāmdān ġekē marġuçla suyu.
Andan sōra, ama birjik bārdım. O bütün kuŝlā ġibi öttüm. O ,Rāim koġban, tak
kapıyı aġacādı can akla nēġi bārēm bān deyi. Ķızım dedi, dön dedi bölä dedi. ŝān ne

çerpi yapacan dedi. Su çok kadın dedi, su dedi eptän durucacik dedi. Yakında mı
90 tuttu seni, dedi. Doktor Stoynef iç unutmēm adını, şişko bī dokturu, Şumen'de. Oh,
dedim sän çerpiye düşünmä, bän sana yapajam ne yapajam. Aman dedi, şindi dedi
bana, sän azırsın kalan. Yatırjam boġnisaya, dedi. Sestra gäldi, topladı beni. Bubama
dedi, gir ityar burē dedi, çerpiyi azır eççän, dedi. Andan söra, kapadılā beni
boġnisaya. Kapadılā beni deska boġnisaya. Uşaklān yanına, on dört yaşındayım ā.
95 Söra, `elā, kapadılā beni, `toşno on gün verdilā , on gündä birā en`jeksä. Aynı
Arnaudof'un dedī on gündä dātçam dedi, maşallā kākıtım ayā bän. Ekmek iyērim
kadın, islā ekmek iyērim bän. Ep dokturulā sorēlā bän islāyım dēm. Tòşno yirmi bej
gün gäldi, iç beni dolaşmā da gelän yok. Uzak ā , para yok ā. Yok, alacın. Yirmi bej
gün.O günlādä dä askerlā geçē . Alyosman ağamna İlyaz ağam, bilmē onnā da beni.
100 Unutmuşlā galība, ūrānmemişlā. Alyosman ağamla Kayrak İlayaz ordan geçēlär ama
bilmēler orda oldūmu. Ep geçēlär boġnisanın dolayından. Ama bilmēlär ye. İlyaz
ağam urbalarını almā gelmişlā, eniştām, Emnä alamin kocası, Kayrakların. Bubam
da demiş ki, bän dä gidem Fatme'yi dolaşem. Tağ, o sabāhi da beni salēlar. Evdä
urbalarım, bubam götürdü. Benim dä urbalarım yok. Demēlär bana, urbaların vā mı,
105 yok_mu. Bän dä uşakım ā toplanamēm, acamı. Bän, naçalnī toplayıp ta desām ā
benim urbalām yok beni salēlā, ama toplanamēm şindi. Emän, bı saba eve giççem
şini. Uşak kıyrūna getirdilā beni. Qalabalaştı. Vā kāyı nābem deyā , bän düşünērim.
Bī Basri çocuk vā yanımızda, uşak, küçük tā . İşemā gitmiş o da. O da yatē şindi.
Bänden küçük. Fatne ablaaa , dedi bana, müjdä olsun, dedi. Nöldu dedim ba Basri?
110 Bubanin gäldi yä dedi. Amaaan dedim. Zatı dedi ,düşünürdün ye dedi, nēlā giççām
dedi. Vay ba çocım dedim, ī olmuş ā dedim. Bī dä bağtım camdan tanıyivārdım,
bubam bakıp durē, bubacım durē orda. Bubacım gözleri yaşlı. Yirmi bej gündä, bän
bakēm derttän kırtulmaya. Ba buba, oj geldin dedim, oj bulduğ dedi. Ba buba, beni
bı saba saldılar ā dedim. Eee ,urbacıklā yok ā ba kızım evde yä dedi. Köresännik
115 ā , ne telefon ne bi şe. Eniştä dedi düşünmä dedi, bän İlyaz'ın dayının urbalarını
almā gäldim bän dedi. Baltonu, gölmāni, paltlonu gēdirdilā bana, `aydi biz gäldik
evä. Gäldik, Necmie alan küçücük. Kaçē beni bilāmē şindi baltonnāla, annen de
kaçma ba kızım ablan o senin dē , o seni büttü ba uşām dē ,annen. Onnā şaşēlā şindi
bana. Gäldim alanın ama...Bağ şindi. Onnā salēlā beni ... Onnā bana ilaç ta verdilā,
120 ama biraz vā tā benim mēdanıma. Onnā şindi suyu defettilär, ama bu su şindi, sän

şindi bu ağan su dereyi nası yalē dīl mi ep akē da olē, yer kapanmadı ya suyun.
Bana çok bes vārdilār, `ani suyun yeri kapanısın. Eee biz bī bölük uşaq. Uşakları zor
bakē ya bana iyi bes nası vārjek. Ama sōra yinä bī bölük ayvan yaptım, ama uşacīm
125 `alanın genā dā buna şükür. Dur şindi bī tā aklıma gāldi. Buna da şükür dedik_ā.

-b-

Şindi bir şē vāmiş. Anacī ölmüş bī kızçāz. Kalmış ölsüz, ī ama bubası almış
bī başka qarı. O qarı kızı istmāzmiş, istemeyincā adam nābē, ep çekişirmiş adamna
istāmēm senin kızını adam çekişirmiş qarıyla, kāyı demiş doydum bān kāyı, doydum.
Ya qarıyı defedēm, ya kızı. Onun da bī kızı, bī kız getirmiş, ī ama bu şindi adam
130 demiş gā kızım gidelim sānlā odun toplamā gidelim demiş. Gidēlā odun toplamā.
Adam nābē bīrakē o kızı, dönē evā. Eee, aşırmā gidē onu, `emān oduna deyə
gidākān. Bīrakē .Kızçāz nābē, pinē bir ācın üstünā, tın tın kabacīm beni bīrakıp ta
gidān bubacīm. Tın tın kabacīm bir iki kerā. Gelē bir ayı. Qoca ayılādan. Balqanda
te kalan o. Ne gelirsā gelē, yabınalā gelē. Ba kızım, osa kızım `demē ama görüş
135 ōlā. İnsān_ā sān benim kızım olsān_ā, seni bīrakmışlā, gitmişlā. Sān beni yirsin, sān
beni yirsin, kız inmē. A pıķ ikinciyə gelē, bī başka bir ityar bir `annā gelē kalan.
Duymuş onun sesini. Quru toplamā mı gālmış ne. Ba kızım ba kızım nā bāresın
sān? Annā demiş şē demiş. Kız demiş, marā `annā nası gelām demiş, sān beni
bakājan mı demiş. Bakarım uşāmı bān demiş. İnmiş andan sōra `annā onu götürē
140 şindi.. Onu yikē, paklē ama gelinlerin uşakları da istememişlā, hor görmā
başlamışlā. Kızım demiş, sana demiş gā tobu derā aqarmış, bī derā aqarmış töbōlā,
derenin boyuna sandıķ gelecek şindi demiş, sandıķlā inecek demiş. Altın vā demiş
sandıķlāda, `annēlā tutēlā altınarı. Andan sōra, kedilā köpek yapar mı bu işi ama
masal o. Koşē şindi kedilā köpā, evā yollē kalan onu evinā. Kız gidē dōru
145 bubasının bīrakıtı evā, bellemiş. İnē balqandan.. Gittiktān sōra, küçücük bir köpek
vārmış cav cav, cav cav Eminā ablam gelē, cav cav Eminā ablam gelē. Şindi
Eminemiş adı. Ya üvey qarı, ya nerdā bā kemikleri kalmadı onun bā nerdā o, ne
demek ōlā o. Bī dā çıkşa bakşalā, gelēri. Vay, o buba falan qarşılamaşlā andan
sōrası açmışlā sandī, bī sandıķ altın. O bütün kızı sevmişlār qoymuşlā kızçāzı. Qarı
150 nābē şindi kendi kızını yollē altın getirsin diye, baba demiş sān benim kızımı
istmedin, benim uşāmı balqanlarda bīrakıtın, baķ Allā nābē benim uşāmı, `annā toplē

onu da, altınlā gelē ,bān demiş buba bu altınnarı sana vārmijem. Benim uşām baķ
canını terkettirdin, balkānlara yolladın. Saklē buba altınnarı. Bān onnarı evlenmā
yapajam evlendīnā adamına verjām. A pıķ ōlā. Ķarı nābē tamam dē , bān de kızımı
155 yollēm getirsinlā genā. Onun da kızı gidē . Pindirē adam kızı arabaya. Çeşmeyā
yollē, git su getir bana demiş buba. Gidē suya çeşmeyi bulamē , buba kaçē , aşırē
onu māsus, genā aynısı gibi. Pinē genā bir aç üstünā , genā tın tın kabacīm beni
bırāķıp da gidān bubacīm dē. Gelēlār onun başına genā aynı mālūklar, bīkaç mālūk.
İnsen_ā insen_ā, yirsn sān beni , yirsin beni diyerektān, andan sōra `annā bī başķa
160 `annā midir, bu mudur torasını bilāmijām. Eee tobu `annā olcaķ o. Gidē genā bēki
`annā kuru toplē ya onu görē genā. Vay, bu kız genā mi çıķmış diyā gidē derāl. Ba
kızım sān adın nā ,öbürün Emnā ya , Fatmā. Eee nēçi, Fatmā deyincā anlamış, bubam
getirdi beni bıraktı şindi. Eee, senin ninan, ninam ninam ama bubam bubam dīl,üvey
bubam. Eee, bī kız geldi, bān onu götürdüm_ā, o demiş benim ninamdan dīl öbür
165 anadan demiş, ölān anadan demiş, ōlā mi demiş `annā, siz demiş bana fatķa
yapajānız bizā gāldi demiş bi şē vārmedi bubam, anam beni yolladı to burē .Ķarı
nābē şindi, indirē ,indirmiş onu genā aynı dereyā yıkē ķafasını üstünü başını aynı
dereyā yollē genā. Gā bürē sān şindi sandıķ, bī sandıķ verē genā. Oh ,aģaaam bī
sandıķ verē genā kedīlā köpā , açēlā samannıķta, o yılanlā, çıyanlā , çıtır çıtır
170 anasınna ikisi açēlā ĩmişlār çatır çatır ĩmişlār. Baba demiş ki aşķolsun aşķolsun, o
`anneyā dā demiş, o `annā bilā bilā yapē onu.Yā, yā alanın, te bu alanın te. Bēki dā
annatmışım uşāma. Annatmışıktır alanın annatmışıktır.

-c-

Mandayı salē şindi ķojoban mandajıya. Mandasız duramazdı ķojoban. Salē
mandayı, manda nābē dönē gersi geriyā. Gelībā , çitāni bıraktıdı. Fatmā, şindi bana
175 manda dönmüş, git mandayı aydamā. Çabıķ şindi, al sopayı elinā. Tamam ba buba.
Sān şindi, küçük, yanımda. Seni alēm ķolcāzıma, e sān torē ķadā gidēsın, uşāķ tā
küçük. Alēm seni çüşümā, gidēz mandayı aydēz.Yazovirā yakın bī dermān vā , ateş
dermāni dādık, bozdu onnar onu, gidēz orē ķadā . Bī ķoca ķanal vā şindi, geķecāz
ordan. Bān seni bırāķacam şindi orda. Bıraktım. Ķasaballan Āmet aģa vādı. Āmet
180 aģa ordamış, dumannıķ bir ava ama.Āmet aģa dedim, bān bu ķanaldan mandayı
geçiremicām to bu yandan kıvrancam, sān bu uşān yanında durabilirsin ācık. Uşāķ
ķorķar dedim. Tamam dedi. Atırlarsın zeee. Çok duman, çok duman. Seni bıraktım

orda, mandayı götürdüm tā aşāda, `elā, mandacı `bāyā tā aşādamiş. Oyt moyt bārēm
bān. Mandajı ne yandasın, topla mandayı. Bayā akıl edēm bān. Bān kıca kıarıyım
185 ye kıalan, `elā mandajı nābē , a pıķ alērı mandayı önünā. Bān bittā dönērim, vay
uşak nāptı acaba derim. Āmet aģa seni beklēri ,ama ācıķ ötā dōru izlanmış o şindi,
`elā, sān genā ālamamışın iç, oturēsın, durēsın. Aldım seni çüşümā, āydi gāldik evā
alanın. İç unutmēm te to bunu alanın.İç unutmēm.

-ç-

Bān Cumā'da inek baķādım alanın. Necbā alanın dūnünā iç gelāmādım.
190 Ayvannara şē koyēm. Bī yeni senedā ōlā ava ki, sıcaķ, kıadın tōbōlā sanki yaz gibi.
Ayvannara yetmiş seksān ayvana şē koyēm oborun dolayında. Buban ālamış,
bubacīn rāmetli, ālamış. Buban, südban üzölmüşlā. Buban demiş ki, asker ocānda
olursa olsun demiş, baķ gelebilē mi demiş, ablacīm. Bunca inek sāyēm ama paracīm
yok, bana para vārmē, ōkut dūnnā sālī günündā başlādı, ālanın dūnū ōlā oldu. Aaa
195 Sibāl gāldi alanın seni aramā. Kıāķ, baķ bakēm. Gā kıızım, gā. Şindi ne annadādım
bān. Sibeli dīl ōmek için, bān gördüm gördüm ama çok can Sibāl, çok can. İştıra
gidādik `onna.Sōra `bunna gittik `sırģan toplamā. A pıķ bu şini elcāzleri yanē. Bān
şindi Cuma oborunda dil mi `zalada sārđıķ ā. Burē gāldik, `ellā sayēz şindi. A pıķ
barzovar yok şindi. Barzovar olmayınca, gūmnā, Nasıf aģanda var altı gūm, otuz
200 inek vā. Eee, bej te onda vā. Eee, bān ikēm kıalan. Ooo düşünēriz, barzovar
olmayınca sabālin o sūtlā nice olur, işicek, bozulcek, `elā, bī Yanķa vādı Bulģar
`ķārısı. Sūtcū. Bān sizā bir akıl verem dedi. Onnā yaķındı orē oborlara, `yasā vādı.
`Fatnā, dedi bana, `sırģan toplēlim dedi, biz bu gūmneri de sırģanna , sān de yıķa bān
dā dē, o sūtcū yā. A pıķ epsini gūmnāni o toplē, sūtleri, yikē, sūtcū yā. Bān dā
205 sınaşıvārdım sırģan toplamā. Bıraz yaķtı benim ellāmi. A pıķ sōra sınaştı benim
ellerim. Kıalan ōlā yaptıķ bī kıarar, `emān `emān üç dōrd ay aydādıķ biz onu, bu
yazın gāldi sōra barzovar, ama geç gāldi, ōķuttan beri benim ellerim sınaşmış şindi
sırģana. `Buncāza onu annadēm şindi. Sōra `buncāz dedi ki ,`ala iştırā gidelim şindi.
Bilē benim ellerim yanmē. Gittik iştırā, topladım bān, ama bu çok can şindi. Gelēz
210 ordan, şindi bī odun çıkē önünā şindi. Gelēz biz tā şēdān, taşlıķ dermenin yanından,
yazovir boyundan.Bizim tālamız var orda. Bu şindi gelēkā bī odun raslē şindi, alanın,
çabcıķ kıapē. Marā alanın nabīcan onu. Sana, dē, `emān alē elinā. Bana da getitirmē,
alērı sırtına getirē. Sırtında taşıyē marāāā. Aman marā isannā. Sōra ordan eriklā

gittik, erik toplamā gittik. O da gālmiş, erik toplamā alanın. Bu şindi ūlān oldu, baḳ
215 ne ḳadā kŭltŭrlŭ ūşak o şindi. Bān, dedi, `alamna oturjam ekmek īmā. Benim
`tobŭkadā oldu ūrām. Andan sōra tā ne varsa ḳıḳardık beraber. Başḳa ūşak ōlā seni
saydırıp ta ītyar īsanna oturup ta...Allā dedim, buna ī gŭn gōstārsin dedim.

-d-

A pıḳ bī tā masal bilērim . Onu da annatḳām genā. Sōra bī tōbōlā dilāncimīş o
dilenirmīş. O ḳapıdan bu ḳapıya.Bī ḳarı demīş ki bu ne bārıp durē burda demīş. Ona
220 bī ḳolaḳ vārmiş. Onun ḳocŭ da oduna gidip durŭmuş, odun toplamā. Verē,onun iḳinā
de bī zeyir ḳoyē. Nēḳi barımış nēḳi dilenirmīş deyi. Andan sōra o zeyiri ḳoyēri
ḳolaca, verē ḳocŭn ,abercī yok ūşān. Andan sōra, odundan.Du şindi. Verē dilānciyā
verē. ḳocuḳ ta onun ḳocī , baş onun ḳocīmīş, edān ḳişi kendinā edār işi diyā bī laf
vādī evāldān. Yā, onun ḳocī odundan gelē. Ḳāşlērı dilānciyi, ba ḳocoba, eee,ama du
225 dilānci dā dārmiş ōlā. Edān ḳişi kendinā edār işi. A pıḳ `annenin zeyiri baḳ ne olē
şindi ne ḳıḳacak şindi.Sōra, ḳocuḳ gelē. Ba ḳojoba, eee, ḳoḳ acıḳtım demīş, odundan
gelēm demīş. Ḳıḳar bana `torbadan bī parḳa ekmek. Te şindi bir `annā demīş, bana
bī ḳolaḳ vārdi sıcacik. A pıḳ ānnenin ḳocŭ gelē odundan. Baḳ nōlē bī kerā. Amaaan,
yiyē ḳolacı, erē evā ama can aḳla erē. An necīm ōlērim, ōlērim nyasına. Bā niḳi ne
230 yīdin, bā dilenci bī insan bana ḳolaḳ vārdi yaramadı. Aman ba ḳocīm bān ona ōlsŭn
diyā vārdim, zeyir ḳattım. Ooop ḳocuḳ bir iki saattan sōra ōlē gidē. Anna baḳ, fenālī
kimā yapmış. Dārmiş dilānci edān ḳişi kendinā edār işi. Demek ki bana bī kōrlŭk
getirmeyin aniki bān istedīmā. Fıḳāreyā baḳ nābē. Bu ḳocuḳ ōlē `alanın. Ama bŭtŭn
parālamış yerleri ama ne fayda, baḳ nyaptım bān demīş. Adamı da bī dayāḳ atē,
235 ōldŭrŭncā onu dōvēri.Ḳarı ḳaçmış gitmiş. Ḳocası dōvē , nēḳi yaptın bu işi. Baḳ ūşānı
yok ettin. Tōbōlā hayat.

-e-

Ūrke tetēlā şindi tālaya gidādık tā. Ossa sōlicāk sana. To bunnā. O biz
şindi,Afizā ḳarı şindi aḳıtma yapē ona rāmetli, `adi şindi, biz otururuz şindi, ḳanal
ḳazmā yazovir yanına, `adi, Fatmā abla şindi beni toplē, marā bān sāndān bŭk_ā ,
240 bān şindi, otur burē şindi. Bī tŭrkŭ, reistā bilām ḳekē , Nezaket'in bubası maytap
yapādı, te şōlā te bōlā, aydar aḳıtmayı nerdā ḳaldı fıḳārā şindi. Şindi alanın tŭrkŭ
şōlā:

Yarim yerā yatmasın

245 Taş belinā batmasın
Cahil misin be yarım
Nēçin mektup yazmasın
Vay bana bana
Kül oldum yana yana
Kadifā yelek yüzü
250 Ayırdı felek bizi

Çiftā ĩlanlar soıksun
Yarımlā gezān kıızı.
Ketān gölmek oyarlar
Biz ne yapsaı duyarlar.

255 Ketān gölmek sekiz kıat
Dördünü giār, dördünü sat.
Bāndān başıa yar sevārsān
Kalkıma döşeklārdān yār.

260 Ketān gölmek var bāndā.
Yār vazgeçtin bāndān.
Vazgeçireni bileydım
Gönlümü alırdım sāndān.

Ketān gölmek oyarlar
Biz ne yapsaı duyarlar.
265 İkimiz de bir boydayız
Bizā nikā kıyarlar.

270 Tobkıadā alanın, çok kıadın, onu bān ōkıut, ama kıoydaıkı kıoydaıkı çārīdım,
ırgālē sesimi, bütüüün şoparı orda, Bulıarı da orda Vırdın'da bilēsın_ā. Çār tā , üç
kerā mi ne çārtılā bana. Dū şindi çoktu onnā bāndā ama. Bī ĩlāi vādı, o bubana
uyıun ama. Balıanda `allanna ikimiz dāttırırız, `aydı şindi abla kardaşıā bizā, Nazıf

dayıcığ asmış kendini, ısımış bizä qocobandan, biz qalan `alanna dökäriz kendimizi.

275 Bahçedä gülleri var,
Gülä benzär yārim var,
Sān buna yanma yārim.
Ayrılığ erkezä vār,
Asretlik erkezä vār.

280 Behçeyä suvan ektim,
Üstünä sürgü çektim,
İlk yarimi görüncä,
Nişannımdan vazgeçtim,
Sevgilimdän vazgeçtim.

285 Te to qadā `alanın. Tā fazla. Biz Nazmie tetännä, biz türkücü başıdık, ama nerdä qaldı, ityarladık, `alanın. Onnarın eriklikti oralā şindi. Geçändä gittik, gā dē bana arada, oşē beni, sarilē . Ama çok cömärtti. Bī tā aklıma gäldi `alanın şindi onu da sōleyem baqalım.

290 Gül bahçendä üç çiçek var
Açıyor aman aman
Birisi lālā, birisi zümbül
Öbürüsü dā gül.
Läleyle zümbül yar senin olsun
Gül benim, yar aman aman.

-f-

295 A, şindi Qasabalların Almä tetän, ninana mevlit oquttum bän. Bu mäledän gäldi bī kişi ama, `elä Almä tetän, em kitapla gäldi. Öldü ye, `anı oldu, em dā. İki senä oldu em dā. O dedi, bän arqadaşımı dedi, em mevlit okujam dedi em dā. Senin ninana çok tutarmış, arqadaşmışlā . Mevlit oqudu senin ninana. Çok tuttu. Bī pīt türküsü vādı, iştā çārırdı. Ama çok dīl o:

Mektup yazdım gözyaşımıla.
Nerelerä varayım bu başımıla.
300 Elim tutmaz, kalem yazmaz.
Ah, bana ne oldu.
Ah, bana ne oldu.

Sän yazarsan bän yazamam.
Gäl diyorsun, ah gelemäm.
305 Ayırannar gülmez olsun.
Ah, bana ne oldu.
Ah, bana ne oldu.

To bu kadar, `alanın. Yä, Almä tetenin. Bubana yaqıncacıq, `eptän ötä yanında.
`Toracıqta. Pıtreți dā vā . Bittāya gäldinā götürjäm bän kızımı. Şindi başka tā vā ama
310 eski o. Şindi Cumā'da benim bī arkadaşım vādı, Bulğar `kārısı. Ama Türk demäzdi.
Dünä gäldik biz, Nejmiä alanın dününä. Baqam nasıdı. Çārem baqam :

Qara tirän yolları,
Emine bilir onları,
Çözmä `emän donları,
315 Kim bālasın onları.

Yandım Eminäm,
Eminäm, duldur
Qara tirän kaçacak,
Emnä camları açıyor.

320 Açma Emnä camları.
Kim örtejek onları.
Yandım Eminäm,
Duldur Eminäm.

Deniz kunduzu musun,
325 Seba yıldızı mısın,

Bän seni bilämedim,
Anđı beyin kızsın.

330 Sän mācur, bän mācur,
Yüregim oynar, acır,
Sol iyāmin altında,
Cilvelär oynar, em sancır.

335 Denizin ortasında,
Mum yanar sofrasında,
Mum yanar sofrasında,
Gäl sarılalım yatalım.

Dobruja merasında,
Sän mācur, bän mācur,
Yüregim oynar acır,
Yüregim oynar acır.

340 Sol iyāmin altında
Cilvelär oynar, em sancır.
Gemi gelir yannaşır.
İçi dolu çamaşır.

345 Çamaşır yıkarğan,
Ellerimä bulaşır,
Sän mācur, bän mācur,
Yüregim oynar, acır.

350 Sol iyāmin altında.
Cilvelär oynar, em sancır,
Geminin başındayım,
On iki yaşındayım.

On iki yaştan beri
O yarin peşindäim.
Sän mācur, bän mācur.
355 Yüregim oynar, ācır.

Sol iyāmin altında.
Cilvelār oynar, em sāncır.
Gemi gelir kaçaraq.
Altınları saçaraq.

360 Bubam beni vārmässä
Bän giderim kaçaraq.
Gemi gelir, engindir.
Gemijilār zengindir.

Bubam beni ver ona.
365 O da benim dengimdir.
Sän mācur, bän mācur.
Yüregim oynar, ācır.

Kızıma çārdım_a bu qadā etār_ā. Bän bü gübürleri sıbıdem alanının, söra unudurum.
Onu atırladın mı? Bilcāniz siz onu ama şindi atırlamēsın. Çāşafılā temis sän rāt rāt yat
370 kızım. Bizim Abbānin dūnüşülāri gālmiş, şu kojbanın makānı alem da onnara ilāç
için yeşil ceviz düşürem, `onuştan kızım dijām dā bän çok bilirdim ama kafacımı
dāttılā bu ölümñā benim. Bubacın ölä, südban ölä, ninan ölä bī taraftan. Baq kızım
bän sana şokolat bonbon almıştım_ā dükandan. Sän sevāsın_ā onnarı, i kızım i.
Teşekür `alanın teşekür bän istāmēm. O öbür bayram şekārlerini idiniz mi? Baq sän
375 baq bu pīpilārā genā geştilār burdan baq. Marā bän onnarı ötä tarafa uçtular dedim
ama genā gālmişlā bakсан_ā. Üşüşülār birā birā burā, baq sän maskaraları...Marāāā
em yem qoymuşum onnara, bazı bazı yapē bunnā bölä, tōmnarı da imişlā...Baq sän
gāldin ānā şānlāndi. Yaqışıvārdi benim kızım evinā. Bän dā alat acelā bī şelā yapem

dedim, paralēnı unutma Gönecöndä alana da git, beklär şindi o seni. Ep älāmiş zati,
380 älāsa älāsın olmē bijem. Oncāz asta zati bilēsın ā? Açkıyı al, yuqarı qoy kızım sän.

3

ANLATAN : Hacer İsmailova Mustafova, 75 yaşında.
DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
DERLENEN : a) Karışık, b) Düğün Öncesi Gelenek-Mazı Gecesi.

-a-

5 Kusura bakmayın uşām, burası sayvant altı. Sevdia dā gālmiş. Tanıdım. Onun da nyasınna çok āpāpız. İç kırmaz beni. Fatnā iç kırmaz. Bī kapı komşu olsağ bān öluncä yaşıcaz onunna. Ta ōlā uşām. Şindi Ayriä aradı beni, o dedi. Bān sana māni sōlārim. Dayın dört yıl davulcudu ya, ona mānileri bān yazdım o sōlādi. Şindi bān
5 sana üç māni yapem bāli, ama sıkılēm ā tōlā. Bān şindi söyleyem baqalım. Du baqalım, aqlıma gāsın.

10 Taşlamayı taşlayalım,
Ramazana başlayalım,
Gāldi mubarek ramazan,
Gāldi gidēri mubarek ramazan,
Ālamaya başlayalım.

15 Camiden çıktım adım adım,
Bān ālarımı uyandırdım,
Bān ālarımı uyandırdım,
Gül yastığa dayandırdım.

Aşāki mālenin melmeri,
Kimdir bu kövün belberi,
Aşkolsun Amzaların İsmālā,
Altın kesār elleri.

20 Al çufayı çulladılar,
Mor çufayı pulladılar,
Bān buradan beklār ikān,

Yan kapıdan yolladılar.

25 İşte küçük kız getirdi parayı,
 Ona bân ne deyeyim,
 Bayram gâldi ne giyeyem,
 El âlemnâr fistan almış,
 Bân fırın içinä mi gireyim.

30 Alılarda sarmaşık,
 Soğaklar pek dolaşık,
 Arkadaşlarımı sorarsēdınız,
 Pipi boğundan bulaşık.

Uşâm annayan annadı, ĩsannâ annasinnâ kendisini deyin. Şindi bân tâ annadem sana.

35 Şindi bir adam davulcu oldu, to burda sōlâdi onu. Bân tâzâ gelin. Bĭ uşak vâ burda,
 kız. Kaynam râmetli bakē ayat başından, biz gülēz ona. Şindi sōra ōlâ dedinâ, bana
 tetâ, dedi o küçük kız. Nazmie o, sân bilmicân onu. Türkiye'ya gitti o. Nyası ona
 fistan dikmiş tâ, evâl evdâ dikilē yâ uşâm. Beli sünecekli bĭ fistan, çıkmış kız yola
 ona para vârmē. Ē şindi bunnarı dedinēsi, tâ vâ mı acĭba.

40 Gidâr isâm ũrlar olsun,
 Çayır çimân yolum olsun,
 Bahşışimi peşint aldım,
 Yemegim sizlärä elâl olsun.

O şindi parayı aldına söylenē, o şindi davılcı urē ya. Parayı aldına söylenē o şindi. Tâ
45 ōlâ sōlenē. Ye ōlâ. Şindi gelin çıkarmayı sōlâyem sizä `ani o türküyü sōlâyem.

Anem anem canım ninâm,
Südünü emdim kane kane,
Elâl eylä dönä dönä,
Ayırmayın beni anacĭmdan,

- 50 Uçurmayın beni yuvacīmdan.
Evlerimin önü şimşir,
Şimşirin yapregi yeşil,
Aqlımı başına devşir,
Ayırmayın beni anacīmdan,
- 55 Uçurmayın beni yuvacīmdan.

Ak bakırlar susus kaldı,
Nurjihan'ın ninası kıssız kaldı,
Sevdie'nin ninası kıssız kaldı,
Ayırmayın beni anacīmdan,
- 60 Uçurmayın beni yuvacīmdan.

-b-

- Bän başka söyleyäm şindi. Şindi gelin nası çıkarēla mazıda. Gelinin yüzünü örtēlā bī pala, çıkarēlā ellerini öpēri kaynanın. Mazıda şindi örtēlā bī bez bölā, çeşcevrā öpē ellerini, sōra oturduna paņasına kına koyēlā kızım. Santin atēlā, bālēlā, er nassa kınayı koyelā. Kınayı koyduna, evvālār şindi çizi serēlā içeri. Bī gecā sereriz onu,
- 65 sōra sabālīn mazi olēri. Gelini çıkarēlā getirēlā orē. O günü mazi olēri, toplēlā te ufak tefek ne vāsa, bilēsīn ē saan, çanak çölmek. Evāl olā olurdu mazılā. Evāl kına yoktu kızım, mum yoktu. Kına gecesi yapēlā mazıda, burda, ama evāl yoktu. Evāl dūnlerā başlaķa cūmertesi günü keşkek dövülē, öbür aftaya dūn vā dēlā. Keşkā dōdün mü, dūnā başlanē dēlā. Sōra cūmertesi günü avşamlīn çiz serilē. Pazar günü mazi olē,
- 70 bütün gün. Sōra pazertesi avşamı küntlālā dūn yapēz. İlk gecesi gelinin dūn yapēz. Biz çalēz, karlā içärdä çalēz. Sōra çāşamba avşamı şindi çiçek daķımı dārdik biz evālleri, o çāşamba avşamı kalan gelin tellenē, o ilk gecā pazertesi avşamı gelin tellānmē iç, emān oldī gibi, emān dūn yapēz, çāşamba avşamı kalan kına koyucu gelē, `ani çāşamba avşamı dūn yapēz, onu bunu atēlā, şindi gündüz genā kayna gidē
- 75 gelinā, kayna karı paņasına kına koyēri, alayda dönēlā şindi, evel bölā alay dönārdik te, oynardık. Baķ şindi ama, burda kayna karı oturēri, bütün burda şindi telli gelin, biz bēki on bej yirmi gelin vā peçelā başımızda, bölā alayda, burda isannā oturē, bī

sopaya dikelā gelinin mendilini, alēz, bōlā tutē kayna çarı, o gelinnā şindi alayda bōlā sōlē.

80 Alamadım altıma nikāımı,
Sürmädim zevki sefayı,
Ellär sürsün sefayı,
Bän çekeyim cefayı,

Bahçelärdä bal kabağ,
85 Açılır tabağ tabağ,
Sän şekär ol, bän kaymağ,
İyelim parmağ parmağ.

Töbōlā to bu türkü o. Gelin ep bōlā oynē, biz türkü çārēz, gelin çeşcevrä er bī gelinnā oynē, Şindi töbōlā sıra sıra, bütün comat burda oturē, gelin ep dönē. Gelin kāyı önüne gelännā oynē. Bōlā şımbıl şımbıl peçelā vā ya. Te tōlā uşām. Aman bizim burē 90 mana bulmayın ,sayvant_altı uşām. Şē ye şindi Türkiye'den Anife ablanın çocı gäldi, bı saba. O bana gelē ama Seviye gidē Balıkusu'na. Beni burdan aldılā gittik oreya, bı sabā dedi anneme urayem dedi, āladı, `annā şu senin sayvant_altın çok güzäl dedi, serin serin yaz günü, dedi. Te ep burdayız uşām, onu bunu burda yapēz tōlā. Ben sizi 95 ep bekledim, yolda oturdum da. Sıvetä gideriz dedim bän, kapıyı kitledim. Sıvetä dedim gideriz ben onuştan çıktıdım. Sän şindi bizim dayını atırlamēmsın? E ba kızım bu kim? Sän çok bümüşsün. Aman kızım biz almışız alacāmızı, gīmişiz giyecāmızı, yaşamaya da doymuşuz uşām biz. Bakmışınız, görmüşünüz bugün varım, sōra duymuşunuz yārın yokum. Gälcāniz kimsä kalmamış kızım. Onu dēm_ā, yidirisin, 100 doyurusun sōra iç bī şē düşünmässin. Genä yalnız kalırsın.

SÖYLEYEN : Fatme Mustafafova Mustafafova, 69 yaşında
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : a) Çiftçi ile Kurt masalı, b) Mani

-a-

Bî vâmiş, bir yokmuş köyün birindä bir çiftçi adam vâmiş. Bir gün tälaya sürmâ gitmiş. Sürümüş yavaş yavaş. Yanından bî de baksa bî kurt geçē. Kurt demiş ki kolay gelä be amca demiş, Allâ rāzı olsun demiş. E, demiş, beni saklasan ā sän, demiş. Nēçi demiş? Beni demiş, avcılā қоşalēlā öldürjeklā beni, urjeklā demiş, 5 sakla beni, `torbanın içinä koy, demiş, ama sōra sän beni yirsin demiş, `āyı yīmijām demiş. `Torbanın içinä saklamış onu, āzını da bālamış. Avcılā, ordan geçärmişlā. Dayı demişlā, görmädin mi burdan bî kurt geçsin? Görmädim, `āyı, demiş. Onnā gälmiş, geçmiş. Geştiktän sōra, amca demiş çöz şindi çuvalın āzını demiş. Çözmüş, çıkmış. Amca, demiş bän seni yijām demiş. Ama nası olur, sän beni yijän bän seni 10 bak avcılādan kırtardım, demiş, `āyı, ilik unudulur demiş. Nası olur ilik unudulmaz bejem demiş. Adam demiş kili du demiş burdan illä geçecek demiş birsi, sorajaz demiş ilik unudulur dārsä demiş ,o zaman ī beni demiş. Sōra bî bēgir geçärmiş ordan. Bēgirä sormuşlā. Bēgir kardeş ilik unudulur mu? Düşünmüş düşünmüş . Unudulur demiş. E, bän demiş, sābimā demiş yirmi senä avırımı çektim demiş, ızlı gitmä dēri 15 ızlı götürdüm demiş. Қоştum şētim demiş, қāyı yapamaz oldum demiş қапı dışarı etti demiş. Nası amca demiş, demädim mi bän sana ilik unudulur deyi demiş. Şindi dur demiş, bî tā soralım, üç kişi olsun demiş. Bî köpā raslamışlā, köpek kardeş ilik unudulur mu deyi sormuşlā. Unudulur demiş o da. Bän demiş sābimā beş altı senedä evini bekledim demiş, gelän duşmanı ısırđım demiş, қорудum duşmandan malını 20 mülkünü demiş. Şindi dişlerim қалmadı demiş, ısırcek gücüm қалmadı demiş, salacak gücüm қалmadı demiş, beni қапı dışarı etti demiş. Yijām bän seni demiş. Tā sōra, bak unudulur demiş. Bî adam gelirmiş, adama sormuşlā ilik unudulur mu demiş. Dur demiş sän nası sakladın demiş, kırdı çuvalın içinä nası girdi şindi bu bōlā demiş. İşte bōlā demiş, Nası olur demiş, қafasını соқmuş ölä dīl demiş, ijä gir demiş, nası 25 sīdın sän bu çuvalın içinä demiş, islā gir demiş. Islā girmiş kurt kardeş. Şē demiş çiftçiyä, sän demiş, nası bāladın bu çuvalın āzını demiş, bāla baқalım demiş. Bālamış

şindi, çuvalın āzını. İşte bōlā bāladım demiş. Al dīreni elinā baçalım demiş, fasıluyā nası dövēsini dō baçalım şindi demiş çifçiyā. Çifçi başlayıverē çuvala urmā fasıluyā nası dövülē işte bōlā demiş. Bōleliklā kırtulmuş kırttan. Başka bī adam `ani
30 kırtarmış onu. Şindi kāyı annadajan bōlā.

-b-

Şindi kızım bān çok mani bilirim, ama unudēm kāyı. Baqam aqlımda olannarı sōleyem:

Mēmetlār metin olur
Sözleri çetin olur
35 Mēmet atlara gidānlār
Yanıp yanıp kül olur.
Bī tanā tā aqlıma gāldi.
Pençiremin kyādı yok
Gönlümün rātı yok
40 Benim gidejām
Kōlunda saati yok.

Yassı namazı kıldı mı acaba? Bān o `Makgulā, o Kāsimlerin evi vā ya, orē gidirkānsi, onnarın evinin yanında alanı gördüm, Taybālārin yanında. Tā dün baq seni sordum gāldin mi deyin, kızım. Çok senā gālmādinānsi sorēz tā bōlā. E, islā ba
45 kızım, etecek tā nābalım biz dā. İlyaz amcan islā şindilik, āşamki misafirleri geçirē.

ANLATAN : Selime Mustafafova Hüsменова, 70 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : a) Aile ile ilgili bir efsane, b) Başından geçen bir olay, c) Hasan Bey masalı, ç) Kara ilaçla ilgili bir anı.

- a -

Şindi bu ānenin sābi bī İbrām_ā dārmişlā ona, ama çok zenginmiş. Sōra, bu İbrām_ā çok zenginmiş. Bu, te Āmet Çavişların evleri, bu āni o Cāvitlerin evleri, ā odası vāmiş, çırak odası vāmiş, genā demek kāveleri vāmiş, çok şēleri vāmiş. Sōra bu bōlā demek iki de çırā vāmiş, o iki çırak işlāmiş onun işini. O nerdā ālıkta, nerdā 5 bēliktā gezē. Sōra demek, bī gündān bī günā gidēlā koca tālaya sūrmā dönemeçlā. Evāl dönemeç vāmiş bōlā. Dönemeçlā gidēlā. Sūrārkēdin demek mandalālā demek, bī şē daķılē şindi. Zor bī şē daķılē, yok mandalā kalmış, çekāmāmişlā mandalā. Sōra eşēlā toprā, bakēlā, demişlā bicem bu mandalā nā kaldı, çekemedi bunnā baķalım biz 10 baķsalā koca bī kazar altın dolu. Őlecā bīrakēlā şindi. Kōvün zengini yā. Çalsalā gitsālā, tutacek. Gelēlā, İbrām_ā demişlā, bōlā bōlā bir iş gāldi başımıza, sana sōlemā gāldik, bī kazar altın. Arabayı koşēsınız, getirēsiniz fīlan yerā koyēsınız. Baķ ne kādā dōruluk,ba kızıım, ba_ācık. Sōra onnā getirē, onun dedī yerā koyēlā. Koydunēsı, onnā genā gidē sūrmā gidēlā. İbrām_ā, koca kazar, koyē kazarı. Onnā gidē sūrmā, 15 bu, āşamnīn bakērı gelēri, koca kazar altın dolu. Nābem bān nābem bān, cāmiyi yaptırē. Cāmiyi yaptırē. Demek ki, ne yapem ne yapem, bī ayrat yaptırē, cāmiyi yaptırān bizim dedā. Bizim ānenin īsanı. Sōra bundā demek çok zenginnik vā. Vırdın'dan Bulğarlā oraķ biçmā gelirmiş ona şindi. Sōra, bī gün gālmışlā, ama güzāl de bī kız vāmiş, çok güzel, on sekizlik on doķuzluk şindi. Bī günü gelēlā, ikinci günü 20 genā gelēlā, dē kili, te bı kız dēri İbrām_ā, āşama bizā evā giççek dē. Nāpçeklā, yok çārē. Sōra getirēlā kızı burē bīrakēlā, öbürleri gidē Vırdın'a. Demek, kendine demek alē bicenim. Kızlā, ama çok fakirmişlā o kızın anası bubası. Kızın bī kardaşı vāmiş, ama çok fakirmişlā. Sōra nābē, bu kız kālērı, bijam altinnā da ne bīlem altinnā da meydandamış, kız şindi nābarmış, kardaşı gāldīndā ekmek yapıp ekmān içinā

- 25 koyarmış altınları , pişirmiş, pişirip kardaşına verē. Sōra bir bōlā, iki bōlā, sōra demek o onu dēlemiştir. Burda demek şindi bī günü genā gālmiş, genā kolaç yapmış, doldurmuş altınna. Mezarlık yanında erēri kardaşını, erēri İbrām ā. Vār dē, ekmāni kırem baķam, ācık ekmek iyem diye. Kıriverē, içi altın dolu. Bōlā demiştir, şindā kadā ne yapmışınız yapmışınız, şindān sōra yapmayın demiştir. Başka iç bī şe demedān gidē.
- 30 Genā aynı altınları verē çocā. O bī kazan ā ba kızım, ne bitçek ne şe. Sōra nābē bu şindi kalan demek acilā nētlānmiş. Şindi acilā nētlānmiş. Altın da çok, nābem nābem, bōlā demek bāyā bī küplā vādı. Nebilem `annende de bilām vādı tōbōlā to bu kadā, to bu kadā da genişlī. Bī küp altın, gidē toburē yasā gömē, bī sarıca vāmiş, sarıcanın altına gömē. Sarıca bī kuşburun, koca āç, kuşburun ama sarıca dārmış onnā ona.
- 35 Onun altına gömē. Tōlā bī çölmek altın, bayā demek gömē. Gömdinēsi demiştir kili, gömdin bijem, bān acilā gidēm demiştir, sān de demiştir ninana bubana gidēsini demiştir kıza şindi. Gidēsini demiştir. E genā kendi kārısını, uşaklarını burda bīrakē. Bir uşā olmuş, o uşā alēri, bī çıkı da altın koyē bōlā. Bī çıkı altın koyēri, uşānı alēri, gidē şindi. Gidē ama şindi burdan dōru yol dīlmiş. Bī piteka vāmiş, orda da bī demek pınar vāmiş. Bī dā baķsa İbrām ā gelē, altınları salem dākān, uşā salē pınara. Çok ta derinmiş, uşak anında olē. Bān demiştir kalan, sān gidēsini demiştir altınā da senin olsun demiştir, nābarsan yap demiştir. Bān acilā giççām demiştir. Sōra demek, o küpü gömākedin, ikisinin önünā bī şinik bölcā dōkē, iki karının önünz dōkēri bī şinik bölcā. Siz dē kili, siz bunnarı ayıklayınca demiştir, bu bölceyi ayıklēsınız bān gālmādān kalmēsınız başından. Gömē orē küpü. İzlanē acilā kalan. Āneyi bīrakē, izlanē acilā. E, onun çocukları da vā becanım. Ōlā yā. Sōra bittā, acılıķta gidēri, dönüşā toburda demek ne vāmiş bilmām, trāndā gelirkēdin adamı öldürēlā. İbrām dedeyi öldürēlā. Ye, demek orda öldürēlā onu. Altınlar için, yanında da demek bāyā altın vāmiş bēki de. Te dönmüş adam genā Bulğaristan'da öldürēlā. Trānlā mi gelirlā nası. Orasını demek onnā bilē. Bunnarı demek Alyosman amca annadırdı. Rāim kocabanın bubası, demek Üsmen kocabanın kocabası. İbrām dedā, senin bük bük kocaban.
- 50

-b-

Nazmie tetān demek o kadā kötüleştmiş. E nōlmuş onca bicem, olā çok islādı bicem, bān onu çoktan beri görmedim, ama gördüm, ep islā gördüm olā. Vay bī o kaldı. O zatı ep gelirdi, sizā gelirdi, tetenā gelirdi. Sān okutlā demek gelemedin, çok

55 demek ninanın yanına galdi. Şindi bān ilerki āşamı gittim, o āşamı gidemedim. O
āşamı gitmedim, çünkü ayvannā kalaba başımda, demek südban yok ōlā. Sōra şindi
nāptım, yatmışım uyumuşım. O günü yem dā üttüm. Yorgunluğtan yatmışım
uyumuşım. Sabālin demek saat dōrt oldu, ōlā gözlemi açar gibi oldum, ama bī de ses
60 gelā kulāma. Selmā Selmā dāyā aykırēlā. Bān şindi fırladım çıktım. Saata baktım
dōrt. Dedim nōldu marā abla. Açça öldü, dedi. Marā, sān ne konuşēsın dedim. Bān
demek sana sōleyem nası giyindim, nası gittim. Burdan ikimiz izlandık bāralağ bōlā
demek gidēz. Ne galdi bizim başımıza bunca ba Allahım, nā verdin bu kavırları
zorları deyi şindi. Evden tutturduğ ikimiz de gidēz ālēlağ. Ōmārlerin Selmā ablam
demiş ki, bunnā delirmiş bāşam demiş, bu saat dōrtte ne bu seslā demiş, ālayışlā
65 bicam demiş, `ayır `ayır bunnā kalan bozdu kafayı demiş, Selmā abla. Sōra sabā oldu
dē Selmā ablam, dedim dē bejem ālayışlā meleyişlā çok, nōlērı bu āneyā, du gidem
bān bicem demiş. Kılan ayazlanmā başladınēsı. Galdi, marā ne oldu dedi, siz bāşam
deli gibi bāriştınız, māleyi ayā kaldırdınız, māleyi uyutmadınız ā marā, ama kapıdan
tā, ninandan aberi yok. Marā, Selmā abla ne konuşēsın , biz Aççe'yi sakladık ā.
70 Aman o da oturdī yerdā kaldı şindi. Aman marā ne bu sizin başınıza gelān, bān
dedim ye dedi. O insan āladı, çırpındı. Gittik içeri. Demek gittik içeri. Tetenin oturē.
Becem Aççā nerdā. Oh, getirdilā, oh nası olduk, nası olduk. İç sansan ölü dīl, sansan
demek yanağları kırmızı, sansan gülē. Buban da ōledi. Ninan da ōlā. Sōra, siz
seslediniz yoktur Sofiya ocasını, seslediniz yok ā. Onu bān ep salēm Cuma günü.
75 Şindi senin gibi bī genç kız sordu nyası gencecik ölmüş töbōlā, senin gibi. Dedi kili,
benim nyam dedi, çok genç öldü dedi, ama dedi benim nyam dedi gülerek gitti, dedi.
O da töbōlā ansızın ölmüş. Benim nyam dedi, sansan cenazesi dedi, tōlecā gülē, dedi.
Bağ ne sōlicām sana dedi, bilmēm bāndan küçük müsün, bük müsün, dedi. O dedi, tā
öldünā dedi, cennetini görmüştür de dedi, onun cenazesi onuştan gülümsemiştir dedi.
80 `Tōlecā kalmıştır dedi. Şindi demek, ep alana bilām dēm. Aççā dēm gülümserek gitti,
o dēm yerini, cennetini gördü de onuştan gülümserek gitti. Da kızım bağ şindi,
bubanı da görmedin ā. Şindi südban kirezā gitmiş, şēde kirez vā, bālıkta iki āç kirez
var ama çok kadın kirezlā, bütün kara kırmızı, oldunēsı drani demek kalan baqmā
kıyamēsın. Bālıkta toburda, yukarı māledā bālıkta. Gitmiş alaninā götürmüş bī kofa
85 kirez, alan yokmuş evdā gelinā vārmış. `Āmedin karşına verē, küçük uşakları var ā
demiş, kōmpot yapsinnā demiş. Sōra nāptı şindi kızım, gidē bu bizā dā toplē bī kofa

kirez. Gelē evā, bān burķannā yıķanmıř, burķannara kirez ķoyēm. O da dedi ki,
Selmā dedi, bān yatēm ācık bān dedi. Sān kirezleri yapāķan, dedi. Yāmır da ķilē şindi.
Kirezleri yapāķan şindi, bī yıldırım ķatladı, dōrudan demek yerindā ķaldık, o ķadā
90 fena. Sansan demek canğır canğır camnā yerā inē. O ķadā ķok ķorktuk, ama ķok fena
ķatladı. Sōra şindi, aradan ne bīlem bān, aradan on daķķa, on bej daķķa olmadı.
Gedik `Alīlēn Mıstafa , ba Üsmen aģaaa, ba Üsmen aģaaa, fırladım ķıķtım şindi bān.
O burda kırıvatta yetē. Bizi, dedi yıldırım urdu, dedi. şaban aģam dedi, yerinde ķaldı,
biz ķāķtıķ ama dedi, şaban aģam yerinde ķaldı, ķaldıramadık dedi. Bana, nōlmuř
95 marī Selmā dedi bu şindi. Yıldırım urmuş onnarı dedim. şaban yerinde ķalmıř dedim.
Bān gidēm dedim şindi. Selmā dōn, dedi. Anterimi ilikleyemēm, dedi. Anterisini
ilikleyemē, anterisini ķıķarmıř ta yāmırdan ilikleyemē anterisini. Bān şindi nāptım,
ķabcık ilikledim şindi,ādi dedim, bān gidēm dedi, ama yemeni memeni gīmek yok,
yalnayak. İzlandım bān şindi. İzlandım, Ayrie de arķamdan gelē şindi, o da demek,
100 oķut genķ biz ep genā bicem. Kaķarak gidēz. Tamam kōprünün yanına vardık,
sūdban erdi bizi arabēla, erdi pındirdi ikimizi de, gittik. řindi Ayrie bařladı, řaban
olambırın altında yatē. Gōzleri aķık. Ayrie başladı yūrānā. Ayrie dedim, iķ dedim
el`lāmā dedim, gōzleri baķ dedim nası bulanmış, ķalan canı gitmiş dedim. Diline de
baķ dedim, o dil ķara ferecā olmuş dedim. Sōra nāptık şindi, bān ķoltuķlāndan tuttum,
105 Ayrie bacaķlāndan tuttu getirdik ķantara řindi. Sūdban dedi kili, bana bī řēlā olē ya
dedi, olā dākān, řaķ bī kırmızı araba dōndü şindi. Dōndü araba, pındirdik şaban`ı
arabaya ama gitmiřti ķāyı, fayda yoktu. Sūdban pinē yanpeřinā. Sōra lineyķa gelē,
gidēlā astaneyā.

-c-

şindi evāl zamanda bī demek Asan bē vāmıř. O Asan bē ķoook zenginmiş. O
110 keçi sūrā, o manda sūrā, o ķoyun sūrā, ķok ama ķok zenginmiř. Sōra bir āřamı, bir
rūya gōrē. Rūyasında demiř kili ona demiřlā, genřlikte mi gāsin bařına felāket,
ıtyarlıkta mi. İķ o āřamı iřtınmē. Devriki āřamı olērı, genā demek aynı rüyayı gōrē,
gençlikte mi gāsin ityarlıkta mi. Sōra nāberı. Devriki āřamı şindi genā gōrē o rüyayı.
Sōra uyanē, dūřünēri, genřlikte dē řindi. Sabā olē, ķalkērı, bī de ķalkērı ne keçi sūrā,
115 ne manda sūrā ķalmıř, ne ķoyun sūrā, ne bēgir sūrā ķalmıř. Bir īne ķalmamıř.
Daryesi de ķokmuř. O ķomřu almış, bu ķomřu almış, iķ ona bī řē ķalmamıř. Ķalērı bī
ķarı, iki uřā biri Durguti bir de Ķorķut. Bī de eski yorģan ķalē, bitē epsi. şindi bān

nābem nābem, alēri uşaklarını, alēri eski yorğanı sırtına, alēri karşı, aydi gidē kalan şindi, giççek. Uzak uzak yerlerā giççek. Giderkēdin bir kövün sırtmacı yokmuş. O
120 kövā demiş kilā sırtmaç lāzım dīl mi demiş, lāzım demişlār, te sabāya çıkar demişlār. Sabāya kalkē, gidē, güdē inekleri. Gūdēri, qarı da evdā kalēri, ona da bī göz oda vārmişlā, sän demişlā burda dur demişlā, demiş, o bī göz odada. E gidārmış gelirmiş, qarı kadın kāşlē. Bī gündän bī günā bī padişā vāmiş. O padişā demiş ki benim çamaşırılarımı kim ikayabilir, demiş. Orda isannā demişlā kili, bī demişlā sırtmaç vā,
125 o sırtmacın çok güzāl qarısı vā, o ikayabilir demişlā. Şindi gidē çamaşırılarını götürē ona, ama qarı kendini göstärmemiş, iç göstärmemiş. Uşaklara demek vārdirmiş, uşaklara aldirmiş. Çamaşırıları ikāmiş, andan sōra gāldinā genā uşaklara verē, verin deyī. Sōra bu çamaşırılādan anlamış çok güzāl bī qarı oldīni. Nası ikāmiş, nası dürmüş çok güzel. Sōra demiş kili, bān demiş, genā giççām bu qarıya şindi demiş.
130 Genā uşaklara verēri, genā uşaklā alē, uşaklā verē çamaşırıları. Üçüncüyā gidēri kalan ona demek açē kapıyı. Kapıyı aştinēsī aralıktan görē onu, görüncā tā alē qarıyı gidēri şindi. Ona soru suval yok ā. Alıp gidē qarıyı. Sōra sırtmaç evā gelē, uşakların ikisi de ālaşırmiş. Demiş kili öllarım nēçin ālēsınız. Ninamızı aldı bī adam götürdü demişlā. Evvā demiş, er zorlā dayandım dayandım da ama buna dayanamcam ā
135 demiş. Ālamā başlamış. Andan sōra, sabā olē, kalkēri, alē o eski yorğanı sırtına, qarı yok, alē Durgutla Korkudu, izlanē şindi kalan. Kalan şindi nerē giççā belli dīl kalan. Gidē gidē. Gidärkēdin bī uzun derā gelē önünā. Bōlā geniş, bōlā uzun da, bōlā genişli şindi. Birsinā şindi sän demiş burda dur, bān birinizi geçirem demiş. Tamam ortaya yerā gelēri birini almış, bī de baksa onu da ordan ayı almış gidē. Şē çocuk demiş kili,
140 vay bubaaa demiş ağamı aldı ya ayı demiş. Ayı alē. Onu da demek, öbürünü de kaçırēri, suda gidē. Biri suda gidē, birini de ayı alē. Yok kalmē, Asan beyā bīşēcik kalmē kalan. Evvā demiş er zorlā dayandım dayandım da ba Allahım demiş, bunnarı da mı bana göstärjān demiş şindi. Genā izlanē şindi kalan, dā tepā gidē kalan. Giderkēdin uşakların birini ayı būdē, birini de bī balıççı tutēri, balıççı būdēri. Onnā
145 şindi kalan orda demek, onnā büyē orda. Şindi o gidē ya, bōlā gidāken gidāken üç adama raslē. Üç adama rasladınēsın, biri dermiş bān yazcam, biri dermiş biri bān yazcam. Şindi demiş kili, nā çekişēsiniz demiş. Padişā demiş, bizā demiş bī yazı vārdi demiş, onuştan çekişēz demiş. Getirin demiş, bān yazıverem demiş. Yazē yazıyı, padişaya götürēlā. Şindi götürdünēsī, padişā demiş kili, angınız yazdı demiş.

150 O dârmîş bân yazdım, o dârmîş bân yazdım, o dârmîş bân yazdım. Yazıyı demiş, kim yazdı, bulup getirêsiniz demiş. Andan sôra o üç adam çıkêlâ Asan beyi aramâ. Asan beyi bulêlâ, götürêlâ padişânın yanına. Padişânın yanına götürdünêsi, ama o dilânci gibîmiş, dîl ôlâ demek îsan gibi, dilânci gibi, da şindi demiş gidip güzâlcâ ikêsınız paqlêsınız onu demiş. Güzâlcâ gîdirêsiniz, getirêsiniz benim yanına. Gidêlâ, ikêlâ,
155 paqlêlâ, gîdirêlâ, oh babam genâ Asan bê. Gelê padişâ, sân demiş, burda demiş, benim yanımda yazıcısın demiş. Pisar demek olê şindi. Pisar olmuş, yazarmış o. Yazarkêdın, sôra nâbê şindi bunnâ gidêlâ. Onnâ yazagörsün şindi. Şindi çocuklâ bûyê, asker olêlâ. Padişâ demek, qarıyı iki askerâ beklettirmiş ep bôlâ. Beklettirê demek. Sôra nâbêlâ, askerlâ beklâmîşlâ. Sôra demiş, senin adın ne demiş şindi
160 Durğut demiş, senin adın ne demiş Qorqut demiş. Ama biz ağa qardaşa deye bunnâ sarmaşê dolaşê şindi. Andan sôra sarmaşê dolaşêrî. Qarı demiş ki, ne bu seslâ bôlâ, âlayış mêleyiş demiş bôlâ, pençirenin altında onnâ. Sôra nâbê şindi orda demek onnâ âlaşêlâ, âlaşırkedın ninası da çıkê, vay benim evlatlarım biri Qorqut biri Durğut deyâ. O da demek sarmaşê şindi. Onnar şinni sarmaşagörsün o arada da padişâ olê. Padişâ
165 ölêrî. Ölmüş_ê padişâ, şindi demek bubası da orda pisar_â. Padişâ demek ölmüş onu alledêlâr. E bubası da orda pisar_â. „Sôra buluşêlar_epsi, biz ne olduk, neydik deye.

- ç -

Şindi südban bâçeye brigadir, bî de bâlâ brigadir. Orda demek bî yüzüm iyâmâz, bî domati kıparıp iyemâz, bî bûbâr kıparıp iyâmâz o kadâ middesi fena, iç olmiyek derecedâ. Sôra bu doktiriyâ demek Cuma'ya gidê, iç bî fayda vermêlâ. Sôra
170 dedi ki, bân dedi Şumen'e giççâm baqam dedi. Şindi Şumen'e gidêrî. İzlanmışlâ. Pinmiş tirenâ izlanê. Bî adamın yanına oturmuş şindi, ityar bî adammış. Ba çocuk demiş, sân nerê gidêsin demiş. Bân demiş, doktiriyâ gidêrim demiş. E doktiridâ demiş, nâbajân sân demiş. Orê gidêm demiş, doktiriyâ çıkçam demiş. Nerân asta ya senin demiş. Benim demiş, middâm çok fena demiş. Bî yüzüm iyemêm, bî şê
175 iyemêm, çok fena middâm demiş. Şindi demiş sân î doktiriyâ gidêsin, ama demiş bân pro`fesorum demiş. Kara îlaç sôlicâm sana demiş. Kara îlaç sôlicâm demiş. Şindi demiş, sân genâ git doktiriyâ demiş, ama enliktân benim dedîmi yapajan demiş. Şindi demiş, küçücük bî kade erik raqısı alêsın demiş. Şekârsiz bal alêsın demiş. Küçücük bî kade demiş. O küçük kadêlâ bî kadâ raqı demiş, arqadan bî kaşık bal demiş.
180 Gececek mi ye demiş, südban şindi. Baq nası anajan beni demiş. O adam şindi

annadērı. Sōra evä gelē südban şindi. Geldinēsi, alē bī kadā raqı, alē demek bī burqan
bal gelē bu. Ama demiş, sän uyurqan, qarı kaldırjek demiş, dōrudan_ içēsın demiş.
Öle gezinem dä içem, `ayır demiş. Yataqtan tā qalkarqan demiş. Bittā ep ölä yapqan
185 demiş, çünkü orda bī yara vā demiş. Tōbōlä tobqadā bī yara vā demiş. Raqı yaqacak,
bal beslijek demiş. Bal beslijek bī şeyin qalmijek demiş. Sōra bu aynı annattı şindi
evä geldinēsi. Sōra almış onnarı, başladık biz şindi. O, uyqudan bän ileri qakarım,
uyqudan uyanmadan, raqıyı azır edēm, balı da azır edēm, içip. Sōra demiş kili, ama
demiş, kırk gün yapajan demiş. Kırk gün demiş. Sōra südban nābē. Aynısı biz şindi
yirmiyi tamamladıq şindi. Tamamladıq geti rakıyı, al balı dākān bu iş devam etti.
190 Sōra Selmā dedi , bende iç bī şe qalmanı ya qalan dedi. Yirmisini yapmayalım qalan
dedi. Bän dedim ki, yapma bōlä dedim, islā gitsin bitsin dedim, ayır dedi marā, ne
acım qaldı, ne bī şeyim qaldı dedi. Bī şeyim qalmanı, yapmiyalım dedi. Sōra bän onu
on gün tā zorla yaptırdım. Kırk gün yapmadık, bir ay yaptık. Hayatı boyunca
middām acıyerı demedi. İç o adamı unutmanı südban. Ep andı onu. Ölünçä middām
195 demedi. Tā qocännän annattı dārsin. Baq ba kızım, Fantā gitti gālmādi. Bī geq olan
armıt vādı, ondan biz marmalat yaptıdıq sana da qoyalım gidākān al.

SÖYLEYEN : Fatme İsmailova Salimova, 51 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Başından geçen bir olay.

Yâ, yaptı `îcâ trup beni. Bijem gittik Şaban'a traşa. Dedim, Şaban,ēy, bân dedim, koca karıyım kalan. Beni dedim, islâ yap. Giççâdim tâ töbölâ bî yerâ. Cumâ'ya imzaya mı, giççâm nerâ gitçâm. Ah, bî dâ bahtım aynaya kendimâ, dörudan yapmış kafamı adam traşı. Aman dedim, ba bân nyabjam. Nası giççâm bân
 5 Cumâ'ya. Neysâ bân Cumâ'ya gittim ölä dâ. Bittâ, iki ay_ atmadım mendili kafamdan. Nyabem bijem. Kısaçık, ava sıcaaaç. Ē dedim şindän sōra Şaban'a, dedim gitmâm traşa. Şindi şe yaptı, Bahtışan, Muratların. Nâbem bijem. Nâbem. Bijem, annadēm_â sizâ. Sarvoş bijem. Piyan kafası. Dedim, Şaban islâ yap arkadaşım, dedim, Cumâ'ya giççâm, kısa yapma saçlâmı. Bî dâ bitirdi, silikti palayı, dedim, du bakem
 10 aynaya. Ba Şaban ,sân ne yaptın beni bōlä. Ē , islâ ye bijem Fatmâ tetâ dē . Islâ ye, dedi. Dedim ne islâ, bu ne dedim bōlä. Nası te töbölâ kesmiş buralarını. Sirka yaptı `eptân. Bırak bırak. Evlerâ dâ gelē bijem. Sōna gitmedim. Evlerâ gelē, zatı tıç yok_ā. İbrām aykırē onu burâ , bizim samanîn yanında . Ā, sōra `sayı, Sevdie dōru, genâ gittim. Vâdetlerâ kimi ep gelē , aykırēlâ. Bu sefâr dâ Vâdetlerâ gâlmış, seslâ şindi.
 15 Genâ ne blem, dūn mü olcektı, ne vâdı, saçlâ uzun. Remzie dedim, gâ burâ. Dedim, geçändâ gittim bân bu Şaban'a dedim, dörudan yaptı beni adam traşı. Bu seferâ bāri yapmasın dedim. Remzie bakē , Şaban kırkē . Dedim, Remzie bak kadın yapısın. Şaban dörudan artis. Aldi parayı duman, oramâ yatırē . E vâ bijem ,başkası da vâ. Bu şindi evdâ gezincâ, aykırēlâ ona. Sōra dedim, Remzie, bak bana arqadan, adam
 20 traşı yapmasın genâ. Aman kadın bak, dedim. Nâbem bijem, nâbem.

ANLATAN : İsmail Mustafafov K roğlu, 70 yaşında.
 DERLEME YERİ : erkovna k y  / Eskicuma
 DERLENEN : K ydeki gelenek ve g renekler.

B n Sarı  senn d n. Şindi, geçmiş zamanca, bizim erd miz sıral da, b n ne k d  ermişim, b n ne k d  g rm ş m, o g rd m o bildiklerimi, onnarı anlatabilirim, ondan t  ilerisini bil m m, o zamann dan bizim k d  olan bazı  detl r Ő l . Genl  erginlik ana, evlenm  ana erdikten s ra evlenm  vakti g ldikten s ra, annadın mı.

5 ocuk tarafi kız tarafına gid di. İst m  gid l  . D n rl  gid dil . Bu ist m  gid k n d  ocuk tarafından da ayrılmış b  kişi ol . B l  aracı gibi, o gid  d n rl  annadın mı. O gid  d n rl  , gittikten s ra annaş l  konuş l  orda. B n d ri, fılanca oc na sizin kızınızı istem  g ldim. O zaman da eg r bu iş olursa, Allahın izninn , Peygamberin s z nn  olsun bu iş, k t  yer d ldir, te Ő l  b l , onn  kendi aralarında

10 ne konuş l  onnan yardımınla ,s ra bu adam ordan d n ri, Ő l  ocuk evin , bu iş halloldu, r zı g ldil r, olacek. Bitta k yı, iki arada başl l , d n ne zaman olacek, nası olacek, bu meseleleri konuş l  . Ondan s ra d n yaşlaştıktan s ra, bir afta b  Ő  k ldı mı, mesel ,o zaman vaştı,  li olan, parası bol, gid rdil  Urbisa tarafından alđı tutardil . O alđılar da ingenel r, annadın mı, onnar da b ka sarı boru, davil,

15 anparasınna, g rnatasınna. Neys  gelirl r annadın mı. Vaşıt gelir d n . Gelirl r d n . D n ama Şindi d n danışık yapılırdı. Danışık Şindi ne demek. Eg r k d n olsun, dışarıdan olsun gelin, toplaşır iki tarafın ĩsanı da, mesel  d n yapajeklar, yaşınnarı da gelir. O d nd  erkez  vazif  verilirdi. Mesel , s n, senin yapaj n iş, s n bu davılları gezdil n k y iind , s n dışarıdan gel n misafirleri k şlijan, s n b ka kişi

20 t  ol  ,s n dışarıdan gel n misafirl rd n misafir alacan, onnara yemek v rj n g ldikten s ra misafirl r. S n ne k d  misafir alacan b n on kişi k d  alabilirm, s n ne k d  bana da o kadar olsun bana da o kadar olsun. Demek bu meselel  allolurdu, demek d n s bin  b  ev nnik. Bu meselel  annaşıl  k yı, erkezin vazifesi olcek. Benim erd md  o zaman delikannı çocuklar d nner  gid m zl rdi, salmazlardı,

25 d nn rd  bekçi olurdu. O zaman ferec  var,  rt  var, açık gezm zdi o zaman. arılların old  yer, erkekl r or  soķulamazdı, girem zdi. O zaman da, d nn r,

aşamnın , dün bî mazarda olurdu, ayvanların takılan yerdä, bük bî mazarda. Ordan ayvannar çıkarılê , başka bî tarafa konê , başka bî maza, o aşamı, orda dün olacak, altını temizlärlär, boğunu, sidini temizlärlär, saman yayarlar, samanın üstünä
30 dä asır, o asırları yayarlar, o aşamı orê toplanırlar, kız tarafında olan , kızın arkadaşları, gelin olur orda, kim gelin olmuş, söra kim tüzä gelin olmuş o gelinin yanpeşinä oturular. Ondan söra, o aşamı, kö gençleri, onun kızın boydaşları, arkadaşları, yakınları toplaşır, akrabaları tã da yaşlılar gelir. O zaman künt, zilli maşa dâirä. Ondan söra başlarlar şinidi urmã . Onun bî şeyi var, o zamanki gençlär bilê ,
35 şindikilär bilmê . Oyun türkülerü. Dur âcik şindi orasını da sölicäm:

Zilli dâ maşa dabruka

Ne davıl istär ne zurna.

Tam bilämıcäm şindi. Epsini bilemicäm. Gelin kalkar, ilktän o oynar. O zaman er bî genç kızın türküsü var. Gelinin türküsü var. Erkezin türküsünü bilirdilär. Sıra sıra
40 kaldırlar oynadılar onnarı. O mesela , olur bitär, gidär. O gecä bu eläncä olur. Bütün gecä türkü çarmak. Karılâ sadecä, oraya cocuk mocuk girmaz. Dışarda iki kişi, üç kişi bekçi olur. Söra bölä allär oldü var, bazı defa bayaca bük çocuklar, anasının ve yautta yakınların ferecesinin altına girilär. Onnarı da söllälär, emän çabcağ kapıya gelir o bekçilär. Filancanın ferecesinin altına cocuk girmiş, emän çıksın öbür türlü
45 içeriyâ girisäk belä olcek falan. Ondan söra, sabası, bölä birä sopaya bayrak yaparladi basmadan. O bayrã dışarı konurdu o zaman bölä avlılã vardı, avlılara konê o bayrak, rüzgardan dalgalanê . Mesela gäyet yakınısedi bayrak tã âcik büceräk olê. Yautta iki üç meträ olê . Ondan söra, erkez kim gönlündä ne varsa koyeri. O zaman emän çabcağ gidelä , dün evinã delär, filan yerdä bayrak vã.
50 Davıllar `emän gidelär, anã sabinã dumbur dumbur dumbur , anã sãbi alê bayrã , davıllãla beraber, egär varsa o yolda, o soğakta kaş tãnã bayrak baştakini alälã bitta öbürünü öbürünü toptan getirê , bütün o soğã birdän getirê dün evinã. Galdiktän söra dün evinã dedik_ã kãşlamã isannarı var epsi azır, gelê annadın mı, buyurun mubärã olsun dernänizã, dününüzã. Mubarelälã, onnã da o zaman onnara birã şekar
55 mi vãrjek, birã loğum mu vãrjek, er nã vãrjäsã verelã, onnã da orda dünã karışelã. Bütün kövü bunnã gezê , te bölä yapelã. Egär çocuk aşırıdansa, mesela gelin alıcı gälcek kızını almã bizim kövã. Kız ködän , çocuk aşırıdan. O genã , ökut gelin alıcı olê.

Gelēlā gelini almā.O zaman amyon yok, lekkola yok, arabalālā , ya bēgir arabası, ya manda arabası ya da öküz_arabası. Eşek_arabası yok. Çift koşuluk ayvan arabası
60 olcek. Ondan sōra o ayvannara, buynuzlarına peçā, belli olsun dūn alıcı, gelin alıcı arabası oldū . Ondan sōra o gelin alıcı arabasının üstü sarilē . Douma perdālā vādı evāl, yautta iç olmassa, perdā yoksa asırla. Üstü sarilē onun, bōlā sopaları yamıldēlā , üstünü sarēlā, arkasını da sarēlā , gelin alıcı arabası gelē. Dūn evindā genā aşlamā īsannā var, oj gāldiniz buyurun, ayvannarı salēlā bamā yerleri var. Epsi azır bejem,
65 danışık oldu ya. Buyur edēlā , epsi gelē , isannā orda beklē , ani misafir alceklā. Onnā da orda. Dēlār, gelin burē , şindi ,bir, iki, üç, dōrt, bej, altı, yedi, sekiz, douz, on kişi ayrılın burē , Āmet , al bunnarı, `aydı devam. Evinā götürē . O adam azırlık yaptı zati. Danışık oldu ya. Ondan sōra, on kişi tā Mēmet_ā, al sān dā bunnarı. Onnarı da götürēlā , orda misafir almadı.Arabayı saldılar, ayvannarı datılar.Şindi
70 gelinin yakınnarı, ardaşı ve yautta ardaşı yoksa aasının uşā , ocı sūlālesı. Bunnā nābē şindi ordan bondrik vā . Bilēmsin bondrik ne demek. Meselā, öküssā, mandasa arışın başına onē. Arabanın ön kısmında daılı uzun iki tarafında ayvanna oşulan bir āç. Kökündā ikiyā ayrılē , sōra bir olē önünā gāldiktān sōra bōlā bī kepeçesi olē, orē bondrik onē, iki ayvanın boynuna geçirilē o bondrik. Ondan sōra, bu gelinin
75 yakınları, bunnā nābē alēlā bondrī saqlēlā. Gelinin yakınnarı. Şindi egār kalabasēdılā, meselā iki uşak yautta üç uşak var. Öbürleri genā arabanın tekārlāni ıkarıp saqlēlā. Er nasısa. Birileri bondrī alē, birileri tekālā . Gidēlār, misafirli yapēlar, o zaman içki miçki yok. O zaman yemek öncesi āvā verilir.Vaıtle olmuş, bunnā. Epsinin vazifesi vā ya. Misafirli tā gidākān āvelār azır, önnānā onēri, epsi içē āveleri.
80 Ondan sōra ayrettān genā o ānedān īsannar, ölēdi o zaman, terbiyeli o ānedā genç olan ilāni, ibri, peşkiri omzuna. Bakē bī kerā angısı en yaşlıysa ondan başlē ilk öncā. Ellā yıanē ekmek iyincā. Peşkir verilē, ellā silinē . İlān, ibrik, peşkir omzunda. Ondan sōra bitti mi ,epsi geşti mi, ondan sōra sofrā konur. onduktan sōra sofrā, sofranın palası da olur ama ocoman. Sofra palası. O zamankı sofralar da būk
85 sofrā. Oturduktan sōra, on ,on bir kişi oturabilē , sofradan başa, erkezin de önüne bōlā ışkıvrak paladan bi şē yapılır, önünā konar, aan şēlā o palaya asın da üstünā bulaşmasınlā diyā. O zaman da yemeklā o olurdu ama. On yedi, on sekiz eşit olurdu. O yemekleri de o zaman, erbī yemān sırasınca onması olurdu. Meselā,

İlktän çorbayı ҡorsun, söqluk en geri ҡonur, ilktän söqluk ҡonmaz. Söra şindi, ilktän
90 çorba ҡonur, arqasından fasılâ, ondan söra yāni, oraz ҡatī, pidā, sūtlāş, erik ҡatī,
tavıķ ҡatī ,dolma, ıştır, büzmā,on bej on altı türlü yemek yap ta yap. Söra keşkek
olurdu. Sayardıķ onnarı biz. Bazı yerdā on yedi on sekiz, bazı yerdā yirmi türlü
yemek olur. Bunnan epsi ҡonur orē, evāl zaman sofrası. Orta yerā ҡonur, erkes ordan
alır, ҡaşıķ ta pek o ҡadā ҡulanılmēdi. Dīrān iç yoktu. Yudumna iyādık. Ekmāni
95 ҡoparıp ,yudumna banādık. Dīrān, ҡaşıķ tā eskidān yoķmuştur. Āştan ҡaşıķ ta vādı,
ye tātadan, ama onnarı sādā şēlā yirlārdi, çorba, erik ҡatī , tā sıvı olan yemekleri.
Öbür yemeklār, `ani tā ҡoyu yemeklār yudumna yinirdi. Yemeklā yindi. Sonunda
dēlār, sofrā duvası oқunsun, dēlār. Orda bitta ҡāyı içlerindā vāsa tā yaşlı, bu sofrā
duvasını bilān. O zaman tā çoķ vardı ōlā isannar. Şimdilādā ҡalmadı. Orda o
100 mısafirlerin içindā olan en bilgili olan bī kişi, oқurdu sofrā duvāsını. Meselā,
içlerindā Nūvap bitirmiş, medresā bitirmiş, eski Türkçe’yi bilē ,bu duvaları bilē ,
orda ōrenē onnā onnarı. Şindi bilmeyān oқuyamiyacek dīl mi? Bu iş olduktan söra,
ellā suratla silinir. Mejbür ondan söra sökluktan son yemektän üçā ҡaşıķ āza atılır.
Bu görenek ōlā bī görenek. Ondan söra sofrayı ҡaldırılā, ҡaldırdıktan söra sofrayı
105 yendān genā su dōkūjū gelir, epsinā genā, āzlarınıni yıķarlar, ondan söra genā yālıķ,
aynı meselā. Ondan söra yendān tā birā ҡāvā yemān üstünā. Ondan söra ҡalkarlar
bittā gidārlār, ī ama ondan söra o zaman gelirlā şindi dūn evinā, bī de baķarlā
bondrik yoķ, tekālek yoķ. Bu sırada şindi, kōlū olan, gelinin ānesindā ,gelin evindā
olanlar o sırada ҡalan gelini azır edēlār. Meselā, orda çiçek daķımı yapēlā, bī taķım
110 ҡınasını urēlā, bimām ne yapēlā , adamnā orda mısafirliktēkān, bu işleri, onnā azır
olē orda bōlā. Onnā azır olēlā orda. Gāldiktän söra, dēlār, azır olduk, gelini arabaya
pindirmā gelēlā , gelini arabaya pindirincā, gelinin yakınnarı, aғaları, amcaları,
dayıları, bī sıra dizilēlā bōlā, gelin de onnarın ellāni ōpē . Onnā da gelinā bāşış verē .
Meselā, basma mı oljek, para mı oljek. İllā birā şē veriljek.O zaman basma geçārdi.
115 Biz şindi ҡız evini ҡonuştuk. Söra geçecāz çocuk evinā, güvā dūnū avşamına. Şindi
söra geçecāz çocuk evinā. Söra bu gelinin yakınnarı dizilir orē , epsinin elleri ōpülür.
Erkez yakınnāna görā, kuvetinā görā ona orda bī şēlār verir bāşış. Damaşkadır,
basmadır. Er nēsā, bī şēlā orda verilē . Ondan söra sıra gelē , gelini arabaya

pindirēlā , sōra ,bu gelinin ,kalan son çıkarırkan içärdän, orasını unuttuk, āni cāni,
120 onun bī türküsü vādı:
Çıkarmayın beni evimdän.
Uçurmayın beni yuvamdan.
Onun bī türküsü vādı, āni cāni dēlā , gelini çıkarırkan orda, o zaman ona ölä bī
taķım kelimēlā düzülmüş ona, bān epsini atırlamēm. Onnarı qarılā bilē .
125 Onnarı ,yukarda, Sülman qarısı Necmie ablan tam olarak bilē. Bī dā tobu Açça abla
bilē. Tobu şeyi , tobu içärdän çıkarırka tobu āni cāni, `tonu, ondan sözlerin epsini dā
ondan alabilirsin. Neysā onu da yepēlā , dışarı bittā çıktı mı gelin, dedik ya dizilēlā
orda öpēlā ellāni, gelē sıra pindirmā gelini, gelin pinē , azırlēlā , bakēlā bondrik
yok, tekālek yok. Kim aldısa getirsin, kim aldısa getirsin. Getirmēlā . Allannā gāsin
130 burē , alannā gāsin burē . şindi o güvānin sādıçı dēlā , güvānin yakını. Onun yakın
ısannarı var orda, āni para mara verēlā . Nerā ne İlazımsa, o verē. Güvā gelmijek_ā,
güvā vārmijek_ā. Gelēlā . Arışı anģınız aldı? Çocuk, bān aldım dē. Eee ne istēsın,
kaç para olcek bu. On lef, dē . On lef olmaz ba çocüm, çok on lev, dē , bejem. Ācıķ
tā aşā olmaz mı? Bittā pazarlık edēlā . Çocuk dē , yok bān on leften aşā arışı
135 çıkarmam, dē. Alıp başını gidē. Dur bakem, gitmā, gā , deyip annaşēlā . Onnā
annaşēlā , verēlā, onnā ne kadā annaşıklarına görā. Eee, tekālā alan da gāsin
baķam bejem, ònna da görüşelim, dē. O da gelē, ònna da annaşēlā ,ònna da üç aşā
beş yukarı. Ona da bī kaç para verēlā , tekālek tā gelē . Kōşēlā ayvannarı. Ordan
çalģı vāsa, çalgıyla malģıyla alıp başını gidēlā . Gidākān şindi, onnan içindā, şindi
140 avcı da olē . Gidēkān şindi yollāda tıķēlā. Meselā, bī pınar vā sincirli. Genřlā, emān
çekēlā , yolu tıķēlā , neyā, bī bāřıř vārjek gelin. O da bī cep mendili, ya bī sümük
mendilcāzi. O zaman yok bajem, kıtlık_ā. O kadā bī řē verilē . Sōra tā ötä gidē ,
başkası tıķē . Uřaklā bī ip almış evdän, küçük uřaklā bölā gerēlā . Birā mendil ,
onnara da, sevindirēlā . Kövü çıkınca bölā bī řēlā ep olē , ĩ ama kövün kenarına
145 dōru bī yerdā ulu bī bük āç vāsa, illā de vādır, o olē da. O āca, taaa tepesinā, bī
uzuuun bī pardıya, bī yımırta dakēlā . Yımırta řölā sallanē , ama çok yürsek. Avcılā,
İlazım o yımurtayı ursunnar da ondan sōra gelin arabası gidebilsin, ādet bu, eskidän
kalmış bī ādet. Uzaķ olsun da, avcılā urāmasın. Gelin aldınē , demek yüzmek
bunnarı bölā, oyalamaķ. Egāl uramassa, gelin alıcı durē orda, beklē , İlazım ursunnā
150 da yolu açsinnā da, gitsinnā . Yımirtaya da, saçma, ā dedinā urmaz, onnā nābardı,

çaķı sinciri koyarladı, çaķı sinciri bölä dānıķ gidāmiş, o dadāmiş yımırtayı diyä işidēz. Neysā onnā gidē bittā kāyı, orda nası adetlā vāsa o kövün ādetlerinā görä ne yapāsalā yapēlā. Şindi öbür tarafı işin, kōdānsēdi kız da çocuk ta, meselā, kōdā olē bu işlā genā. Orda genā muzıķa yok , tutulmamış, vaķtı, āli yok. Kōdā iki ğrupa olēlā gençlā , meselā diyelim otuz kırķ yaşlarında genā, künt, zilli maşa, dāirā. Güvā dūnündā. Bunnā şindi, birisi şurē durē , birisi bu tarafa durē . İki ğrupa ayarlēlā, er ğrupa isannarı vā, başları vā. Dūn evi orta yerā bī sopa kakē , sopanın ucunda suvan geçirili tepesindā, alt yanında bī mendil vā bālı, o mendildā para vā . O zamana görä az bī para. Şindi dēlā ki bölä. Er iki ğrup ta türkū söliceķ, ama bu ğrupun sōlādī türküyü bu ğrup sōlāsēdi, kaybedecek bu ğrup. Başlamasinnā mı şindi. Bī bu ğrup sōlēri, bī bu ğrup sōlēri. Qalan, gecā yarsına kadā, ep sōlenē . Şindi bundan öncā gelānnā şindi dūnā, oj gāldiniz. Dūn başlamasından öncā toplanırdı bī kaç kişi bölä. Sigara sarardılā , pura, vesniklālā , yırtarlā parça parça , pālı , para yok. Fafla kutularına dizārlā sigaraları , epsini bölä. Bayā sigara.Gelānnerā, oj gāldiniz, buyurun bī sigara. Şindi bunnā sōlēlā türkūleri iki tarafta da. Bī taraftan da şindi daķı başlē . Daķıda şindi, qalan anğı ğrupa kazandīsa, o ğrupa, daķıda türkū sōlē . Türkülā bitti mi, daķı başlē . Daķıda da, ne yā , çanak çölmek, toprak sānı. Para yok. Meselā, şindi vāsa ānā sābindā iki su baķırđ, qalaylı, daķıda getirē qalaylı su baķırđnı, tā, bī su baķırđ verē çocūna, en bük bāşđşı bu. Meselā, onnā evlānmiş ,ayrılcek kendi evlānā, onnara en çok lāzım su baķırđ. Er nasısa bijem. Arqadan, tā yaķınnarı, onnā da gelē . Onnā, tā būcereķ bāşđşlā verē . Bittā kāyı başlēlā toprak sānı, toprak çanā . İbrik yok, o zaman ibriklā yalnız ayakyolunda kullanılırdı, bī dā ekmek idiktān sōra el ikamak için. Şindi bittā , kāyı, bütün gençlā, arkadaşları, boydaşları bozdurulā şindi, santin bozdurulā. Birā santin. Geçārlā şindi kāşısına qalan, boydaşları onun, elini öptürē bī santin cıngır salē. Toprak çanā var şindi orda. Bir iki kerā bölä yap`tinē , güvā de azırlıķlı durē ama, ızlı urdurēlā, ātta bölä ādiselār oldu, burun qanaması oldu. Demek lazım güvā sapaşalam olsun. Çok bölä şēlā olurdu. Güvā nābardı bu tırnaķları būdürdü. Tuttu mu elini, egāl urdurjek olursēdi, kaķardı tırnā. Arkadaşları bijem maytabı geçē , şakası geçē , boydaşları bijem. Neysā daķı da geçēri. Sonunda daķı da bitē. Bittiktān sōra, qalan, nerdeysā gece yarısı olē. O zaman qalan ,o māzaya toplaşēlā şindi. Māza ne kadā isan alabilirsā. Asırlā yayılı, altında saman, kış ta olsa samandan sovuķ olmē, isan

çalabalından da içärsi sıcak olē. Oturulā mı orē , bardaş kurulā mı, alırlā mı zilli maşa, küntleri. Kōdān isannar, türkücü olannarı. Çarı, iç kimsä bī bacak girämāz orē.
185 Sādā adamnār. Dağı bittiktān sōra olē. Ondan sōra bizim kövün bī adeti vardı, balık oyunu dārlardı ona. Balık oyunu. Dedēlā balık oyunu. Şindi bu nası olē. Bir balıkçı olē. Balıkçı dedēn senin, bī iç gölmā gīmiş, bu yeni sarkē yanīpeşindā bōlā. Bu yeni gīdirili, bī şapka yapmışlar ama kıyattan, bōlā kafasını burē , bōlā uzun, sivri. Tepesindā OF yazardı o zaman. Oteçestven front. O demek OF' lārdānmiş. İki arf
190 OF.Vatan cepesi. Erkezi aldılā o zaman. Bittā burada kırmızı mırmızı boyalāla boyamışlā, bōlā bī şēlā olmuş. Ācık, suratını muratını boyamışlā moyamışlā, balıkçı gibi bī şē. Benzetmişlā bijem. Paltolonun birisinin paçasını burē kadā kıvrımış, birsi salık, e balıkçı gibisin, bōlā benzetmişlā. Bī dā, şindi, dedā olurdu. Dedā dedēn adam tā çok Aķsevār olurdu bizim son zamannāda. Balıkçı da başka biri
195 olurdu. Dedeyā de nābēlā, bir yāmırlık bulēlā, kocamanca bī yāmırlık. Şu belinin, şurasına bī yastık koyēlā .O yastī koyduktan sōra, o yāmırlī gīdin mi, kambır dedeyā benzē . Ondan sōra iki dā kız olē. Kızlar erkeklāden, çocuklādan olē . Onnā da aynı don anteri giyēlār, baş mendil örtünēlār, traş_olmuş suratı yalabık kadına benzē , ondan sōra, af_edersin, önünā dā paladan maladan aynı benzek_olsun, dağma küpā
200 müpā, koķanā moķanā ,bī şēlā yapēlā . Ācık ta, dudaklānı mı ne boyēlā, yanaklānı bilmām ne boyēlā , ācık kıza benzesin. Bī de güzāl bōlā oynıyabilsin. Don anteri, aynı ōlā. Şindi bunun sözleri vā. Şindi, dedā içärdā, dedenin iki kıızı var. Bu iki kız, māzanın orta yeri ācık bōlā boşluk. Ortası boşluk, bī küçücük alancık vā. Orda bu dedā, kızlarınna beraber oynē. Dedenin dā bī sopası vā . To bu kadā , töbōlā. Eee,
205 iştä orda kızlā oynē , dedā dā onnāla beraber oynē, ōlā dākā, bī arada küntlā , zilli maşalā oyun avası çalē orda. Zilli de maşa darbuķa, ne davıl istār ne zurna. Bī takım şēlā, onnarın bildī türkölā sōlēlār, annadın mı. Bayā, bī karar oynē. Oynāķan, bir arada dışardan bu balıkçı olan, onun da bī sopası vā bōlā kuvvetlicā, kāvıcā ,o māzanın da kirişleri vā . Ordan ona bī yol açılē. Dışardan giriş yolu. Yol açıldıktan
210 sōra, bu, şindi dışardan, ēy nōlērı burada baaa ,taķır, kirişlerā. Kızlā korķusuna, ehalinin yanīpeşinā, orē saklanēlā. Ondan sōra gelē şindi bu balıkçı, sōleyin baaa, ne olērı baaa, bu kövün āmiri mēmuru yok mu? Birtaķım laflar orda. Bu kövün başı badri yok mu? Nōlē bu ne bu gürültü? Sōle baķam! Bēnim bu kövün mūtarı, dē birisi. Eh, ne olcek ba, bu adamın iki tanā kıızı vāmış ta onnarı oynadē dā, biz dā

215 bakēz. Ondan sōra balıqçı dönē ona, ēy dedā ne bu bōlā nābēsın. Nābem ,tä bıkaç
ekmek paracī ,tä kızlarımı to`burda oynadēm da, şōlā dā bōlā dā, ādi, muzıka ursun
baçalım. Baraber oyniceklā , balıqçı, kızlā mızlā falan epsi oynēlā moynēlā. Orda
onun bī taqım sözleri vā. Ey, dedā gönlün nēdā, gönlüm bī tepsı pidedā. Bu
başlayıverē , yāmırlın etāndān tutē , sopēla, o yastā dışında, laaap laaap , icā urē .
220 Dedā dā düşē yerā. Dur ba nōldu ba, bu kadā olur mu, öldürdün_ā. Balıqçı urē da,
kızları alcek da ondan sōra kızlā gelē emān başına, ālamā başlēlā. Yok,dedā
kendinā gālmē . Be yok mu burada doktor yardım etçek. Vā ba fılan kişi gelē . Alē
bī demir parçası incā, enjeksā yerinā. Dū baçalım, biz buna, bī enjeksā uralım.
Yamırlın altından batırē , be kaç kubic olsun, be on kubic olsun.Bakē, derecesi dā
225 vāmiş, ōlā bōlā, bī taqım şēlālā geceyi geçirēlā. Ondan sōra dedā kalkērı. Durun
baçalım ba, gelē orē mūtar da bu iş olduktan sōra. Ne oldu ba ,ne gitti.Dedā dē ,
bān dē, derā boyuna gittīdim dē , kızlarımna , ikisinnā gittim gezmā , temis avaya
dē. Bī de gittim ,baqtım orda balıqçı gördüm dē .Bu balıqçı dē , kızlarıma aynaştı, dē .
Almā istedi dē , iştä ōlā oldu, bōlā oldu dē . İşte ōlā oldu, bōlā oldu. Sōra kalkēlā
230 ordan, dedēlā balıqçı oynē . Sabā olē, ama bunnā olunca. Sabā kadā devam edē .
Sabā olduktan sōra, güvā falan, erkez orda, güvā dūnū ya. Sabālin muzıka varsa,
güvānin suratını ikāmā gidēlā, kövün kenarına, çeşmeyā. Egāl çalgı bī şē vāsa,
çalgılālā gidilir, egār çalgı yoksa, kōdā türkū sōleyān genşlār zilli maşa, dabruka
türkū sōleyelek, o zaman, erkezlā çıkar soqaqlara, vāy güvānin suratını yıkamā
235 gidēlār_ā, genç çocuklā, onnā da gidārlār oreya. Sōra ordan dönārlār, devrisi günü
gelin alıcı olcek ama. O zamannar güleşlār olurdu çok. O zaman er bī dūnnārdā
güleşlār olurdu. Mesēlā, köy içindā vāsa ōlā uygun bī yer orda olurdu. Davıllā
çalarlar, etraf kōlārdān bāzı pelvannā gelir. Kāşlaşılar. O zaman pelvannara basma
verilirdi. Toplanan basmalādan. Mesēlā, üç kişi yenmiş, başa kalmış ona beş metro
240 basma,onun altına üç metro basma, āni fazla bī şēlār verilmāzdi ama genā dā
isannāda başka bi duygu vādı. Güleşā çıkacak, güleşecek adam. O para için dīl şan
için. Sōra güleşlā bitti mi, kalan ordan dönārlār. Gelin alıcı olur. Genā aynı adetlār
yaparlā genā. Ondan sōra gelin alıcı gāldi mi, şindi gelini getirdilā güvānin evinā,
ama gelin arabadan inmāz. Gāsin baçalım, güvānin anası babası. Baçalım bu gelin
245 nēçi inmē , ne istē . O zaman ne varsa, ya bī manda inā , ya bī bizā, ya bī koyun. Bī
şēlā , ne verjāsā. Gelinin kaynasınna kaynatası. şindi, ba uşām yok_ā, ne verem, ādi,

bî bizâ vâ, altı aylık, tō bızācî veririz dâ kendinizâ inek yapâsınız. E, gelin kalan nası olsa, o âneyâ gâlmış o, e teyyâ bân dâ râzıyım, dâr gelin. Oreyâ şinik koyarlar, şinîñ üstünâ inâr pinâr, bî taqım şêlâr, qarîlâ yapê , orasını pek bilmâm. Orda gelin
250 oturur ,orda bî yerâ, yakınnarı şekâr atarlâ, tatlı ya, tatlı geçim olsun o ânedâ diyâ. Bōlâ âdetlâr olur. Sōra kalan bayâ âşam yaklaşır. O zaman şê olurdu, güvâ kapaması dedikleri. O zaman ,ama ilk öncâ kövün ocası gelir, nikâ kıyar. Şindi, resmi nikâ, bi dâ oca nikâsı. Resmi nikâ , savetlâdâ olê . Oca nikâhı, tâ güçlü öbüründân. Bu dîni kanun.Sōra nikâ kıymadan oca, gelin güvâ , katiyân bî araya gelemâz. Şindi artık,
255 yok bunâ, ama şindi kalan aramêz. Sōra, nikâ kıymak nası olê ,benim erdîm zamannâda. Güvâ tarafından iki sâdıç, gelin tarafından iki sâdıç olê , oca gelê .Orda bittâ gâldiktân sōra oca, ocaya düşân vazifeyi yapê o. Ondan sōra, birâ birâ aykırê sâdıçlara. Bu çocuk, bu kıza koca olsun mu. Epsi dâ tamam oldu mu? Nikâh kıyılmış olê . Ondan sōra, oca alıp başını gidê. Ondan sōra, güvâ kapamasına gelê sıra. Ordan,
260 gelin anğı evâ incäsâ, ordan alêlâ gelini. Gidêlâ , gelin anğı evâ incäsâ, suda bōlâ bî şêlâ , kapıda sıvazlê ,dışardan tâ elinâ bî şeleri sıvazlê , î ama gelinin şindi girejâ evâ, orê ilân gibi bî şê koyêlâ, su dolu. Şindi kapıyı tâ açâkân gelin, itivâdinâ, gelin, suya basajek erâldâ. Orda, bî cümbüş gibi, bî şê yapêlâ . Onu da yapêlâ , ondan sōra, gelin orê , içeri girdi mi güvâi dâ getirêlâ , bittâ tekbirlâ kapıyêlâ güvâi dâ içeri.
265 Ondan sōra şindi kızın çizi orda. İçardâ, güvâlâ gelinin oldî odada, î ama şindi, o âdetlârâ görâ, kız, gelin olan, sōlemê . Güvâlâ konuşmêlâ, sōletmelik. Bî şêlâ istijek, güvâdân genâ. Güvâ nâbê , sōlesin deyi cebindân kirbidi çıkarê , çakê , sōlesin deyi, çizini yakacak. Genâ sōlemê .Yakajam konuş,dê.Yakajam, konuş, dê. Genâ konuşmê . Bir uçtan tutturê , vaaay yakēsın_â dê , iş bitê . Vaaay yakēsın_â dê, yâni.
270 Şindi, bu iş benim başıma gâlmedi. Şindi oğut o kadar aranırđı bu kızlâda, gelinnâdâ, kız tarafından, çocuk tarafından, onnarın o aqşamı yatacâ yerâ, beyaz bî pala koyâmişlâ. Sabâlin, genâ gelirmişlâ, o palayı alırmışlâ. Baqalım, o gelindâ kızlık vâ mı, yok mu. Bizdân ,tâ ileriki senelâdâ. Eskidân çok önemlîmiş. Egâr yoksa bî şê, temissâ, çevirîmişlâ baba evinâ, ôlâ bî şêlâ olurmuş. Sōra, güvâ tarafını, kız tarafı
275 aykırê, mısafirlâ gidêlâ, bir iki gündân sōra. Kız tarafına da, mısafirlâ gidêlâ . Orda var genâ bâzı âdetleri. Sofra koyêlâ, ekmek yinê . Sōra genâ başlêlâ, tâ sık gitmâ gelinnâ güvâ . Şindi bēki epsini konuşamadık, ama yarım saat bî şê oldu, ama ôsun. Benim bōn başqa işlerim vâdı ama î oldu sana annattım. Geti baqam, eee şindi

280 yarım saattä bu kadar annattık. Alatladık biras ama genä dä õsun. E ī bizim Şekibä dä
tursқа filologiya okuyē, ona da sormuşlā, ona da annattım. Baқam baқalım nolcek.

SÖYLEYEN : Sebile Mustafaova Osmanova , 66 yaşında.

DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma

DERLENEN : a) Başından geçen bir olay, b) Üç Kız ve Altın Diş Masalı, c) Dede ile Balık masalı, ç) Üç Kız ve Bağlama masalı, d) Anı.

-a-

Bän aşāda domatileri bālardım, ī ama yāmır yamā başladı, gāldim bän şindi. Ellāmi yikēm şindi. Bayaca ōlā izlı yamā başladı. Çaaat yaptı birjik. Çok fena çatladı. Çeşmedā şindi. Birjik kaçarak içeri kaştım bän şindi. Uşaklā içärdä, bän onnara gelin dedim içeri. Sōra, başladı birsi, marä Seblä ablaaa , birisi başladı bārmā, başladı birsi bārmā şindi, az biraz durduna. Bän çıktım bī de baqtım, kasyer Fatmā. Marä, Şaban aġamna İlyaz aġamı yıldırım urdu. Marä nası olcāmış o? Olambır altında oturükān yıldırım urdu. Ayrie tetān de çıktı ordan şindi marä nābalım. Vay dedilā , telefona sarılalalım dedilār, telefon çekelim. Ōlā dārkēdin, Gedik `Mıstafa, Gedik, o gelē. Seblä abla Nasıf aġam yok mu evdä. İlyaz aġamna Şaban aġamı yıldırım urdu, bän dā ordadım. Baġ şindi üçü dā ordamış ona bī şē olmamış şindi. Vay şindi nābalım nābalım. Dedim yok evdä dedim, onnā Üsēnnā yulaf almā gittilā. Bän şindi duramadım, emān eski bī kırkacıġ örtündüm. Şar şar yayē . Gidēm bän şindi burdan. Üsēn aġ`annan Nasıf dayın çeşmedān uradilā gelēlā. Nasıf dayın demiş kili Üsēn demiş bī belā vā demiş. Ninan demiş bölā yāmır yārġan çıġmaz demiş. Sōra bän şindi tā kāşıdan bārdı onnā. Ne vā dedi onnā bana. Enişāmnā Şabanı dedim tobu ġantarnada yıldırım urmuş orē gidēm baġmā dedim bän şindi. Onnā `emān gelēlā bēgirlā. Bän gittim buban ġantarnada yatē boylu boyunca yatē mor, mosmor olmuş. Bän şindi `Şaban`a baqtım, `Şaban`ı ōmuşlā kimi ama. `Eniştemi dā pindirmā çalışēlā bī kırmızı arabaya. `Şaban`ı da pindirdilā , da ordan gāldim bän şindi, ablamı da bizim aġamın Mēmet indirmiş burē ġadā . Pindik biz ablam mablam doluştuġ, `ayde Cumā`ya gittik. Dērmāncilerin İlyaz kimi onnā astanenin önündä. Dedik nōldu ba İlyaz, ayır mı bayır mı dedik. Nası sālġları. İlyaz aġam dedilā bēki düzälcek dedilā, ama `Şaban`dan ayır yok dedilā, Şaban gitti dedilā . Bī dā gittik şindi, Üsmān aġam, Alla rāmet ēläsin, aġa ya ep genā. O da orda oturē , ġapının önündä. Üsmān aġa nōldu bejanım. `Şaban gitti bizim, ġurtulamadı `Şaban dedi. To`burda o doġturlā demişlā, ne yapġāsınız yapın demişlā , şindi.

Odada, `orda ,bī odada Şaban. Dedilā bacaklānı bālayalım dedilā ablam kimi, şindi
orda, `ani āşlaşmasın deyā. Mendil dā yok dedilā . Benim cebimdā dā, tō bī lefā , bir
altmışa `ani kocamanca mendillā olurdu ya, vārdim vāmiş benim cebimdā. Bī mendil
30 bacaklānı bālamā . Ablamnā da orda ya. Ablam bāladı, `abla dedim, benim ürām
vārmāz şindi dedim, siz bālayın dedim. Yā orda sanki boylu boyunca yatākan
bıraktık. Ninecīn, bān obora gidērim, ōkutlā mantučkēla gidāmē, `torda bī araba vā,
gidememiş, `tōrda tıkanmış. Allā rāmet ēlāsin, tā şindi gözümün önündā nası
dayanmış. O saat gütürüldü. Durguttulā tordan geçākān bī kırmızı arabaya
35 pindirdilā , nası araba bilmēm şindi.

-b-

Bir varmış bī yokmuş bir adamın üç kız vāmiş genā. Ālemin çocukları vāmiş
kazanmā gidārmişlā ,onda çocuk yokmuş, adam didinirmiş. En bük kız demiş kili
buba demiş bān gitçām kazanmā demiş ,bana kırka paltlon al demiş, gitçām
kazanmā demiş. Ama kırkarsın demiş adam, `ayır kırkmijam bān demiş. Bī dā
40 bēgirleri, atları vāmiş. Adam alē kızına bī kat kırka paltlon. Kız giyinēri, pinē
bēgirā, āydi ızlanē . Izlanırka adam demiş, du baķam kırkmijek mī şindi demiş. Bī
köprünün altına sinēri babası. O köprüdān geçākā kırkutmuş onu kız kırkmuş, `aydi
dönmüş evā gālmiş. Şindi ortanca kız demiş, şindi bān gitçām demiş.O da giyinēri, o
da pinē ata, babası genā köprünün altına gidēri. Orda genā kırkutmuş şindi bubası.
45 Kırktunēsı o da dönēri evā gelē genā şindi. En küçük kız demiş, şindi bī seferi bān
gitçām demiş, baķam kırkacam mī demiş. Sōra kız giyinē gidēri, baba genā gidē
köprünün altına. Kız geçē köprüdān, kırkuttuna baba ōōō demiş şindi ona, sān dā
ōōō bān dā ōōō demiş çalmış kaççıyı `āyde gitmiş kazanmā kız, en küçük kız.
Varmış bī köyā, bir āneyā bī çıraķ olmuş. Onun da bī kızçāzı vāmiş adamın. Eee bī
50 senā durduna, ep kız şüpālenirmiş, bu dārmiş çocuk dīl dārmiş. Kız ama dārmiş, ep
belli etmāzmiş kendisini. Nyası da dermiş ki, git ba kızım dārmiş, pazara gidin
baķalım dārmiş, boncā mī saldırcēk kaçıya mī saldırcēk dārmiş. Kıssa dārmiş boncā
saldırī dārmiş, çocuķsa kaçıya saldırī dārmiş, nyası.Gidārmişlā pazara. O da çok
bilirmiş, gidārmişlā pazara o da ep kaçılara baķarmış, ep çocuk şeyinā baķarmış.
55 Andan sōra, nya dārmiş ep kaçılara bakē ya dārmiş bijem. Yok bilāzmişlā onnā
onu. E vaķit gāldiktān sōra demiş, bān kāyı gidem demiş bijem. Almış atını gitmiş.
Ama vāmiş, ep dēlārmişlā onu, vāmiş bī pıdī vāmiş ep sōlārmiş sana bōlā

yapacaqlā , şōlā yapacaqlā . O pıdık tā sōlärmiş ona. Sōra vaqıt gäldinä gidem bän demiş. Almış parasını gitmiş. Kız annamış onu demek çocuk ,çocuk o ānedā olan,
60 vay baq bän kız dēm. Ānedā olan çocukmuş, kız dīl. Bu nābē, onnāda bülbül vāmiş, kumru, anğıları ötē . Ep onnāla oynarmış o kız. Ep onnāla da oynarmış. Sōra vaqıt gäldinä tā gitmiş o. Gittiktän sōra. Bän şindi demiş, bunnan kövünā gitçäm, illā bän bu kızı görjäm demiş, çocuk şindi. Vurulmuş ona o şindi, annamış onun kız oldīni. Almış o kumruları, gitmiş şindi. O demiş oynardı ya bunnāla illā bu çıkacak şindi.
65 Gittinēsi onnan köyünā, bī gülüşā bī kumru, bī gülüşā bī kumru därmış şindi. Çocuk kumru satmā gitmiş şindi. Kızı bilsin, kızlā çıkısın da, bilsin deyi baqalım, ī ama, o kız çıkmış şindi, gitmiş yanına. Kaça verēsın demiş, bī gülüşā bī kumru demiş. O da gülmüş, ahaha yapmış. Görüvärmış altın dişi vāmiş kızın āzında. Dişi görüvärdiktän sōra, ah demiş bu demiş bejem. Bulmuş onu. Kıza demiş sändin demiş, bizdā
70 çıraqtın. Tanışēla sōra annaşēlā , `bittā evlenēlā.

-c-

Şindi bī vāmiş bī yokmuş. Bī kōdā , bī köyün kenarında bī dedēlā bī ninā yaşarmışlā. Bī kolibacıқта yaşarmışlā. Varlıkları bī kolibamış bī dā bī tekneçikleri vāmiş. Ekmek yapmak için bī teknā. Geçinip durulāmış orda. Günün birindā dedā almış bī balıq āsı vāmiş, almış balıq āsını, denizā bōlā yakın gitmiş, atmış āsını, bī
75 balıq çıkmış o şıarmış altın balıq. Balıq demiş kili ona, dedā demiş beni `alma demiş, dilā bāndān ne istārsān iste demiş, verçām demiş, sadā demiş beni alıp götürmä. Bıraqmış onu, salmış denizā gālmış evā, nineyā annatmış. Ninā tekrar yollamış onu, bir ev istā demiş. Sōra gidēri yendān devrisi günü, genā aynı balıq çıkēri, demiş ne dilārsān dilā demiş. O da bī evcāz istēm demiş. Evā döndünā görjān
80 demiş. Evā dönēri bī dā baqsa evcāz olmuş, çok güzāl bī ev . Sōra o gün bugün geçinmişlā , sōra ninā yollamış onu genā. Bī zenginnik istemiş şindi. Genā gidēri dedā, genā atēri āsını, genā çıkē balıq. Nōldu demiş, bī teknā istēm bī dā zenginnik istēm demiş, para demiş. Evā gittinā görjān demiş. Dönēri genā zenginnik olē. Sōra şindi baq şindi varlā şē olmē ya. Şē demiş kili, `annā demiş kili git demiş, beni
85 kraliçā yapsın demiş. Gidē dedā şindi, gittiktän sōra yendān gidē genā, balıq çıkē genā. Adam gene āyı atē balıq çıkē genā. Ne vā ,ne istēsın demiş. Anım dēri demiş, beni kraliçā yapsın demiş. Sōra, evā gittinā görjān ,demiş. Gelēri bī dā baqsa anım kambırkēdın kraliçā olē . Zenginnik oldu, kraliçā dā oldu. Sōra bikaç vaqıttan sōra,

90 demiş kilibeni demiş git o balā sōlā demiş izmeççi isterim etrafımda demiş. Gidēri
genā dedā, deniz kenarına vardınēsı, balıķ çıkēri genā, dedā nōldu demiş. Anım
bizim demiş buna ķanāt etmedi demiş, izmeççi istē demiş. Dōndünā demiş, görecān
demiş. Dōndünā adam gidē genā bī dā gitsā o izmetçilā pervanā dönē ķraliçenin
105 etrafında. Sōra o gün bu gün, vay sān dedeyi istememā başlamış şindi. Dedeyi
sibitmā başlamış, ālamā başlamış dedā. Sōra dedā gidē balā dēri kili, nōldu dē
balıķ. Balıķ çıkē yendān genā. Nōldu dē balıķ. Nōlcek dē , beni istēmē ānnā ķalan
dē , ķapı dışarı edēri dē . Tamam dē , git sān dē . Gidēri,dōnēri. Bī dā baķsa eski
kūlbā yerinā gālmış, yarım teknesi gālmış bī şē ķalmamış. Yā bōlecā, onnā sona
ermiş sanki.

-d-

100 Bī adamna bī ķarının üç kızı vāmış, ī ama bī gün tōbōlā ķasabaya gitmā ķalkmış.
Avşamdan demiş ki kızlarına, bān demiş, yārin ķasabaya giççām demiş, ne istārsāniz
sōleyin demiş, alacam demiş. En būk kız demiş, bana gergef al demiş, ortanca kız
demiş, bana sandıķ al demiş, en küçük kız demiş, bana testi al demiş, su testisi
demiş. Gidē bu ķasabaya üçünün dā istedini alēri. Birsinā sandıķ, birsinā gergef,
birsinā dā su testisi. Bī gün bunnā, üç kızlā , işā gitmişlā , gittiktān sōra susamışlā .
105 Küçük kız da testisini almış yanına, susamışlā onnā. Testisindān su içmā ķalkmışlā
o da vārmemiş. O da vārmemiş su testisinden su. Çaldırılmışlā bī çekişā. Çekişmişlā,
onnā onu dövēlā , bī şē vāmış, deniz gibi, göl gibi bī şē vāmış. Atmışlā onu gölā
gelmişlā evā, āni küçük kız nerdā. Testisindān su vārmedi, demişlā, attıķ onu denizā
demişlā , bizā su vārmedi demişlā . O nyası ķayı ālaya ālaya bī senā, iki senā, on
110 senā geçmiş, ālaya ālaya dōşeklerā düşmüş īsan. Olmuş delikannı çāna gelecek sırası
olmuş şindi, ī ama ordan bī çoban geçārmış ordan. Amma da demiş baķsan_a demiş
bī bālama olacak gibi bī şē demiş. Kesmiş, ondan yapmış mı yaptırmış mı ondan
bālama. O çok ķadın türkū sōlārmış.Sōzdā şindi masal dēler_ā , kız o sūdün içinā
girmişmiş şindi. Bī bālama , saz yapmış ondan. Çok ķadın çalarmış, köydān köyā. O
115 köydān o köyā artık anılmış. Çala çala o kövā gālmış. Bī ķāveaneyā gālmış., oraya
gālmış, o adam da kızın bubası da orda bulunmuş, èptān demiş, benim kızımın
sesinā benzē yā demiş, bizim Āşenin sesinā benzē demiş. Evā geldinā ķarıya demiş
şindi kili, èptān demiş bizim Āşenin sesinā benzē demiş. ķarı da demiş ayķır baķam
gāsin demiş. Onnara ayķırmışlā adamı. Ayķirēlā , adam çalē onu bijem, çaldinēsı

120 vay onun sesi. Onun sesi aynısı. Vay demiş, benim kızım o demiş. Ablaları da nābē
alē bālamayı bī bālama çalēlā yerā. Kız sözdā çıkıvārmiş. Kız sanki orda nyasınna
bubasınna buluşmuşlā sanki.

-e-

Bubānna biz beraber okuduk, şindi bān sana annadem, ī ama bu İmamnan
Kadriā vādı ya? O çok mabetçi. Ba Şaban, ba Şaban. Şaban da çok mabeti sevē , Allā
125 rāmet ēlesin. Ba Şaban malim aykırdı ya sana kara tātaya ba duymadın mı, sūlacık.
İç òsa aykırdī yok. Şaban nābar, sūlacık, àydi kara tātaya. Malim de iç işınmaz.
Nōldu ba Şaban, e sān bana aykırmışın_ā kara tātaya. Bi şēdān bi şē yok, onu kara
tātaya çıkātırīdı Kadriā. Ye, o gülüşürdük gülüşürdük. Çok kıfıdı onnā ikisi dā,
buban da Kadriā dā...İç unutmēm āni, Fikrie ablalāda alt yanda bī oda vādı ya, tō
130 odada oğurduk biz. Eski mekteptā. Yenisi, o yakında oldu ya. E ba kızım ī oldu
gāldin, sān komşu kızısın, arkadaş kızısın, şerik kızısın mālenin kızısın, yakışıvārdin.
Alanı gördüm dedim ya sana. Du kızım, bān eşā tutem dā Nasıf dayın otları indirsin.
Em dā taligadan damajanaları alem. Alan ep dādi Nurjihān nāpsın nētsin gāsın
gezmā. Evlā şānlānsin biras.

SÖYLEYN : Vadet Mustafafov Çauşev, 46 yaşında.

DERLEME YERİ : Çerkovna köyü. / Eskicuma

DERLENEN : Masal.

- İki oraz güleşmiş, küçük uşaklā gibi. İştā ıvır zıvır. Biri, korkak orazın kaçmış savaş alanından. Bī bidonun üzerinā pinmiş, boğluk dēriz_ā biz, bī dā ğargalā pinār. Başlamış eşinmeyā. Bī mavi boncuğ bulmuş gübrā üzerindā eşinirkān. Bān bī mavi boncuğ buldum, bān bī mavi boncuğ buldum, diārlerinin ilgisini çeksın diyā.
- 5 Mavi boncuğ bulmuş. Diār orazlar da çekememiş onu, gitmiş yendān başlamışlar kavğaya. Zorla boncū elindān kırtarmış diār orazın. Boncucūmi aldılar_ā ,başlamış bu boncucūmi aldılar_ā, başlamış çırpınmā oraz şindi. Çırpınarmış feryat feryat. Verin şunun boncucūni dā kafa kazımasın burda demişlā. Döndürün şunun boncūni. Götürmüşlā al demişlā bā ekti, al demişlā . Şindi kendini yinā güçlü sanmış oraz,
- 10 yinā pinmiş gübrenin üzerinā ve korktulā da vārdiler_ā, korktulā da verdiler_ā.

SÖYLEYEN : Sebile Salieva Süleymanova, 58 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Karışık.

Annemnä senin annän, eptän yaqıncacık bōlä. Sän gittin mi mezara? Onun üs yanında mezar, `annemin mezarı. Otursan_ā kızım, istāsän sekeyä, istāsän divana otur. Dur bän sana içärdän bī iskämbä getirem, olmadı bōlä. Andan sōra.Şindi annadem bakem. Du bakem, ācık atırlayem. Biz, küçükkä pek oynardık_ā kızım.Bizim mäledä bī sürü kızlā vādı. Benim aqrannarım gāyet çoqtulā . E, şindi ne bīlem çocuqlā , ōlä çok çocuk yok oynamā. Bak şindi benim kız Nihal yalnızana, bī arkadaş yok oynamā mäledä. Ama benim boydaşlarım, gāyet çoqtulā. O yuqarı mäleyi, bōlä diziliveriz_ā nasī. Andan sōra başlarız şindi:

10 Aalaydan buuulaydan
 Kaptan kaaalaydan.
 Neyi gördün, neyi istersin
 Sän bizim alaydan?

İki grup bōlä oynardık. Karşı karşıya oynardık bōlä. Andan sōra bōlä arka arqaya bellämizdän, tutunardık bōlä. Bellämizdän bōle tutunardık. Ellämizi ,şindi, önkü 15 sırada bōlä koyardık. Tekrar edem mi? Şindi karşıki taraf da dārdi ki:

Biz seni gördük.
 Seni isteriz.
 Onun adı.
 `Taybä dudu.

20 Sōra öbürsü dādi:
 Tellidir kayamaz.
 Pulludur gidämāz.
 Bin kişi gālsin.
 Arabasis alamaz.

25 Andan sōra, şindi, başlādık çekelāmā bir birimizi. Kim tā güçlü gelirsä, çekādık, alırdık.Yendän arqamıza daqılırdık. Şindiki çocuqlā iç oynamē .Eväl ,biz, çok

oynādık. E sōra bōlā alka olurduk, alay olurduk. Gidādi ūindi bī kiūi, ayrılırdı alqadan.
Genā onnarı sōlādi. Tā sōra genā dādi:

30 Biz onu alırız
Davılla zurnēlā.
Bir topal eūeklā.

Tā tōlā oynādık kızım benim. Baūka ne vā , bān sana sōleyem. Aqlıma gāldi. Bī dā
ezbār oquyem kızım. Benim annem çok gūzāl ezbār oqurdu, `elā dā, bī ūiiri vādı, çok
uzun ama, ne yazık ki o ūiiri belleyemādim sonuna qadā .Yedi kupletti.

35 Ūrenāmādim kızım. Kısa ūiirini oquyabilirim:

Tık tık saatım uruyor.
Er urduqça yūregimā duruyor.
Ya bu saat kırılırsa
Kim alar yerinā?
40 Annemin gōzāl ellerinā ,ine batar,
Annem bu saati ūç yılda qazanmıū.
Bu saat kırılırsa ūlūrüm sanmıū.
O qadar eves mi varmıū?
Biçkimi biçerim, resmimi yaparım,
45 Yılacımı içerim, kōy kızlarına ,
Mūjdelār olsun, altın saatım var benim, altın.

50 Kızım bān burda yedinciye çiqardım, sekizinciye Vırdın'a gittik. Bān elli sekiz
yaūındayım. Çok yıprandım kızım bān. Masalı, Sūlman qomūuban çok bilē . Zatı
masalları oquyup oquyp, bunnā kūçūcūkkān, onnara annadırdı. Çok masal sōlē . Bān,
pek masala elvardıramēm iūlādān. Bān biraz dıūarda qaçalanēm. ūindi, bī Almanya
türküsü vā. Nerdān ūrāndim onu. Qonserveyā gidākān ūrendim. İki eū, iki ūlları
varmıū. Annaūmıūlā ikisi, qocası demiū ki qārsına, bān demiū Almanya'ya giççām.
Bān tutundum mu bir iūtā, dōnūūā seni de alacam, demiū. Dōnūūtā biraz, ācıq
tutundum mu seni de yanıma alacam.Çocuqları biraqacaz annesinā o baqacak, seni
55 dā yanıma alcam beraber çalıūacaz. Gidēri, çalıūmıū çalıūmıū, dōnmemiū geri. Ne
mektup yazmıū, ne ses, ne ayır aber.Silīkmiū bōlā babaanneye çocuqları, eūini. O da,
bī mektup yazmıū, qoca bī listā mektup yazē gelin eūinā. Demek izah edē mektupta.
Demek, türkūnūn adı, Alman Türküsü.

- 60 Usanmadın mı beni yıllardır bekletmeyä.
Usanmadın mı beni yıllarca bekletmeyä.
Gidär gitmäz ilk işin istek yapacaqtın.
Gidär gitmäz ilk işin istek yapacaqtın.
Äni çocümüzu annesi başacaqtı.
Äni çocümüzu annesi başacaqtı.
- 65 Almanya'ya varınca hepimizi unuttun.
Almanya'ya varınca eşi dostu unuttun.
Her mektupta bir yalan aqlın sıra uydurdun.
Her mektupta bir yalan aqlın sıra uydurdun.
Çocuklarım büdü, babam nerdä dedilär.
- 70 Çocuklarım büdü, babam nerdä dedilär.
Sän köşendä çufanda sormadın ne yidilär.
Sän köşendä çufanda sormadın ne yidilär.
Almanya'ya varınca bir sevgili bulmuştun.
Almanya'ya varınca bir şıfıntı bulmuştun.
- 75 Kazandıgın parayı, varıp ğuruplan vurmuştun.
Kazandıgın parayı, restoranta vurmuştun.
Şimdi bana yalvarma, yaqtın kendi başını.
Şimdi bana yalvarma, yaqtın kendi başını.
Sonunda Alman kıızı vurdu sana tekmei.
- 80 Erkez Zehra deildir, bilsin çillä çekmei.
Erkez Zehra deildir, bilsin çillä çekmei.

Gälmän i oldu kıızım, zatı `alana ep sorādım seni. Ne zaman gälcän deyə. Bän dä
`eptän samıt gibi oldum , çok yoruqtum , başsan_ā bī sürü yerä gidip gäldim. Savetä
gittim toķu ödedim, eřä çaktım, beklettim seni kıızım ğusura başma. E uşaklā da vā bī
85 taraftan, iş çok ba kıızım. Az öncä `alanı gördüm , Nurhāyet tā gälmiş gördün mü?

ANLATAN : İsmail Tabanlı, 75 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Karışık.

Dur şindi, aklıma gälmē . Toplattıramēm. Tamam. Kocobası gidē acıya. Annadın mı? Gidē acıya, ī ama üç sefā acıya gitmiş. Üç sefā . O zaman acilā yol üç ay gidāmiş yol, orē acilā . Üç ayda orda kalan, orā vādıktan sōra, pindirimişlā develerā. Develālā gidāmişlā , ī ama adam, develeri vāmiş, develerā pindirimiş
 5 īsannarı. Ondan sōra, kendisi bēgırlā. Bēgırlā kıvranımiş, develerin dolayında ep. Bēgırlā korūmuş onnarı. Acıya ōlā gidāmişlā . Ōlā gidāmişilā o zaman acıya, da o çok senedān evvāl o şe. Ninamın kōjobası, ninam, kōjobasını bilmāzdi zatı. Dā, o orē acıya gidāmiş. Üç sefā gitmiş. Demek bōlā bük, zengin adamnar acıya gidāmiş. Sōra acılıқта ölmüş. Dā ōle annadırlādı bana.

10 Şindi, bī şe tā var. Bizim Peygamberin zamanında. Orda, ī ama gidāmişlā Bulgālā geçemesinnā deyə, bük endek kōzāmişlā . Azreti Ali, gidēri orē , ī ama Peygamber de onnāla beraber. Onnā mārebā yapēlā ep, ī ama Azreti Ali'nin bēgiri atlamış, endektān geçmiş. Kırērı orda Bulgāları. O zaman silā miā yok, sādā sürgilā. Tōlā kırmış Hıristiyannarı. Te, tōleliklā devam edē onun orası. Bu acılık Mekke'dā.
 15 Kōlaba olūmuş orası çok. Şindi uçakla gidēlā çabcağ.

Şindi bizim lābımız nerdān gelē. Tabanlılā dēlā bizā. Bu at nerdān gelē. Kocobamın kōcobası. Burada Günekōn'e gidākān, Kōr Pınar var. Orda bī ilan belirmiş, īsannā ordan geçāmāzmiş. Ye, ordan yaz günü , sıcak avada geçēmāzmişlā orda. Da sōra, bu kōcoba dē ki, bān geçārim ordan demiş. Bēgırlā geçērim ordan bān,
 20 demiş. Geçē , gidē Günekōn'e gidākān. Yok dönüşā, yılan urērı. Urērı ama düşē bēgirin arkasına. Tā ekinnik toğadı vāmiş yukarı mālādā. Ekinnik toğadına gelirkēsi, yılan erērı, bēgırlā urērı arkadān. Bēgırlā ,orda tā canı çıkē . Ta Kōca Tabanlı ordan kalē bizā. Sōra o bēgiri, kefānnā gömmüşlā . Orası, kalē o kōyü. Yoruk bī bēgiri vāmiş. Serbes adammiş, erkezi kurtarmış ilandan. Yorukmuş bēgırlā. Bēgırlā olērı, kōra,

25 kırmızı, kula olērı, kır olērı. Onnar, bunnarı yasaķ etmiş Peygamber. Onnarı ķoşmā izin vermemiş. Pinek_ā onnā bijem. Mārābeyā onnāla gidēlā.

Körölu, Türkiye'dā yā o bijem. Körölu denān adam, Türkiye'de Çamnıbel düzü varmış. Orda dōmuş Körölu. Orda, ī ama onu Şindi baştan, bubası padişāların bēgırlāni ayırē . Angı bēgir çok gidījek, angı bēgir çok ķaecek. Bī bēgir ayırmıŐ, ama onu da, padişā biyānmemiş. Biyānmeyincā ķadā , o ĩtyarın iki gözünü de ıkarē . Gözlāni ıkarē. Ondan Körölu dēlā . Andan sōra, ī ama ocī vāmiş onun. ocī, demiş ki o ĩtyar, kör. Demiş bu bēgiri, i ıķarmıcan. Ayaz i göstārmijān buna demiş. Ayaz, demiş. ķarannıķta durjek, demiş, māzada. BeslemiŐlā bēgiri māzada. E, olmuş ķalan. ķa gün olduķtan sōra, sal baķam demiş. Sal baķam, avlı iinā, demiş. Baķam nabajek demiş. O, bēgirā de, amır yapmış, ī ama bī bajānda üç damna amır vāmiş. Seslā islā. Üç damna amır vāmiş, i bī yersinā bulaŐmamıŐ bī Őē. Ne ķadā çok ķaē. Sōra, ek dama, demiş. Andan sōra biraz tā beslēlā. Andan sōra, ıkē. Bu bēgir, sāndēkā demiş , sān ķalan önünā geemāz kimsā, demiş. Sōra o bēgırlān, bubasının gözlerini ıķaran adamı ölüdürē. O zaman bittā ıkē balķana.

40 amnıbel düzünā, o zaman ıkē , ĩtyarlādan duyduķ, biz dā. Annadēdılar_ā bijem. Őindi, burada da Őayķalā vā . Bu Őayķalā burda belirē Bulĝaristan'da belirē. Sōra onnar, ıkērı. İkiŐ aĝa ķardaŐ, Srae'dān. Biri Āmet Őayķa, biri Ali Őayķa. Biri dā Sabri Őayķa obandere'dān. İki, te üç te ne yandan vāmiş bilmām. Orda, düzlüktā, ķoca meŐe vādı ya ani. Cumā'dan gelike. Ep tōda ēlenimīŐlā. ocin biri dūn yapacāmıŐ kendine. Öküzü alē , satmā götürē . ıkēlā bu Őayķalā ocin önünā. Nerā gidēsin ba. E, pazara te bu öküzü satmā gidēm. E , nā satacan bu öküzü, dēlā . E tā , dūn yapacam da ondan dē . Param yok ta, ondan. Andan sōra, ne ķadā para lāzımsa verēlā , ne ķadā lāzımsa verēlā, Őayķalā . evirēlā onu ordan, ķı geri. Gıt yap dūnünü dēlā , ama Cumā sabayı gelininnā gālĝān burē , dēlā. Cumā sabayı

50 ķalkē ocuk, ama ep sōlemāzmiŐ gelinā. Gelin dēmiş, sāndā bī dūŐuncā vā ama nā dūŐünēsin bilmām, demiŐ. ocuk ta töbölā, töbölā demiŐ. Tamam, demiŐ gelin, laf yok, giāz, demiŐ. Yedi Őayķa vāmiş, yedisinā yedi böa azırlamıŐ. Orē vādıķtan sōra, epsi oturmuŐlā beklāmiŐlā . Gelin öpē epsinin ellāni, verē böalarını. Birā böalarını vāmiş epsinin. Altın dakēlā , ama birā dezā. Altın dakēlā. Sōra, altın

55 daktıķan sōra, ĩmiŐlā epsi, Őayķalā azır etmiŐilā , epsini. İyēlā, ī ama dē ki Āmet Őayķa, ķalan gidebilirsiniz, dē . Biraz izlandıķtan sōra, Őayķanın biri demiş, azır gelini

kaçırdık elimizdän, demiş. O da çingenemiş. Türlüsü olē . Vā , çevir onu sän, demiş. Andan sōra, çekē silā öldürē . Silā sesini duynca, gelinnā çocuk dönēlā . Yok bī şē , demiş Āmet şayka, bī köpek öldürdük, demiş. Ta tōlä olma. Qorqudümüşlā isannarı.
60 Şindi, bī cuma günü , çikēlā Balkana genā. Cumā'dan geleni durgudēlā , soyēlā kalan. Alēlā, paralē toplēlā. Ondan sōra, bu şē , şayka İsmāl vāmiş Çavuşkōn'dā. O toplē . Onun evlāni bilā gösterdilā , Almā'nin kızın dūnündā. Sōra alēlā kendilāni buradan, şaykalā , üç eşek alēlā . Semerlerā doldurmuşlā paraları. Semerlāde dolma olē ya, orē koyup paraları doldurēlā ,ölā geçirēlā Türkiye'ya. Türkiye'ye geçēlā ,
65 ama bu Çavuşōlu İsmāl şayka aldadē onnarı orē vardına. Siz demiş, bekleyin burda, demiş bän sizā aber värjäm, demiş. Sınırı geştinā. Onnā beklāmiş orda, aber gāsin deyi.Yollē kaynatasını, git dē sōlā dē , tutuldu. İsmāl şayka tutuldu deyi,dē. Aldadē onnarı şindi. Onnā annēlā olmijek orda. Dönēlā gelēlā burē , ama bittā şaykalık yapamamışlā .Bu Sabri şaykayı asmışlā Cumā'da. Cumertesi günü. O Āmet şayka
70 denän adamı o çok kēsçimiş. Bī isanı görünjā taq vurūmuş. Apısa girmiş.Onun yanına girāmē askerlā. Qarı otalamış onu. Qārsı otalamış onu. Ep apsā girip çıkāmış Qarı nāpsın kāyı canına geçmiş. Onu otalamışlā , Ali şaykayı da apısa kapamışlā . Sōra senā dolduktan sōra çıkmış apıstan. Sōra, ama bālık beklāmiş, bilāmişlā onu şayka oldūnu, öldürmüşlā genā. Eee, bän bōle atırlēm būklādän. E tā tā başka aklıma
75 gāmlā .Burā gā şu sövüt ācının altına, ava yakē ,bu gargalāda ep cevizā gelē.

SÖYLEYEN : Mustafa Mustafov Çavuşev, 74 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : a) Köydeki Yer Adları, b) Kız isteme, c) Timurlenk Şiiri.

- a -

Dedä Qoru diyä bî yâr. Ordan çalı çırpı almağ ĩ dîl dēlâr. Dul qarîlara ĩmiş ama,çünkü burası mezarlık. Dedä qoru mezarlık, onuştan ordan bî şē alınmak ĩ dîl dēlâr. Bostannık aynısı ,o qorunun devamı. Qoruyu konuşēm bân. Orası mezarlık ama ne vaqıtqını mezarlı oldunu bilân yoğ. Qosqoca taşlâ er mezarın başında
 5 dikilidi. Onnarı tekezâ olduna, Goço çıkattırdı o taşları , domuzlên altına ploştad yaptı. Onnâ kum taşı, düz ploça. Kemik falan yoğ , onnâ sādâ taşları çıkarē , mezarı açmē ya. Qoruyu konuşēm bân. Şini qoru genâ durē ama taş maş kalmadı. Artık orası mezarlık dîl. Qalmış dedenin günündän. Dedenin günündän qalmış. Artık balkan oldu orası.Dedä Qoru ordan qalē .Bostannık da var. Eräldä bostan ekärmişlâ
 10 orâ vaqtında . Bizim kövün adı da çirkin ovadan gelē . Bî de Dıbrava adı da var kövün. Ama o qomunis zamanında. Aşâ yuqarı 1948 yılında deniştirmâ kâqtılar kövün adını, qomunis adı koydular. Başqa iç bî şēlâ duymadım da. Tavşan Tepä (Eprez). Adı nerdän gelēri bilmēm. Tafşan çoğmuş orda. Orda sözdä o tepeyi askerlâ yapmak için şapkasıla toprak taşımışlar. Günekönä dōru gidärkän . Çok tafşan olan
 15 yer , tafşanı da sevērim, kim yimäz tafşan. Altın olan yer. Çuffalıqtamış altın, orda gerilimiş altın eväldän. Şindi bilmem vâ mî. Çuffalık bilmēsin ne oldunu. Asır doğumağ için iki bölä aç. Açlâda bölē şēlâ gerili. Bunnâda gerilimiş altınlâ .Açık açık aradılâ bî kaç senâ ep Bulğarlâ . Altının yanına gitmek çok çok fena bir şē . Onu lâzım nası qapısını açacânı, nası sunacânı bilmän lâzımmış, öbür türlü maff
 20 olēsın. Başqa yer ne olacek.Şurdan başladıqtan söra bizim köyün kenarında. Bayır ardı neresi dāsân.Çeşme Tarla, bu oborlên oldü yer Çeşme tarla. Dermencilerin çeşmesinin yerindä başqa bir çeşme vardı, onun adını taşıyē. Çeşmenin adını taşıyē. Yautta bütün bloğ ordan alıp Dedä Qoruya gidincä, nasıdı onun adı.Qoru Dibi. Bicem Çeşmä tarla. Boyuna Çeşmä Tarla. Tâ aşasına Dedä Qoru dēriz. Bayırın ötä
 25 yanı şindi, kâyı taş yola geştin mi, oraya dēlâr, Yama tarla. E, adı ölä eväldän. Dîl mi qarşısı biraz yama.Şölâ bayır. `Yama tarla. Ordan ötesi, dereboyu bittâ Vırdın`a

gidākān Brut. Niye oldūnu bilemām, ama evālden bān ōlā bilēm, uşāqlımdan. Zaten
ōlādır. Ordan ötesi bittā `Papızlık.E, deredā çok papız, papırlar olē ,erāldā ordan.
Ordan dönēsın şini, burdan beri döndün mü, gelē şini `Tatüs. Yuğarı mālā. `Tatüs ne
30 adımı taşıyē , bunun burası çok düz bī yer. Tā dūs. Tā dūs, kısa bī laflan, `Tatüs
olmuş. Ordan aşāsı k̄ayı `Eprez. `Eprez kalē aşāda. Bu kiliselerin oldū yer Sūdankā.
`Eprez, orda şini em `Eprez, em de bī Sūdankā. O çok ār bir meselā Sü`dankā
meselesi. Bunlar tā Osmanlıdan ileri olcağ eraldā.Bizim şini Kaçıl dedimiz yerdā şu
balkanda.Hıristiyan asker durūmuş. Tavşan tepā dedimiz yerdā durūmuş Müslüman
35 askerlār. Bunlar birī birinnā harp yapēlar. Nası birī birini māf etsin, kim kimi māf
etstin. Şini, bu kaçıldā yaşayan insanlāda su yok. Bī karıyı yollēlā suya. Onnēn
yanında karı da varmış eraldā, ī ama bu askerlār tutelā karıyı. Tutelā karının
memesini kesēlār, karı emziklimiş. Sütleri akē yerā. Sölettirmek için, askerlār nerdā
diye. Bu at ordan kalēri Sü`dankā, sütleri ağan. Tā evālden ōle duyduyduğ. Eee ordan
40 aşāsı livadi. Erāldā Bulğarca bī kelimā livadadan gelēri. Ordan aşāsı k̄ayı Vırdın
derā. Eee bizim köydā kilisā dā buldular. Razk̄opki.

-b-

Aççe`yi nerdān çok sevārdim. Kendi kardeşim gibi sevārdim onu.Yuğarkı
kocobanīn, onlāda yirmi bej dekar tāla varmış. Dīl fiğārā insan, obaçe kocoban
astalanmış, tā genç yaşta. Ali kocoban, bittā, o işā kulakasmamış. Çok bük astalık
45 geçirmiş. Tālalarını ,tōlā oyankı buyankı işlē.Biz şindi evlānmā k̄alktıktan sōra
evlānmā k̄alkınca tā , tetān burdan geçārdi burası daracık bī soğaktı, şindi ōle bī laf
var_ā, çocuk gitmiş kıza, camını tıkladmış, kız ne vā demiş, çocuk bī laf bulamamış
ki kıza sōlāmā , çocuk ta, sizin samannıkta kaç ballā saman vā, demiş, kız senin gibi
ayvanlara, demiş bikaç sene yimā yetecek. Da şindi, bān dā tetān bizim soğaktan
50 geçēri. Dursan_ā ācik dedim ,marā. Durdu. Kadındı, bana kadındı, biānmāsām
almījam meselā. Da gittim yanına , istēm dedim evlenelim seninlā, rāzı gelir misin,
gālmāz misin. Tam tōbōlā sōledim. E, bān bunu çoktan beklēm dedi, siz gālmediniz
dedi. Dedim, tamam. Andan sōra bittā, koca dayı rāmetli gündüz nētinā. İsmaillerin
mūtar, koca Şaban`ın kocobbası, ī ama kobağ teteyi bilēsın, Ümgüsüm `annenin,
55 övey kardeşı. Ama bī de başka bī şē tā var. Teteni nişannēlar kobağ Āmedā.
Nişannanmak ta bağ nası olē . Bavşam gelēlār şindi kobağ Mēmet, Uliğanın bubası
Kadir dayı, tā kimdi bilmām, dünürlük olē . Kaç bin leva para, yapāsı falan, ne

därdiler unuttum, iplik verilidi bölä, gölmeklär doqulurdu evel, bî qaşon sarılı şini, nasıl olyası falan alēz bî stek pamuq ipli. Pazarlık olmuş, bitmiş gitmiş. Benim
60 aberim yok ama. Toburē kadā kār. Qış günü. Aqçe yırtık bî çit pabiçlan, fistan
tobirasında, çıplak. Gelē mektebā, ī ama mektebā gelincā tetān buna iki sıra yazı
yazē , bunu dēri giççān Akfā tetenā vārjān, ī ama rasgelā rāmetli gündüz nētīnā
Akfā dā suvacılāla suya çıkmış. Tetā dē , bunu ablam sana yolladı. Akfā bakē
meqtuba, dē tamam. Burdan geçärkā beni görē . Dē, Mustava gā burē, al şunu. Beni
65 bavşam bölä oldu, bölä gitti, zorlan nişannadılā ,dē mektupta. Bān nyabem şindi.
Erkān tā, dan yeri, `aydi bān Akfā tetenānā. Qocoba damda ayvanlē tarē ,öküzleri.
Evāl bölä taranırdı, er saba, er aqşam, ayvanlē . Selāmın alēküm, alēküm selām. Ba
Mıstava, bu hāl ne bölä erkān erkān. Dedim, çok zor bir işimiz vā dayı. Nedir o dedi
ba, ayırdır. Bölä bölä dedim Āşe'yi vārmişlā bāşam, bān dedim istērim sān bu işi
70 halledēsın. Bān dedim tarījam ayvanları, sulījam. Bizim ayvanlē dursun, ī aldım
tarā, rāmetli, çok dinlādi beni, bān de çok ilik yaptım ona. Töbölā vakti yoktu cāmiyā
gitmā ,zil aydardım o zaman, zillān camiyā götürürdün onu. Gitti adam, paraları o
aqşam vermemişlā.Epsini yapēlar edēlār, ama paralā yokmuş yannēnda. Paralē
demişlā, sabālen getirēz. E, gidēri dayı, aynı insanlē orda paraları getirmişlā ,
75 sayarmışlā paraları. Baba haqqı denān şey.Selāmın alēküm, `alēküm selām, hoj
gāldin bej gittin. Eh, demiş bu para bollū ne ba? Nyabēsınız siz? E ,te dayı biz
Āşe'yi vārdik te başlık parasını sayēz. E, çok iyi demiş ba, aşkolsun, çok iyi bî şē .
Nası oldu, kaç para. E, ī olmuş demiş. Paralā sayılē falan ,yıvilē epsi. Dīl mi demiş
Āşenin razılīnā demiş. E, ī olmuş demiş ba. Aykırın Āşe'yā gālsin dā
80 mubareleyelim. Gelē Āşe tetān, dayı da, ba kızım mubāre olsun baq. Ben gitmijām
ona, beni zorlan verēlār dē tetān. Ba Ali nābesın sān, zorlan kız verilir mi ba? Qızı
istedī yerā vārmāk lāzım. Qomuniz zamānı o zaman, bu işlār çok sıkı oqut , ferjā
merjā atilē , çok sıkı, tetān ferjā taşırdı `oqut, `elbet ferjelāndi. Ba Ali duyarsēdılar,
seni tā bı saba toplarlar, girēsın apisā. Qızı istedī yerā vārmek lāzım. Siz nābesınız
85 ba, siz zorbacılıqla mı kız alcānız? Köyün mūtarı adam.Emān toplēlar paraları
öbürlāri.Ferjeyi nası olē bi`lēmsin? Sādā bölä üstündā kara abadan,`ani mantular vā
ya, o mantulā gibi kara, ama sādā onun kafası da vārdı bölä. Genç kızlā qarşaf
taşırdı. Ama tā ermişlār bölä ferjā taqarlādi. Az evālsi bunu sōlāmek istārdim ya,

Aççe'yi nerdän qardaşım yerinä çok sevârdim. Dîjem ki, o getirmesēdi mektubu işlâ
90 olmişädı belki dâ. Dîl baldızka yerinä, qardaşım yerinä sevârdim bân onu.

-c-

Bir gün meşur Timurlenk kırlarda ava çıkmış.
Mevsim enüz ilkbahar ava güzâl açılmış.
Yörüyorkân sayına soluna,
Bizim Nasredin Oca birdän çıkmış yoluna.
95 Timurlenk demiş, hey ürsuz adam
Qafanı keseceim, egâr ürsuzluk olursa
Mutlağa seni ururum demiş.
Oca başını ĩmiş, fıqârem, ferman sizindir deyə.
Timurlenk atıylâ yürümüş ileriyâ.
100 Qoşmuş zavallı ceylan.
Ayrı düşmüş eşindän.
Qoşuyorkân dört nala
Ceylanın arqasından Timurlenk.
Atı yerâ qapanmış,
105 Timurlenk yuvarlanmış.
Başından yaralanmış.
Ocaya ilânet etmiş, ürsuz erif deyi.
Bir çare nazmetmiş girmek için qanına.
Bizim mahsum ocayı getirtmiş yanına.
110 Yatırmışlar ocayı askerlârlân uşaklar.
Başlanmış bilänmâ koşkojoman bıcaqlar.
Oca demiş, râzıyım, son bir sözüm varsa da
Söleyeyim edârseniz musâdâ.
Timurlenk şöylâ demiş.
115 Açılarak gözleri, oca ayâ qalkıp
Söylämiş şu sözleri:
Efândim, demiş nedir benim suçum,
Senin atın yuvarlanmış ta.
Bunda demiş benim bî suçum olamaz.

120 O zaman Timurlenk altınnar vererek.

Affettim oca seni, demiş.

Bölä bî bük adam , söz ettiktän sōra bî şeyä, sözündän dönmesi için lâzım bî şe vârsinmiş. Şindi vā mıdır bu bilmām. Altınnar vererek affetim_oca seni demiş. E şindi tetän ōsun, ninan ōsun sâ olsēdılā onnā da annadırdı sana bayā bî şēlā. Allā

125 rāmet ēlesin ikisinā dā. Bōn dā onnarı anmış olduḡ baḡ. Ava da biras pusarıḡ bōn.

ANLATAN : Ürke Fazlıyeva Mustafova, 66 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN :a) Pısırik Cemile masalı, b) Karışık.

-a-

Bî vâmiş, bî yokmuş, bî kōdā bî adanma bî nyanın bî kıızı vâmiş. Adı Cemplâmiş, î ama bûmüş, ama çok nazlı yetiştirmişlâr onu. Bûmüş, deliķanlı olmuş. Dünürjülā gālmā başlamış. Dünürjülâr istāmā başlamışlā . Gāldinēsi dünürjülerā dārmişlā kili, bizim Cemplā dārmişlā ,çok naziktir, sabālin çok uyur, iş bilmāz. Dōnār gidārmişlâr dünürjilâr. Sōra bî dūnirji gālmış. Onnara da ōlā demişlā , aynısı. O da ōsun demiş, bizim ānedā `epsi geĉār demiş, î annaşmışlā, dūnū yapmışlā. Almışlā kıızı. Aldıktan sōra, sabā arabadan yinmiş. Yindikten sōra, sabā olmuş, uyĉudan kākızmazmış kıız. Kayna kākmış, kaynata kākmış, inā sāmış, avlı içini süpürmüş, `epsini yapmış. Kaynata ekmā kesmiş,ama Cemplā'yā ayķırmamış. Cemplā gelinā ayķırmamış ekmek imā . Sōra yūrā aşıĉıktan ĉopmuş, ona yok ayķırmamış. Devrisi saba Őindi, erkāndān Cemplā kākmış, kayna kaynata kākınca kadā , ekmā yapmış, inā sāmış, salmış sırtmaca. Avlı içini süpürmüş, siniyi sofrayı azırlamışlā. Kaynata gālmış, en būk ĉōrā gelinā koymuş. Cemplā demiş, bı saba demiş, ĉok iş yaptı, en būk ĉōrā o yijek, demiş. Bittā ōle yapmā başlamışlā. Sōra nyası bubası demişlā , biz Cemplā'yi görmā gidālim demişlā. Gālmışlā nyası bubası. Tā arabadan inākā, nina buba ĉabcık yinin, bizim ānedā işleyān geĉē , işlemeyān geĉmē , işlemeyān ā ekmek yok, işleyenā var, emān alın süpürgeyi süpürün, avlı içini süpürün, demiş nyasına. Demek ki Cemplā aķıllanmış, ĉarı olmuş.

-b-

Gidārdik, mecilerā dā gidārdik. Eriş mecisi dārdik. Őindi misirlā kıırılē ya. Misirlā kıırıldınası, bittā iş bitē gibi. Evāl asır geĉārdi bōlā. Yerlādā kilim yoktu ya. Misir kıırımı bitti mi, soymak bitti mi misirlā , bittā eriş mecisi yapardılā . Eriş örēz bōlā. Sōra asır gerēz onnarı örēz. Misir bittinēsi bicem. Kāyı kış gelē asır olē o zaman. Meciyā gidār kıızlā. Őindi bān asır yapajam mesełā, bütün mālenin kıızlānı , arĉadaşlāmı ayķırēm. Ya, meciyā ayķırēm. On, on beş kıız. O kāyı sıraya diziliriz içeri. Bittā , māni sōlemek bir birinā. Andan sōra türkū ĉarmaķ bir birinā. ĉocuklā da penĉirādān baĉar. ĉocuklā penĉirdā, anĉı kıızı sevāsā aletrik ĉaĉar. ĉocuklā da kimi

- seväsä o kıza aletrik çakē . Şindi türkü vādı ōlā. Çocuklā da kimi sevē, gözlānā
aletrik çakē . Buban ne kadā ninana aletrik çakmıştı. Gündüz dünnādā ayna çakılē,
te bölā şavıqlandırē ya. Kızlā türkü çāre, kızlā türkü çārıka çocuklā da şavıqlandırē
30 bijem. Māni sōlēlā bir birinā. Baķam angısı üstā çıkacak.
Mānici başı mısın
Cevāil taşı mısın.
Bir mānicik sōlesām
Kırk yıl cebindā taşır mısın
- 35 Mānici başıyım bān
Cevāil taşıyım bān
Bir manidān ne olacek, marā Ürkā
Kırk yıl onu cebimdā taşırım bān.
Bir birinā dēri kızlā .
- 40 Bī dā bölā vā.
Mānici başı mısın
Cevāil taşı mısın
Bir mānicik sōlesām
Kırk yıl cebindā taşır mısın?
- 45 Şindi ōbür kız da, arķadaşı olan cevap verē :
Mānici başıyım bān
Cevail taşıyım bān,
Senin sōledīn manileri
Kırk yıl cebimdā taşırım arķadaşım.
- 50 Şindi tā vā.
Sarı çīdām dālar içindā
Benim yārim Çerķōna içindā
Kavuştur mevlam, kavuştur
Gālcek ayın içindā.
- 55 Elek elek içindā
Elek teknā içindā

Senin yārini gördüm

Sirkeli yelek içindä.

60 Erkeklä o zaman soĸulamē pek. Epsi boydaşlāmız, arĸadaşlāmız,on yedi on sekiz yaşlānda. Askerdä yavıĸlısı olana da başĸa türlü sōlādi.

Köprü altında testirä

Elimi kesti ustura

Küçücükĸän bir yār sevdim

O da gitti askerä.

65 Baĸ yavaş yavaş aĸlıma gelē. Çoĸ bilirdim ama aĸlıma gālmē.

ANLATAN : Feyme Tabanlı, 75 yaşında
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Karışık cümleler.

Annadın_ ā şindi? Malimmiş_ o. Bî şêlâr annadalım ona. Yâ , òlâ şêlâri
 istârmîş onnâ, evâl zaman şêleri, māsus evâl zaman şêlerîni. Masal dîl o, o islâ şê,
 `ani kuyudan çıkarmîş ta, `ani şeyâ koymuşlâ, Bulgâlâla. Enîştân bilê bilê . Dur,
 aqlına gâsin. Nası olmuş annatsın baķam. Toplatıramēsın_ ā biras? Dayın oķumuştu
 5 ya `ani. Toplatırîdın_ ā bijam. Unuttu onnarı o. Onda çoktur, ama ķâyı aqlını
 toplayamê ķâyı. Kâyı yaş gitti. Bân yetmij dört, enîştân yetmiş bej, àlan tâ küçük
 bizdân. Yaşta ne vâ bijem. Yaş gittinâ bittâ . Bubacîn çok meraklıdı da. Seni
 görämâdi, ep annadâdı seni erkezâ. Te toburê gâldi de. Şê dedi, anğınız çocû onun
 adını koymadınız. Biri demiş ona, benim adımı koymadılâ, demiş. Ye, tamam, ninan
 10 dedi. Birinin çocû olursa dedi, dana kesejâm dedi. Buban dedi. Çok meraklıyım,
 dedi ba. Çok meraklıdı fikârem. Çok meraklıdı. Ama göremâdi. Ye, enîştâ dedi.
 Zekerye enîştâ,dedi. Tâ toburda ,sizi dâ çârjam, dedi. Sizâ dâ ayķırjam, demiş. Dana
 kesejâm, demiş. Zekeryâ enîştâ de dedi, olur kısmet olursa olur ,dedi. Braķ braķ, siz
 islâ yaptınız da gittiniz oyanı. İslâsınız_ ā şindi? Emnâ ablan da gâlcâdi ama nerdâ
 15 kaldı bilmâm. İşi çıktı erâldâ aşama belkim gelir. Bân dâ bıldırdan beri iyim,
 âlaşmēm, tâ sâli günü doktoruya giççâm, bijem bôn tâ cümertesi dîl mi?

ANLATAN : Fevziye İsmailova Mustafova, 60 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Bilmeceler.

Şindi biz bî masal_at dādik. Bilmecā dā dēz, ama at bî masal tā çok deriz.

Masal masal maskerā

Çıkın baqın askerā.

Bunun cevābı kārmiş.

5 Masal masal manikā
 Tırnā var on iki
 On ikinin yarısı
 Ali ağamın karısı.

O samsağmış ōlā.

10 Ötā lilöm beri lilöm,
 Bir ayānın üstünā
 Duran lilöm.

Bunun cevabı da qapımış.

Tavana deri serdim,
 15 Bacaqlarını geri serdim.

Mağasmış o.

Ādım bēdim
 Yeşil kuşaklı bir beydim
 Felek şaşırđı,
 20 Sır boquna düşürdü.

Bu kürekmiş.

Derin kıyu,
 Tumbul suyu.

Evāldān yayıq vādı bōlā. Tōbōlā dövārsin, şindi bōlā yürsek tokmaqla yā düşürē .

25 Yā uzun, ona yayıq dārdilā , yā düşürē .

Çiviği sūrtālim
 Kırmızıyı örtālim.

Ateşmiş o, anı gömēz bōlä. Bir odun oyardık ateşä, örtärdik sōra onu bōlä.

Alacık dallı

30

Yimäsi ballı.

O ilekmiş.

Alacık dalda

ıngıllı küpä.

ızılıcık.

35

Alacık tepedän,

ār yayar.

Un ēlēz, ekmek yapmā bōlä. O zaman tāla o_ā. Bizde dā aç dōlüm vādı bilmäm.

Unu biz yapādık, dermändä. Sän gā biras āşıya aynā gidelim, ellāmi iayem,

benim dā ayāma ensār girdi dā, biras zor yürüyēm, ama ayna suyu ba ep temis. O

40

i aşla olmadı. Mantiam da kirländi, acar yenidi.

ANLATAN : Seval Vadetova Mustafafova, 26 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Karışık cümleler.

Of ablaaa sabattan beri sana qarta arēm. En sonda buldum. Andan sōracīma üstünā üstlük açılmadı mı... Nēsā ilärdā annāsın beni. Abla, diār aqlıma gelān maytapları sōra annaçcam. Sān çabıklēmsın? Abla, tetām sana ne dādi atırlıjān mı bilmām. Bu Nurjihan bizim çok bilimni dādi, ōlā zā dādi ma abla epsimizā. Dün
 5 abla , ninam pitsa amırı yapmış o da icānā imşak olmuş. Oqtay da idi. Sibāl dā asma altına ona bī sallangaç yapmış sallē onu orda. Afşam tā yapmış onu bubam. Bildirdan beri Oktay biras būsün dē ep. O abla görsān sallangaç ta tavandan indi. O bütün örümcā āları tutmuş, senin yemenilān bilām çıktı ordan. Oqtay da alatlē er şeyi görmek istē. Yemenilāri dā denedik. Rāmetli tetām dādi, bu uşān ayakları fiqārā
 10 düveni , atırlēmsın abla? Beni sordun ā abla, bān kendimi dōrutmā bakēm, inleştım biras, şindi tā in issedēm kendimi. Dün bir ara kafam ārdı sādā, onçin yattım. Dokturulā ne desinnā abla, bān kendim anlēm ā epsini. Abla, unutmadan baq, dün komşinnāmi gördüm, kojnānini, sana çok selam sōlādi, ep seni sorēlā. Alam da sordu, pınarın önüdā oturādı, terlik çitādi. Bizim gibi püsürler bōlā boş boş oturu, o gelini
 15 sōlādi, adam çok taqaza yapāmış qarıya o da ona üzülē ma abla, Kāsimmā vā ya orda , Sārsmāllēn orası bijem, atırlamadın mı, orda gezinākānsi bile bī kerāsindā düşmüştün. Biz ep tekāleklālā sān sā yörlek gidādin. O dedini yaptım, ama düşündüm dā yapsam nōlcek sanki deyin. Nasısa buluruz biz onu dil mi? E onnā da ayrılıslā qāyı ama ordan.

20

ANLATAN : Fatme İlyazova Celilova, 63 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Hatıralar.

Bän kırk bej senesindänim ba kızım. Bizim eskidän tek eläncämiz mecilä gitmekti. Meciyä gidädik ba kızım, napçaz. Eriş örmä gidädik. Biz şindi bu Qıldırlara çok gidädik. Fides ablanına burda. Onnä komşu ya. Ninan ordan, biz burdan kalabalıktık çok. Bizim tetemına dä gidädik. Ordan çocuklā gelirdilā pençireyā. Çok isladı kızım, çok isladı. Qaykın onnāla ännelā çekişirlā gälmeyin falan. Bizim eväl 5 oyunlā çok olurdu. Mekteptän gidädik, hor grubuna gidädik mektebä. Minevär malim sizin gelinin ninası o sora gäldi. Elbettä epsinnä çok arkadaşlık kızım. Kimnä gälmiş? Biz komşuyuz ya burda. Bayā kız vādı burda İmam Fatmä, Zülbiyā olsun Fides, Almä. E kışları meciyä gidädik. Oyun oynadıq bijem . Çoban kızını ne oyun vādı 10 eväl. Kimimiz çoban oluruz kimimiz kız oluruz. E çeşint çeşint onların vaktıları geşti kayı. E ne bilem. Tölä oynadıq. Başam bizä geliriz yatmä. Onnä fena isan dildi onnä. Ümgüsüm ännä olsun Ali kojoba olsun. Çok yavaştı kojoban, bī kerä bilmem bizi azarlasın. Sana çok baqtı onnä. Eväl oyuncak yoktu ya. E te kabaktan tekäläk yapıdıq. Fazla oyuncak yoktu ya ondan, ölä oynadıq biz. Duymadı ā , balan geşti 15 yä ... Bän götürem seni mevşaneyä gä. Aynı yerindä kızım. E, ablan ikrarım kaçtı dedi, kadın yaptırdı taşrayı. Temis, biton da döktülä.

ANLATAN : Necibe Raimova Feradova, 63 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Türkü.

Anifä annä çok çātırırđı Nefizä ablanna bizä. Biz delikannı kızkän. Onnara gideriz. İyyä, `adi, oturun şindi. Cıgırayı yaqar, çekin şindi kırjalı türküsünü. Āşä `annenin `annesi. Yuqarda. `Kojoba ölmüş. `İyyä çok cıgıra içädi.

Quş yuvasını nereyâ yaptı.

- 5 A benim ğavır bubam paraya taptı.
 O benim dinsiz bubam paraya taptı.
 Sän uyu Erecebim bän gidiyorum.
 Sülman'ın ūruna bän gidiyorum.

Dalgalar aldı, kenara attı.

- 10 A benim ğavır bubam paraya taptı.
 O benim dinsiz bubam paraya taptı.
 Sän uyu Erecebim bän gidiyorum.
 Sülman'ın ūruna bän gidiyorum.

`Doqu ānem `doqu çizimi doqu.

- 15 Mantumun cebindä mektubu oqu.
 Ce`letkamın cebindä mektubu oqu.
 Sän uyu Erecebim bän gidiyorum.
 Sülman'ın ūruna bän gidiyorum.

`Arda'nın boyuna kendim gittim bän.

- 20 Canımı `Tuna'ya teslim etim bän.
 `Arda'nın boyunda bir sıra erik.
 Sän uyu `Erecebim bän gidiyorum,
 `Sülman'ın ūruna can veriyorum.

25 umda da urüdü ya bir ara pelik.
umda da urüdü ya bir ara pelik.
Sn uyu `Erecebim bn gidiyorum.
`Dalgalar urduka can veriyorum.
`Sülman`ın runa bn gidiyorum.

30 En küük ardaım gitm dedi y.
Bubamın dilleri beni yidi y.
Sn uyu `Erecebim bn gidiyorum.
`Dalgalar urduka can veriyorum.
`Sülman`ın runa bn gidiyorum.

35 `Ardanın boyuna kendim gittim bn.
Canımı `Tuna`ya teslim ettim bn.
Sen uyu `Erecebim bn gidiyorum.
`Dalgalar udruka can veriyorum.
`Sülman`ın runa bn gidiyorum.

40 Ba ızım bn ok unudēm, `alan sana tintin örmü  onnarı al gidkn. Bi d da
v lök gibi olmuş o da, sn sevsin. Pancar dası.

ANLATAN : Sibel Vadetova Niyazi, 21 yaşında.
 DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma
 DERLENEN : Karışık.

Abla bilēmsin, nyamīn dūn dalını eniřtemīn almıř galība. Bān ōlā iřittim.
 Kırmızı bī pala sarmıřlā ona. Kızcılık dal ama, ya da gūrgān dalı. Gūrgān dalı ācı,
 çünkü sālam ācımıř onnā `ani tā sālammıř ondan ōtürü. Onnara sarēlā. Gelinā bī çit
 terlik, gūvāyā bī çit terlik, çorap. Kırmızı řē bī dā kırmızı donnuķ. İřtā yaķınınarı
 5 çocuk tarafının, davıllāla, bandacılāla , dalı kız evinā almā gidēlā. Nyam annattı
 bana. şindi abla aķlıma gelānneri annadajam. Ne aķlıma gelirsā ķāyı. Bī `ala annatsın
 bī bān annadem baķam. A bī kerā nōldu şindi. şindi `alamın aķıtmalarının üstünā
 yok. İç kimsā onun yaptı gibi yapamaz. Dānıķ bī ķara çingenā peçkası vādı,
 demirdān ā peçķa şindi, bān şindi ep ona odun toplēm, buldum mu alēm, nerdā
 10 görēm toplēm. Sān şindi, ma `ala dedim, aķıtmayı da çok ķadın yapē yā. Aķıtma
 yapması kimsenin üstünā yoktur. İncecik, topālacıķ. Sān, abla `alama dedim bana
 aķıtma dōķar misin dedim, `ala aķıtma yapsan ī olur dedim bān şindi. Dōķeriz ba
 kızım dedi iç lafı olmaz dedi, elbettā yaparım dedi alam. Yapāsan yiriz marā `ala. Biz
 şindi odun topladıķ ama bu ķadā bu ķadā odunnā. Bu ķadā yok, `alam can sıkma dedi,
 15 sacyānın altına sūrār gibi sūrēz dedi. Odunu aldıķ biz. Sān odunnā başladı mı gūr gūr
 yanmā. Kıru odunnā, dışarı yalım çıķmaya başladı mı. Baķtık ateřtā bī sūrū kıru
 odun olmuş, ālam, vay mare uřām pojarnıķar yapēsına dedi. Baştan ķorktum ama
 sōra... O abla gūlmektān ōldük. Sōra epsinin üstüne su attık alamna, kaçaķan ibri
 bilā kırmıştıım. Dur ma abla, `ayı sān ōbürsünü atırlēsın. şindi abla bařķa bī řē tā
 20 annadem sana. Dedim_ā aķlıma gelānneri annaççam. şindi pazı için amır amırlādıķ,
 o şindi gidē keçilerā şindi, gidē gezinmā şindi. Bān dā `annām ķāķtı mı ķāķtı oķlāla
 sofranın başına bān, iki amırı berbat edip, `aydı kaçarım `annām gelincā. Sōra gelir o
 şindi başlar bārmā, marāāā benim amırlāmı ziyan ettin_ā marāāā, genā mi gāldin sān
 marāāā. Bī gün şindi abla, ķaz vādı bizdā çok, ķazları gūtmā çıķtıım bān şindi, ī ama
 25 birinci sınıf ikinci sınıf uřaķım bān, oynamā canım istē. Sān bıraķtıım ķaz yavrularını
 derā içindā gittim oynamā. Sān bī sel gelē balķandan ne ķaz yavrusu ķalē ne ķaz.
 Gelivādiyā bu küreklā, marāāā sān nerā gittin, bān seni nerdā bıraķtıım, tā tōlā ma

abla bī sürü barādı bana. Sān nerā gittin, āşama ne sōliceksin baķam. Yasaklık iķindā
kovşalanādık onunna küreklālā. Bān şē dādım ona iķ unutmēm, ba kızım dādı sān
30 bānnā yatsan_ā dādı, bīrak şu ninanna bubanı dādı, gitsinnā yatsinnā dādı. Bān dā
`ayı ma dādım sān çok `anneyā okēsın dādım, yatmijam sānnā dādım. Bān
küçüktüm_ā beni sevādı çok. Sōra abla kōdā bizim ne yerlā vā onnnarı sōlāyem sana.
Tafşan tepā, bostannık, bayır ardı, köprü karşısı, uzu altı, bōz, köyün bōzu, epres,
avaklık, oru boyu, elgvannık, kirezlik onnarı kestilā ama ōsun genā kirezlik dēlā,
35 başķa bilmēm ma abla. Şindi geķan āşamı saat doķuzda baķtım telefon zırlē, bī dā
baķtım ablam Ayten arē. Aştım telefonu, nābēsın ma abla dedim, isleyim ba kıçķım
dedi. Nerelādā ķayboldun ma abla dedim bān dā. Bajem dedim sān bizā gāsān_ā, bān
zatı ķatık yapēm. Dedim ma abla dedim, olata minava li bizim māledān, geķē dedi o
zaman . Da dijām dā astaneyā dā gitmiş, o şē vādı ya, vadesini uzaldalım demişlā
40 onun. Dedim tō arabala gāsān _ā dedim. Bāzen bāzen pinip tā gāsān_ā ma abla
dedim. Aşşōlā ma ablaaa, baķ nası annadın beni. Abla bizimkilā baķtılā o senin
istedīn teftārlārā. Bī dā abla bān senin `sandallarını buldum_ā. Nerā koymuşun
bilāmsin? Yuķarı tavana bī dā örtmüşün onnarı naylonna. Sanki benin gīcāmi
bilmişin gibi. Zatı belli abla çok az gīmişsin onnarı. Cırt yeni tā. Nası soķmuşsun orā
45 ōlācā durēlā. Biras buruşmuşlar gibi ama ōsun. Benim ayaklarım da bümüşlār ama
genā dā oldu abla. Bān bunnarı illām gījām dedim, belkim olmijeklā ama ōsun ma
abla. Nası buldum, ama sanki bana biz burdayız dedilā ma abla. Bān dā dedim ablam
gibi deliyim ya, bi bakem dedim, tavan arasındayım abla, inan bunnarı düşünēm.
Seval da aşādan bana bī şē vārjānā , bakē. Dedim baķacāna, gāl burē, ōlā baķarak,
50 sādā laf sōlāmāklā olmē bu işlā dedim. Nyamna bu çuvalın āzını bālayın.

SÖYLEYEN : Ürke Alyosmanova Mustafafova, 46 yaşında.

DERLEME YERİ : Çerkovna köyü / Eskicuma

DERLENEN : Hatıralar.

Tamam bijem annaççam. Onnādan bān çok şālā ūrāndim bijem. Gidāriz ekmek īmā ūlāndā kühneyā şindi. Arada biyāndimiz katık olmazdı, meselā işkāmbā çorba kimi biz sevmāzdik ōlā Fīdeslā ikimiz, Fīdās ablanı bīlēsīn_ā? Bizā, `adi dādi girin açan ne biyānirsāniz bulun pişirin kendinizā birkaç yımırta yişin dādi Şaban amcam, ūlāndā çok olē kabalıķ erdirēmēlā galībā çok olē kabalıķ. Biz kendimiz girip bīkaç yımırta pişirip kendimiz iyip çıkādık. Yeni seneyā dōru olādı ya tırğofski praznik, tamam bijenim, ōkūtlā biz genç. Ep dēlā şindi ba `Şaban ne yapçan bizā, şindi bizi gōtürjeklā hijaya. O senā bizi gōtürdülā tā hijaya. Orā gittik, iznenada dedi bizā, sōlāmādi ne yapçānı. E bān dā ōlā yerā gittimiz yok_ā. İ yapmıştı snejanķa salatķa, süslāmiş onun üstünü mağdanoz kimi sān anna ne demek istedimi. İ sōra şindi o geştī şindi. Veçerya gāldi. Sōra bān sordum ona nası yapēsın. O sōlem bijem dedi bana, tā manda yordundan yapāsan dedi tā kadm olē deyi. Tā içinā samsak ezcān, üstünā ceviz ezcān, üstünā koycan. Sōra bāyā bīkaç senedān sōra, kasaba içinde ona rasladıķ. Ama ōlā Aysun küçüktü. Bān tā selķopta işlemāzdim. O yeni 15 senedā şindi ōlā karar vārdik, rulo stefani yapçaz. Tā Fatmēlā raslayavādik kasaba içinde. Şindi bān dā ōkūt sormamışim ona aķlıma gālmemiş. Bēki izlememişim onu iç. Rasladınēsı bubana dedim, Şaban amca sōlāsān_ā bana nası yapēsın, bān yeni seneyā yapem, dedim. Bān sana bī şā istēm sormā dedim genā. Tamam o bana annattı şindi. O bana güzālcenā annattı etti, katıklēsın güzālcenā köfteyi, sōra dedi bī 20 naylonun üstünā yayēsın onu, içinā yımırtayı pişirēsın, kesēsın dōrdā ,koyēsın içinā, tā morķofunu koyēsın büberini koyēsın, sōra dedi dolēsın eti kadm bölā, naylonu çekēsın dolēsın, sōra yımırtanın sarısına yalēsın üsütünü , te ōlā oformā yapēsın_ā, kaşkaval irāndēlēsın üstünā, atēsın fırına pişsin yavaş yavaş. Şindi o senā onu yaptık. Fatmā dedi şindi, bijem Şaban amcam nerdān bilā bölā katık yapmā dedi. Ba kızım 25 dedim, o gotvaç_ā, o ōlā kühnedā işlē onnā Aççā tetānnā ikisi tā tōlā katık yapēlā ya. Onnā kaç kişiyi doyardular. Ep onnādan ūrāndik er şeyi. Bütün rayonu doyardulā, onların katıķlarını erkez biyenirdi, biyānmeyān yoktu. Sōra Fatmā çok şaşırđı.

Ondan mı ikisi dā tuyan nina dedi bana. E bān dā Şimdi er yeni senedā ondan
ūrāndiklerimi yaparım. Bizimkilerin dā oŐuna gidē. O zamannar koprassādān en
30 ƒadın etleri alıp yapādı ya. Nākerā yapmamıŐım o zamana ƒadā. Tā tōlā baƒāsın
zaman geƒmiŐ, ƒok sōlāsın kendi kendinā nedān ūrānmādim deyə. Barīsın kendi
kendinā. Eee sevārsın ba ƒardeŐim sevmāz olur musun? Nina buba unudulur mu iƒ?
Sān onnarı ep ōlā genƒ atırlarsın. Mezarlā gidāsın ep. Ne yapāsınız yapın geri
getirāmāsınız onnarı. Şimdi ƒāyı uŐaklarınızı sevāsınız. Sōlārsınız, annadīsınız onnā
35 da bilsinnā. Kitaplēnı unutma ƒardaŐım.

SÖYLEYEN : Ayten Şabanova Raimova, 44 yaşında.
 DERLEME YERİ : ESKICUMA/ ÇERKOVNA KÖYÜ.
 DERLENEN : Karışık.

Şimdi bōlā dedin bān dā annatmak istedim er şeyi unuttum. Rāmetli bubacim sana ep masal annadādı, ama o malsallā bī türlü bitmāzdi iç sonu gālmāzdi o masalların. Atırlēmsın? Şē vādı Burgaza gidān bī yol vāmiş deyə başlādı sōra sān emān ondan bıķıp başka masala geç dādin ona o da tepedā yürsektā yalnız kırmızı bī

5 küçük ev yaşāmış dādı sana. Küçükkān sān çok astalanmıştın ya. Tā tōķut o sana ep annadādı aķlına gālānneri. Şindi nası oldu tam bilmēm ama...Bizim yasaķlık vā ya orda gālībā sana çok kirez idirdik biz. Ninam ep ondan şüpelāndi zatı. Sōra sān astalandın, bütün dudakların yara oldu ep. Bayā bī zaman astadın. Er gecā ālādın. Biz Nurtennā āşamdan sana dādik bu gecā ālāmican dīl mi, sān dā `ayır abla dādin ama

10 atırlamēsın ki ne yaptını. Gece saat 12'dān sōra genā başlādın ālamā. Ninamna bubam fıķārāmlā alırlar seni kucāna aydeee tetemīnā. Tetemīn kapıyı bilē kitlemedān yatādılā senin gece ālayıp ta gālcāni bilādilā ya ondan iştā. Ep ih ih ih dādin ve onnarı göstārādin, durup durūķa evdākā ep bī yerā gitmāk istādın ama ep gecā bī saattan sōra. Gündüz bī şeyin yoktu ama gecā oldunēsı başlādın ciyaķ ciyaķ ālamā.

15 Nurten dādı bana abla bu uşak genā başladı vraķa vraķa bārmā. Bān dā ama sus iştınma dādim ona. Bī kerā başladınansı vay vay ālimizā, iç susmazdın. Ninajīm da çok düşünādi nedān bōlā oldun deyə ama doķturulā ep bī şē bulamadılā, ep bī şē yok dedilā. Sonunda o seni bī diş doķturu vādı ona götürdü, o da sana mor bī ilāç vārmiş, ninam ondan sürdü sana ondan sōra bir iki ay sōra geşti. İç bişēcik kalmadı,

20 ālamaların da dindi sanki. Şindi eniştām dā annadē bunnarı. Ağannā da bilē dē çavış eniştām. Vādet āgam seni ep öpādi sān dā ep yanaklarını silādin, āzım burnum deyincā o genā öpādi seni. Tā tōlā çeşint çeşint şēlā gelē şindi aķlıma ama āngısı annatsam bilmām ki...Dün sān kövā gidārkānsi bī şē atırlamıştım ama. Dādim sana o çok isannıķlı deyə. En çok kāverengi merjimā sevādin sān, aşlama tatlısı, pancar

25 ādası...Şindi onnā sā olsēdilā iç atalanmazdın orda burda. Sana baķtınansı bubam gelē zatı aķlıma. Bana kızādın o da ķarannıķ oldu demedān emān gelip seni ālādı burdan. Sānā annaşamazdıķ ya, ni ōlā ni bōlā, iç bī şēyā rāzı olmazdın. Bān iştēkānsi

bî baḳādım gitmişin kövâ. Unutmadan sölâyem alam dedi, o bizim taşranın arkasına
aşlı cevis ekmiş o cevis tã bümüş onnarı sana toplamış saḳlāmış bî dâ tülü şefteli vâ
30 ya o da çok yapmış bî senä, bildir olmamıştı bilēm bän, āşam sölädi.

SÖZLÜK

A

ā	: ha (2-79)
ā	: ye (2-115)
ā	: ağa (5-1)
ā	: ya (5-30)
aber	: haber (11-66)
ablacī	: ablacığı(2-194)
ablamnā	: ablamlar (8-30)
ab`lanna	: ablan ile (18-1)
ab`lanīna	: ablanlara (17-3)
ācīk	: azıcık (10-4)
acilā	: hacca(5-36)
acıya	: hacca (10-1)
acība	: acaba (3-38)
ācīk	: azıcık (2-183)
āç	: ağaç (7-73)
açacādı	: açacaktı (2-88)
açākān	: açarken (7-262)
`açan	: mademki (20-4)
Aççā	: Hatice (5-72)
açsinnā	: açsınlar (7-149)
āda	: pekmez (18-39)
a`damna	: adam ile (8-98)
adamnā	: adamlar (2-60)
ādet	: adet,örf (7-152)
ādım	: ağa idim (15-17)
`adi	: haydi (18-2)
ādisā	: hadise (7-176)
aldına	: alınca (3-43)
afta	: hafta (1-7)
ağam	: ağabeyim (5-93)
ağamīn	: ağabeyimler (8-20)
a`ğamna	: ağabeyim ile (8-6)
a`ğannan	: ağabeyin ile (8-13)
Aķfā	: Akife (12-62)
aķıtma	: akıtma, krep (2-242)
aķrannar	: akranlar (10-5)
Aķsevār	: Haksever (7-194)
aķşamnīn	: akşamleyin (7-27)
`alā	: hala (1-1)

ālamak	: ağlamak (5-71)
e'āl	: helal (3-47)
`ala	: hala (19-16)
ālamā	: ağlamaya (5-134)
alannā	: alanlar (7-129)
ālaşmak	: ağlaşmak (5-162)
ālaşırkēdın	: alışırken (5-162)
alay	: halay (3-74)
aldınē	: alınca (7-148)
ālem	: alem (2-13)
aletrik	: ışık (13-26)
ālık	: ağılık (5-4)
alırlā	: alırlar (7-183)
āli	: hali (7-13)
alqa	: halka (10-27)
Allā	: Allah (4-3)
Allīlēn	: Alilerin (5-92)
alloлмақ	: hallolmak(7-22)
almā	: almaya (8-11)
`alnuqlu	: alınlıklı (2-14)
altınna	: altın ile (5-27)
altinnā	: altınlar (5-23)
Alyosman	: Ali Osman (5-50)
ām	: ağıam (16-6)
āmet	: Ahmet (5-2)
amır	: hamur (19-21)
amırlamak	: hamurlamak (19-20)
amma	: ama (8-110)
ānā	: hane (1-69)
ānā sābi	: hane sahibi(7-168)
anacī	: anacığı (2-125)
anacī	: anacığı (3-48)
ana`sinna	: anasıyla (2-170)
andan sōra	: ondan sonra (8-55)
`anēlā	: nine ile (2-144)
annamak	: anlamak (18-14)
annaşmak	: anlaşmak (21-27)
`annā	: babaanne (2-3)
anğı	: hangi (13-26)
anım	: hanım (8-86)
`ani	: hani (8-27)
Anifā	: Hanife (18-1)

aniki	: hani (2-234)
annadīma	: anladığıma (1-33)
annaşmak	: anlaşmak (7-135)
annaşılmak	: anlaşılmak (7-23)
annayan	: anlayan (3-33)
`annelā	: anneler (17-5)
annemnā	: annem ile (10-1)
anteri	: entari (5-96)
antibiyotik	: antibiyotik (1-4)
āpāp	: ahbap (2-64)
apıs	: hapis (11-70)
ār	: ağır (12-32)
āşam	: akşam (21-30)
arabēla	: arabayla (5-101)
aramā	: aramaya (5-151)
Arnaudof	: Arnavudov (2-48)
Asan	: Hasan (5-109)
asır	: hasır (13-20)
askerlā	: askerler (5-159)
asta	: hasta (5-173)
astalī	: hastalığı (2-24)
astānā	: hastane (8-21)
aşā	: aşağı (8-1)
aşāki	: aşağı (3-16)
āşam	: akşam (7-251)
āşamnīn	: akşamleyin (5-15)
aşirmā	: aşirmaya (2-132)
aşlak	: kötü, çirkin (15-40)
aşlama	: büyük armut (21-24)
āşlaşmak	: ağaçlaşmak (8-28)
aşlık	: açlık (13-10)
aşmak	: açmak (19-36)
āş	: ağaç (7-95)
aştinēsı	: açınca (5-131)
at	: ad (11-16)
atırlamak	: hatırlamak (11-74)
atiylā	: atı ile (12-99)
atlara	: adlılara (4-35)
`attā	: hatta (7-176)
ava	: hava (11-75)
avır	: ağır (4-14)
avliçi	: avlu içi (13-12)

avlı	: avlu(7-46)
avşam	: akşam (8-99)
avşamlīn	: akşamleyin (3-68)
ayā	: ayağı (12-115)
ayat	: evin girişi (3-35)
ayazlanmak	: aydınlanmak (5-67)
aydamak	: devam etmek (2-206)
aydamak	: hayvanları sürmek(2-176)
aydamak	: araç sürmek (12-72)
`ayde	: haydi (8-21)
`aydi	: haydi (7-67)
āyī	: ağasını (8-84)
`ayır	: hayır (8-23)
ayır	: hayır (5-65)
aykırmak	: çağırarak (5-59)
ayıklamak	: ayıklamak (5-44)
aylık	: aylık (7-247)
aynaşmak	: taciz etmek, oynaşmak(7-228)
aynı	: aynen (5-185)
aynısı	: aynen(5-188)
ayrat	: hayrat (5-16)
ayrettān	: ayriyeten (7-80)
Ayrie	: Hayriye (3-3)
ayvan	: hayvan (2-3)
ay`vanna	: hayvan ile (7-72)
az evālsi	: az öncesi (12-88)
āz	: ağız(7-103)
azır	: hazır (7-53)
azırlamak	: hazırlamak (13-12)
azırlık	: hazırlık (7-67)
Amza	: Hamza (3-18)
Azreti	: Hazreti (11-11)

B

bā	: be (2-148)
bacaqlarını	: bacaklarını (15-15)
bāçā	: bahçe (5-167)
bajā	: bacağı (11-35)
bajem	: be canım (19-37)
baqam	: bakalım (11-35)
bakem	: bakayım (16-2)

baḵmā	: bakmaya (7-64)
balā	: balığa (8-89)
`bālama	: bağlama (8-111)
bālamā	: bağlamaya (8-30)
bālamaḵ	: bağlamak (8-1)
balan	: uçak (17-14)
baldızḵa	: baldız (12-90)
bālıḵ	: başlık (11-73)
balıḵ āsı	: balık ağası (8-74)
bāli	: bari (3-5)
balḵan	: orman (12-9)
bān	: ben (12-3)
bandacı	: bandocu (19-5)
`bānnā	: benim ile (19-29)
baraber	: beraber (7-216)
barādı	: bağırir idi (19-27)
bāralaḵ	: bağırarak (5-61)
bārıp durē	: bağırıp duruyor (2-220)
bārmā	: bağırmaya (8-4)
basma	: basma (7-239)
bāşam	: bu akşam (17-10)
bāşış	: bahşiş (7-113)
başladınēsı	: başlayınca (5-67)
başlāḵa	: başlarken (3-67)
bavşam	: bu akşam (12-56)
bayā	: bayağı (2-185)
bayāca	: bayağıca (8-2)
bayrā	: bayrağı (7-46)
bāzı	: bazı (7-42)
bēdim	: bey idim (15-17)
bēgir	: beygir (4-12)
bēgırlān	: beygir ile (11-39)
bej	: beş (2-99)
bejanım	: be canım (8-25)
bejem	: be canım (4-11)
bēki	: belki (3-76)
belbār	: berber(3-17)
bēlik	: beylik (5-5)
benzek	: benzeri (7-199)
baş mendil	: baş örtüsü (7-198)
bēz	: bez (2-14)
bı	: bu (5-20)

bı seferi	: bu sefer (8-45)
bırakem	: bırakayım (2-61)
bızā	: buzağı (7-245)
bızacī	: buzağıcı (7-247)
bī	: bir (8-5)
bī gündān bī günā	: bir günden bir güne(5-5)
bī kat	: bir takım (8-40)
bi kerā	: bir kez (19-7)
bī lefā	: bir levaya (8-28)
bī şē	: bir şey (8-10)
bicem	: be canım (13-22)
bicenim	: be canım (5-22)
biçmā	: biçmeye (5-18)
bijam	: be canım (5-23)
bijem	: be canım (13-30)
bijenim	: be canım (20-7)
bīkaç	: birkaç (20-6)
bilām	: bile (5-80)
bilānmā	: bilenmeye (12-112)
bildī	: bildiği (7-207)
bīlem	: bileyim (10-5)
bir birinā	: biri birine (13-25)
birā	: birer (2-95)
bīraḫmaḫ	: bırakmak (8-77)
bīraḫtī	: bıraktığı (2-146)
biras	: biraz (15-38)
birsi	: birisi (4-11)
birsinā	: birisine (8-102)
bīşēcik	: bir şeycik (5-141)
bītaḫım	: bir takım (7-249)
biton	: beton (17-15)
bittā	: bir daha, bundan sonra (7-11)
bittāya	: bir dahaki sefere (2-315)
bittinēsi	: bitince (13-22)
biyānmek	: beğenmek (20-2)
bōlā	: böyle (12-58)
bōlecā	: böylece (8-97)
bōleliklā	: böylelikle (4-29)
bōn	: bugün (1-1)
bōça	: bohça (11-52)
bōçalarını	: bohçalarımı (11-53)
boncā	: boncuğa (8-52)

boncū	: boncuğu (9-6)
boncucūmi	: boncucuğumu (9-7)
bondrī	: boyunduruğu (7-75)
bostannık	: bostanlık (12-9)
bovuşmak	: boğuşmak (2-35)
bōz	: boğaz (19-33)
bölcä	: börülce (5-43)
braqtī	: bıraktığı (2-146)
buba	: baba (2-177)
bubacīn	: babacığın (2-193)
bubajīm	: babacığım (2-57)
būcerək	: büyücek (7-171)
būk	: büyük (7-27)
būmek	: büyümek (13-2)
bunnā	: bunlar (5-8)
bunna	: bunun ile (2-198)
bunnan	: bunların (8-62)
burdan	: buradan (17-3)
burē	: buraya (7-67)
buynuz	: boynuz (7-60)
bübär	: biber (5-168)

C

cāmi	: cami (12-71)
camnā	: camlar (5-90)
canīna	: canına (11-72)
cāvit	: Cahit (5-2)
cepe	: cephe(7-189)
cevis	: ceviz (21-29)
cıgıra	: sigara(18-2)
cıngır	: çingır (7-175)
comat	: cemaat (3-88)
Cumā	: EskiCuma (1-7)
cümertesi	: cumartesi (3-67)

Ç

çabcak	: çabucak (7-43)
çabcık	: çabucak (13-16)
çabık	: çabuk (2-176)

çakmak	: bağlamak (7-267)
çaldınēsı	: çalınca , müzik aleti çalmak (8-118)
çaldırmak	: başlamak, girişimde bulunmak(8-105)
çalmak	: çalmak (7-206)
çamır	: çamur (11-36)
Çamnıbel	: Çamlıbel (11-27)
çā	: çağ(7-4)
çanparasınna	: çanparası ile (7-15)
çārıka	: çağırırken (13-29)
çārmak	: çağırarak (13-25)
çarşaf	: bir çeşit örtü (12-87)
çārtılā	: çağirtırlar (2-276)
çāşamba	: Çarşamba (3-70)
çāşır	: çağşır (2-76)
çātırmak	: çağirtmek (18-1)
çavış	: Çavuş (5-2)
Çavuşkōn	: Çavuş köyü (11-61)
çekişmek	: tartışmak (5-147)
çektinēsi	: çekince (1-28)
Çerkōna	: Çerkovna (13-52)
çerpi yapmak	: ikram etmek (2-89)
çesçevrā	: çepeçevre (3-61)
çeşint	: çeşit (17-10)
çevirmek	: geri göndermek, yol kesmek(11-57)
çıkārıkan	: çıkarırken (1-25)
çıkārırkan	: çıkarırken (7-119)
çıkārıkan	: çıkarırken (7-123)
çıkattırmak	: çıkartmak (12-5)
çingıllı	: cingilli (15-33)
çırā	: çırağı (5-4)
çiçek dakımı	: düğün öncesi gelenek (3-70)
çīdām	: çiğdem (13-51)
çifçi	: çiftçi (4-1)
çīt	: çift (19-3)
çitān	: ince dallardan örülmüş sepet (2-174)
çīz	: çeğiz(3-63)
çoban kıızı	: oyun adı (17-9)
çocā	: çocuğa (5-30)
çoci	: çocuğu (7-70)
çocuk	: çocuk (7-234)
çocuq	: erkek (13-25)
çocuqsa	: erkek ise (8-53)

çocūnna	: çocuğuyla (2-12)
çoķu	: çoğu (1-6)
çölmek	: çömlök (5-35)
çörā	: çöreği (13-13)
çüşümā	: sırtıma (2-188)

D

dōmek	: dövmeķ (4-28)
dā	: dağ (5-143)
dabruķa	: darbuka (7-233)
dātmaķ	: dađıtmaķ(7-151)
dādi	: derdi (19-29)
dāirā	: daire (7-155)
diār	: diğer (9-4)
dākā	: derken (7-205)
dākān	: derken (5-40)
dakmaķ	: takmaķ (7-146)
daķı	: taķı (7-166)
daķılmaķ	: taķılmaķ (10-26)
daķķa	: dakika (5-91)
damasķa	: yatak örtüsü(7-117)
damna	: damla (11-35)
dan yeri	: sabahın erken saati (12-66)
dānıķ	: dağımık (19-8)
dārķēdin	: derken (8-8)
darye	: dayre (5-116)
dāsān	: dersen (12-21)
dātmaķ	: dađıtmaķ(2-277)
davıl	: davul (7-37)
dōmek	: yemek karıştırmak, ezmek (3-67)
dedēlā	: dede ile (7-186)
dedi	: dediği (5-13)
dedinā	: deyince (3-35)
dedinēsi	: deyince (3-38)
dekar	: dönüm (12-43)
dēlāmek	: davranışa dikkat etmek (8-57)
delikanrı	: delikanlı (18-1)
demesinnā mi	: demesinler mi (2-71)
deniştirmek	: değiştirmek (12-11)
derāl	: derhal (2-162)
dermānci	: değirmenci (12-22)

dermān	: değirmen (15-38)
dernā	: derneği(7-54)
devşirmek	: kendine gelmek, toparlanmak(3-52)
deyā	: diye (2-133)
deyi	: diye (4-18)
deyin	: diye (3-33)
dışarıdan	: dışarıdan (7-17)
dijām ki	: diyeceğim ki (12-89)
dikilīdi	: dikili idi (12-5)
dīl	: değil (8-50)
dinnāmek	: dinlemek (2-14)
dīrān	: çatal (7-94)
dis kapā	: diz kapağı (2-18)
diyerektān	: diyerek (2-160)
Dobruja	: Dobruca (2-342)
doktiri	: doktor (5-169)
dolaşmak	: hasta ziyaret etmek (2-98)
dōmaḳ	: doğmak (11-28)
domati	: domates (5-168)
don anteri	: don entari (7-197)
dōru	: doğru (5-39)
dōruluk	: doğruluk (5-13)
dōlüm	: dönüm (15-37)
dōndünā	: dönünce(8-79)
dōndürmek	: geri vermek (9-8)
dönüşā	: dönüşte (5-46)
drani	: büyük, aşılı kiraz (5-83)
du	: dur (10-4)
dū	: dur (2-276)
dumannıḳ	: dumanlık (2-181)
dūn	: düğün (7-11)
dūnner	: düğünler (7-26)
durduna	: durunca (8-5)
Durgut	: Turgut (5-117)
durğutmaḳ	: durdurmak (8-34)
duşmannıḳ	: düşmanlık (2-9)
duva	: dua(7-98)
duyduyduḳ	: duymuştuk (12-39)
dünirji	: dünürcü (13-5)
dünürlā	: dünürlüğe (7-5)
düs	: düz (12-6)

E

egäl	: eğer (2-52)
egär	: eğer (7-8)
ehali	: ahali (7-210)
ekinnik	: ekinlik (11-21)
ekmā	: ekmeği (13-9)
ekti	: açgözlü, görgüsüz(9-9)
`elä	: hele (10-33)
eäl	: helal (3-42)
äläncä	: eğlence (7-40)
elännä	: elleri ile (5-9)
elbāp	: erbap (2-56)
elcāz	: elceğiz(2-198)
ēlemek	: eğlemek (8-124)
elđvannık	: erguvanlık (19-34)
`ellä	: el ile (2-199)
ellä	: eller (7-82)
el`lämämek	: dokunmamak (5-103)
em...em	: hem hem (12-32)
`emän	: hemen (13-17)
Emnä	: Emine (2-319)
endek	: hendek (11-11)
eniştämnä	: eniştēm ile (8-15)
eniştēmīn	: eniştēmler (19-1)
enjeksä	: enjeksiyon (7-223)
enliktän	: ilkten (5-177)
ensär	: çivi (15-39)
enüz	: henüz (12-92)
ep	: hep (5-74)
`episnnä	: hepsi ile (17-6)
`eptän	: hepten (10-1)
er bī	: her bir (7-38)
er nassa	: her nasılsa (2-15)
er	: her (12-4)
eräldä	: herhalde (7-263)
erbī	: her bir (7-88)
erdī	: erdiği (7-24)
erdirmek	: yetiştirmek (20-5)
Erecebim	: Recebim (18-12)
erif	: herif (12-107)
`eriklä	: erikliğe (2-214)

eriş mecisi	: toplu eriş örmek (13-21)
erkez	: herkes (7-231)
etā	: eteği(7-219)
etār	: yeter (2-374)
etçek	: edecek (7-222)
evāl	: evvel (17-9)
evännik	: evenlik (7-23)
evcāz	: evceğiz (8-79)
evlāndīnā	: evlenince (2-155)
evlānmā	: evlenmeye (2-154)
evāl	: evel (3-37)
ēy	: hey (7-210)
fasilā	: fasulye (7-90)
fasiluyā	: fasulye (4-28)
Fatmā	: Fatma (8-5)
Fatnā	: Fatme : Fatma (3-2)
fenālī	: fenalığı (2-232)
ferjā	: siyah baş örtüsü (12-84)
fıķārā	: fukara (12-43)
fıķārāmlā	: fukaralar (21-11)
Fīdes	: Firdes (20-3)
fistan	: kadın elbisesi(3-37)

G

gāmek	: gelmek (2-142)
gāldinā	: gelince (8-58)
gāldīndā	: gelince (5-24)
gāldinēsi	: gelince (13-3)
galība	: galiba (20-5)
ġāyet	: gayet (10-5)
ġarġa	: karga (9-2)
geçākān	: geçerken (8-34)
geçārkā	: geçerken (12-64)
geçirem	: geçireyim (5-138)
gelānnā	: gelenler (3-89)
gelēri	: geliyor (5-139)
gelība	: galiba (2-175)
gelīkā	: gelirken (2-212)
ge`linnā	: gelin ile (11-49)
gelirkēdin	: gelirken (5-47)

gelirkēsi	: gelirken (11-21)
gelivādi	: geliverdi (19-26)
gemiji	: gemici (2-369)
genişli	: genişliği (5-33)
genç	: genę(7-140)
gerilimiş	: gerili imiş (12-16)
gersi	: gerisi (2-175)
geçmek	: geçmek (17-10)
geřtinā	: geğince (11-66)
geti	: getir (5-189)
getitirmē	: getirtmiyor (2-213)
gezinmā	: gezinmeye (19-20)
ęırnarasınna	: ęırnatası ile (7-15)
gibimiş	: gibiymiş (5-152)
gięęā	: gideceği(5-136)
gięęām	: gideceğim (8-99)
gidākān	: giderken (7-5)
gidārkan	: giderken (12-14)
gidārkedin	: giderken (5-119)
gidejām	: gideceğim (4-39)
gādir-	: giydirmek (2-116)
gādirili	: giydirili (7-187)
gā-	: giymek (5-98)
girejā	: gireceği (7-261)
girīsāk	: girirsek (7-45)
gittīdim	: gitmiştim (7-226)
gittimiz	: gittiğimiz (20-9)
gittinā	: gidince (8-83)
gittinēsi	: gidince (8-65)
gōlmek	: gōmlek (2-116)
gōmākēdin	: gōmer iken (5-42)
gōmdinēsi	: gōmünce (5-35)
gōrdūm	: gōrdūęim (7-2)
gōrmā	: gōrmeye (13-15)
gōrūnjā	: gōrünce (11-70)
gōtūrdūnēsi	: gōtūrünce (5-149)
gōzlerini	: gōzlerini (11-39)
grupā	: grup (7-156)
gūm	: gūęim (2-200)
gurupa	: grup (7-154)
gūbūr	: ęōp (2-374)
gūleř-	: gūreřmek (9-1)

gülmüserek	: gülmüseyerek (5-80)
Günekön	: Güney köy(11-17)
günnāni	: günlerini (1-5)
gütmā	: gütmeye (19-24)
güvā	: güvey (7-115)
güzälcenä	: güzelce (20-19)

H

hāl	: hal (12-68)
hor grubuna	: koro gurubuna (17-6)

I

ırgala-	: ırgalamak, yerinden oynatmak (2-
ızlan-	275)
ızlı	: yola çıkmak, hızlanmak (8-40)
	: hızlı (4-14)

İ

ī	: iyi (8-1)
ī	: ye (yemek) (4-12)
İbrām	: İbrahim (5-1)
ibrī	: ibriği (7-81)
īcā	: iyice (7-219)
iç	: hiç (3-2)
iç gölmā	: iç gömleği (7-187)
içärdä	: içerde (3-70)
içärsi	: içerisi (7-182)
içem	: içeyim (5-183)
İdiktän sōra	: yedikten sonra (7-173)
ījā	: iyice (4-24)
īkamā	: yıkamaya (7-232)
iķa-	: yıkamak (15- 38)
ikisinnä	: ikisi ile (7-227)
ikrārım kākıtı	: tiksindim, iğrendim (17-15)
ilan	: yılan (11-17)
ilānet	: lanet (12-107)
ilān	: leğen(7-81)
ilärsini	: ilerisini (7-3)

īlik	: iyilik (4-10)
ilktān	: ilkin (7-38)
ilyajı	: ilacı (2-56)
īmā	: yemeye (2-57)
İmamnan	: İmamların (8-122)
īnā	: ineği (13-8)
īnā	: iğne (5-115)
inākā	: inerken (13-15)
incāsā	: incekse (7-260)
irāndelā-	: rendelemek (20-23)
īsan	: insan (17-11)
īsannıklı	: insanlıklı (21-24)
īsıt-	: ısıtmak (1-19)
iskāmbā	: sandalye (10-3)
isīā	: iyi, güzel (2-71)
İsmāl	: İsmail (11-65)
īşi-	: ekşimek(2-202)
işşallā	: inşallah (2-68)
iştekānsi	: işte iken(21-27)
iştın-	: konuşmamak, susmak (8-126)
iştır	: ısırgan yemeği (2-209)
itivādinā	: itiverince (7-262)
ītyar	: ihtiyar (5-171)
iyem	: yiyeyim (5-28)
iyincā	: yiyincā (7-82)
iyip	: yiyip (20-6)
iyyā	: evet, tamam (18-2)
izlan-	: hareket etmek, gitmek (5-61)
izmeççi	: hizmetçi (8-89)
iznenada	: sürpriz (20-8)
izninnā	: izniyle (7-8)

K

kō	: köy (7-32)
ḳadā	: kadar (7-2)
kade	: kadeh (5-178)
ḳadēlā	: kadehle (5-179)
ḳadın	: güzel (8-113)
ḳadındı	: güzeldi (12-50)

ķafacī	: kafacığı (2-5)
ķāk-	: kalkmak (2-196)
ķākınca	: kalkınca (13-11)
ķalabalařtı	: kalabalıklaştı (2-107)
ķalabalī	: kalabalığı(7-182)
ķalabasēdilā	: kalabalıklarsa (7-76)
ķaçalan-	: iş yapmak, uğraşmak (10-50)
ķaldına	: kalınca (2-8)
ķalkarķan	: kalkar iken (5-183)
ķambır	: kambur (7-196)
ķambırķēdın	: kambur iken (8-87)
ķamçı çalmak	: kamçı vurmak (8-48)
ķān	: karın bölgesi (2-30)
ķapandī	: kapandığı (1-14)
ķār	: kar (2-18)
ķarannık	: karanlık (11-33)
ķardař	: kardeş (11-42)
ķardařlarına	: kardeşlerine (2-9)
ķarī-	: karı (7-26)
ķarlā	: karılar (3-70)
ķař	: kaç (7-51)
ķāřı	: karşı taraf, yer (8-15)
ķāřlamā	: karşılamaya (7-53)
ķařmak	: kaçmak (8-3)
ķatık	: yemek, yiyecek (20-2)
ķatī	: katığı (7-90)
ķāvā	: kahve (7-78)
ķavır	: kahr (5-62)
ķāvicā	: dayanıklı, güçlü (7-208)
ķāyı	: gayri (13-22)
ķāyķın	: artık, bundan sonra (17-5)
ķayna	: kaynana (13-8)
ķaynak	: su biriken yer (15-38)
ķaynata	: kayın baba (13-8)
ķazandīsa	: kazandıysa (7-166)
ķōdānsēdi	: köydense (7-153)
ķedīlā	: kediyle (2-144)
ķefānnā	: kefen ile (11-23)
ķēsçimiř	: kesici imiş (11-70)
ķeřķā	: keşkeği (3-67)
ķıçķım	: kardeşim (19-36)
ķıfı-	: şakacı, komik (8-127)

ķırıldınası	: kırılınca (13-20)
ķırjalı	: kırçalı (18-2)
ķır-	: yenmek (11-13)
ķırvat	: yatak(5-93)
ķısçāz	: kızcağız (2-127)
ķıssa	: kız ise (8-52)
ķıyat	: kağıt (7-188)
ķızkān	: kızken (18-1)
ķızlarımna	: kızlarımla (7-227)
ķızlarınna	: kızlarıyla (7-204)
ķızlarına	: kızlarına (8-99)
ķili	: ki (4-11)
ķilibā	: kulübe (8-88)
ķilīsā	: kilise (12-31)
ķirbid	: kibrit (7-267)
ķirez	: kiraz (5-82)
ķirezilk	: kirazlık (19-34)
ķitaplē	: kitaplarını (2-23)
ķitlemek	: kilitlemek (21-11)
ķōlü	: köylü (7-108)
ķocoba	: koca baba (5-50)
ķocobanin	: koca babanlar (12-43)
ķocobba	: koca baba (12-54)
ķofa	: kova (5-84)
ķojoba	: büyük baba, dede (18-3)
ķolaç	: hamur işi(5-26)
ķolay gelā	: kolay gelsin (4-3)
ķolcāz	: kolcağız(2-177)
ķolībacık	: kulübecik (8-72)
ķolība	: kulübe (8-72)
ķompot	: komposto (5-86)
ķomşuban	: komşu baban (10-48)
ķomunis	: komunist (12-11)
ķomuniz	: komunist (12-82)
ķonserva	: turşu kurma fabrikası (10-51)
ķonuşmak	: anlatmak (12-7)
ķoprassā	: dükkan (20-29)
ķorktunēsı	: korkunca (8-45)
ķorkuttuna	: korkutunca (8-47)
ķoskoca-4	: koskocaman (12-4)
ķoskojoman	: koskocaman (12-111)
ķoşalamak	: kovalamak (4-4)

koşmak	: araba koşmak (5-12)
kořuyorkän	: koşarken (12-102)
kovşalanmak	: kovalanmak (19-28)
kozduna	: koyunca (3-63)
kozdunēsı	: koyunca (5-13)
köresännik	: yokluk, fakirlik(2-44)
körlük	: kötülük (2-233)
Körölu	: Köroğlu (11-27)
köv	: köy (3-17)
qubik	: ilaç ölçüsü(7-224)
qucā	: kucağı(1-26)
kuhnā	: mutfak (20-25)
qulām	: kulağım(5-59)
qullanılmēdı	: kullanılmazdı (7-94)
kuplet	: dörtlük (10-34)
qurqa	: hırka (8-38)
qurqacık	: hırkacık (8-12)
quru	: kuru odun (2-137)
qurulā	: kururlar (7-183)
qušburun	: ağaç türü(5-34)
quvetinā	: kuvvetine (7-117)
kuvvetlicā	: kuvvetlice (7-208)
küçükkā	: küçük iken (10-4)
küçükkän	: küçükken (13-63)
külbā	: kulübe (8-96)

Ö

ölä	: öyle (5-106)
läi	: ilahi (2-276)
läzım	: lazım (12-19)
ölecā	: öylece (5-10)

L

lef	: Bulgar para birimi-(7-133)
-----	------------------------------

M

mabetçi	: muhabbetçi (8-123)
mālā	: mahalle (8-130)

malim	: muallim (8-124)
mālūk	: mahluk (2-159)
mandajı	: mandacıya (2-174)
mandasa	: mandaysa (7-71)
māni	: mani (13-25)
manto	: manto (18-15)
marā	: mari (13-37)
mārebā	: muharebe (11-12)
masal atmak	: bilmece söylemek(15-1)
māsus	: mahsus (2-158)
maşallā	: maşallah (2-96)
maytap	: şaka (7-179)
māza	: hayvanların bağlandığı yer (7-181)
mazı	: düğün öncesi gelenek(3-64)
meci	: imece, gönüllü yapılan bir iş (17-1)
mejbur	: mecbur (7-103)
Mēmet	: Mehmet (8-20)
mendilcāz	: mendilceğiz (7-142)
merjimā	: mercimeği (21-24)
meşur	: meşhur (12-91)
metro	: metre (7-239)
mevşanā	: ayak yolu (17-14)
Mıstafa	: Mustafa (5-92)
Mıstava	: Mustafa (12-68)
middā	: mide (5-168)
misafirli	: misafirliği (7-77)
mısir	: mısır (13-19)
Mollasannar	: Molla Hasanlar (2-11)
momça	: genç erkek (2-73)
mubārā	: mubare (7-54)
mubarelāmek	: tebrik etmek (7-54)
musādā	: müsaade (12-113)
Mustava	: Mustafa (12-64)
mūtar	: muhtar (12-54)
muzika	: müzik (7-154)

N

nā	: niye, neden (5-62)
nāpmağ	: ne yapmak (8-7)
nābēsın	: ne yapıyorsun (2-74)
nabıcan	: ne yapacaksın (2-213)

nākerā	: boşuna (20-30)
namzet-	: düşünmek gayret etmek(12-10)
nāpçaz	: ne yapacağız (17-2)
nası	: nasıl (4-9)
nasī	: nasıl (10-8)
nasīsa	: nasılsa (7-170)
nassa	: nasılsa (3-62)
Nazmie	: Nazmiye (5-52)
ne bīlem	: ne bileyim (2-68)
ne blem	: ne bileyim (17-10)
Necbā	: Necibe (2-190)
Necmie	: Necmiye (7-125)
nēçi	: niçin (4-4)
nēçin	: ne için : niçin (5-133)
Nejmiā	: Necmiye (2-317)
nerā	: nereye (11-46)
nēsā	: neyse (7-118)
neyā	: niye (7-141)
nınanna	: annen ile (19-30)
niçi	: niçin (2-230)
nikā	: nikah (7-252)
nina	: anne (13-15)
ninajīm	: anneciğim (21-16)
ninecī	: anneciği (8-32)
nişannanmak	: nişanlanmak (12-56)
nōlsun	: ne olsun (1-229)
numarları	: numaraları (2-1)
Nurjihan	: Nurcihan (1-1)
Nurtennä	: Nurten ile (21-9)
nyabem	: ne yapayım (12-65)
nya	: anne(19-5)
nyamīn	: annemlerin (19-1)
nyaptım	: ne yaptım (2-235)

O

o zamankı	: o zamanki (7-85)
oca	: hoca (7-254)
ocā	: ocağı (2-193)
OF	: kısaltma, vatan cephesi(7-189)
oj	: hoş (16-1)
oqlāla	: oklava ile (19-21)

ōkut	: o vakit (20-16)
olādı	: olurdu (20-6)
olambır	: ıhlamur (1-32)
olcā için	: olacağı için (1-15)
oldī	: olduğu (3-72)
oldīnı	: olduğunu (8-63)
oldū	: olduğu (7-61)
oldunēsı	: olunca (5-83)
ōl	: oğul (5-133)
olmassa	: olmazsa (7-62)
olmijādı	: olmayacak idi (12-90)
olyā	: çiçek yağ (12-59)
ō-	: ovmak (8-17)
on bej	: on beş (7-91)
`onna	: onunla (2-198)
onnā	: onlar (2-276)
onunna	: onun ile (19-28)
`onuştan	: onun için (1-16)
ōp	: hop (2-79)
orā	: oraya (20-8)
oralā	: oraları (2-290)
`oramak	: kahvehane (1-16)
oraz	: horoz (9-2)
orda	: orada (5-39)
orē	: oraya (3-64)
oreya	: oraya (7-235)
osa	: oysa (2-135)
ossa	: oysa (2-135)
ōsun	: olsun (13-6)
ōşa-	: okşamak (2-291)
oşuna	: hoşuna (20-29)
otala-	: zehirlemek (11-71)
oturđı	: oturduğu (5-70)
oturduna	: otutunca (3-62)
oturūkan	: otururken (8-7)
oynākan	: oynarken (7-207)
oynıyabil-	: oynaya blmek(7-201)

Ö

ō-	: övmek (2-197)
öbürsü	: öbürüsü (10-20)

öküssä	: öküzse (7-71)
ölcädim	: ölecektim (2-41)
ölsüz	: öksüz (2-127)
önemlmiş	: önemliymiş (7-273)
önnänä	: önlerine (7-79)
örmä	: örmeye (17-2)
ösürük	: öksürük (2-26)

P

pabıçlan	: pabuç ile (12-61)
padişā	: padişah (5-147)
pala	: sofrā bezi (7-272)
pala	: bez (3-61)
pālī	: pahalı (7-163)
paltlon	: pantolon (8-38)
pañça	: pençe(3-62)
papır	: göl kıyılarında biten saz (12-28)
papız	: göl kenarında biten saz (12-28)
papızlık	: sazlık (12-28)
paracī	: paracığı (7-215)
parlamış	: paralamış (2-235)
pardı	: değnek, ince ağaç dalı (7-145)
payton	: fayton(2-65)
pazertesi	: pazartesi (3-69)
pazlamaç	: bazlama (1-30)
peçä	: peçe (3-76)
peçka	: soba (19-8)
pençirä	: pencere (13-26)
peşint	: peşin (3-41)
pıdik	: küçük köpek yavrusu (8-57)
pīt	: dörtlük (2-294)
pin-	: binmek (2-70)
pindirmä	: bindirmeye (7-112)
pindirmäk	: bindirmek (8-19)
pinek	: binek (11-26)
pinip	: binip (19-40)
pipi	: hindi (3-32)
pisar	: yazıcı (5-156)
pişirī	: pişirir (5-25)
Pomoriyā	: Pomorye (2-3)
porta	: dış kapı (1-21)

pro`fesor

: profesör (5-176)

R

`Rāim

: Rahim (2-73)

rāmet

: rahmet (8-24)

rāmetli

: rahmetli (2-193)

rasgelä

: rast gelince (12-62)

rasladınēsi

: rastlayınca (20-17)

raslayıvā-

: rastlayıvermek (20-15)

rasla-

: rastlamak(5-145)

rāt

: rahat (2-375)

rāzı

: razı (7-11)

razılīnlä

: rızası ile (12-79)

S

sā iyā

: sağ taraf(2-30)

saan

: sahan, tabak (3-65)

saata

: saate (5-59)

saatı

: saati (4-40)

sabā

: sabah (13-7)

saba

: sabah (12-67)

sabāhi

: sabahı (2-103)

sabālen

: sabahleyin /12-74)

sabālin

: sabahleyin (2-202)

sabāsı

: sabahı (7-45)

sabāyı

: sabahı (11-49)

sābi

: sahibi (5-1)

sābinnä

: sahibinle (7-50)

sacyā

: saç, hamur işi pişirmek için (19-14)

sādä

: sadece (7-184)

sādiç

: sağdıç (7-256)

sal-

: havlamak, korumak (4-21)

sālam

: sağlam (19-3)

saldırī

: saldırır (8-53)

salmaç

: bırakmak (7-175)

salem

: salayım (5-40)

`salğın

: salgın (1-1)

`salğınnı

: salgınlı (1-1)

sālīk

: sağlık (8-22)

sāli	: Salı (2-195)
sā-	: sağmak (2-7)
samannıķ	: samanlık (2-170)
samıt	: sersem, bitkin (10-83)
samsaķ	: sarımsak (15-9)
sāndēkā	: sende iken (11-38)
sandī	: sandığı (2-150)
sānlā	: senin ile (2-131)
sansan	: sanırsın (5-72)
santin	: Bulgar para birimi(7-174)
sapasālam	: sapasağlam (7-177)
sarıca	: ağaç türü(5-33)
sarıl-	: almak, başvurmak (8-8)
sayına soluna	: sağına soluna (12-93)
Seblā	: Sebile (8-4)
sefā	: sefer (11-2)
sekā	: sandalye (1-11)
selāmın	: selam (12-67)
serbes	: serbest (11-24)
seslā-	: dinlemek (11-36)
sesledīniz	: dinlediğiniz (5-74)
Sevdīā	: Sevidye (3-1)
sıbt-	: atmak, kovmak (8-93)
sıcacık	: sıcacık (2-229)
sınaş-	: alışmak (2-206)
sırġan	: ısrıgan (2-198)
sırġanna	: ısrıgan ile (2-204)
sırtmaç	: sıġırtmaç (5-119)
sī-	: sıġmak (4-25)
sīdik	: sidik (7-29)
sīlā	: silahı (11-58)
sīlik-	: bırakmak (10-56)
sincirli	: zincirli (7-140)
sin-	: saklanmak (8-42)
sīr	: sıġır (15-20)
sōlā-	: söylemek (8-57)
sōledīn	: söylediğin (13-48)
sōlesēdi	: söyleseydi (7-160)
sōletmelik	: söyletmelik (7-266)
sōlettir-	: söylettirmek (12-38)
sōleyelek	: söyleyerek (7-233)
sōleyem	: söyleyem (3-44)

sōleyān	: söyleyen (7-233)
sōḳ	: soğuk (1-3)
soḳā	: sokağı (7-52)
sōḳluk	: soğukluk (7-89)
sopēla	: sopa ile(7-219)
sōra	: sonra (4-5)
sōna	: sonra (6-12)
sōracīma	: sonracağıma (2-27)
sorarsē	: sorarsa (3-31)
sōrası	: sonrası (2-150)
sovī	: soğu (2-17)
sovuk	: soğuk (7-182)
sōvūt	: söğüt (11-75)
sōzūnnā	: sözü ile (7-9)
su dōkūjū	: su dökücü (7-105)
sūt	: söğüt (8-112)
sūlacık	: usulcacık (8-126)
susus	: susuz (3-56)
suvācı	: omuzda taşınan ağaç (12-63)
suval	: sual (5-132)
suvan	: soğan (2-284)
sūdba	: süt baba, amca (2-193)
sūd	: süt (12-46)
Sūlman	: Süleyman (7-125)
sūneceкли	: lastikli (3-37)
sūpūrgeji	: süpürgeci (2-16)
sūrā	: sürüsü (5-110)
sūrārkēdin	: sürerken (5-6)
sūrmā	: sürmeye (4-2)
sūtlaş	: sütlaç (7-91)

Ş

şak	: tak (5-106)
şapkasīla	: şapkası ile (12-14)
şavıḳlandır-	: ışıklandırmak (13-29)
şayḳa	: harami (11-41)
şefteli	: şeftali (21-29)
şē	: şey (5-7)
`şēlā	: şey ile (7-96)
`şerik	: çok yakın yaşıt kız arkadaş (8-130)
şıla-	: parlamak (8-75)

şimşir	: yaprakları hep yeşil kalan bitki(3-50)
şimşirik	: şimşek (1-18)
şimşirik ur-	: yıldırım çarpmak (1-22)
şindā	: şimdiye (5-28)
şindān	: şimdiden (5-29)
şindi	: şimdi (8-1)
şindiki	: şimdiki (10-26)
şini	: şimdi (12-29)
şinni	: şimdi (5-164)
şişmā	: şişmeye (2-30)
şōlā	: şöyle (7-3)
şōlā bōlā	: şöyle böyle (7-9)
şurē	: şuraya (7-156)
şüpelān-	: şüphelenmek (8-50)

T

tā	: daha (1-28)
tafşan	: tavşan (12-13)
tālalarī	: tarlaları (12-45)
tāmir	: tamir (1-9)
tānā	: tane (1-12)
tānek	: tane (2-7)
tarā	: tarağı (12-71)
tasladınēsın	: rastlayınca (5-146)
taşra	: ayakyolu (17-15)
tāta	: tahta (7-96)
`tatūs	: daha düz (12-29)
tavıķ	: tavuk (7-91)
tāzā	: taze (3-34)
te	: de (3-37)
tā	: işte (5-20)
tekālek	: tekerlek (7-136)
tekārlā	: tekerleği (7-76)
telefon çekmek	: telefon etmek (8-8)
temis	: temiz (15-39)
temissā	: temizse (7-274)
tenjirā	: tencere (2-10)
testirā	: testere (13-61)
tetā	: teyze (3-36)
tetānnā	: teyzen ile (20-25)
tetemīnā	: teyzemlere (17-4)

teten̄n	: teyzenler (5-71)
teyyā	: evet, tamam, olur (7-248)
tezā	: taze (2-49)
tıka-	: kapatmak (7-140)
tıqlat-	: vurmak, seslenmek (12-47)
tırnā	: tırnağı (7-179)
tintinā	: dantel (18-39)
tōlā	: te öyle (20-25)
tōlā	: te öyle (5-35)
tōlecā	: böylece (5-80)
tōleliklā	: te öylelikle (11-14)
to	: te (5-32)
`tobırası	: işte burasında (12-61)
`tobkadā	: işte bu kadar (5-184)
tobu	: işte bu (2-142)
`tobükadā	: te bu kadar (2-217)
toburajıқта	: işte buracıkta (2-50)
toburē	: te buraya (12-60)
topālacık	: toparlacık (19-11)
toplāmā	: toplamaya (2-132)
toplattır-	: toparlanmak (11-1)
toprā	: toprağı (5-8)
toprak çanağı	: toprak çanağı (7-172)
toprak sānı	: toprak sahanı (7-167)
torasını	: te orasını (2-161)
`torda	: te orada (8-32)
torē	: te oraya (2-177)
tōbōlā	: te böyle (2-142)
tuyan	: şişman (20-28)

U

ūlān	: öğlen (2-215)
uramassa	: vuramzsa (7-149)
ūrān-	: öğrenmek (20-1)
Urbisa	: Vırbitsa (7-13)
urduқça	: vurdukça (10-37)
urdur-	: vurdurmak (7-176)
ūrlar	: uğurlar (3-39)
urmā	: vurmaya (4-28)
ur-	: vurmak (8-6)
ūrsuz	: uğursuz (12-95)

ūrsuzluk	: uğursuzluk (12-96)
ūruna	: uğuruna (18-8)
uṣaḳ	: çocuk (8-3)
uṣaḳlān	: çocukların (2-94)
uṣaḳlī	: çocukluğu (12-28)
uyurḳan	: uyurken (5-181)
uzalt-	: uzatmak(19-39)

Ü

üç aṣā	: üç aşağı (7-136)
üçā	: üçer (7-103)
Ümgüsüm	: Gülsüm (17-11)
ürek	: yürek (8-30)
üs	: üst (10-1)
Üsennādān	: Hüseyinlerden (7-1)
Üsmān	: Hüsmen (2-74)

V

vā	: var (7-49)
Vādet	: Vahdet (21-21)
vādīḳtan sōra	: vardıktan sonra (11-3)
vaḳıt	: vakit (8-56)
vaḳıtḳını	: zamanki (12-4)
vaḳıtla	: vakitle (7-78)
vaḳıttan	: vakitten (8-88)
vaḳtı	: vakti (7-154)
vā-	: varmak (3-34)
vardına	: varınca (11-65)
vardınēsı	: varınca (8-90)
vārjāsā	: verecekse (7-246)
varlā	: varlığa (8-84)
vārmāssā	: vermezse (2-366)
verjāsā	: verecekse (7-55)

Y

yā	: yağı (15-24)
yaḳınnī	: yakınlığı(7-117)
yaḳınsēdı	: yakınsa (7-47)

yalabık	: parlak (7-198)
yāla-	: yağlamak (20-22)
yalım	: kıvılcım (19-16)
yalnayak	: yalınayak (5-99)
yalnızçana	: tek başına (10-6)
yāmā	: yağmaya (8-1)
yamılt-	: yamıltmak (7-62)
yāmır	: yağmur (8-1)
yāmırlık	: yağmurluk (7-195)
yāmırlı	: yağmurluğu (7-196)
yangılık	: yüksek ateş (2-26)
yāni	: yahni (7-90)
yanına	: yanına (1-30)
yannaş-	: yaklaşmak(2-347)
yannē	: yanları(12-73)
yanpeşi	: yanı başı (5-107)
yapajān	: yapacağım (7-18)
yapākan	: yaparken (5-88)
yapā	: kırkılmış koyun yünü (12-57)
yapregi	: yaprağı (3-51)
yaptinē	: yapınca (7-176)
yaptī	: yaptığı (2-12)
yaptī	: yaptığı (19-8)
yārın	: yarın (8-99)
yārim	: yarım (13-52)
yārқан	: yağarken (8-14)
yarsına	: yarısına (7-161)
`yasak	: küçük tarla, bahçe (5-33)
`yasaklık	: bahçelik (19-28)
yastā	: yastığa (7-219)
yastıga	: yastığa (3-15)
yastī	: yastığı (7-196)
yaşlıysa	: yaşlıysa (7-82)
yatacā	: yatacağı (7-271)
yatāқан	: yatarken (8-31)
yautta	: yahut (7-43)
yavaş	: sakin, sessiz (17-129)
yavıqlı	: yavuklu (13-60)
yāyar	: yağır (15-36)
yazarkēdin	: yazarken (5-156)
yā	: ya (5-46)
yemā	: yemeği (1-19)

yemecî	: yemeceğizi (1-31)
yemegim	: yemeğim (3-42)
`yendân	: yeniden (8-78)
yeni senâ	: yıl başı (20-14)
yersinâ	: yerine (11-36)
yıkamâ	: yıkamaya (7-234)
yılan	: yılan (2-170)
yımırta	: yumurta (20-4)
yıvıl-	: yığılmak (12-78)
yi-	: yemek(2-231)
yıka-	: yıkamak (8-2)
yılan	: yılan (11-20)
yīmā	: yemeye, yemek için (1-19)
yindiktân sōra	: indikten sonra (13-7)
yin-	: yenmek (yemek) (7-276)
yin-	: inmek (13-16)
yokmuştur	: yokmuş (7-95)
yoruğ	: Yörük (11-24)
yoruğ-	: yorulmak (10-83)
yörü-	: yürümek (12-99)
yörüyorkân	: yürürken (12-93)
yudumna	: yudum ile (7-94)
yukarda	: yukarıda (7-125)
yukârda	: yukarıda (18-3)
yukarkı	: yukarı mahalledeki (12-42)
yuvacīm	: yuvacığım(3-49)
yürā	: yüreği (13-10)
yürā	: yüreği (5-102)
yüregi	: yüreği (2-335)
yürsek	: yüksek (15-24)
yüzğar	: rüzgar (1-3)
yüz-	: üzme (7-148)
yüzüm	: üzüm (5-167)

Z

zâtı	: zaten (19-37)
zeman	: zaman (11-10)
zenginnik	: zenginlik (8-81)
zeyir	: zehir (2-232)
zırıl-	: telefonun çalması (19-35)
zil	: araba markası (12-72)

zorbacılıkla	: güç, tehdit, zor ile (12-85)
zorlā	: zorluğa (5-134)
zorlan	: zor ile (12-65)
zurnēlá	: zurna ile (10-30)
Zülbüyā	: Zülbüye (17-8)
zümbül	: sümbül (2-300)

BULGARCA KELİMELEER SÖZLÜĞÜ

A

a pık	: ama, fakat (2-30)
aķu`şerķa	: ebe (2-124)

B

bal`dızķa	: baldız (12-89)
balton	: palto (2-116)
barzovar	: su ısıtıcı (2-199)
biblioteka	: kütüphane (1-17)
bloķ	: toprak alanı (12-23)
boķluk	: çöplük (9-2)
bo`lnisa	: hastane (2-60)
brut	: gayrisafı, karışık (12-27)

C

celetķa	: hırka (18-16)
---------	-----------------

Ç

çaynik	: çay demlik (2-10)
--------	---------------------

çerpi : ikram (2-90)
çitalište : okuma yurdu (1-16)

D

daskeli : öğretmen (2-18)
deska bołnisa : hastanede çocuk bölümü (2-94)
detska gradina : anaokulu (1-11)

F

fafla : gofret (7-164)
fatka : hile (2-165)

G

gara : istasyon (2-66)
gotvaç : aşçı (20-25)

H

`hija : dağ evi, dinlenme tesisi (20-8)

İ

ispekturu : müfettiş (2-10)

K

kantarna : hayvan ve eşyaların tartıldığı yer (8-16)
kaşkavl : kaşar peyniri (20-23)
kaşon : karton kutu (12-58)
kola : araba (19-38)
konservä : turşu fabrikası (10-51)
koprassä : dükkan (20-29)
kubik : ölçü birimi (7-224)
kuhnä : mutfak (20-2)
kurka : hırka (8-12)

L

lef	: Bulgar para birimi (8-28)
livada	: çayır (12-40)

M

mağazin	: dükkan (1-16)
mağdanoz	: maydanoz (20-10)
mantuçkâ	: yazlık manto (8-32)
marğuç	: hortum (2-50)
minava	: geçmek (19-38)
momça	: genç erkek (2-73)
`morğof	: havuç (20-21)

N

na`çalnik	: müdür (2-75)
-----------	----------------

O

o`baçe	: fakat, lakin (12-43)
obor	: ahır, dam (2-191)
OF	: vatan cephesi açılımının kısaltması (7-190)
oformä	: şekil vermek (20-22)
`okrag	: il (2-72)
`ołyä	: çiçek yağ (12-58)
osnovno uçilište	: ilköğretim okulu (1-12)
otečestven front	: vatan cephesi (7-190)

P

peçkılā	: soba (2-17)
pıtret	: fotoğraf (2-307)
pisar	: katip, yazıcı (5-156)
piyan	: sarhoş (6-8)
ploštät	: hayvanlar için düz alan (12-5)
pojarnikar	: itfaiyeci (19-17)
pro`fesor	: profesör (5-176)
proverğa	: kontrol (2-51)

R

rayon	: bölge (20-26)
razqopki	: kazı (12-41)
`reis	: otobüs (2-44)

S

salatqa	: soğuk meze, salata (20-9)
savet	: muhtarlık binası (7-253)
`selqop	: kooperatif (20-14)
sestra	: hemşire (2-92)
sıbor	: şenlik, büyük Pazar (1-15)
snejanqa	: soğuk meze adı (20-9)

Ş

`şefqopta	: dikiş dikilen yer (1-7)
-----------	---------------------------

T

tekezä	: kooperatif (12-5)
tirgofski praznik	: ticaret bayramı (20-6)
tıraba	: boru (1-8)

V

vaqansiya	: tatil (2-2)
veçerya	: akşam yemeği (20-11)
vesnik	: gazete (7-163)

Y

yazovir	: gölet (2-177)
`yuni	: haziran ayı (1-15)

Z

zàla	: hayvanların sağıldığı kapalı yer (2-198)
zil	: araba markası (12-71)

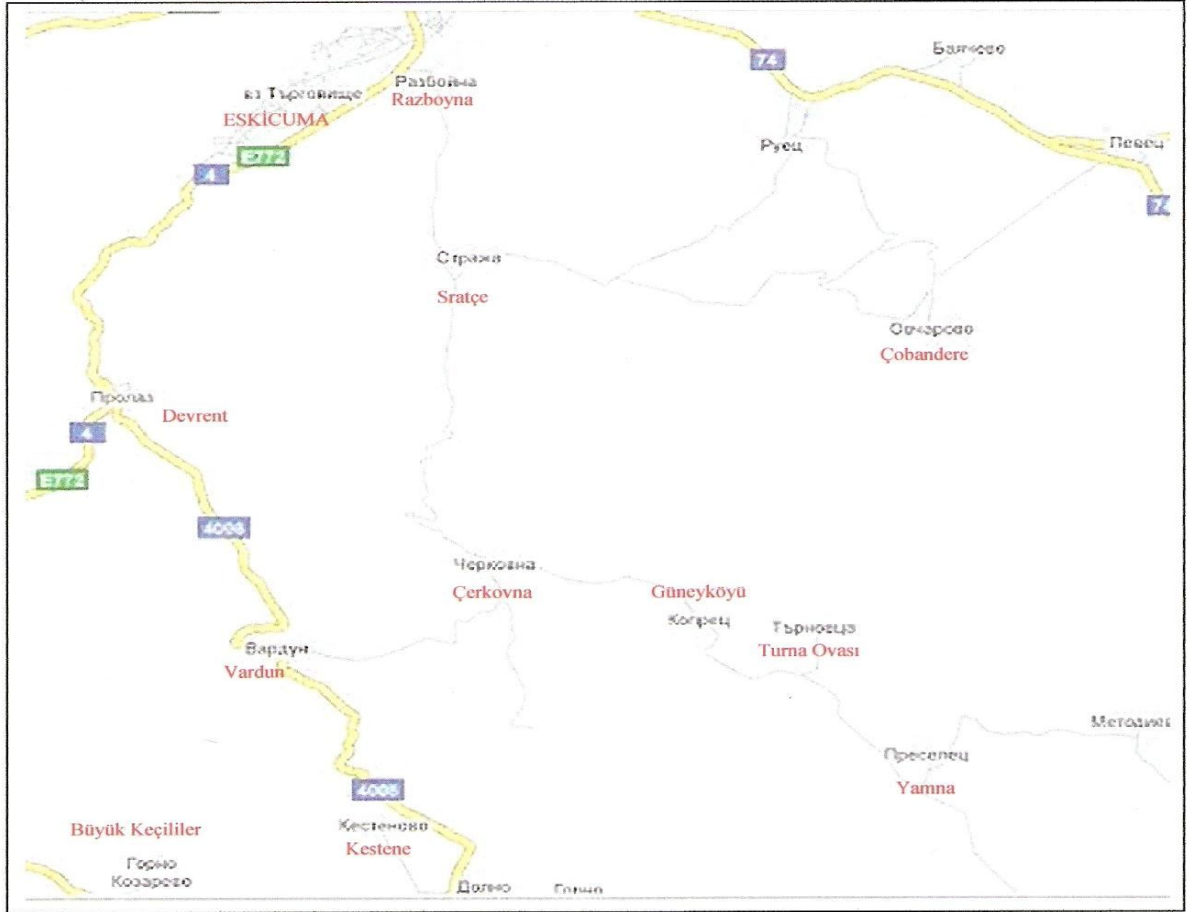
HARİTA

BULGARİSTAN
VE KOMŞULARI

BULGARİSTAN HARİTASI
● ESKİCUMA İLİ (TIRGOVIŞTE)

ESKİCUMA (TIRGOVIŞTE) İLİ BÖLGE HARİTASI

FOTOĞRAFLAR
ÇERKOVNA KÖYÜ (ESKİCUMA-BULGARİSTAN)

